

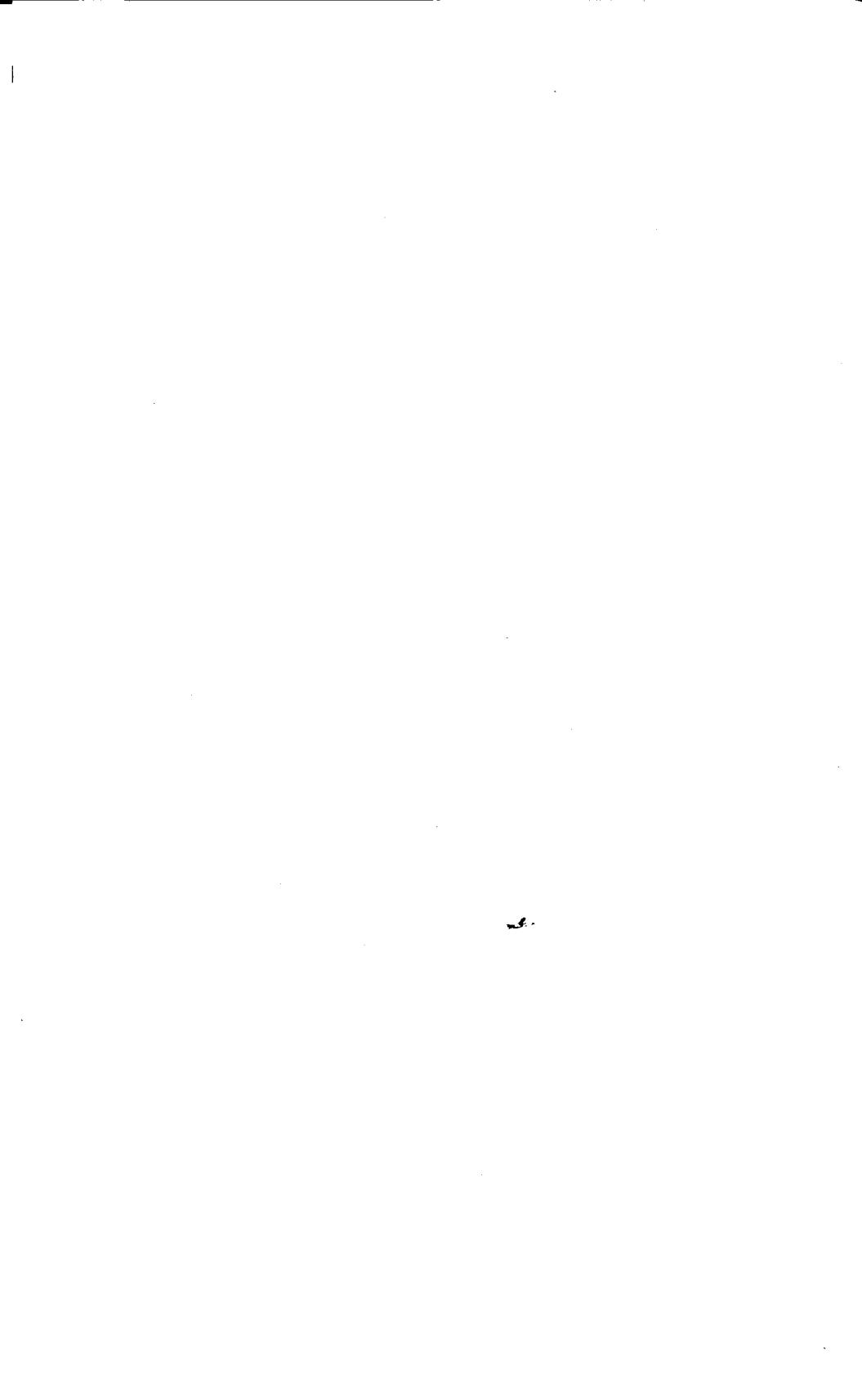
ČASOPIS SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ≡ ČESKÝCH V PRAZE. ≡

S 37 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 24 TABULKAMI.
REDIGOVAL ZDENĚK WIRTH. — ROČNÍK XVI.

A large, handwritten signature in cursive script. The signature begins with "Z. W." followed by "Dzdeněk Wirth". The "W" in "Wirth" is particularly prominent and stylized. There is a decorative flourish or underline at the end of the signature.

1908.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.
TISKEM ALOISA WIESNERA.

OBSAH:

ČLÁNKY.

Braniš Jos.	Založení Staré Boleslavě. Kritická poznámka	30
Cikhart R.	Zápis matrik v Borotíně o šlechtických rodach	35
Týž,	Zápis matrik novoveských o šlechtických rodech	104
Emler J.,	Košířský hřbitov (Naše hřbitovy I.) (S 10 obr.)	4
Chaloupecký V.,	Jan z Dražic, poslední biskup Pražský. Studie kulturně-historická. I.—VI. (S 5 obr. a 2 tab.)	51, 133, 181
Renner J.,	Městská váha v Rakovníce na konci 16. věku	163
Růžička Jar.,	Emigranti z Něm. Brodu za reformace pobělohorské	95
Šimák J. V. Dr.,	Z dějin katolické reformace na panství Branském	14
Šnajdr L.,	K ornamentice volutové	103
Tichý Fr., MUDr.,	Ku pobytu franc. a bav. vojska r. 1741 v Praze	199
Wirth Zd.,	Naše hřbitovy. Úvodem	1
Voborník Jos.,	Dvě zprávy o Rejdické sklárně	197

DOPLŇKY K SOUPISU PAMÁTEK UMĚL. A HIST. V KRÁL. ČESKÉM.

Hofman J.,	Zámek Troja u Prahy I.—II. (S 12 obr.)	22, 84
Kuchynka R.,	Chlumčany, Dobříš, Černý Kostelec (s 1 obr.)	21

K ILLUSTRACÍM.

Duras Fr.,	Náhrobky v kostele sv. Martina ve Zvoleněvsi (s 6 obr.)	160
Kuchynka R.,	Sousoší sv. Františka Borg. na Karlově mostě v Praze (S 1 obr.)	167
Wirth Zd.,	Dva objevy. (S 2 obr.)	168

ZPRÁVY.

Praehistorická archaeologie (Red. Karel Buchtela)	37, 108, 170, 201
Výkopy a nálezy	38, 111, 173, 208
Ochrana a zachování památek	39, 111, 173, 209
Musea, sbírky, archivy	40, 112, 175, 210

Přednášky	40, 113, 210
Biographica	41, 113, 175, 210
Různé zprávy	41, 114, 176, 210
Sjezd na ochranu památek v Praze 1908.	131, 180, 211

ZPRÁVY LITERÁRNÍ.

Knihy: České	42, 114, 176, 212
Chystá se	45, 116, 178, 215
Cizojazyčné	45, 116, 178, 215

Z časopisů: České	47, 117, 178, 216
Cizojazyčné	49, 118, 180, 218

ZE SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE (Výroční zprávy za rok 1907.)	119
--	-----

Z REDAKCE	49
---------------------	----

ZASLÁNO. (Na uváženou!)	108
-----------------------------------	-----

Ukazatel jmenný i věcný. Sestavil Fr. Šanda . . . I—XXI	
---	--

NAŠE HŘBITOVY.

Ochranná a konservační činnost v XIX. století nejen postupovala v zjemňování způsobu, jímž hleděla zachovati uměleckou nebo historickou památku budoucnosti, ale prohlubovala se i v pojímání samého obsahu a ceny památky. Kde dříve šlo jen o význačné zjevy umělecké, o vybrané kusy zvláště, nastupuje nyní péče o celé okolí, v němž památky organicky tkví. V posledních 10 letech i hřbitovy staly se ve svém celku památkami hodnými ochrany; naproti dřívějšímu jednostrannému názoru, jenž zachraňoval kamenné náhrobní desky nebo tepané železné kříže do muzeí*) jako doklady pro historii plastiky nebo vzory zručnosti řemeslné, cítíme dnes jasně vysokou kulturní cenu „svatého pole“, je-li zachováno celé, neporušené v přírodním rámci i uměleckých podrobnostech, od zděné brány a plotu až po hustá kroví v koutech, od vynikajících sošnických prací nad hroby patriciů až po jednoduché desky a dřevěné kříže nad hroby chudých. Chápeme nyní, když jsme obsáhli svou pietou a zjemnělým citem altruismu všechny výtvory lidské ruky i výtvory přírody jako rovnocenné, jaký tu stojen poklad pro studium staré kultury i pro inspiraci jemných duší. Co dříve chránil cit náboženský jako nedotknutelný celek (dosud vidíme to při židovském hřbitově pražském), na ochranu toho vystoupí nyní organizace konzervátorská. Máme bohudík po venkově ještě zachováno několik překrásných zákoutí hřbitovních,**) ale je nutno přece stále připomínati péči o ně, aby nezmizela. Z nejkrásnějších jest jistě hřbitov K o š í ř s k ý, pak hřbituvek na Z l í c h o v ě, bývalá bratrská „zahrada“ u sv. Havla v M l. B o l e s l a v i a židovský hřbitov tamtéž, hřbitov v Chrudimi u sv. Michala (před úpravou v park), v N á c h o d ě, starý hřbitov v Č á s l a v i , v Putimi,

*) Jednotlivě reprodukovaných náhrobků jsou v literatuře celé spousty; na hřbitovy jako celek upozorňují od let Kunstwart a Hohe Warte. Viz též článek F. Táborského v „Kráse našeho domova“, III., č. 10/11.

**) V městech kolem kostelů většinou zanikly zákazem císaře Josefa II.

Strážiště (v lese), židovský u Mirovic, v Starém Svojanově, v Borové, Stříbře atd. Většinou jsou to již zrušené hřbitovy, více parky pro krásné procházky než místa modlitby a smutku, ale právě tento rys měl by je chránit v jich celistvosti pro budoucnost, dokud i širší veřejnost nepochopí jich ceny jako kulturní památky.

Ale vedle citového je tu i vědecký interess, jenž k zachovanému celku hledí jako k nejdokonalejšímu archivu. Žádná vědecky utřídená sbírka musejně nedovede poskytnouti historikovi taklik živých popudů a přesných údajů, jako dobře zachovaný, několik století starý hřbitov.

Již založení — v starší době bez výjimky kolem kostela — poskytuje pramen k zajímavému studiu: opevněné kostely jako hrady, s valem a příkopem, vysoko nad vodou anebo v lese položené hřbitovy, jediné zbytky kdysi živých osad, architektonicky řešené prostory uvnitř města (krásný byl toho druhu příklad v Bavorově se čtyřmi kaplemi a ballustrádou, vásami zdobenou kolem, zrušený v letech 70 tých; posud stojí zachován hřbitov ve Střílkách na Moravě) nebo jen naivně vyměřené a dle potřeby rozšířované vesnické hřbitůvky s dřevěnými ploty a vchody, všecky tyto typy jsou stejně hodny pozoru.

A od zevnější formy obracíme se pak k vlastnímu obsahu. Náhrobkové umění, nezažil-li hřbitov právě někdy periody vandalského ničení některého druhu hrobů, jako se stávalo v době reformace, je tu ve všeobecném vývoji, lokálními vlivy zbarveném, zastoupeno; od druhé polovice XVI. století, kdy zbohatlé měšťanstvo dává si pořizovati ve větším počtu náhrobní desky a zasadovati je nejen v kostele, ale i na vnější stěně kostela a v plotu hřbitovním, rozvíjí se až do dnešní doby na malém prostoru pestrý obraz, v němž spojuje se zevnější kultura, názor doby na čtení nebožtíků a význam smrti s výtvarným vyjádřením. Chladná symbolika církevní, naivita venkovských řemeslníků, pathos a prostá vroucnost, nadutá chlubivost a skromná chudoba, ale i přesná věrnost v podání šatu a zbroje střídá se tu co krok a ze vší té pestrosti ostře vynikají typičtí zástupcové historicky důležitých forem uměleckých, zastoupených často tolika příklady a v tak podrobném chronologickém postupu, že tvoří živé repertoriump funerální plastiky.

Vidíme vedle tradicioneňních desek mramorových a pískovcových — dědictví to gotiky a původního jich určení jako uzavírky vstupu do hrobky —, na nichž relief nabývá stále větší výšky a zprvu schematické zobrazení nebožtíka spěje k individualizaci těla a portraitu, zvolna pronikati typ epitafů architektonicky vyvinutých s mnoha figurami a obširnými nápisy, inkrustovaných bronzovými štíty, pestře malovaných nebo cele ulitych z kovu; v XVII. století emblemy a symboly, před tím jen jako dekorativní živel užité, nabývají stále více převahy: cechovní příslušnost, společenská kasta, těžké církevní parallely a allegorie času a

věčnosti, hříčky slovní a obrazové se v nich zračí a při tom ornamentika pádná a barokního rázu nabývající je pokrývá.*)

Až do této doby vyvijel se náhrobek jako nástenná architektura nebo dekorovaná deska a všude tam, kde řadí se rovy na volném prostranství, převládal kříž buď dřevěný a ozdobně řezaný, buď ze železa tepaný; jen výjimkou bývaly pokryty hroby těžkými deskami kamennými s bronzovými štítky nebo stálý u nich destičky vztýčené. Teprve XVIII. století přináší vedle toho plné plastické náhrobky na architektonických podstavcích, drobné sloupy nebo stely, jehlany, dekorované medaillony a festony, těžké sarkofágy prohnutých stěn, s plastickým nástavcem allegorických soch nebo kartušemi pro reliéfy nebo konečně i lidské postavy.**) Tu kývá smrt na svou oběť, tam sedí u hrobu plačnice nebo anděl troubí na dlouhou hlásnici, onde píše mladík náhrobní nápis na svitek. Kde mluví barok pádně a v duchu doby chlubivě, rokokó lehkou mušlovou ornamentikou a drobnějším detailem uhlazuje dojem celku, ale forma základní nemění se příliš po celé 18. století.

Až konec století prožívá pod vlivem duševních proudů význačnou změnu. Sochař obrací se k antice, hledí přizpůsobit klassické formy náboženskému ceremonielu katolickému a tvoří tak ony zvláštní, přísné a studené pomníky, tu ve tvaru antického oltáře s urnou, onde zlomeného sloupu, věnčeného laurem a medaillonem, tam anděla truchlího s pochodní nebo přísného starce s kosou a přesýpacími hodinami, jinde otevřeného hrobu řeckého se štítem nad vchodem nebo překocené vásy na prostém hranolu; a všude na plochách mensy oltární, na hranolech a vásach objevují se vážně pojaté symboly smrti a lásky, misky, lampy, hadi, probodená srdce, uříznuté stromy, shořelé pochodně a masky.***)

Jakási nucenost mizí brzo z pomníků, když romantické naladění vnáší i na hřbitovy rozcitlivění a melancholii.†) Všechny tvary jakoby jihly pod vláhou sladkého zámutku, který se stává rozkoší, všechny motivy sochařovy jakoby se poddávaly všeobecnému proutu: nyní truchlí nad hroby o vásy opřené milenky a matky, nyní buclatí andělé střeží hrobečky dítěk a nad rovem roditelky scházejí se sochy dcer a synů v měkkých řízách, s palmou pokoje v ruce. Předbřeznová doba však dává nám i nový typ

*) Krásná je publikace náhrobků z této doby: M. Gerlach a H. Bösch, *Die Bronzeepitaphien der Friedhöfe zu Nürnberg*. (Wien, Gerlach & Schenk. 1898. 60 tab.)

**) Plné plastické socha jako náhrobek objevuje se sice již koncem XV. století, ale je vždy nejřídkší výjimkou až po XVIII. století.

***) Viz ku př. Dr. G. Voss, *Grabdenkmäler in Berlin u. Potsdam aus der Zeit der Neubelebung des antiken Stils*. (Berlin O. Baumgärtel. 1905. 30 tab.)

†) Výborně vystihl vliv dobové nálady na formu hřbitovních architektur a plastik v tomto čase Dr. A. Novák v Čes. lit. 19. stol. Díl III. I. část, str. 207.

náhrobků, jenž později v uměleckém ohledu tolik se splošuje: litý kříž železný a desku.

Ty stojí již na přechodu k málo radostné (aspoň pro dnešního člověka, který nehledí očima historika) a umělecky neplodné době posledních 50 let. Známe všichni ten pochod století před našima očima; kráčíme stále kolem dědictví pustého eklekticismu, jenž rodil románské a gotické nástavce nad hroby, vytvořené beze vkusu a konstruktivního smyslu, polepené slohovou ornamentikou, sloupy a příporami, fiálami a žabkami, popsané gotickými literami, pro naši generaci těžko čitelnými; pamatujieme ještě náhlý obrat mody k renaissanci a později baroku, jak přinesla jej léta 80tá a do dneška vidíme znovu do omrzení se opakovati kopie nástenných epitafí v „přesných“ formách italských, bez vlastní invence a samostatného pojetí.

Ve vylíčeném tuto rámci tvoří se ovšem lokální odrůdy neobyčejně zajímavé; poměry obyvatelstva, jeho počet a majetnost, sociální postavení a kulturní vyspělost určují individuelní barvu hřbitova. Je nevyčerpateLNá tato bohatost malebnosti, stáří a uměleckých popudů, jež poskytuje venkovské hřbitovy a z tohoto bohatství chceme během doby aspoň několik obrazů přinést. Počátek činíme s ohroženým hřbitovem košířským, typickým zástupcem náhrobkového umění z období asi jednoho sta let a zajímavým pro svůj nádherný přírodní háv. Kus propagandy a kus pietního obdivu znamená následující článek, jež vyzdobil pan Fr. Dvořák několika snímky z loňského léta.

Zd. Wirth.

I. J. Emmer: Košířský hřbitov.

(Připsáno panu Dr. Lub. Jeřábkovi.)

Je důležito začít s touto zahradou, která má být parcelována. Nazývám Košířský hřbitov zahradou proto, že za dvě desíletí, po která se na něm již nepochovává, stal se v celém dosahu slova parkem. Jen svými pomníky a rovy liší se od obvyklého typu sadů, jinak však smutná ta zdoba nikterak neruší přirodovost, již znenáhla nabyla toto prostranství, málo nyní, zejména v nejstarší své části, navštěvované. Košířský hřbitov stal se pozvolna přírodní památkou, ruka lidská — mimo plochy na záhony využité — skoro již se ho nedotkla a jen příroda přeměňuje jej v zádumčivý, tichý sad, dnes ještě sad pietý aspoň několika památníků těch vynikajících lidí nebo prostých měšťanů Malostranských, kteří tu pod fialkovými trsy a smutečními jasany čekají ještě na svou exhumaci. Musí k ní dojít? Bojíme se jejího dalšího postupu — celá řada pozůstatků zemřelých, velkých i malých, byla již přenesena. — Karel Bořivoj Presl, Karel Jaromír Erben, po Ant. Puchernovi jen místo ještě jsme s přítelem našeli, na místě jiných rovů hrobník sazenice pěstuje a z té úred-

Obr. 1. Košířský hřbitov. Nápis o založení.

Obr. 2. Košířský hřbitov. Náhrobek Eleonory Lysset.

nické aristokracie malostranské, jejíž tři generace tady tlely, už víc než třetina přidružila popel svých koster k potomkům na Olšanech. Ale to, co ještě zbylo nad těmi rovy zapomenutými nebo úmyslně ponechanými tady v poesii hřbitova na potoce pod strání stříbrných bříz — to je za to tím krásnější.

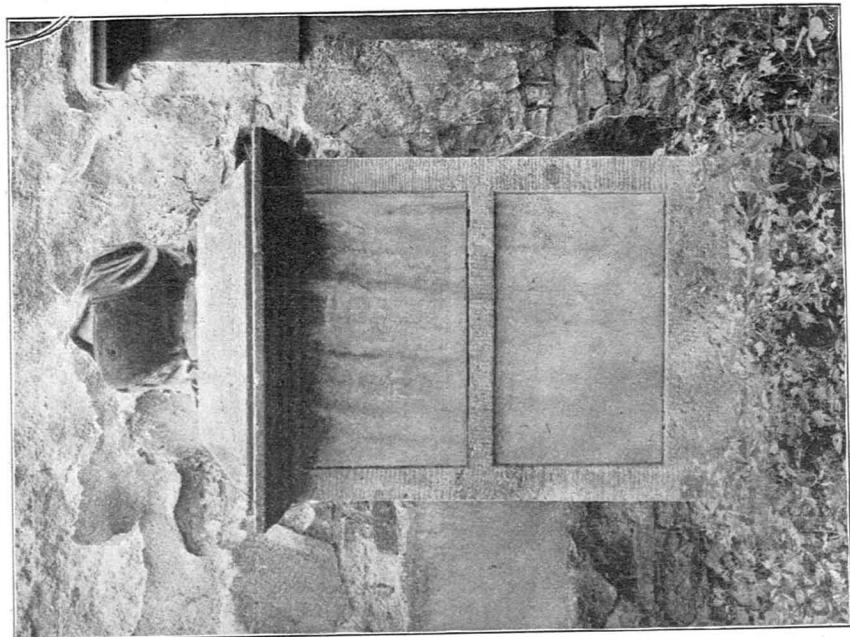
Vegetace zůstala po hřbitově celá, cypřiše vyrostly, javory sesílily — a víte, jaký je břečťan dekoratér, ponechá-li se mu nespoutaná volnost. Ž jara, když od pozadí thují odráží se zá-

Obr. 3. Košířský hřbitov. Náhrobek Jiřího Döblera.

řivá běl pampelišek na pažitě mezi hroby a v podzimu, když sesýpá se staré zlato všech odstínů s vadnoucích stromů, měl by sem každý přijít, aby poznal půvaby hřbitova, který patří historii svým určením, ale pro nás zůstal svými pomníky i historickou památkou, hodnou plného zachování, po případě i dokumentovou kamennou sbírkou genealogickou.

Nechápu, že o jeho bytí stále ještě není rozhodnuto a že spekulační žravost stavebně podnikatelská má jej posud v evidenci jako vydatné a sytivé sousto. Psal jsem již v únoru r. 1904 v Rozhledech (XIV., 507) v zájmu zachování hřbitova, a dnes jest mi opakovati skoro totéž — jen s důraznějším připomenutím, aby se dal bedlivý pozor — podnikatelská horečka hrozí návalem deliria . . . Vždyť víte — letenská plán, Podskalí, fortifikace, volné plochy Malé Strany, jaké to moře budoucích činžáků . . .

Obr. 5. Košířský hřbitov. Náhrobek Karla Schnürrera.

Obr. 4. Košířský hřbitov. Náhrobek Ignáce Černovy.

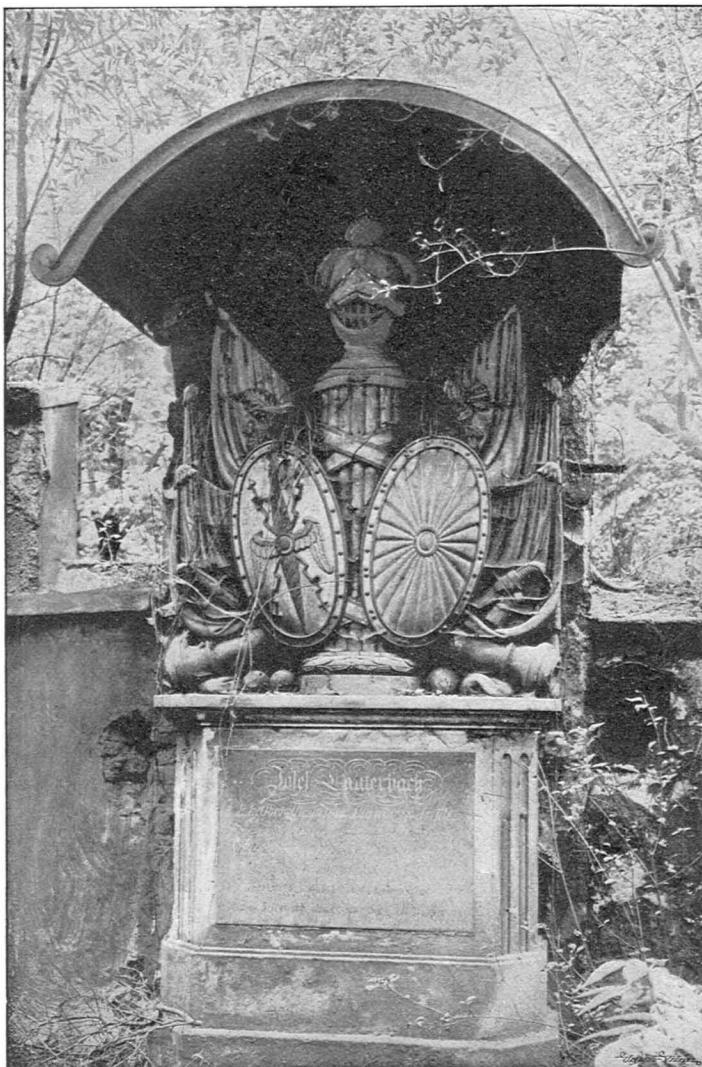
I když se lidé v nich zadusí — pro podnikatele a jejich kortéži jsou sady a zahrady přece luxem . . . Čerstvý vzduch nenesе procent . . . Proto se třeseme o osud Košířského hřbitova, ještě více nyní, kdy rozlehlé prostory Klamovky za krátko se prosytí miasmy nové nemocnice a kdy snad nebude ušetřena parcelační lačností ani Cibulka, ten úměrný výtvor pražského biedermeieru.

Obr. 6. Košířský hřbitov. Náhrobek rodiny Waňkovy.

A zvláště je-li ohrožena Cibulka, přáli bychom si mít zachován vyvolený poslední útulek jejího vybudovatele, Košířský hřbitov, na němž přál si mezi milými svými Pražany odpočinouti Leopold hrabě Thun, kníže biskup Pasovský. Věnoval-li štědře veřejnému použití, pobavení a požitku Pražanů veliký svůj park v Cibulce, bylo-li mu největším potěšením — jak píše jeho biograf — shlížeti s balkonu Cibulky na promenující publikum, jak se těší v malebném údolíčku z pousteven, chrámků antických i čínských, umělých zřícenin, hladomoren, z altánů, z rybníků a můstků i ze skulptur Prachnerových a Malínského, zdá se mi prostě lidskou

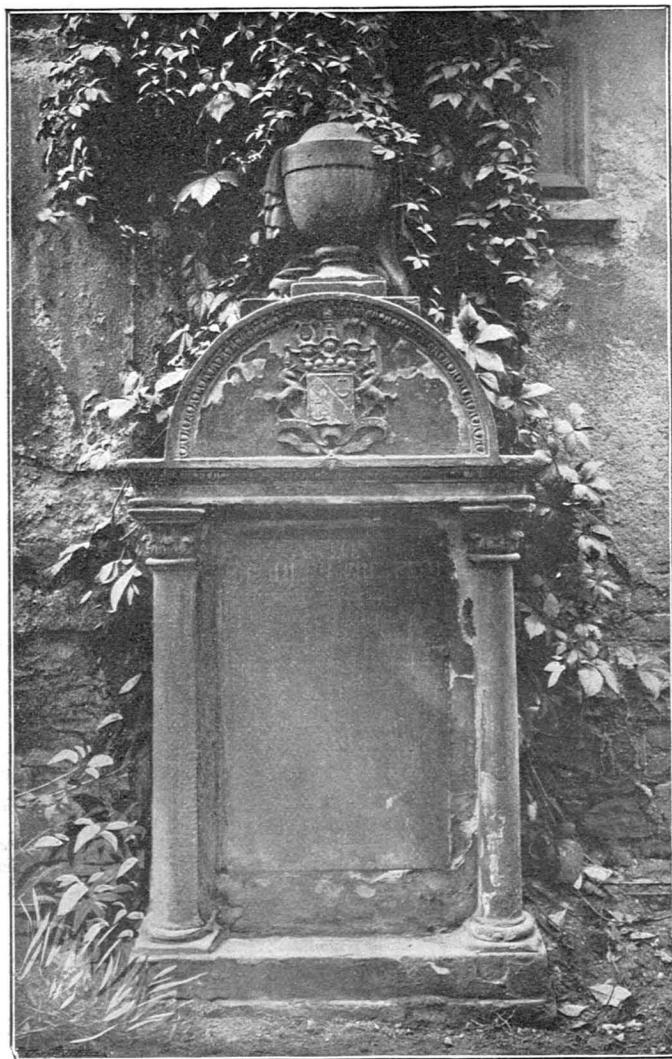
povinností zachovati neztenčeně celý sad, v jehož středu pod Prachnerovým (Zafoukem modelovaným a Jos. Mat. hr. Thunem z Hohenštejna věnovaným) pomníkem odpočívá praktický

Obr. 7. Košířský hřbitov. Náhrobek podpl. Jos. Lauterbacha.

podporovatel snah, které dnes s námahou vyvolávány jsou u nás v život. Zdá se mi to prostě povinností potomků těch Pražanů — byli to malostranští měšťané — kteří na důkaz své vděčnosti onoho večera říjnového 1826 za svitu pochodní nesli tělo

biskupovo na ramenou svých z Cibulky ke Košířům. Ale sám nečekám, že bych elegickými motivy nebo docela snad připomínáním piety mohl vyvolati konservační usnesení. Myslím,

Obr. 8. Košířský hřbitov. Náhrobek Antonína sv. pána z Bretfeldu na Kronenburgu.

že by dnes nepomohly ani důvody sociální — připomenuli jsme už: bude to záhy jediný sad pro Košíře — a že marně budeme bojovati ethickými rozklady, dokud nebude zákona po vzoru

anglickém. Tam zákony z r. 1877 a 1881 usnadnily nabývání a udržování takových ploch nepoužívaných už hřbitovů městy a udělily jim právo obraceti je v sady publiku přístupné. Toto

Obr. 9. Košířský hřbitov. Náhrobek Václ. Tomáška.

hnutí v městské správě hledí zmocniti se každé volné pídě půdy a ochraňovati ji, aby nepadla za oběť spekulaci. Tak získávají se veliké parky starých rodin za summy ohromné a tak přetváří

se staré zašlé hřbitovy ve kvetoucí sady, v nichž může se každý osvěžiti. Pro Košířský hřbitov nežádáme přetvoření v sady, ani bychom se nepřimlouvali za ně — starý hřbitov má zůstat hřbitovem, jinak ztrácí správnost své někdejší koncepce a důvodnost svého založení. Je sám v sobě dost krásný a tvrdí se, že Praha je chuda. Netřeba tedy ani haléře věnovati k úpravě — jinak by v tom pro existenci starého cimeteria bylo nebezpečí, třeba že kladení potrubí a jistě aspoň trojí předlaždování ulic, které by tu vznikly vyžádalo si nákladů desaterotenásobných. Ale ne-přejeme si nic než prosté zachování hřbitova ještě zvláště z důvodů pedagogických.

Starý hřbitov, pokud zachovaly se na něm náhrobky, má pro mládež nemalý význam poučný tam, kde pomníky a epitafy jsou nad hroby o kulturu svého národa nebo své země zasloužilých. Jsou-li náhrobky umělecké, jsou-li desky výtvarny esthetické, je prospěch dvojnásobný. Ale kdyby ani nebyly — mám za to, že náhrobky zachované ve svěžím, zeleném okolí zrušeného (už před léty a tedy zdravotně nezávadného) hřbitova přístupného a jako park v obci převahou dělnické v prvé řadě určeného mládeži a její volné chvíli, byly by hravou výchovnou pomůckou. Kdyby jen malé procento dětí čerpalo z míst těch poučení, postačí to a náhrobky samy v udržovaném přírodním prostředí byly by surogát skutečných památek, na něž město naše je tak chudo a s nimiž, jsou-li, má jen svízele. A pod šípky Košířského hřbitova ještě dost je slavných a známých jmen a desky ve zdi, které jinak nic nepřipomínají, nic víc neznají, než někdejší bytí jedince, mohou pro památníkovou produkci, dnes tak pokleslou být dobrým popudem. I dnes ještě dokument hřbitovního založení své doby — posledních josefinských let — je nám hřbitov tím milnejší, čím památek z těch let v Praze i okolí více ubývá. Vznik jeho je datován deskou ze sliveneckého mramoru, zázděnou v průlomu zdi mezi starou a novou částí hřbitova. Veškerá literatura udává arci rok 1787 jako první, snad proto, že jím definitivně zamezeny pohřby uvnitř měst známým nařízením císařským, a je zajímavé, že datum Košířské je o rok starší (Im Jahr 1786 ist dieser Begräbnissort errichtet und auf dieser Seite zu begraben angefangen worden). Císařský edikt však vydán jak pověděno teprve r. 1787. Dle toho pohřebiště již napřed ustanovenou a vymezeno, aby dekret o ne-pochovávání uvnitř města mohl být hned prováděn.*). Jako první pochován tu portýr ústavu šlechtichen a snad i stojí za zmínku, že jedna z prvních desek tam je česká.

A tak má tato zahrada mrtvých mezi stoletými keři na sobě stopy tvorby a vkusu všech těch generací, které sem ustoupily.

*) Už roku 1580 navrhla česká komora přeložení hřbitovů před pražské hradby, povzbuzena k tomu častými mory. I při moru r. 1713 až 1714 a pak zase 1771—1772 byly oběti epidemie také na Košířském hřbitově pochovávány — došlo však k otevření hřbitova až r. 1787, ačkoliv Böhm v monografii Smíchova uvádí rok 1785.

Ve starší části v pravo od vchodu až ku vnitřní zdi skoro vane něco z malostranského vlahého „spiessbürgrovství“, něco z oné dobrácké družnosti. Typ prosté pamětné desky ze samého konce 18. stol. (1799) zbyl ve zdi hraniční (Eleonore Lyssetin gebohrene Rosenbaum wurde in 67 Jahr in 50 des Ehestands dem Gemahl den 16. Februar entrissen. Herr gib ihr die ewige Ruh.) a jednoduchá stylisovaná zdoba je zcela přiměřena sympatičnosti své doby. Rázu jednoduchosti velmi příbuzného, ač pozdější, zapomenuta skoro, je deska nad hrobem rodiny Döblerových (1788 v Praze † 1845 ib.) známého plodného pražského rytce Jiřího („kön. ständ. Lehrer der Kupferstecherkunst“)

[matka Kateřina, sestra Anna, chot Karolina, děti Ludvík a Karel]. Náhrobek slavného učeného exjesuity a zednáře Ign. Cornovy, úplně vyhovuje pojetím době svého vzniku (1822), prost hledanosti, a velkolépý prostotou kámen v jednoduché klasicistické formě na širokém soklu; má co do jednoduchosti koncepcie protějškem náhrobek s urnou velem pozakrytou (Karla Schnürrera, truhlářského mistra) z r. 1822. K dobrým zjevům epitafů řečených i s ohrobní mříží a myšlených do vegetace nalezi klasicisující pomník Waňkův z r. 1837. Mezi těmi,

které jsou ještě zajímavý formou i prozrazují-li již dekadenci, zachytily jsme ještě trofejemi přeplněný náhrobník podplukovníka Jos. Lauterbacha († 1844). Porosty propínáváho vína zjemnily kontury silně už úpadkového památníku Antonína barona Bretfelda, korunního strážce stavu rytířského († 1830) ze známé rodiny pražské, s jehož ex libris se ještě na těchto místech shle-

Obr. 10. Košířský hřbitov. Náhrobek Jana Nep. Vitáska.

dáme. Ani Mozartův epigon, zasloužilý nás pražský hudební skladatel V. Tomášek neodpočívá pod nárobníkem zvláštní invence, ale bylo by škoda jeho odstranění z pod stromů, z míst, která jsou tak blízko Bertramce. A jeho vrstevník, kterému také dali snad nedosti důvodně nárobník J. Maxův jen s německým textem — Jan Nepomuk Vitásek († 1839), na zdi kostelíka (z r. 1831—1837) také skoro je už určen zapomenutí... Poslední reminiscence pražské Mozartovy obce vyznavačů, z které i Fr. X. Dušek r. 1799 tu sp. činul.

Náhrobky, které jsme ukázali, byly ze zajímavějších, starších, ale nebylo by správno pokládati jména posud uvedená za úplnou sbírku těch, o nichž je třeba se zmíniti. Košířský hřbitov bude pro nás vždycky posvátným kouzelným hájem svou krásou a projiné vzpomínkou, že byli tu pochováni, z těch, kterým je země i národ vděčen, ještě F. M. Pelcl, jehož náhrobek právě pietou Svatobora a Krá. Spol. náuk obnoven, Dr. Ant. Strobach (1814—1856) Gustav Pfleger Moravský (1833—1875), malíř Hellich (1807—1880), V. M. Pešina z Čechorodu (1782—1859), Ferd. Břet. Mikovec (1826—1862), botanik Dr. Em. Bořický (1840—1881), Adolf Maria Pinkas (1800—1865). Z jiných P. A. Klar, zasloužilý o pěstění vlastenského umění, premonstr. opat Zeidler. Zapomíná se rychle na jejich zásluhy, zapomnělo se už na jejich hroby, a jejich hřbitov tam u Bertramky má být zastaven. Bylo na čase připomenout to a ono těm, kteří rádi staví se slepými a avisovat a prosit o spoluobranu, o zakročení ty, kteří v Košířském parku vidí víc, než stavební místa.

* * *

Literatura: Belletristicky využili Košířského hřbitova Jan Něruda v Malostranských povídках („Psáno o letošních Dušičkách“ 1876). a Jakub Arbes v romanetu „Vymírající hřbitov“ (Květy 1900, sv. 2). Dále: Teppe, Košířské upomínky. Praha 1890; Legis-Glückselig, Illustrierte Chronik von Böhmen. Prag 1853. 8°. II. 690. Smíchovsko a Zbraslavsko. Praha 1900. 8°. 258—9, Eckert, Posvátná místa kr. hl. m. Prahy. Praha 1883—84. 8°.

Náhrobky některé uveřejněny v Čes. Světě III., Thunův v Albu Máje. Praha 1907. 4°, Pešinův v Podlahově Albu Svatojanském.

○ ○ ○

J. V. ŠIMÁK: Z DĚJIN KATOLICKÉ REFORMACE NA PANSTVÍ BRANSKÉM. (ARCHIV ARCIBISKUPSKÝ, RECEPTA.) *)

Katol. reformace v Čechách počínala sic brzo po bitvě bělohorské, ale po válce třicetiletou neměla výsledků. Teprve za

*) Za dovolení k opisům děkuji vřele J. Em. Nejdůst. p. kardinálu Skrbenskému a za lask. přispění vdp. pp. kanovníku dru A. Podlahovi a archiváři Tischerovi.

Ferdinanda III. nastala soustavná a pronikavá práce katol. kněží i vládních úředníků. Největší odpor proti výře římské jevil se v pomezních horách, odkud obyvatelé snadno se rozutíkali a zas od sousedních evang. kazatelů brali posilu.

Na panství Branském u Jilemnice, jež patřilo dědicům po Ottovi z Harachu a bylo pod poručenstvím sama arcibiskupa Haracha, ještě před počátkem vládních kroků nařízena místní reformace. Hejtman panství, Václav Vejrich z Gemsenfelsu (ač sám tajný nekatolík), na rozkaz vrchnosti dal svolati sedláky a tu farář branský P. Salomon Ries oznámil jim panskou vůli, aby přestoupili k výře katolické. Ale ani slova kazatelova ani hejtmanovy hrozby násilím nic nepomohly; poddaní se vzpírali, ano hrozili na vzájem, že rádeji se vším utekou do nejjazázších hor a tam budou se brániti. Kněže i hejtmana prý až v oči uráželi, takže ode všeho musili oba upustiti. Farář podávaje 31. července 1650 zprávu arcibiskupu, žádá za mocnější přispění, sám s hejtmanem prý jsou malomocni, ježto i purkrabí i písar panství věří stejně s poddanými a je potvrzuji. Jediný rychtář vichovský poslechl.

Opravdu i soustavná práce reformačních komissařů potom měla skrovné výsledky, o čemž čteme u Rezka, Děj. Čech a Mor. nové doby I. 178. Ještě r. 1679 misionář Dirig naříkal na nesnadnost svého díla. A je zajímavé, že právě v těch obcích, jež podepsaly odpor proti rozkazu katolické vrchnosti, vyznání evangelické udrželo se do dnes, totiž v městě Jilemnici, rychtě Hornobranské, Dolnobranské (Hennersdorf), Vítkovické, Štěpanické, Vichovské, Ponikelské. Otiskuj listy jejich jako zajímavý doklad z archivu našeho lidu; na konec i stížnost farářova. Zároveň jest v nich i drobný doklad postupu germanisace už v XVII. stol.

I.

1650, 22. července, ve Vichově. — Rychta Vichouská ppp. jilemnickým; prost o přimluvu u vrchnosti, aby směli zůstat při své výře; rádeji se vystěhuji.

Slovutné Opatrnosti, Vaši Milosti, pane purkmistře a VMstí páni spoluradní nám milí, od Pána Boha Vašim Opatrnostem štěstí, zdraví, hojněho Božího požehnání na svých skroušených modlitbách žádati a vinšovati všickni společně nepfestaváme.

Tak, jakož majíce společní snešení a hromadu při právě rychtářském učiněnou, v níž nám oznámeno jest od práva rychtářského a konšelského abychme k výře katolické jeden každý se hotovili a připravovali a s Jeho Knížetci Eminenci v náboženství se srovnati hleděli, my pak všichni, jak právo konšelské, tak všecken lid obecní osady níže položené, k vám, jakožto ku právu vrchnímu, se utíkáme a vás ponízeně žádáme, že se tak mnoho vedle nás přimlouватi ráčíte k Jeho Knížetci Eminenci a ku panu hejtmanu, že ponízeně žádáme a prosíme jakožto vrchnosti křesťanské, aby se na nás, jakožto chudý a sešlý lid rozpomenouti ráčili a nás při tom, kterak jsem zrozeni, abychme při tom zůstávati mohli. V jiných poručených, cokoliv od vrchnosti naší milé na nás přichází, vedle své nejvyšší možnosti všecko jinší rádi vykonávati chceme; nežli za to že pro Boha a pro milosrdenství Boží žádáme, že nás k tomu přinucovati neráčí; pokudž by pak jináče

býti nemohlo a my vždy k tomu přinucování býti měli, tehdy bychme raději to všecko Pánu Bohu poručiti museli a ode všeho my bychme odešli. A tak se dále k Vaší Opatrnosti, jsouce nejpřednější páni radní, v tom utíkáme a ochranu Pána Boha všemohoucího poroučíme. Actum ze vsi Vichové na den svaté Máří Majdaleny léta 1650.

Rychtář a právo i všecken lid obecní ze
vsi Vichové.

[In tergo:] Slovutné Opatrnosti panu purkmistru a vši radě městečka Jilemnice na straně Štěpanické nejvyš nad Jizerkou, pánum nám milým ponížená žádost od nás vnitř podepsaných.

2.

1650, 22. července, ve Vítkovicích. — Rychtář (a konšelé) vítkovicí právu jilemnickému; výry své se zříci rychta nemíni.

Ehrenverte, wohlweyse Herren!

Weil ich gleichwohl von den Herren vernommen habe, daß ich die gantze Gemeine vernehmen soll, weil itzo gleich an uns gemutet wird die catholische Religion anzunehmen, als habe ich heutiges Tages die Geschwornen sambt der gantzen Gemeine zusammen lassen fodern und vernommen, was ein itweder gesinnet sey. Habe demnach von ihnen widerumb Bericht eingenommen, daß die gantze Gemeine saget, weilen itzund zuvor große Kriegebeschwerungen empfinden, seind auch nachgesinnet unser genedigen Obrigkeit jeder Zeit schuldigen Gehorsam zu leisten, was aber ferner an uns gemutet wird wegen der Religion halben, so ist bey uns keiner verhanden, der selbige willens anzunehmen ist. Gelanget derowegen an unser genedige Obrigkeit unser demitiges und flehnliches Bieten, sie wolle uns bey unser alten Religion verbleiben lassen. Seind wir doch erbötig in andern billichen Sachen unser genedigen Obrigkeit ider Zeit Trew und schuldigen Gehorsam zu leisten. Hoffen derowegen, unsere genedige Obrigkeit wird uns derentwegen in ihren genedigen Schutz auf- und annehmen. Witkowitz den 22. Juli anno 1650.

Ewer jeder Zeit willige
Richter und Geschwornen sambt
der gantzen Gemeine.

[In tergo:] An einen ehrenvesten wohlweysen Rat der Stadt Starckenbach freundlichen zu Handen. [Pozn.] No 3. Ž Huti.

3.

Bez data (1650, červenec). — Právo městečka Jilemnice (po straně Branské) a rychty panství Štěpanického hejtmanu panskému Václavu Vejrichovi z Gembensfelsu; prosí ho za přimluvu, aby mohli zůstat při své víře; povinnosti poddanské chléjí věrně plnit.

Vaši Milosti, urozený pane Václave Vejrych, pane hejtmane tohoto panství Štěpanického, k nám chudým lidem a věrným poddaným laskavý, od Pána Boha zdraví potěšitelné a všechno jiné dobré a spasitelné modlitbami svými žádáme.

Tak, jakož jesti skrze dekret a poručení Jeho Osvícené Knížetci Milosti pána, pana kardinála z Harachu, pana pána, našeho milostivého, skrze vás, pana hejtmana na ten čas tohoto panství Štěpanického, nám všem poddaným oznámeno, byvší shromázděni na kancelář a residenci JKO na

Brannou, aby jeden každý buď starý neb mladý k svaté zpovědi a víře katolické se chystal a jí se vyučoval, že to JMst ráčí chtiti míti, jakož jesti i od vás pana hejtmana nám poddaným vše předloženo i termín, jak bychom se chovati měli, učiněný a daný, což všechno pa[n]ství, shromáždice se všickni v svých osadách, na tom se snášejice, vůli svou na popisích svých podávajíc a pana hejtmana za to se vši náležitou uctivostí žádajíc, že, poňavádž jsou se tomu z mladosti nevyučovali a náboženství katolickému nerozumějí, že pan hejtman k Jeho Knížeti Milosti podle nás chudých poddaných jse přimluviti tak, abychom v tom, v čem zrozeni jsme a od rodičův svých vyučováni, mohli do smrti své zůstaveni býti. V jiných příčinách, v poslušnosti, v poddanosti a všelijakých povinnostech a platích, co na nás koliv přináleží, to s ochotností chceme vykonávati, nebo již mnozí, majíce již svá léta věkem sschlá, s velikou těžkostí nerozumějíce tomu na svá stará kolena by nám přicházelo. Což těšíce se předně Pánu Bohu a Jeho Knížetcí Milosti jakožto milostivé a křesfanské vrchnosti i vám panu hejtmanu našemu, že tato naše veliká a ponížená prosba oslyšána nebude, v ochranu Pána Boha pana hejtmana poručena činíme

věrní a poslušní poddaní
purkmistr a konšelé městys Jilemnice
i všichni rychtářové a konšelé
panství Štěpanického.

[In tergo:] Urozenému panu Václavovi Vejrychovi z Kentbenfelsu, panu hejtmanu panství štěpanického, k nám všechněm poddaným věrným tohoto panství Štěpanického laskavě příznivému, tato snížená žádost se předkládá od nás vnitř pojmenovaných.

4.

Bez data (1650, červenec), v Hor. Branné. — Obec Horní Branná oznamuje snesení své, že od svého náboženství neodstoupí.

My právo končelské podctivé osádky Hora-Branské to činíme, jak jest nám od urozeného pana Václava Vejricha (titul), pana hejtmana nám od milostivé naší vrchnosti nad námi ustanoveného, jisté poručení jest oznámeno, abychom se uznali a svaté zpovědi a také komunikirování velebné svátosti přijímání hotovili a k náboženství církve svaté katolické přistoupili. Takové poručení podavše právo končelské na všeck lid obce naši, aby se tomu hledči hotoviti a k náboženství tomu přistoupiti a nám právu končelskému od sebe jistou odpověd dali, to chtic činiti. Dávajíc nám za odpověd všeck lid obecní, žádajíc a prosíc milostivé vrchnosti dědičné a také představené nad námi, souce všickni lidé jak staři, tak mladí v tom náboženství nerozumní a od svých předkův k tomu nevyučeni, v náboženství v tom nevycvičení, žádajíc milostivé vrchnosti dědičné a také představené, aby mohli při svém v tom, čemž sou se zrodili a naučili, ostávat, předně Pánu Bohu milému a milostivé vrchnosti naší dědičné i představené se důvěrujíc a pro Boha žádajíc, aby se ráčila nad námi chudými lidmi rozpomenouti a nás [v] své laskavé paměti míti, nás věrných podaných chudých lidí pracovitých vždycky poslušných ostávajících nás všech při našem náboženství zanechatí tak, abychom mohli při tom našem z toho světa se odebrati, žádáme a pro Boha prosíme. Proti jistému od JMst C. poručení a patentu i naší milé dědičné vrchnosti přísnému poručení kdybychom měli to učiniti, jistě bychom tomu souce nuceni s pláčem a s velkým naříkáním všecko oželeti museli a od všeho se preč odebrati a oželeti. Všickni se na tom snášeji a jedním slovem praví, že raději svý hirdla na to chtejí vynaložiti a chtejí radči umíti, nežli k tomu, k čemu nejsouc od svých předkův vynaučeni, přistoupiti a to učiniti. Takové snešení pilnosti obce e Horebranské dává.

My právo a končelé, celá obec Horebranská.

[In tergo:] Ode práva a celé obce Branné Horení toto snešení se vydává. [Pozn.] No 5. Z Hoření Branný.

5.

1650. 23. července. v Dol. Branné. — Rychta dolnobranská vrchnosti; prosí, aby směli zůstat při svém „starém apoštolském katolickém evangelickém“ náboženství; veli, ratiči se vystehuji.

Wir Richter und Geschworne sampt einer gantzen Gemeine Hemersdorf, reich und arm, bietten zum huuchsten und freundlichsten, weil wir in solcher großen Kriegesgefahr und Krichsbeschwerungen unsern gnädigen Obrigkeitt das unsere, was uns mögliche gewesen mit Trenen verrichtet und nuch Moglikkeyten noch verrichten wollen und darneben mit der großen Contribucion sind belegen und ausgemergelt worden, ja das Maerck aus den Knochen ist ausgepersset worden, jetztunder aber wir unsere, wie wir getaufet, die alte apostolische catholiche evangeliche Religion sollen verleugnen und sich zu einer andern sollen bequemen, wiessen wir uns nicht darein zu finden, sondern bekennen himit öffentlich in dieser christlichen Gemeine Hemersdorf, daß wir von diser alten apostolischen catholichen evangelichen Religion nicht wollen weichen, sondern darauf leben und sterben und darley boses und gutes ausstechen, eche wir darvon weichen wollen; was aber unserer lieben gnädigen Obrigkait von Roboten oder anderer Sachen anhangen thut, wollen wir nach Mögligkeyten willig und traglich thun und verrichten. Signatum Hemersdorf den 23. Julii anno 1650.

Z Dolení Braný.

[In tergo:] Od vojady Doleni Branejch.

6.

Bez data (1650, červenec). v Křižlicích. — Rychta Křižlická právu jilemnickému; nemini odstoupiti od dosavadní své víry; prosí, aby na ně pamatovali ve své žádosti k pánu.

Vaši Milosti, pane purkmistře a páni spoluradní města Jilemnice, zdraví prodlouženého, požehnání Božího hojněho, darův Ducha Svatého spasitelních od Pána Boha na modlitbách svých s upřímností srdce společně žádáme.

Na naučení a radu Vaši poslušně a rádi jsme učinili v přičině této, kterak my rychtář a konšelé rychty Skřišické jsme v skutku a v rychlosti sousedy i všecky obyvatele naší k sobě na zprávu povolali, dotazujíce se jednoho každého obzvláštně na poručení naší milé vrchnosti dědičné, chtěli by dobrovolně k náboženství katolickému římskému přistoupiti a je přijíti; jakou pak odpověď podle snešení společného jsme učinili a na tom se jednomyslně snesli všickni, takto skrově Vaši Milosti vyhlašujem, jmenovitě, že ta věc potřebuje zdravého a stálého smyslu a k vykonání nám dosti nesnesitedlna, však z milosti Boží a podle vnuknutí Ducha svatého a poznání slova Božího, též vůle Boží tak, jakž jsme na křtu Pánu Bohu skrze přestouny naše v dětinství přislibili a při tom z mládí slova Božího naučení, rady přijimali, jak se máme při povinnosti naší křestanské, obzvláštně v protivenství církve chovati, tak i nyní toho v skutku a pravdě dokázati s stálostí chceme a žádáme sobě toho od Boha a vrchnosti naší milé dědičné. Předně, aby Bůh sám z milosti a ochrany otcovské s jinými sousedy obcí panství tohoto nás při tom našem náboženství evangelitském dobrotivě skrze prostředky od něho naskytnuté ochrániti, zdržovati až do smrti ráčil. Mezi tím již podle také Vašeho společného snešení všickni v náležité uctivosti pokorně žádáme, že nás a obec naší s sebou srovnati a, pokudž byste při vrchnosti naší dědičné o tu věc dále pracovali, milosti a polehčení snestitelného sobě i na místě našem aneb všechno toho panství žádali, že na nás také paměť přiležitě míti a věc naší z lásky a pro odplatu Boží fedrovati náponocni býti, obtížni nebudeste. Té důvěrnosti a naděje nepochybňé k Vaši Milosti jsme, že tuto žádost naší křestanskou Vy přátelsky a dobrovitě oblíbiti, k sobě přijíti ráčíte a tak odpovědi budoucí (poruče se Pánu

Bohu a vrchnosti naší křesťanské dědičné) s potěšením a oblehčením očekávati budem. S tím Vaši Milosti i sebe v ochranu Boží vždycky poroučíme.

Rychtář, konšelé, sousedé i všickni obyvatelé k té rychtě Skříšlické přináležející.

[In tergo:] Slovutné Opatrnosti, panu purkmistru a spoluradním měst. Jilemnice, pánům přátelům a sousedům našim milým k dodání ponížená žádost od nás rychtáře, konšelův, sousedův i všech obyvatelův k té rychtě Skříšlické přináležejících. [Pozn.] No 3. Z Křišlic.

7.

Bez data (1650, červenec), v Štěpanicích. — Rychtáři a konšelé podrychtí Štěpanického hejtmanu Vejrichovi; prosí za přimluvu a přispění, aby mohli zůstat při své výře.

Služby naše povolné a vždycky hotové vám, urozený pane Václave Vejrychu, pane hejtmane nám milý, předvzkazujíce vedle toho zdraví výborného, štěstí Božího rozhojnění s hojným požehnáním a života prodlúžením vám i celému rodu vašemu věrně upřímně a z celého srdce vinšu jeme a žádáme.

Starostlivou myslí a smutným srdcem, urozený pane hejtmane, před vám tajiti nemůžeme, jak jest nám od pana hejtmana oznámeno a poroučeno, abychom svědomí naše proměnili a náboženství evangelitský opustili a katolické římské náboženství nám neznámé a nepovědomé přijali, což my staří a v létech lidé seší velmi starostlivě a těžce v srdečích a myslech našich neseme, avšak souce v náboženství evangelitském zrozeni, vyučení a v něm utvrzeni, setrváme-li v pravé víře a pobožnosti, jistotně z milosrdenství Božího spaseni budeme, v čemž svědomí naše nás v pravdě ujištěje; poněvadž pak poručení pana hejtmana v příčinách náboženství římské-katolického myslí a srdce naše tak kormoutí a truchlivé činí tak, že bychom my sobě raději smrt vinšovali a v zemi odpočinouti žádali, nežli svědomí naše aby nás rmoutiti a nás smutné činiti mělo, ačkoliv jsme ještě nic nekonali a již trápení a zármutku dosti v myslech máme obávajíce se, aby po oučinku něco hroznějšího a smutnějšího, čehož Bůh ráč chrániti a uchovati, nám se přihoditi a nás by potkat nemusilo. A protož pana hejtmana poníženě a slzavě pro Boha a pro milosrdenství Boží prosíme, aby pan hejtman ty naše smutné žádosti a prosby ráčil pováziti a nás politovati a za nás se přimluvati a jakožto rozomný a rozšafný pán ty prostředky obíratí tak, abychom my při též náboženství našem a víře evangelitské zůstatí a setrvati mohli tak, abychom po tomto velikém zármutku a trápení našem zase potěšení s radostí očekávati mohli, nebo z přinucené moci a doháněné sily náboženství Pánu Bohu vzáctně nebejvá a žádného stáleho v něm setrvání býtí nemůže, dobrovolné pak a bohamyslně lepší a stálejší jest. Co se pak dotejč povinnosti a poddanosti naší vzáctné a křesťanské vrchnosti, kontribuční a jiných podělků a poručení od pana hejtmana, to poslušně a s bedlivostí vykonávati slibujeme a připovídáme jakožto věrní poddaní, za kteréžto milosrdenství a lásku křesťanskou k nám nuzným, avšak věrným poddaným netoliko poděkovati, ale vstávaje a lehaje modlitbami pokornými se toho všelikého času odměňovati a štěstí, zdraví za léta prodloužená žádati a tak časného a věčného požehnání vinšovati přestávati nebudeme. S tím pak pana hejtmana i sami sebe [v] laskavou Boží ochranu poroučíme a za šťastnou a potěšitelnou odpověď žádáme a otcovské lásky jakožto synové očekávati budeme.

My právo a konšelé a všechno podrychtí Štěpanické.

[In tergo:] Před Slovutné Opatrnosti pana purkmistra a spoluradní do-městys Jilemnice na straně Štěpanické od nás práva konšelského a celého podrychtí Štěpanického. [Pozn.] No 4. Z Štěpanic.

8.

Bez data (1650, červenec). — Osada Poniklé oznamuje právu jilemnickému, že od své víry neodstoupí.

Slovutní páni, pane pulmistře, spolu vši a celý radě a summou všem obyvatelům v městys Jilemici dobrého zdraví, při něm Božského požehnání vinšovaného a žádostivě pokoje srdcem upřímným vinšujeme a žádáme věrné a upřímně rádi. Při tom, jaké jest poručení od Jich Milosti, totiž naší vrchnosti a pana hejtmana, abychom k náboženství katolickému přistoupili, i poněvadž nás naši rodičové tomu neučili ani o něm neslyšeli, kterak my jsouce množi v letech a věku sešlýho, žádostivi jsouci s tímto světem se rozloučiti, nežli to učiniti a na něm živu býti; co se dotýče vrchnosti naší, to chceme, jakž na věrný poddaný náleži, podle možnosti naší jak v robotách, tak v platech vykonávati. Pak-li bychom při náboženství našem, v kterém sme se zrodili, obstáti nemohli, tedy všecky věci Pánu Bohu poručíme jak statky, tak i Českou zemi, nebo by bylo lépe pravdy nepoznati, nežli od poznalé odstoupiti. A tak jest na tom snešení vši obce, že hrdla, statky se vším jménem vynaložiti chtějí, nežli od pravdy Boží odstoupí. Vystojíc zarmoucených let a časův těžkosti, nesnází velmi mnoho, Pán Bůh nám pomáhal i ještě v nejpilnější čas s pomocí přispěje. S tím milost a ochrana Pána Boha rač s námi se všemi býti a nás chránit!

Osada Ponikelská.

[In tergo:] Ode práva a konšelův rychty Ponikelský toto snešení se podává.

9.

1650, 31, července, v Branné. — Farář branský P. Salomon Ries kardinálu Harrachovi dává zprávu, jak poddaní panství Branského vzpirají se příjmouti viru katolickou.

Eminentissime et reverendissime princeps, domine, domine clementissime!

Convocatis totius dominii Brannensis iudicibus, scabinis caeterisque incolis et subditis, prolixe satis indicatum est severum Eminentissimae Celsitudinis de fide catholica recipienda decretum, sed quo magis ego concionibus insto et crebris adhortationibus eos de erroribus haereseos conor educere et dominus capitaneus tanquam saeculare brachium impellere nititur, eo duriores efficiuntur ita, ut nulla spes sit tam blandis mediis eos in viam bonam reducendi, imo multi illorum palam protestati sunt, nisi catholicis lutheranam religionem aliisque scripturae confutationibus laceссere (illi dicunt veritatem impugnare) supersedero, se nec quidem templum frequentaturos, minus concionibus meis affuturos, minas opponunt, rebelles seditiones moliuntur et in tantum conspiratione inter se facta coniurasse eos fama fertur, ut quieti, si domi suae manere aut sua suamque lutheranam religionem marte, si necesse fuerit, tueri non possent, et ritu frumento colligatis omnibus suis mobilibus ad extrema montana fugerent ibidemque se contra omnem vim tuerentur et incursum, sicut clarius eorum rebellio ex responsis cuiuslibet seorsim communitätis, ad propositionem de recipienda fide catholica datis et a capitaneo Eminentissimae Celsitudini missis, clarus et latius patebit. Hoc suo itaque tumultu ita ferocius facti, ut mihi et capitaneo quasi nihil contra ipsos audentibus tentare insultare et mala quaeque minari iam praesumant. Et sic nisi fortiora media ad sopiendum eiusmodi fomitem, priusquam incendium inde grassetur, subsequantur, eos ad fidem catholicam impellere, adducere aut persuadere, ego et capitaneus prorsus impares sumus et insufficientes etiam

nos protestamur, potissimum cum nec scriba nec burgravius Eminentissimae Celsitudinis mandato pareant, sed eadem hactenus lue infecti subditos quasi succendere suo exemplo videantur. His omnibus quam brevissime Eminentissimam Celsitudinem certiorem facere iudicavi necessarium.
Eminentissimae et Reverendissimae

Celsitudinis Vestrae

infima creatura

P. Salomon Ries, parochus loci m. p.

Brannae 31. Julii anno 1650.

[In tergo:] Eminentissimo et reverendissimo principi domino domino Ernesto Adalberto S. R. E. tit. S. Praxedis praesbytero, cardinali ab Harrach, archiepiscopo Pragensi, legato nato, S.C. Regiaeque Maiestatis consiliario intimo, regni Boemiae primati nec non ordinis Crucigerorum cum rubea stella per Boemiam, Moraviam, Silesiam et Polonię supremo ac generali magistro, domino domino suo clementissimo tradatur.

[Pozn.] 31. Julii 1650. Relatio a reverendo domino curato Brannensi de subditis quorumdam pagorum, ut patet ex annexis supplicis, catholicam fidem suscipere renuentibus.

10.

1650, 1. srpna, bez místa. — Václav, rychtář ve vsi Vichové, hejtmanu panství Branského; poddává se víře katolické; oznamuje však, že sousedě, jimž rozkaz vrchnosti sdělil, poslechnouti nechtějí.

Jakož majice sobě ode pana hejtmana poručeno, abych z poručení Jich Milostí Eminencí poručil lidem pod správu mně přináležející, aby se k víře svatosvaté římské katolické vyučovati a hotoviti k ní přistoupiti hleděli, to sem jím oznámil, oni pak na to málo chtějí dbát, nýbrž jako lidé neuznali, jak právo konšelské, všecken lid obecní, jakou sou od sebe odpověď dali, odešlíc ji panu purmistru i všemu právu městys Jilemnice, což nepochybňá věc jest, že panu hejtmanu k rukám taková odpověď se dostala. Já pak souce člověk též víře svato-katolické od několika let vyučován a jistou poznal, od níž odstoupiti do skonání života svého nemíním. To za zprávu od osoby svý panu hejtmanu přednáším. 1. Augustus 1650.

Václav, rychtář vichovský.

[In tergo:] Pod správu panu hejtmanu přináležející.

○ ○ ○

DOPLŇKY K SOUPISU PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚleckých V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM.

Provádíme návrh, učiněný před časem v našem Časopise (roč. XIV., 94) na soustavné doplňování vyšlých svazků Soupisu. Podle došlých příspěvků budeme uveřejňovati materiál zcela stručně a bez vázání se na pořad svazků:

II. díl, 13 str. **Chlumčany**. Ve sbírce Ant. Neumannova (v Praze III. Břetislavova ul.) chová se jako zbytek plánů na stavbu nynějšího chrámu podélní průřez kostela s poznámkou: „Stavět se začal roku 1771“. V pravém dolním rohu „Martin Prusík, Mauer ...“.
R. Kuchynka.

XIII. díl, 18—21 str. **Dobříš.** V zámecké kapli jest obraz sv. Anny s mladistvou Marií od „neznámého mistra z pol. 18. stol.“, na němž Anna i Marie provedeny jsou v celých postavách. Věrná kopie tohoto obrazu, na níž jsou jen poprsí obou osob, nachází se v kostele sv. Haštala v Praze. Autorem tohoto obrazu uvádí se (Ekert: Posvátná místa I, 463) Jan Petr Molitor, od něhož pocházejí také jiné obrazy v Dobříšském zámku. R. K.

XXIV. díl, 79, 84, 89 str. **Kostelec Černý.** Obraz Večeře Páně jest neumělá, bez pochyby dle rytiny zhotovená kopie obrazu chovaného v Bruselském museu s tím rozdílem, že skupina apoštolů po pravici Kristově na obrazu Bruselském jest zde po jeho levici a na opak. Také architektonická znázornění hodovní síně jest zde poněkud pozměněno. Obraz Bruselský připisuje katalog musea Lambertu Lombardovi, kdežto H. Hymans považuje jej, jakož i shodný s ním obraz v Luttichu za práci Petra Coecke-ho. (Viz: Gustave Geffroy, Les Musées d'Europe. La Belgique str. 28. s vyobraz. a německý překlad díla Wautersova: Die vlämische Malerei 130.)

Ve sbírce Ant. Neumanna chová se rytina s monogramem Lamberta Hopfera, který v prvé polovici 16. stol. žil a s Jeronymem a Danielem Hopferem byl členem známé rytcecké rodiny Augsburgské. Jak připojená reprodukce rytiny té (obr. II.) nasvědčuje, byla řezba druhdy na hlavním oltáři chovaná až na malé odchylky zhotovena dle rytiny této. R. K.

XV. díl, str. 305—315. **Zámek Troja u Prahy.*)**

i. Popis.**)

a) Stavba.

Barokní stavba $70\text{ m} \times 14.9\text{ m}$ s křídly $10.6\text{ m} \times 8.85\text{ m}$. Ve středu je risalit v délce 25 m, dvojpatrový. Celá fasáda členěna pilastry s hlavicemi tří typů. Do prvého patra vede dvojramenné zahradní schodiště, lemované ballustrádami a zakončené portálem se sochou Viktorie nad trofejemi a s letopočtem 1695.

*) Literatura: Schaller X. 242; Schottky II. 392—394; Sommer XIII. 185; A. Balšánek ve Světozoru 1893 20—21; J. Herain tamže 34—35; Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses. Bd. XXIV. No. 19357, 19382, 19386.

Obrazový materiál: Soupis XV. 305—315; Podlaha, Posvátná místa I. 229; Světozor 1893, 20—21; Světozor 1874. 319; Letem Českým Světem 303; Český Svět I., 23—24. II. 26—7. Feldegg: F. Ohman 22; (Totéž v „Architektu“ 1905); Obraz ve sbírkách J. V. ve Vídni uvedený v „Jahrbuch der k. h. Sammlungen“ 19357, Nr. 92 a 19382, Nr. 397; V. Museu král. Č. Puchernova aquatinta, Peuckertův lept a anonymní bistrová kresba; rytina v Museu král. hlav. města Prahy.

**) Kursivou tištěné věty jsou pro souvislost popisu zkrácené dotyčné odstavce Soupisu; ostatní vše jsou doplněky. Také obrazově doplníme Soupis, zejména de t a i l y; mimo to přineseme všechny vásy s článkem Herainovým.

Podezdívky schodiště otevřeny arkádami do zahrady na obou stranách o 4 obloucích; po stranách středního dva giganti, nesoucí horní balkonovitou terasu schodiště, podepřenou mimořádnou konsolou nad závěrním klenákem středního oblouku. Na gigantu v pravo signatura G. Heerman, na soše v levo 1685. Na vlysu pod terassou vtesáno 1689.

Na vnější stěně podezdívky vypuklé skupiny emblemů a reliéfy Tritona a Amfitrity. Deska střední balustrády na horní podestě schodiště i druhá pod střední arkádou mají stopu po kamenném čepu; to by svědčilo tomu, že tam stálo po soše (tradice tvrdí na př., že dole byl lvíček), ale jde tu as v obou případech o později přidané a zas odstraněné detaily, jak svědčí přesný rytmus mezer mezi plastikami.

*Na vnitřních balustradách sochy s jednotnou pointou gigantomachie. V levo: 1. Zeus s orlem a blesky, 2. Ares s přílbou a děly u nohou, 3. Poseidon, napřahující trojzub, 4. Hades s Kerberem, 5. Herkules, oděný lví koží a s kyjem. V pravo: 1. Athéna ve zbroji, 2. Apollon, třímající kolo, toul a lyru u nohou, 3. Hermes v přílbě (k ráně napražená) jeho hůlka s hady uražena. 4. Gigant se sukovištěm sochořem v ruce, 5. Hephaistos s kladivem a kovadlinou. Na podstavci sochy Hephaistovy signatura P. H. *)*

na též místo protější plastiky Herkula letopočet 1703. *) Dole při vstupní po destě na levé vnitřní balustradě Afrodite, v pravo Demeter s rohem hojnosti, na vnější levé Seilenos s Bacchem, v pravo ověnčený Bacchus.

Na vnější ballustrádě v levo i v pravo jest po 6 poprsích; v ústroji, fysiognomii, emblemech na šatě jsou patrný orientální motivy, jež vedou snad k souvislosti s pointou maleb v sále. V tom byla by také snad jediná opora domněnky, **) že malíř sálů měl co ciniti

Obr. 11. L. Hopfer, Kladení Krísta do hrobu.

(Z majetku p. A. Neumanna v Praze.)

*) Citováno Dlabačem pod heslem Heerman v „Künstler-Lexikonu“.
**) Světozor 1874, 319.

i s návrhem (patrně správněji formulováno: myšlenkou) schodiště.

Uprostřed mezi rameny schodiště v úrovni sklepů kašna, s dvěma povalenými giganty na dně) nadníz otevřeny arkády ze sklepů; nad těmi v bossážovém zdivu reliefní blesky, výš na vyzdívkách vnitřní balustrády monogram zakladatele zámku W. A. a reliéfy zvířat, v patrné souvislosti se sochami na vyzdívky postavenými.*

Na fasádě nádvorní spočívá nad vchodem balkon na dvou pilastrech a dvou sloupech, spojených kladím s triglyfy a s hrozny v metopách; uprostřed podpírá balkon konsola se šternberskou hvězdou. Na spodu balkonu plastické výplň s hrozny, heraldický motiv ve znaku Malzánů, uprostřed monogram zakladatelův z písmen W. A. v kruhu a po obou stranách písmena G. a S. v kosočtvercích (značící snad Georgius (Heermann) a Silvester (Carloni),**) z nichž onen byl tvůrcem plastické výzdoby a tento stavitelem zámku. Na střední vyzdívce balustrády balkonové monogram choti zakladatele zámku K. B. (Klara Bernardina). Ve cviklech nad vchodem rodové znaky zakladatele a jeho choti Sternberků a Malzánů.

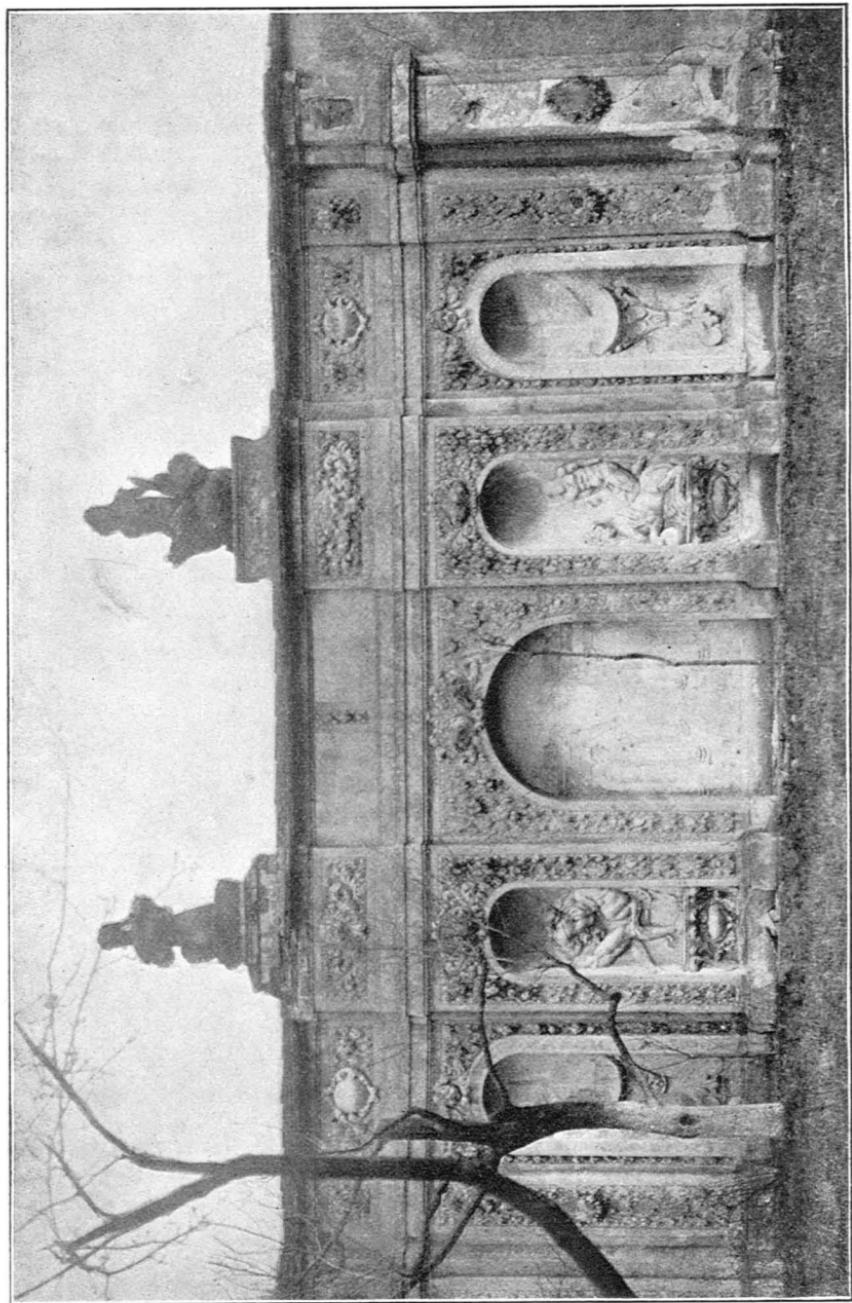
Sál ve vysokém středu budovy, 22,35 m × 12 m. Malby à tempera. Stěny členěny malovanými pilastry. Na stropě v středu emblem Nejsv. Trojice; v levo papež v oblacích, dole sv. Petr a sv. Pavel, císařovna s jinou kněžnou, archanděl Michael, v pravo sv. Leopold (nápis), v rohu král Jan Sobieský, v oblacích andílek s nápisem, v druhém rohu sv. Marek (nápis). Na voutách malované arkády (dvě osoby v nich na severní stěně, prý dva autoportréty Godinovy); uprostřed vouty severní výjev „tu felix Austria nube“ (nápis), naproti vojevůdce sestupující s trůnu. Na voutách západní stěny bitevní výjev, naproti Caesar loučí se s vojínou po válce. Přičné stěny zdobeny malovanými gobeliny (triumf Leopoldův s nápisem, naproti císař Rudolf I. nabízející koně knězi). Nade dvěma krby Viktorie a Mír. Nad dveřmi malované kartuše se znaky.

Stěna sev., proti vchodu se zahradního schodiště: *Dvě malované sochy: císaře Rudolfa I. a císaře Bedřicha IV. Nad okny pět malovaných poprsí císařů s nadepsanými hesly: 1. Josef I. — „AMORE ET TIMORE“ (Láskou a strachem); 2. Rudolf I. — „AD SIT“ (Budiž při nás) na stuze držené orlem; 3. Albrecht I. — „TOLLE MORAS“ (Pryč s váhavostí) 4. Bedřich III. Krásný — „AD HUC STAT“ (Posud je vztýčen); 5. Matiáš I. — „CONCORDIA LUMINE MAIOR“ (Svornost nad důmysl vyniká). V šířce okenních zdí malovány medaillony a busty. 1a) Král Španělský a Indický,*

*) Pevně logicky skloovená koncepce celé sochařské výzdoby schodiště nedopouští domněnku Herainovu (Světozor 1893, 35), že obě sochy sem teprve byly přeneseny z některého zahradního bassinu.

**) Blíže o tom v 2. části, historické. (Pozn. redakce. O této páne autorově kombinaci redakce pochybuje, poněvadž stojí v odporu s dobovými názory a zvyky.)

Obr. 12. Lichý portál při východní zahradní zdi.

Arcikníže Rakouský Karel II.; 1b) A. R. Karel; 2a) A. R. Leopold; 2b) A. R., kníže Tyrolský Sigmund; 3ab) ve středním okně rodové znaky hraběte a hraběnky ze Sternberka. 4a) A. R. Maxmilián; 4b) A. R., vévoda Burgundský Albrecht; 5a) Infant Španělský, vévoda Rakouský Karel; 5b) Král Španělský a Indický, A. R. Filip IV. Na čtyřech malovaných pilastrech stěny jsou nápisy: 1. „FORTITER“ (Statečně); 2. „UTRUM LUBET?“ (Je vhod?); nad válečnou sekérou s vavřínem; 3. „HIC REGIT, ILLE TUE-TUR“ (Tento vládne, onen chrání) nad mečem a zákoníkem; 4. „RELIGIO“ (Náboženství).

Stěna při zahradním schodišti. *Dvě malované sochy císařů Ferdinand II. a III.* Nad okny pět malovaných poprsí císařů s nadepsanými hesly: 1. Albrecht II. „FUGAM VICTORIA NESCIT“ (Vítězství nezná útěku); 2. Maxmilián I. — „PER TOT DISCRIMINA RERUM“ (Přes překážky); 3. Ferdinand I. — „CHRISTO DUCE“ (Za Kristem — vůdcem); 4. Maxmilián II. — „DOMINUS PROVIDEBIT“ (Bůh se postará); 5. Ferdinand IV. — „PRO DEO ET POPULO“ (Za Boha a národ). V šířce okenních zdí medaillony a busty: 1a) Král Španělský a Indický, arcikníže Rakouský Filip III.; 1b) Infant Španělský, A. R. Alfons; 2a) Infant Španělský, A. R. kard. Ferdinand; 2b) Infant Španělský, A. R. Karel; 3ab) v středním okně rodové znaky zakladatele a jeho choti; 4a) A. R., biskup Leopold; 4b) A. R., vévoda Štýrský Ferdinand; 5a) A. R. Filip Šťastný, infant Španělský; 5b) Král Španělský a Indický, A. R. Filip V. Na čtyřech malovaných pilastrech stěny jsou nápisy: 1. „PIETAS“ (Zbožnost); 2. „LEGITIME CERTANTIBUS“ (Spravedlivě zápasícím) nad korunou s palmami; 3. „PIETATE ET IUSTITIA“ (Zbožně a spravedlivě) nad vahami a křížem; 4. „PRUDENTER“ (Moudře).

V obou čelech sálu jsou dva krby z červeného mramoru se znaky Sternberků a Malzánů. Otvor krbu pod malbou trůnu zakryt obrazem nalezení Mojžíše; v otvoru druhého krbu je obraz s týmž sujetem.

Nad malovanou římsou na voutě stěny severní proti dveřím se zahradního schodiště nápis.

V sále na malovaných pilastrech po obou stranách krbu jsou dvě disticha:

„En spectator opus Triadi Matrique dicatum

Pictum sex annis, arte, labore meo. AB. G. (Abrahañ Godin.)

„Anno, quo Caesar 30.000 Thracum

Fuderat in castris, termino laetus opus. XXVI. Octobris.

V k o f r i d o r e c h ze sálu k pokojům obou traktů jsou nástropní malby téhož umělce; ve vých. chodbě na voutě proti oknům je nápis (v soklu malované architektury): ABRAHAM GODYN, BELGA, ANTVERPIENSIS INVENIT ET FECIT 1690. Sujety nástropních maleb je Nejsvětější Trojice a Panna Maria. Na

Obr. 13. Troja. Pravé postranní pole lichého portálu
u severní zahradní zdi.

voutách jsou malované architektury a plastiky. Strop chodby v druhém křídle patra ozdoben analogicky a týmž malířem.

V obou traktech hlavního křídla jest v I. patře po 3 pokojích a v obou zahradních křídlech po 1 místnosti.

V levo (k západu) vstupuje se ze sálu do červeného salonu — dle tradice přijímacího salonu Marie Terezie. Nástropní malba genia rodu Šternberského, bránícího se dotírajícím naň personifikacím běd a neštěstí, s nápisem: „FRUSTRA CONANTUR“ (Neuškodí mi); po krajích stropu 8 allegorií. Rokoková kamna.*)

Žlutý pokoj s nástropními malbami stejného stylu — prý kabinet Marie Terezie — se schodištěm do koupelny v přízemí.

Bílý pokoj, nazývaný ložnicí Marie Terezie.**) Na stropě glorifikace Kláry Bernardiny z Malzánů; v levém dolním rohu andílek se stuhou: „EQUES FRANCISCUS MARCHETTI UNA CUM FILIO SUO FACIEBAT 1690“.

Naproti přes korridor jídelna***) v zahradním křídle; nástropní malby nevelké ceny: malované architektury, uprostřed ženská postava (světská allegorie jako kontrast náboženských maleb v protější kapli.)

V druhém traktu téhož patra jsou tři „čínské“ pokoje, po stěnách a na okennicích pomalované bezcennými chinoissemi v době, kdy bydlily v nich děti knížete Windischgrätze; jsou to ornamentace a obrazy stavebních divů Číny s francouzskými nápisy.†) Malby na stropech jsou původní. V prvním pokoji je to patrně allegorie vítězné manželské lásky proti nástrahám a čtyři páry postranních maleb, ve středním kabinetu jiná, těžko určitelná allegorie. V třetí místnosti obraz symbolující asi manželskou svornost s vepsanými jmény: WENCESLAUS-ADALBERTUS-KLARA-BERNARDINA a nápisem na stuze: *OIKEIA ΣΤΝΕΣΙΣ* Kolem středního obrazu jest seskupeno dvanáct allegorických postav.

Naproti přes korridor domácí kaple. Na stropě Nejsv. Trojice a čtyři evangelisté. *Oltářní obraz: Kristus na hoře Olivetské. Stěny cele obloženy obrazy Utrpení Kristova, malovanými na plátně; jsou signovány: EQUES FRANC. MARCHETTI. PING 1690.* V kapli zavěšen skleněný lustr z jídelny, na místě kam si odstraněného starého mosazného svícníku. Dobře řezaný rám oltářního obrazu, kříž, ††) svícny ††) a lavice. Po stranách oltáře sádrové sochy, ††) anděla s kropenkou a Jana Křtitele s kamennickým kladivem starého tvaru.†††)

Horní prostory obou věží, upravené jako rozhledny, jsou ozdobeny na stropě necennými temperovými malbami *Helia a Aurory*

*) Inventář nábytku a obrazů bude uveden zvláště, protože dnes jsou v zámku jen dva stabilně upravené interieury (červený a žlutý pokoj); ostatní rozestaveno a rozvěšeno porůznou.

**) Nábytek přestěhován do zámku v Hloubětíně.

***) Porculány přeneseny odtud též do Hloubětína.

†) Jich výčet je v I. sv. „Schillerových vycházek po Praze a okolí.“

††) Uvedeny v inventáři, otištěném v „Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerh. „Kaiserhauses“ Bd. XXIV. Nr. 19.357.

†††) Mobilář kaple uveden výjimkou hned při popisu maleb, ježto, jak patrno, je tu na původním, neměnitelném svém místě.

a do stěn tu bývaly vsazeny obrazy, po nichž zůstalo po 32 stuccových rámcích v omítce. Podlaha pokojů tvoří *dřevěný, malovaný ornamenterem zdobený strop* odpočívadlům točitých schodišť, sem vedoucích.

Prostor pod sálem zaujímá v přízemí vestibul a dva pokoje, takže obsahuje přízemí 10 pokojů o klenutých, lunetových stropech. Klenuté jsou i chodby a vestibul, všechna okna zamířzená.

V západném traktu je první pokoj (přilehlý k vestibulu) ozdoben na stropě malovanou architekturou a allegorií Času a Slávy s nápisem: „ANTEAT VIRT, VIRTVTE FAMA SEQ.; v lunetách amoretti, ve cviklech malované poprsí Cicerona, Catona, Lykurga, Philona.

V druhém pokoji*) zobrazen cyklicky na stropě mythus o zlatých jablkách.**) Střed zobrazuje Eris nesoucí strom s jablkami do shromáždění bohů; na cviklech: 1. Grácie odvázejí s Néptunem jabloň na ostrov v Okeanu; 2. Dar jablek Heře k rozkazu Gaiině; 3. Grácie trhají jablka; 4. Heraklův lup. V lunettách andílci.

V obou místnostech stojí nádherná barokní kamenina — jedna zelená, druhá modrá — s bílými poli, vyplněnými znamenitým dekorem rostlin a amorettů, zdobená kartušemi s erbami. Na vrcholovém nástavku jedné jest granátové jablko, na druhých busta.

Třetí pokoj má strop s nezcela jasnou allegorií; čtvrtý pokoj dnes je přepažen***) příčkou, která brání přehledu malby. Mramorový krb.

V protějším přízemním traktu první a druhá místo stnosti od vestibulu pomalována architekturami (tato také po stěnách). V obou stálá kamna stejného typu jako v protilehlých pokojích; zachována jen v prvé místnosti: hnědá, s bílými výplněmi, zakončená granátovým jablkem.

Na stropě třetího kabineetu malby opilého Siléna a Bacchova průvodu.†)

Ve čtvrtém pokoji na stropě allegorie (dvě Litice, andílek se srpem, stařec unášející ženu); ve cviklech Ares, Athena, Diana, Apollo; v lunettách amoretti.

Všechny malby mimo v obou středních pokojích přízemních a v jídelně jsou rámovány štukem, jež je nejbohatší v třetím „činském“ pokoji, kde modelováno 8 ženských poprsí. Zřejmě odlišné sujety maleb ukazují k tomu, že v I. patře pokoje proti kapli byly původně rodinné, místnosti v protilehlém traktu reprezentativní,

*) Nábytek odtud v Hloubětíně.

**) Původní řecká verše číní strážkyněmi jablek čtyři dcery Hesperovy. V tomto obrazovém cyklu jsou nahrazeny patrně třemi Gráciemi.

***) Stalo se za Windischgrätzů.

†) Ve stěně do chodby tajná prostora; vchod k ní býval zakryt obrazem pastýřské scény, zavěšeným nyní v chodbě I. patra.

v přízemí asi místo pro hosty. Sál a chodby prvého patra jsou malovány a značeny Godinem. Ostatní malby jsou jednotného stylu, od něhož odlišeny jen oba páry krajních pokojů v přízemí (v popise č. 3. a 4.).

V přízemí vestibul, chodby a pokoje v zahradních obou křídlech nejsou malovány; zkouška pod omítkou dosud neprovedena; v pokoji zahradního křídla pod kaplí empirová kamna.

Dveře jsou většinou původní, vykládané. Obě mříže vestibulu (do dvora i do zahrady) jsou výborně kované.

(Pokračování.)

Ješek Hořman.

○ ○ ○

J. BRANIŠ: ZALOŽENÍ STARÉ BOLESLAVĚ.

KRITICKÁ POZNÁMKA.

V poslední době objevila se v některých archaeologických pojednáních Staré Boleslavě se týkajících jako vážný historický pramen citovaná Pešinova domněnka, že St. Boleslav založena byla jako nějaký knížecí dvorec již v době před Boleslavem I. a že tu od knížete Vratislava I. r. 915 kostel ke cti ss. Cyrilla a Methoda byl vystavěn.

První, tuším, vystoupil s tím P. A. Šittler v Památkách XIX, 15. ve svém jinak velice pozoruhodném článku o kapli sv. Klimenta ve St. Boleslavi, kde praví, že „archaeologie může směle tvrditi, že město Boleslavovo jest Boleslava — svého domnělého zakladatele — starší,“ ač neuvádí pro to žádných archaeologických důvodů než „mlhavé legendární zprávy, jež jsouce mnohonásobně a mnohými uváděny, sotva as veškeré podstaty postrádají.“

Poněvadž pak myšlenku tu zcela vážně přijal p. Dr. Prášek do svého nejnovějšího díla „Brandejs nad Labem“ a domněnka ta i citáty pod čarou dokládaná mohla by se rozšířiti mezi lidem a za nějaký čas i jako staré podání býti citována, považuji za svou povinnost uvésti věc na pravou míru a to tím spíše, poněvadž jsem již před 16 lety první na veliké stáří kaple sv. Klimenta poukázal a snad bych někdy jako vlastní původce bludu mohl býti nařknut.

O založení města, t. j. hradu Boleslavě vypravuje zcela jasně a určitě Kosmas, jehož slova: (Boleslav) „populi primates convocat in unum et usque ad unum et deducens eos in locum (lucum) iuxta flumen Labe atque designans locum aperit eis sui cordis secretum. Hic, inquiens, volo et iubeo, ut mihi opere romano aedificetis murum urbis nimis altum per girum... Et statim ad ducis voluntatem aedificant civitatem spisso et alto muro, opere romano, sicut hodie cernitur, quae ex nomine sui conditoris

Bolezlav dicitur^{**}) — zasluhují jistě plné víry, neboť jest svědkem časově blízkým, jak z kroniky jeho vysvítá, byl o věcech boleslavských dobře zpraven a soudobou Boleslav dobře znal. Také není ve vypravování Kosmově ničeho, co by poměrům první polovice X. století odporovalo, naopak je tu mnoho, co právě toto místo pro poznání politických, sociálních i kulturních poměrů toho času činí velice cenným a důležitým.

Z vypravování Kosmova jest patrnō, 1. že Boleslav nesídlel na nějakém v těch místech již tehdy stojícím dvorci, nýbrž že odjinud přivedl náčelníky do porostu k labskému břehu, 2. že byl vladařem, který mohl náčelníkům (starostům) ve svém území pánovitě poroučeti, 3. poněvadž pak zemským knížetem a bezprostředním pánum kmene Čechů byl tehdy starší bratr jeho Václav, že byl Boleslav knížetem údělným, a sice v kraji na pravém břehu labském, kde nový hrad byl založen, 4. že hrad nebyl založen v území Čechů a že byl opevněn způsobem do té doby neobvyklým, a konečně 5. že hrad Boleslav byl nazván po svém zakladateli.

Archaeologie nemůže než k tomuto jasněmu vypravování Kosmova přisvědčiti, neboť slovo „urbs“ znamená u Kosmy vynikající hrad a hradiště boleslavské částečně i s opevněním od Karla IV. obnoveným zachovalo se posud. Podnes vidíme, že hrad založen byl podobně jako Libice jako dosti vzácné u nás staroslovanské opevnění blatné,***) ale s tím rozdílem, že nebyl opevněn náspem, nýbrž vysokou zdí bez zakřídlujících věží, jaké vyskytují se na pozdějších opevněních od 13. století. Dále může archaeologie konstatovati, že tu vedle kostela sv. Kosmy a Damiana, o němž nejstarší legendy se zmínějí, byl i kostel sv. Klimenta, že tu byl pravděpodobně na jižní straně hradu dvůr knížecí s vlastním domem (palácem) knížete****) a kromě toho i jiné budovy, z nichž Hněvsův dvůr v legendě staroslovanské se připomíná. Více archaeolog tvrditi nemůže, naprosto pak nemá důvodů, pro které by o zprávě Kosmově pochyboval a hrad Boleslav starší době přičítal.

Ještě staršími svědky než kronika Kosmova jsou ovšem nejstarší legendy svatováclavské. Z nich pro nás nejvíce padá na váhu legenda Kristiánova. Ta sice o založení Boleslavě nemluví, ale praví: „Boleslaus domum propriam seu curiam habens in urbe cognomine vocitata suo . . . quo in honore eorundem sanctorum

*) Boleslav svolal náčelníky lidu od prvního do posledního, a veda je do lesa u řeky Labe a vyznačuje místo, otevřel jim srdce svého tajemství. „Zde,“ vece, „chci a rozkazuju, abyste mi dílem římským vystavěli zeď města velmi vysokou kolem“ . . . „A oni ihned po vúli knížete zbudovali město se silnou a vysokou zdí, dílem římským, jak podnes se spatřuje, kteréžto po jméně zakladatelově Boleslav se nazývá.“

**) Jest pozoruhodno, že vodní opevnění u nás spadají namnoze již do doby historické.

***) Pojmy: hrad, dvůr a palác nesmějí se zaměňovati tak, jako p. Dr. Prášek činí.

(scil. Cosmae et Damiani) consecrata habetur ecclesia". (t. j. že měl Boleslav vlastní dům nebo dvůr v městě dle jména svého nazvaném, kde jest kostel ku cti ss. Kosmy a Damiána zasvěcený).

Toto místo jasně praví, že Boleslav má jméno své od Boleslava, bratra Václavova, a že tam ještě v době Kristiánově byl kostel sv. Kosmy a Damiána; poněvadž pak kostel ten již r. 1045 pojat byl od knížete Břetislava do velikého chrámu svatováclavského, můžeme uvedené místo uznati i za důvod stáří a pravosti legendy Kristiánovy.

Staroslovanská legenda mluví c Hněvsově dvoře, Gumpold, ač poznámenává, že Vratislav I. zbudoval kostel sv. Jiří na hradě Pražském, ničeho neví a nepraví o tom, že by byl týž kníže založil nějaký kostel sv. Cyrilla a Methoda v Boleslavě, a podobně mnich Vavřinec.

Casově sice od doby založení Staré Boleslavě jest velice vzdálen skladatel české rýmované kroniky, t. zv. Dalimil, ale ve věcech boleslavských padá práce jeho přece poněkud na váhu, poněvadž hlavním pramenem byla mu kronika, kterbu nalezl u starého kněze v Boleslavě a která patrně byla všemi tehdy známými místními pověstmi boleslavskými a mnohými jinými rozšířená kronika Kosmova. A tento Dalimil, který všecky ty pověsti boleslavské svědomitě přejal a Boleslav dobře znal, neví o založení Boleslavě Vratislavem a o kostelu sv. Cyrilla a Methoda ničeho. Tu pak nerozpakují se říci krátce, že Dalimilem možné prameny pro nejstarší historii boleslavskou rozhodně končí.

V XVI. století nastávala Boleslavu doba nová, doba kultu mariánského, a nadšení vlastenečtí historikové z řad českého klérku snažili se tehdy vzniklou a šířenou úctu mariánského obrazu ve Staré Boleslavě sloučiti s dřívější, během české reformace pokleslou úctou svatováclavskou a přivést ji dokonce i ve spojení s dobou cyrillomethodéjskou. S tím úzce souvisela i snaha dodati kapitule staroboleslavské zvláštní starobylosti („antiquissimum“).

Patrně byl průkopníkem téhoto snahy již V. Hájek z Libočan jako děkan staroboleslavský, ale ještě více kruh katolických vlasteneckých historiků v XVII. století. Že by byli měli archivní zdroje nám naprosto ztracené, o tom dovoluji si se zřetelem k výše uvedeným nejstarším legendám právem pochybovat, nechci však též památku jejich snad kaliti výtkou, že tu byla zúmyslná pia fraudus, myslím spíše, že to byl jakýsi circulus vitiosus domněnek, které jeden od druhého slyšel, přejímal a za pravdu bral.

Nedosti kritičtí dějepisci tito, domnívajíce se, že Drahotmíra a Boleslav byli pohany a že příčiny zavraždění sv. Lidmily i sv. Václava byly pouze náboženské, nemohli srovnati s tímto míněním faktum, že Boleslav vystavěl na svém hradě kostel křesťanský, a proto příčitali založení kostela Vratislavovi a místo svatých Kosmy a Damiána podstrkovali sv. Crhu a Strachotu.

Nejzřetelnějším projevem téhoto smyšlenek jest následující část v Pešinově Phosphoru: „Rursum vero anno 915 divino instinctu

motus (sc. Vratislav), tum ut in honorem D. D. Cyrilli et Metudii, suorum ac totius Bohemae gentis apostolorum, aliquod dignum gratitudinis monumentum posteritati testatum relinquenter, templum opere non vasto quidem, sed pereleganti et illo saeculo visu raro Boleslaviae ante fores novae suaे cortis posuit, et ut locus eo frequentioribus personaret sacrorum exercitiis, quatuor presbyteros Wissehrado evocatos illuc induxit in eum modum, quo Borzivogium ad B. Ivani tumulum fecisse supra docuimus.“^{*}

Myslím, že žádný seriosní historik tuto zevrubným udáním času, počtu kněží, líčením úpravy chrámu, jehož Pešina naprosto znáti nemohl, a t. d. zjevnou pečef nespolehlivosti nesoucí zprávu vážné bráti nemůže, nehledě ani k tomu, 1. že zasvěcení chrámu sv. Cyrillu a Methodu v době Vratislavově jest nemožným anachronismem, 2. že chrámu toho patrocinia v Boleslavi nikdy nebylo a že není možno, aby byl kostel sv. Cyrillu a Methodu zasvěcený již ve 14 letech svůj titul v sv. Kosmy a Damiána byl změnil. Proto proti citování takových výmyslů v díle, jež vědeckým byti má, musí se historie česká rozhodně ozvat.

Zastanci povídačky Pešinovy dovolávají se spolu jiného velice kalného pramene, jenž patří do téhož kruhu bájí, totiž domnělé kroniky Neplachovy. Tu však sluší na paměti míti, 1. že skutečné dílo Neplachovo, pokud ze XIV. století pochází, nemá pro nejstarší dějiny české žádné ceny, 2. že v tomto pravém Neplachovi o založení kostela boleslavského Vratislavem žádné zmínky není, a 3. že pozdní, mylně Neplachovi přičítaná komplilace, v níž čte se věta: „is Wratislaw aedificavit ecclesias s. Georgii martiris et in Boleslaw ss. Cirillo et Metudio“ (tentо Vratislav vystavěl kostely sv. Jiří mučedníka a v Boleslavi sv. Cyrilla a Methodu), jest patrně podvrženým výtvořem historické školy Pešinovské.

Do kruhu těchto bájí patří pověsti o ulití milostného obrazu staroboleslavského z kovu modly Krosiny sv. Methodem, o tom, že sv. Václav tento obraz nosil na krku, o jeho vyorání a t. d., odtud název „antiquissinrum s. s. Cosmae et Damiani capitulum“, odtud sochy a obrazy sv. Cyrilla a Methoda v kostelích staroboleslavských, kde sv. Method drží v rukou obraz mariánský, a vůbec celý řetěz nekritických legend novověkého původu. Přikládám sám legendám a pověstem historickým cenu značnou, tím větší čím starší jsou, a nikdy jich a limine nezamítám, ale přijímat, takové, které ze XVII. a XVIII. století pocházejí, bez opatrné kritiky, zdá se mi přece nebezpečným.

^{*}) R. 915 z božského ponuknutí Vratislav, aby ku cti sv. Cyrilla a Methoda, svých a celého českého národa apoštolů, nějaký památník na upomínu vědčnosti potomstvu zůstavil, chrám sice neveliký, ale preozdobný a na ten čas na pohled vzácný v Boleslavi před vraty nového dvora svého založil, a aby místo to tím hojněji bohoslužbou zaznívalo, čtyři kněze z Vyšehradu povolané tam uvedl na ten způsob, jak jsme o Bořivojovi, že u hrobu bl. Ivana učinil, výše povíděli.

V údajích a vývodech pánů P. Sittlera a Dra Práška vidím však i nebezpečí pro naši historickou archaeologii. P. Sittler a po něm Dr. Prášek totiž tvrdí, že kaple sv. Klimenta v Boleslavi ukazuje s původním Vratislavovým kostelíkem svatojiřským „překvapující shodnost jak forem tak i měr“. Tvrzení to není správné; obdélná loď kostelíka svatojiřského jest ve světlosti dle Lehnera 7'20 m dlouhá a 3'70 m široká, kdežto loď kaple sv. Klimenta ve St. Boleslavi má 7'36 m délky a 5'53 m šířky, také poměr výšky i celkový vzhled jest různý. Ale kdyby i rozměry skutečně se shodovaly, nebylo by to pro soudného starožitníka pražádným důkazem původu od jednoho a téhož zakladatele, neboť naše nejstarší románské kostelíky jsou si většinou podobny jako vejce vejci, a pokud se nejeví na nich nějaká nápadná společná zvláštnost, není možno vyvozovat z pouhé shody disposice nějakých úsudků. Co se tu míní shodnosti forem, nevím, neboť obě stavby postrádají charakteristicky vypracovaného detailu.

Jak opatrně musí soudný čtenář vážiti někdy důvody, jež uvádějí se jako archaeologické, toho důkaz čteme právě v páne Práškově spise „Brandejs nad Labem“, str. 104 a 131. Pan Dr. Prášek dal „pro věčnou pamět“ protokolárně na purkmistrovském úřadě staroboleslavském zapsati výpověď starého pana Jana Králíka o nálezech učiněných r. 1839 v kovárně staroboleslavské, z níž vyjímáme následující: „Pod besídkou shořelou, kdež kovali koně, nalezli pod prahem kostru matky s dítětem . . . Ve hloubce necelého půl druhu sáhu přišlo se na úplně kamenem vyroubenou studni . . . a studně ta byla téměř až nahoru naplněna zbraněmi a kostmi, mezi jiným (bylo) úplné brnění*) a v něm kostra stojící, (pak) dvě pistole křesací zlatem vykládané a t. d. Dále nalezly se v těch místech železné koule dělové“.

A z těchto nálezů soudí p. Dr. Prášek (str. 105), „že stojí nynější kovárna na místě budovy významem důležitější a že budova tato byla zničena válečně za doby husitské, což hodí se výborně k vyšetřené (?) poloze Boleslavova hradu r. 1421 od Pražanů zkaženého“; a opět na str. 131, kde mluví o vzetí Boleslavě Pražany r. 1421, dí, že „stopy tohoto boje jsou ještě dnes patrný, a sice právě v místech, kde stával královský hrad; jsoutě to nálezy ve studni hradní r. 1839 objevené . . . železná koule na městišti hradu nalezená a dosud v kovárně cho-

*) Když jest řeč o brnění, upozorňuji příležitostně k str. 119 spisu „Brandejs nad Labem“, že rozhodně pochybuji, že by socha sv. Michala na rohu věže kostela svatováclavského byla gotická a pocházela ze 14. století. 1. Celý habitus, postoj a brnění jsou renaissanční. 2. Sv. Michal je patrně z téže doby jako příslušný k němu čert, jenž jest pilířem r. 1593 datován. Vůbec má celá věž svatováclavského chrámu, právě tak jako opéraky a západní portál ráz doby Rudolfovy, kdy na stavbách chrámových renaissance s odumřelou gotikou se mísla. Mezi detaily věže a mezi profilem ryze gotického, nedávno objeveného portálu na jižní straně kostela není příbuzenství, jest tu rozdíl alespoň 200 let.

vaná a jiná železná koule ve vnější straně zdi u kovárny.“ Ač těch pod prahy v Brandýse a v okolí vykopaných šestinedělek s dětmi, jak jsem o nich slýchal, zdá se mi být trochu mnoho, nepochybuj o údajích páně Králíkových, myslím však, že ty železné koule a vykládané pistole, které p. Dr. Prášek přičítá do běhu s Husitské, mají pro archaeologa takový význam jako svrchu uvedená svědectví Pešinova pro historika.

Stará Boleslav zůstane i v nejjasnějším světle kritického dějepisu a soudné archaeologie místem každému Čechu posvátným, a mohlo-li by je něco profanovati, byly by to jen kalné chmury pověstí, které zastiňují jasné slunce historické pravdy.

○ ○ ○

ROMAN CIKHART: ZÁPISY Matrik V BOROTÍNĚ O ŠLECHTICKÝCH RODECH.

Bechyňové z Lažan: *Josef Kryštof*, pán ve Smrkově, manž. Lidmila roz. Tuhanská z Branže († 23. srpna 1779 ve Smrkově na čís. 9. v stáří 61 let), děti: Anna Františka Antonie * 25. září 1743, oddána 20. února 1762 s Leopoldem Deymem ze Stříteže na Zbraslavicích; Marie Barbora Jos. Kristina * 13. května 1745, † 2. září 1746; František Josef Heřman * 11. dubna 1747; Frant. Antonín Václav Petr Tadeáš Euseb * 27. srpna 1748; Jan Václav Euseb * 20. prosince 1749 (křest v Kostelci), † (tento?) 29. června 1759; Peregrin Frant. Ferdinand Euseb Marek † 25. dubna 1752; Pavel Josef Euseb * 26. ledna 1754; Marie Rosina Eusebia * 4. květ. 1756; Jan Jindřich Michal Jos. Euseb * 23. srpna 1758; Ignác Ondřej Alois Euseb * 14. května 1760, † již 26. května t. r. a Maria Leopold Euseb Rehoř Josef * 18. listopadu 1761. — *Markéta*, paní na Smrkově, † 11. prosince 1741 v stáří 80 let a pohřbena v Borotíně u oltáře sv. Václava. — *Jan*, pán na Smrkově, † 6. května 1741 stár 76 let. — *Anna Bechyňová* ze Smrkova † 28. července 1758 u věku 80 let a *Václav Adam* odtudž † 13. března 1747 stár 90 let, svobodný. *)

De Burgis (Borgo), Pater Fulgentius, vojenský kněz, v l. 1795—98 kaplan v Borotíně, † 2. února 1799 (matr. kostelecké).

Deymové ze Stříteže: *Leopold*, pán na Zbraslavicích, oddán 20. února 1762 s Františkou Bechyňkou z Lažan

*) Z matrik Jistebnických: *Jáchym Antonín B. z L.* ve Smrkově, manž. Anna Josefina roz. Žeberková, syn Norbert Jan Ondřej * 5. prosince 1715. — Mimo ty se uvádějí: 1674—1685 *Jan 1704 Kateřina*, dcera Janova, 1681 paní *Bětuška* (matr. jistebnické), 1727 *Marie Magdalena* a 1738 *Jan Adam*, pán ve Smrkově (matriky borotínské) a j. Viz nás čl., „Smrkov“ v čas. „Tábor“ 1907 čís. 9.

(viz výše). — *Marian Leopold*, manž. Anna Marie roz. Bechyňka z Lažan, dcera Marie Jos. Františka Karolina Floriana Eusebia * 5. května 1764.

Fellnerové z Feldegg: *Anna F.* ve Smrkově † 24. prosince 1759 v stáří 72 let.

Z Goetzu hrab.: Anna Barbora, dcera † *Karla*, pána na Kamenné Lhotě, vdává se 26. listopadu 1747 za Františka Malovce z Chýnova a Winterberka.

Z Hackelbergu Terezie svědčí v Borotíně 25. září 1759.

Kfelířové ze Zakšova: *Václav*, pán ve Vlásenici, manž. Anna Marie Kustin (?), děti: Karel Heřman Frant. Josef * 12. listopadu 1747 (křest v Kostelci); František Václav Xaver * 14. února 1749 (křest tamže); Marie Anna Kateřina Barbora * 25. listopadu 1751, † 19. března 1752; Marta Alžběta Ludv. Eleonora * 24. ledna 1753; František de Paula Václav Josef * 15. ledna 1754; — *Václav Jindřich* pán ve Vlásenici (týž?), manž. Marie Strojetická ze Strojetic, děti (z matrik kosteleckých): František Seraf. Václav Jan Nep. Josef * 2. října 1755, † 22. února 1758; Marie Terezie Františka * 17. března 1755; Antonín Jos. Simeon * 18. února 1758; Josefina Joh. Nepomucena * 10. května 1763 a Josef Jáchym Blažej * 3. února 1766. — *Anna Aloisie Monika* † 30. července 1750 u věku 12 neděl a pohřbena v Borotíně. *)

Kršňák de Lauro **) *Josef* † 18. září 1742 ve Vlásenici u věku 33 let.

Kyšperský z Vřesovic *František Albrecht Jaroslav*, pán na Bělé a Vlásenici, † 22. března 1740. Vydal se na cestu a druhého dne ráno mrtev nalezen a do Bělé dopraven. ***)

Oettlové z Graifenu: *Jan Václav*, pán na Kamenné Lhotě † 27. ledna 1783 stár 64 let, manž. Lidmila roz. Kfelířka ze Zakšova, syn František Xav. Karel Magnus Emanuel * 23. prosince 1774.

Pachtové z Rájova: *Václav*, pán na Vlásenici, manž. Anna Marie roz. Dlouhoveská z Dlouhévsi, syn Jan Nep. Josef * 21. května 1742 (křest v Kostelci).

De Pawlitzek Bernard, syn Josefa de P., „ordinis Theresiani Equitis u Artylerie Majori in domo dominicali seu popina borotinensi“, † 12. června 1768 u věku 27 let.

Puteani: *Ferdinand Felix*, pán na Těchobuzi, † v Borotíně 29. května 1742 stár 67 let.

*) Z matrik v Jistebnici: *Karel K. ze Z.* na Vlásenici, manž. Marie Anna Kocová z Dobrše, děti: Joh. Josefina * 29. pros. 1792, Karel Václ. Jan Nep. * 24. února 1794, Karel Heřman Josef * 8. března 1795, Jan Nep. Antonín Václ. Jindřich Max Norbert * 10. června 1796 a Karolina Antonie * 11. srpna 1798. — Karel Antonín, syn milostpána Kfelíře, † 1. srpna 1795 u věku 4 let.

**), „De Lauro,“ někdy praedikát nejlepšího chovance semináře Svato-václavského v Praze, čímž osobního šlechtictví titul zrušen spolu se seminářem za Josefa II.

***) Byl 76 let stár.

R o z h o v s k ý z K r u c e m b u r k a Ignác, správce lesů jistebnických (praefectus sylvanus) † 7. dubna 1772 v stáří 75 let v Borotíně v čís. 18. — R. 1730 svědčí Johanka Chlumčanská roz. Rozhovská.

S o b ě t i č t í z e S o b ě t i c : Barbora, dcera † Josefa ze Smrkova oddána 25. srpna 1770 s Pavlem de Hilverding.

S t r á n i k o v é z K o p i d l n a : Jan Petr, pán na Kamenné Lhotě, manž. Anna Maximiliana Chlumčanská z Přestavlk, děti: Eman. Antonín Josef Ignác Jan Nep. * 14. srpna 1730; Marie Eliška Joh. Anna Barbora 17. prosince 1731; Jos. Barbora Anna Nepomucena 2. května 1734; Jan Jáchym * 4. dubna 1736; Marie Anna Barbora Jos. Eufrosina * 10. února 1738. *)

T u h a n s k á z B r a n ž e Anna ve Smrkově † 5. ledna 1760 **) v stáří 72 let. ***)

V e s e c k ý (z Vesce): Adam V. ze Střezmíře, manž. Kateřina, synové Jan * 22. října 1725 a Adam * 21. prosince 1728. — Adam „vlasenitis“ † 15. listopadu 1734, 69 let, náhlou smrtí.

W e c o u r t : František Karel † 11. března 1744 ve Vlásenici u věku 50 let a pochřben v Borotíně u oltáře sv. Václava. — Lidmila byla r. 1746 kmotrou.

○ ○ ○

Z P R Á V Y .

Praehistorická archaeologie. Z praehistorickeho odboru „S polečnosti přátel starožitnosti českých“. V osmé členské schůzi 4. prosince 1907, kterou zahájena byla zimní sezona, předložil předseda p. prof. Dr. J. Matiegka některé spisy z oboru praehistorie a promluvil krátce o jich významu. Dávaje zejména nahlédnouti do spisu „Handbook of America Indians North of Mexico“ (vydalo „Bureau of American Ethnology“), bohatě ilustrovaného, poukázal opětne na nápadnou shodu předhistoricke keramiky indiánské s evropskou keramikou neolithickou. — Potom upozornil na zajímavý nález nádoby v podobě boty, který popsal ředitel Reis v „Jahresschrift für die Vorgeschichte der sächsisch-thüringischen Länder“ pojednávaje o nalezišti v Stassfurtě. Z tvaru a ozdob této nádoby z mladší doby bronzové dá se velmi dobře souditi na způsob a tvar obuvi v oné době předhistoricke. Při této příležitosti poznamenal p. přednášející, že by bylo záhadno, aby podán byl na základě nových nálezů obraz o způsobu odívání v dobách předhistoricích a sám ihned pohovoril v krátkosti o způsobu používání jehlic únětických. — Dále předložil p. předseda zvláštní otisk své práce, uveřejněné v „Pravěku“ pod titulem „Mezinárodní shoda kraniometrická“. O shodě této jednáno bylo na mezinárodním kongressu archaeologickém v Monaku. —

*) Dcera Václava Str. z K. na Kamenné Lhotě, Anna Marie, vdala se 28. února 1737 za Ferdinanda Myslibora Bořka Hamzu ze Záběhlic. (Matr. hořické.)

**) Po z n á m k a A. M a s á k a : Tato paní porodila ještě 18. listopadu 1761 syna. Spíše tedy rok smrti jest 1790.

***) Viz též rod Bechyňů z Lažan.

Pan prof. Dr. Niederle podal zprávu o letošním sjezdu archaeologickém v Litovli, pořádaném „Moravským archaeologickým Klubem“ na základě publikace o sjezdu vydané („Zpráva o I. sjezdu Moravského arch. klubu v Litovli“). Při této příležitosti vyslovil se pochvalně o dosavadní činnosti „Moravského archaeologického Klubu“ a doporučil Odboru účinnou a všestrannou podporu nové této organizačce moravské. I bylo usneseno, podporovat snahy Moravského klubu a zejména též přispívat do časopisu klubového „Pravčku“.

P. Dr. Babor předložil spis H. Breuila, *La question aurignacienne*. (1907.) —

Na přání přítomného členstva pohovořil konservátor p. Buchta o návštěvě dvor. rady Schlize z Heilbronn, který přijel do Prahy, aby tu studoval materiál lebečný. Podle tvrzení Schlizova lze lebky české rozdělit na dvě velké skupiny: předúetnické a poúetnické. Naše lebky předúetnické liší se dle Schlize diametrálně od lebek typu durynského, z čehož se, dle mínění p. konservátora, dá soudit, že není možno, aby národ pochovávající své mrtvé skrčeně, byl k nám do Čech přišel z Durynska, jak tvrdí prof. Pič. — Zajímavě se prohlásil Schliz o lebce knovízské kostry ze Stromovky, uschované v městském museu; pravil, že je nápadně krátká, ale celo má únětnické. — O těchto tvrzeních Schlizových rozpředla se debata, a zejména p. prof. Matiegka doporučoval, být v té příčině hodně skeptickým, poněvadž máme příliš málo dobrého materiálu.

V deváté schůzi Odboru 11. prosince 1907 demonstroval p. prof. Dr. Niederle předhistorické nádoby a střepy, které darovány byly sbírce universitní. Jsou to tři typické nádoby starší kultury mohylové (z doby bronzové) a tři nádoby (popelnice a dvě mísy), pocházející z jedné mohyly u Kostelíka, typu odpovídajícího úplně středověké kultuře bylanské. Nález tento dokazuje, že mohyly jihočeské zasahují až do narození Krista. — Dále promluvil p. professor o střepech a nádobách vykopaných o prázdninách v okolí Rožďalovic p. prof. Havlíkem. Jest to keramika volutová, keramika z hrobů nejmladší doby přechodní, střepy římské s meandry a vlnicemi a střepy z doby knížecí. Dárce, p. prof. Havlík, připojil několik slov o těchto svých výkopech. V rozhovoru o těchto nálezech bylo zejména na podnět p. Dr. Matiegky konstatováno, že při mohylách jihočeských nemáme dokladů pro to, že by zasahovaly zpět až do doby neolitické. —

P. učitel Pecka z Kosøre podal po té zprávu o nálezech předhistorických, učiněných v nejnovější době v okolí Kosøre a Radotína. Zmíniv se v krátkosti o hradišti Kosørském (viz blíže XV. roč., str. 170—2), o hrobech v Lochkově a o jednotlivých nálezech ojedinělých, popsal zevrubně nálezy v jedné jeskyni v údolí radotínském, kterou prokopal. Ótvor jeskyně leží 60—70 m vysoko nad údolím a měří as 4 m v průměru. Dno přední části jeskyně tvořila nejprve vrstva černé hlíny, $\frac{3}{4}$ m silná, ve které nalezeno značné množství kostí a kůstek různých drobných zvířat. Pod touto vrstvou následovala vrstva naplaveného štěrků a pod ní kulturní vrstva obsahující hojnou střepu, jeden pazourkový nožík, čtyři odštěpky pazourkové; mezi nimi ležel roh, který byl asi zpracován, a nejspodněji jakási kost fossilní. Přední část jeskyně spojena jest úzkým otvorem s částí další, dosud neprozkoumanou. V hořejší části otvoru posléz zmíněného spatřiti lze dvě kulovité prohloubeniny, které nevznikly asi vlivem přírody. Střepy v jeskyni nalezené patří ku keramice kultury přechodní. Také po přednášce p. učitelově rozpředla se debata. —

Valnou část schůze zaujala pak přednáška p. konservátora Buchta o praehistorických výzkumech v okolí Turnova, které provedl pan přednášející a kterých činné súčastníci se pp. řídící učitel Hrdina ze Štěrňá, prof. Dr. Šimák s chotí a Dr. Prokop. O výzkumech těchto přinese „Časopis“ zvláštní článek. —p—

Výkopy a nálezy. Arch. J. Herain našel sochy dvou faunů s hlavního portálu a fontány (od Mat. Brauna) z letohrádku Ameriky. — V Ostrově u Davle, kde r. 1898—9 kopal dr. Matějka a zjistil půdorys klášterního

kostela s krásnými románskými dlaždicemi a náhrobními kameny opatů ze 14. stol., pokračováno letos ve výkopech pod vedením p. V. Fabiána, ass. zem. musea. Nalezeny byly dlaždice, nádoba ze 14. stol., mensy oltářní a zjištěny další podrobnosti půdorysu. — V domě u sedmi čertů na Malé Straně objeveny zase další nástropní malby, signované J. R. BYS (malíř hrab. Černína, 1660—1738). — V Oberlahnsteinu na Rýně obieveny základy bývalého kostela sv. Václava, kde 20. srpna r. 1400 zavili kurfirsté Václava IV. koruny.

Ochrana a zachování památek. Ve státní rozpočet na r. 1908 bylo zařazeno na opravu staviteckých památek: (v Praze) na věž v polici řed. 2000 K, na chrám sv. Václava 50.000 K, na konvent sv. Josefa 1. spl. 8000 K, na Vyšehrad 6000 K; (na venkově) na sv. Václava v Ml. Boleslavě 3000 K, posl. spl. na vlašský dvůr 2000 K, na brány v Rakovníce 5. spl. 2000 K, na Kamenný dům v Kutné Hoře 3. spl. 1000 K, na kostel v Bubových 19.751 K, v Myšenec 877 K, na kostel sv. Bartoloměje v Kolíně 6. spl. 12.000 K, na kostel v Sedlici u H. Hory 6046 K.

Oprava kostela sv. Trojice v Podskalí dokončena. Kostelík sv. Václava obehnán bude plotem. Věž Staroměstské radnice bude opravena; opuka bude vyspárována, nový krov břidlici pokryt, ciferníky budou emailové; vedle orloje bude tabulka s historií věže, vstup pro obecenstvo bude zřízen a spojena stará a nová zasedací síň radniční. Zastavení průlomu u Klíčů na Malé Straně (dle návrhu arch. Balšánka) ohlasováno v sezení měst. rady dne 13. prosince 1907. Dům u sedmi čertů na Maltézském náměstí bude zachován.

Z esthetických důvodů(!) nebylo měst. radou dovoleno zbořiti kasino na Příkopě. Patricijský dům, zvaný u Vojvodů, na Starém Městě je ohrožen; komise městského stav. úřadu navrhla zamítnutí žádosti o zboření. Rovněž protestuje K. za St. Prahu proti projektu nábreží pod Emušou a spojuje jej s návrhem úpravy celého Podskalí. Městská rada v Praze, Klub za St. Prahu a Svaz pro povzn. návštěvy cizinců protestují proti zboření věže Petříkůvky při regulaci Vltavy. Villa Kučhyňka (vedle Riegr. sadu) zbořena a zahrada zrušena.

Radnice v Plzni bude jen konservována. — Arciděk. kostel tamtéž bude opraven; hlavní portál bude zabezpečen, u postr. vchodu budou zvýšeny pseudogot. předsínky, malba bude na klenbě ponechána (cca 1870), ale stěny budou jen tonovány; spadlá klenba v kapli Sternberské bude obnovena a stěny zvenčí vyspraveny. — V Mělnici bude opraven proběžský chrám dle návrhu arch. K. Hilberta; stavba bude technicky zabezpečena bez porušení nynějšího dojmu, zazděná okna otevřena, jednotlivosti (kružby, renaissanční štíty jižní lodi) vyspraveny, malby a nábytek vycištěny. — V Chrudimi bude pomocí stát. subvence opraven dům Mydlářovský dle návrhu arch. B. Dvořáka. — Kostel v Dobříši restauroval arch. Wiehl a maloval J. Filip. — V Grafensteingu opravena kaple zámecká (fresky). — V Kladru během zřízena nová střecha na věži. — V Lounech kostel sv. Petra je ve špatném stavu (trhliny v klenbě). — V Květné bude zbořen kostel, v Dol. Újezdě její lodi a presbytáře bude užito jako kaple. — Centr. komise protestuje proti přestavění věže u kostela v Klukách a rádi adaptaci staré. — Renaissanční domy č. 80. a 81. v Pardubicích mají být zbořeny; v poslední chvíli ještě dějí se pokusy o jejich záchrannu a adaptaci pro městské museum. — Při opravě kostela v Potvorově přistavěna nová věž. — V Brně ve sněmovní budově bude ochoz opraven, kružby vycištěny, přípory doplněny a malby zabezpečeny. — V Něm. Konici bude zbořen gotický kostel; centrální komise chce zachovati aspoň věž. — Rádnice v Prostějově má obdržeti 2. patro k účelům musea.

V klášteře v Břevnově byly dne 16. prosince 1907 požárem poškozeny v refektáři nástropní malby Assamovy z r. 1749. — Sv. Barbora v K. Hoře byla v listopadu r. 1907 v nebezpečí ohně z Tučkovy továrny na varhany; místní listy usilují o přeložení továrny. — V Koželuzích

(Tábor) shořel 5. prosince 1907 památný dřevěný dům č. 399. — V Polánci vyhořel 18. 10. 1907 Blücherovský zámek a v něm mnoho histor. a ozdobných předmětů. — V říjnu 1907 shořela střecha zámku Dřevohostického na Moravě i s věží. — V Brně má být zbořen kostel sv. Magdaleny, v Jevíčku hřebební věž, v Rosicích kostel farní a ve Štípě hrobka. — Ve Vrbici u Bohumína (Slezsko) zbořen dřevěný kostel; prof. Radoň zhotovil jeho model pro Národop. výst. v Petrohradě.

Městská rada ve Vys. Mýtě trvá na tom, aby starý oltář s obrazem Brandlovým byl znova postaven na své místo. — V Kasejovicích chce správa odstranit běrokní oltář. — Epitaf Gryspeků v Královičích a oltáře v klášteře ve Lnářích jsou ohroženy. — V Brzanech mají být opraveny renaissanční oltáře, kazatelna, epitafia a náhrobky. — V Pardubicích při opravě děk. kostela nalezeno 12 náhrobků a očištěno. — V Tatenicích (Morava) provedena oprava zařízení kostela nevhodné. — V Miletíně zničil mráz sochu P. Marie na náměstí.

Město Michov vydalo zostřené předpisy o novostavbách v okolí staveb monumentálních nebo hist. cenných, o změnách podobných budov a o znešvárování ulic reklamou všeho druhu.

Musea, sbírky, archivy. V Boskovicích založeno krajinské museum. — Knihovna c. k. česk. vys. šk. technických v Brně vydala katalog; architektura zastoupena chudě. — Měst. museum v Č. Budějovicích publikuje předměty ze svých sbírek po vzoru musea Chrdimského. — V Landštrouneční se připravuje k založení musea. — Severočeskému Um. prům. museu v Liberci ukradeno bylo za 5000 K stříbrných předmětů. — Do Městs. muzea v Plzni dán z arciděk. kosošela obraz ukřižování Páně z r. 1540. — Zemské muzeum v Praze získalo violu pražs. nástrojaře Hulinského, Smetanův klavír, kalich (1581) z Ranné (pol. okr. Chrudimský), rukopisnou pozůstalost Bernarda Bolzana, bibliotheku dra Aloise Zuckera atd. — U m. prům. muzeum v Praze pořádalo od 21. 11. 1907 do 26. 1. 1908 výstavu keramických a skleněných prací původu českého (asi z období 1780—1840) hojně obeslanou (přes 1200 čísel) odbornými ústavy a sběrateli. Z muzeí účastnilo se technol. prům. museum ve Vídni, c. k. rak. mus. ve Vídni, mus. Náprstkovu v Praze, měst. a prům. musea v Brně, Boru, Chrudimi, Klatovech, Liberci, Mostě, Olomouci, Opavě, Plzni, Poděbradech, Stuttgartě, Teplicích, Č. Třebově a Turnově. Ze soukrom. sběratelů jmenujeme zvláště kníž. Auersperga, hr. Buquoye, hr. Harracha, hr. Chotka, sv. p. Lannu, kn. Lobkowicze, kn. Schwarzenbergu a hr. Thuny, prof. dr. H. Meyera, Al. Pelze v Praze a dr. G. E. Pažaurku ve Stuttgartě. Z nábytku, zapůjčeného konventem rytířů Maltezských, hr. Thunem a F. A. Borovským, zřízen interieur z doby kol roku 1800. O katalogu viz ve zprávách literárních. — Po výstavce lidových betlemů řezaných i malovaných, jež byla pořádána v prosinci v Národop. museu, chystá se z jara výstava kozáckých a blatských plen ze soukrom. majetku, fotografií štítů domovních atd., jako výsledek prázdninové akce prof. Chotka. — Pro městské muzeum v Praze budou zakoupeny dvě umělčové desky z budovy trest. soudu. — V obou věžích u s.v. Vítá bude zřízena vyhlídka a museum restaurace kostelní. — Museum v Turnově vydalo šestou zprávu za r. 1905—6 obsahující mimo obšírnou zprávu o museu životopis učitele Fr. Čepička a zprávy o praehist. výzkumech v okolí (K. Buchtela). — Měst. museum ve Vys. Mýtě získalo truhlu s listinami z doby války. — Časop. „Pohroma v řadě k sběru materiálu pro event. zakládání museí menšinových. — K. Hora zřídil lidovou galerii.

O archivu ve Dvoře Králové, který spořádal soudní rada A. Schulz, podal pochvalnou zprávu Z. Winter. (Regesta jsou tak podrobná, že podávají úplný obraz obce v letech 1600—1800.)

Přednášky. Naše společnost pořádala dvě přednášky: 29. listopadu přednášel p. J. e. k. Hoffmann Staroměst. rynku, 14. prosince kon-

servator p. Jos. Braníš o Hoře Kutné. Redaktor bude přednášeti o barokní gotice (14. února) a pan assist. V. Fabián o výkopech na Ostrově (bližší datum bude ještě udáno). — Také při vycházkách pořádaných pro členy Společnosti do zámku Trojského, do král. zahrady a letohrádku král. Anny a kostela sv. Kateřiny pódali pp. J. Hofman, K. V. Štěch a redaktor příslušné výklady. — Při oslavě povýšení městyse Hluboké na město přednášel 15. prosince p. prof. J. Braníš o dějinách Hluboké (uveřejněno v Jihočes. Listech č. 144 a 145). — Klub za St. Prahu bude pořádati cyklus přednášek na thema „Stará města“.

Biographica. Zemský archivář v. v. Fr. Jan Dvorský zemřel v stáří 68 let dne 28. 10. 1907. Byl pilným vydavatelem pramenů. — Dne 16. 11. 1907 zemřel ve svém rodišti Přelouči prof. dr. E. Muška, autor spisu o Vlašském Dvoře; z jeho pozůstalosti bude vydána Stará Chrudim v okr. monografii Chrudimsko a Nasavrcko. — Dne 6. 1. 1908 zemřel mladý historik, prakt. zem. archivu Dr. Jan Gebauer; napsal dějiny kanceláře král. za Jindřicha Korut. a byl spolupr. Čes. dip'omatáře. — Vojtěch Rytíř Lan na vyznamenán za zásluhy o umění povýšením do stavu svobodných pánů. President České Akademie dr. Jos. Hlávka jmenován čestným měšťanem města Prahy. Pp. dr. K. Chytíl vyznamenán ryt. křížem řádu Frant. Josefa, dr. L. Niederle a dr. Ant. Podlahářdem žel. koruny III. tř., a dr. J. L. Píć titulem šk. rady.

Různé zprávy. Letos v září bude pořádán III. sjezd na ochranu památek v Praze. První přípravná schůze dne 26. listopadu ustavila Prahu za místo sjezdu (původně na II. sjezdu určena Olomouc) a s podmínkou souhlasu spolupořádajících spolků kooptovala do přípravného výboru Klub za St. Prahu a Svatý okrašl. sp. česk. Agitační schůze Kl. za St. P. již předem vyloučena ze závazného sněmování sjezdového. — Výstava V. Jansy v Topičově Salónu (v listopadu) a výstavka skizz architektonických, pořádaná v prosinci Spolkem posl. arch. a inž., předvedly pohledy na řadu česk. měst, kostelů, klášterů a zámků. — Ve Vodňanech ustavil se spolek pro zbudování pomníku Petru Chelčickému.

VIII. sjezd pro ochranu památek (Denkmalsflegetag) v Německu pořádán byl ve dnech 19. a 20. září 1907 v Mannheimu, společně se svazem Heimatschutz. Účastníků bylo 300, předsedal Dr. von Oechelhäuser z Karlsruhe. Po podání výroční zprávy (nejpotěšitelnější byla zpráva o zřízení státního úřadu pro ochranu přírod. památek v Prusku v čele s Dr. Conventzem v Gdanském) následovaly přednášky: O pruském zákonu proti znešvaření vzhledu měst a vesnic a o badenském stavebn. řádu zemském, pokud chrání stav. památky. — Zachování obrazu starého města při šetření moderních požadavků komunikačních. — Zachování památek a ochrana jich ve Švýcarsku. — Zásady a zkušenosť o doplnění a restaurování předmětů umělecko-prům., zejména s ohledem na jich inventarizaci. — Půdorysy starých měst a jich význam pro ochranu památek a inventarizace jich. — Mimo to podány referáty o sjezdových podnicích, příručce německých památek uměl. a chystané publikaci o něm. domě měšťanském. Příští sjezd bude v Lübecku.

Deutscher Verein für Kunsthissenschaft založen v Německu. Gen. ředitel Bode (vedle něhož jako hlavní organizátor vystupuje Althof*) vypracoval program budoucí činnosti: z prostředků státních má se zřídit společnost odborníků i přátel umění a sběratelů s nacionální tendencí; společnost má podporovatí vůbec studium dějin umění německého, má vydáti národní pam. umělecké prací téhož odborníka současně v nádherných edicích (Monumenta artis Germaniae) a v laciných výtazích pro lid a děti, má pořizovati jako přípravu pro Monumenta a pro výchovu uměleckou na universitách a vyšších školách fotogr. sbírky a mapy, má vydávat ročenku, pěstovati odb. bibliografií, navázati styky s uměl.-hist. ústavy a spojení s cizinou a za účelem intensivního proniknutí umění a porozumění jeho do lidu má organizovati vzdělání spec. učitelů a učitelek pro výchovu

uměl.-historickou, opatření učebních pomůcek a zavedení dějin umění jako obligátního předmětu ve školách.*)

Na ochranu a udržení zámku Versailleského založena Société des amis de Versailles.

ZPRÁVY LITERÁRNÍ.**)

KNIHY.

Ceské.

Pramenů dějin českých díl VI. obsahuje vydání Kroniky Bartoše písáře, Pamětí o bouři pražské r. 1524, Kroniky M. Jiřího Píseckého a několika příloh. (Praha. Nákl. nadání Palackého, pečí komise Histor. spolku. 1907. K 15—.) (Str. XXXIX, 438.) Vydání pořídil a obšírný úvod napsal Dr. J. V. Šimák. Je to zahájení moderních edicí ve sbírce, jež od let již byla neživá. Dosazení zvláštní komise mladých pracovníků, jež chce vypracovaný program intensivně a čile prováděti, znamená pro dějiny české požehnání. Prameny budou vydávány ne chronologicky, ale postupně, jak budou připraveny v rukopise k tisku. Dr. V. Novotný rediguje prameny doby starší před 16. stol., Dr. J. V. Šimák prameny doby novější.

Dr. Č. Zíbrt, Bibliografie české historie. Dílu IV. svazek I. Zpracování politické historie v letech 1600—1618. (Praha. Čes. Akademie. 1907. Str. 240.) Výčet pramenů, tisků a článků postupuje v této pohnuté době po jednotlivých letech, ba někde po měsících a týdnech; do této chronologické sítě směšnán ohromný materiál, který někdy na první pohled ani nesouvisí s dějinami českými a rozrůstá od prvého svazku k druhému stále nebezpečněji. Předehra třicetileté války zobrazena tu v literatuře nejen po stránce politické důležitosti, ale přičleněno k její charakteristice i vše časově souběžné, spory náboženské, kulturní události atd. Minutiosní program autorku nabývá až ráz kapriciosnosti na detail — ale je v něm úskalí, že dílo rozrostne tak, až přesáhne síly jednotlivcovy.

Dr. J. V. Prášek, Brandeis nad Labem. Město, panství a okres. Díl I. (Brandeis n. L. Nákl. města. 1908. K 4—.) První část díla obsahuje popis města do r. 1620, historický vývoj Brandýsa a St. Boleslavě, správu a život v Brandýse a na Hrádku, poměry náboženské v Brandýse a okolí, popis a život na zámku v Brandýse a konečně territoriální vývoj panství. Sebrána tu veliká látka, namnoze nová, takže po té stránce se spis řadi dobre k posledně vydaným městským monografiím. Ovšem, pokud se zpracování týče, klade se na moderní monografii požadavek větší; nejen forma užitá nevyhovuje pro rozkouskování látky, ale i kritika pramenů a literatury není bez výtek. (Viz články Branišovy v loňském roč. Časopisu a v tomto čísle.) Přes to vše patří kniha Práškova do řady záslužných publikací, které stále lépe osvětlují detailní otázky městských dějin a připravují cesty pro historika království. Připojené ilustrace jsou vhodné a až na některé technicky dokonalé.

V. P.

Jos. Šimek, Kutná Hora v XV. a XVI. století. (K. Hora. K. Šolc. 1907. Str. 273, tab. 8.) V knize sebrána veliká řada článků, jež autor během let napsal zejm. do Pam. arch. a Čas. Musea král. čes. a k nimž skoro výhradně čerpal látku z bohatého archivu městského. Předměty článků jsou tak pestré, že kniha skutečně podává mosaikový obraz po-

*) Právě zavedeno v Italii zákonem.

**) Jako v předešlém ročníku i v tomto řídí se výběr literatury a časopiseckých článků programem Společnosti; v první řadě ovšem vždy bude hleděno k dějinám českého umění a uměleckého místopisu. Red.

měrů v K. Hoře v XV. a XVI. století a že budoucímu historikovi města a okolí i v této formě usnadní práci neobyčejně. Dobrá revue životní práce, vyzdobená vhodné ilustracemi.

Dr. K. Chytíl a Dr. F. X. Jiřík, *Katalog výstavy keramických a skleněných prací čes. původu (období circa 1780—1840)* od 21./11. 1907 do 28./1. 1908 v Uměleckém průmuseu v Praze. (Praha, Nákl. musea 1908. Str. VII, 182, tab. 6. K 1—.) Katalog je vlastně příručkou historickou pro dějiny české keramiky a sklárství z konce 18. a 1. pol. 19. stol., poněvadž k stručnému popisu vystavených předmětů přidány informativní úvody o jednotlivých továrnách a jich majitelích a přesně určeny všude značky; v úvodě shrnutá přehledně a charakterisována všeobecná úroveň české produkce.

F. Černý a T. Váša, *Moravská jména místní*. (Brno, Matica Moravská, 1907. Str. 292.) Kníha značí přípravu pro místočísly slovník Maticy Moravské a obírá se jmény místními po stránce nejen filologické, ale i historické; etymologické pokusy vylučují všecku dobrodružnost a hypotheses.

K. Kuřík, *Husitské vojny v obrazech*. (Praha, Nákladem vlastním [1907]. Str. 94, 59 map. K 5—.) Autor podává tu výsledek několikaleté práce, jež má cílem zobraziti graficky, co historikové o vojnách husitských, o jich chronologii, jednotlivých výpravách atd. napsali a vedle toho učiniti názornou takтиku táborskou. Autor užívá barevného tisku a značek, běžných v moderní strategii a dělí látku v dobu J. Žižky z Trocnova (23 mapy) a dobu Prokopa Holého (25 map) a přidává oddíly: K. taktice vozových vojsk 15. věku a seznam klášterů, vypálených husity. Na konci mapa o těhdejším rozsahu zemí koruny české.

Vojtěcha Demboleckého, *Paměti o výpravách Lisovčíků 1619—1622*. Česky zpracoval A. Kotík. (Praha, J. Kotík, 1907. K 1-20.) Výtah z tendenčního pramene polského, již několikráté vydaného tiskem, jejž r. 1623 vydal polní kněz družiny Lisovčíků, vyslané polským králem Zikmundem III. na pomoc Ferdinandovi.

A. Kubín, *Dienzenhoferové a jejich slavná díla v království Českém*. (Praha, E. Stivín, 1908. Str. 95, tab. 27. K 3—.) Kompilace (ne úplná a ne bez vad, ale bez nároků na vědeckou publikaci) údajů a záznamů v literatuře, vzájemně se jen málo doplňujících, někde i v protikladu stojících. Obsírně vypsán život obou Dienzenhoferů a popsány jich stavby.

K. Procházka, *O Betlemech*. Kulturněhistorická studie. (Praha, G. Franci, 1908. Str. 159, ill. 45. K 3-40.) Zajímavé thema a hojnost zcela nového materiálu jsou přednosti knihy, jejíž metoda však nevyhovuje všude; nesporná zásluha náleží autoru, že hledí v poslední chvíli zachytiti mizející již zbytky prostonárodního kultu a že zejména osobní dochodu a přímými styky zjistil zajímavé pochody a vlivy na lidové umění. Látka se dá ovšem zpracovat znovu a jinak, ale sotva se již překročí bohatství látky, autorem tu snesené.

V. P.

Archiv Dolních Kounic na Moravě, vydal P. A. Kratochvíl jako již před tím Archiv Pravlova a Prostoměřic. 17 listin přetiskuje doslovně, u knih psaných i tištěných uvádí titul, obsah, příspisy. (Popovice, Vlast. nákl. 1907. Str. 70.)

A. Klaus, *Z dějin čechovnictví na Chrudimsku* (Chrudim, 1907. Str. 20.) jest zvláštní otisk stejnojm. oddílu z okresní monografie Chrudimsko a Nasavrky.

Literatura národopisná v poslední době se rozhojnila výbornými příspěvky. Je to nejprve pokračování díla Jurkovičova, *Práce lidu naše*ho (Víděn. A. Schroll, 1907), jehož 3. a 4. sešit v krásné reprodukci předvádí architekturu a drobné výrobky lidu slovenského jako vzorný materiál studijní pro národopisce i jako nejvhodnější zdroj popudů pro výtvarného umělce. Dále vydaly vlast. nákladem učitelky M. A. Smolková a (†) R. Bíbová nákladnou mapu s 60 tabulkami světlot. a obsírným textem pod titulem *Krajky a krajky* růství

lidu slovenského. (Praha. 1908. K 20—.) Tabulky, podávající vývoj krajky po stránce technické a umělecké, jsou sestaveny se vzornou péčí a odbornou znalostí, ale text, kde opouští pole techniky a chce dokazovat historický vývoj a počátky, zachází do hypothes a odbytých poselostí. Průmyslové museum v Chrudimi zahajuje vydávání velkého foliového díla **Lidový nábytek východočeský** (Seš. I. s 5 tab. Chrudim 1907. — fol.), jež bude ve lhůtách dvouletých pokračovat a přinášet v barevné reprodukcii ukázky ze sbírek museí Zemského, Národního a Chrudimského. Obrazy kreslí s přesností a smyslem pro barevnost předloh prof. Jos. Schmoranz a řed. Jos. Postl a text k hotovému celku napíše Dr. K. V. Adámek. V I. sešitě jsou ukázky almar a postele z Holetína, Studnice a Kamenniček, časově sobě blízké a formově z historických stylů odvoditelné. Konečně započal známý folklorista Fr. Kretz s vydáváním **Ornamenta slováckých**. (Praha. Nákl. vlast. 1907.) Sešit I. obsahuje typy lidového vyšívání na rukávcích s textem českým, německým a francouzským.

F. A. Šubert napsal I. část III. dílu široce založeného díla **Dějiny samostatnosti českého divadla v Praze**. (Praha. Unie. 1908. K 15—), jež obsahuje období Národního divadla 1883—1892. Díl I., dobu počátků českého divadla (1771—1862) napíše Jar. Kaempfer, díl II., mezidobí 1862—1883 Dr. J. Borecký.

Různá jubilea a slavnostní příležitosti způsobily vydání publikací. Tak vyšel jako premié Uměl. besedy **Literární almanach** 1908. sedesáté výročí Národní Besedy oslaveno spisem o celé minulosti této kdysi důležité národní události (bude referovány příště), k jubileu stého výročí obnovení gymnasia v Jindř. Hradci vydán **Pamatník a přečí Družstva pro zřízení mohyly Riegrové na Kozákově** vydán almanach **Od kolébky Riegrové**. Rychlý vývin města Prostějova lící spisek Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, vydaný při příležitosti otevření divadla a ozdobený 52 ill. (Prostějov. V. Horák. 1907. K 1—).

„**Moravské Vlastivědy**“ vyšly zase tři nové svazky místopisné: Jan Tenora, Okres Bystřický (272 str., 40 ill. a mapa), V. Peřinka, Okres Vizovský (258 str., 52 ill. a 2 mapy) a P. Aug. Kratochvíl, Okres Velkomeziříčský (472 str., 114 ill., 3 příl. a mapa). Dostáváme příkrý posudek místopisné části na konkrétním příkladě od Moravana a neváháme jej uveřejnit přes to, že dobře víme, že většina výtek (opatření odborníků, dobré fotografie) padá na vrub finančních obtíží a že by se daly odstranit při větší dotaci:

„Místopisná část „Vlastivědy Moravské“ bolí diletantismem. Stanovená osnova pro detailní popis okresů byla postavena na nejširším základě, tak že její vyplnění slibovalo veliký úspěch, ale tím, že spolupracovnictvo bylo vybíráno jedině z amatérů, bez průpravy historicky kritické nebo kulturně historické a bez nejmenší znalosti dějin umění, bývají výsledky tak smutné. Ku př. nedávno vyšlý díl „Bystřice nad P.“ ukazuje v plné míře, jak autor povrchně vypracoval úlohu na dané osnově. Nemohu mu upřít, že mnoho materiálu shledal, ale jak jej podal, je skoro nepotřebný, jelikož postrádá naprostou souvislosti a přehlednosti. Některé části jsou docela povrchně „odbyty“, jako ku př. odstavec o nárečích, krojích a písničkách lidových, ale nejsmutněji působí popis památek. Jest docela na snadě mysliti, že v tomto ohledu bude mítí vliv „Soupis památek v králov. Českém“, vydávaný „Českou Akademii“, že odtud alespoň autoři pro část popisu o památkách vezmou si vzor; ale toho jako by ani nebylo, ač zrovna v době, kdy autor psal Okres Bystřický, vyšel sousední okres v Čechách, totiž Polička, jejíž památky mají tolik podobného.“

Nevíme, co si pomysliti o tom, když autor nerozezná neumělé stavby 18. stol. v provinciálním baroku od slohu románského (farní chrám sv. Vavřince v Bystřici). O bližší charakteristice stavby neví pak ani slůvka. Ještě hůře je s vnitřním zařízením. O oltářích, jakého jsou rázu nebo které doby, se autor nezmíní, pouze kterému svatému je zasvěcen. O kostele

sv. Trojice v Bystřici praví, že je tu „starý obraz“, více o něm neumí pověděti. U zvonů jej zajímá většinou jejich váha, málo kde nápis, jaké tu jsou a popis, a když je uvádí, činí tak v transskripci. Jeden nápis na zvonu uvádí jako nečitelný: zde bylo třeba reprodukovat otisk nápisu, nemohl-li autor více konstatovat. — Autor uvádí dřevěný dům v Borovci s letopočtem 1758, ale ani slova o typu nebo o sebe menším popisu památky, tím méně obraz, jelikož autorovi jsou důležitější obrazy jako ku př. nového nádraží v Bystřici. Nikde ani stopy po půdorysu i sebe důležitějším, jako ku př. je Pernštýn — a celá řada jiných věcí. Obrázky jsou ovšem rovněž slabou stránkou. Sáhlo se asi nejsvíše po těch, jež byly po ruce a ani trochu snahy se nevěnovalo opatření slušných obrazů, z nichž by se dalo studovati; většina reprodukovaných obrazů je pro studium docela zbytečná a ani pouhou ozdobou knihy nemůže být pro špatnou qualitu. Pečeti reprodukovány jsou přímo naivně, je to nepodařené domácí cvičení v kreslení jednoho pana učitele, podobně mapka okresu a situacní plánky vesnic. Nechci uvádět všechny chyb, jež jsem tu nalezl, pouze to, co mi letmo přiskočilo na mysl. Mám za to, že by se mohlo s vydáváním „Vlastivědy“ pomalejji pokračovat a snažit se podatí při tak nákladném díle opravdu cennou práci, nebo tak, jak se věc vydává, i při rozšířeném programu jen o velice málo ku předu se pokročilo od Topografií Vojenské; a v budoucnosti, kdy bude naděje na nové dílo, nebo aspoň na jeho korrekci? Či chce vydavatelstvo rozšířit celkové dílo o polovic svazků korrekci? Zodpovědní redaktori by neměli fingovat svou zodpovědnost, ale vědomi jsouce z d a t n o s t i svého spolu-pracovníctva kontrolovati jich práce dříve, než přijdou do tisku. Pro popis památek a volbu obrazů měli být rozhodně ustanoveni odborníci a jejich elaboráty měly se pak vsunout do popisu. Byla nutná potřeba „Vlastivědy“ na Moravě, ale tyto výsledky dávají smutný obraz. Festina lente!

St. S.

Z místopisné literatury oznamujeme vyjít seš. 7.—13. Ottových Čech dílu XIV., v nichž Dr. J. V. Šimák přejímá průvod do Krkonoš, a seš. 23.—29. Körbrova Království Českého.

V. Kudrnáč v Turnově vydává reklamní časopis: Všeobecný turistický oznámostník.

Chystá se:

Městské zastupitelstvo v Náchodě zakoupilo za 1400 K od dědiců II. díl a část III. dílu J. K. Hrašových Dějin Náchoda a vydá II. díl tiskem. — Umělecká Beseda má v plánu vydati v krásné reprodukci plastickou výzdobu Karlova mostu jako I. číslo serie Česká plastika. — O palácích Harrachovských připravují práci Dr. F. Menšík a Dr. J. Dernjač. — Dr. B. Brož chystá vydání Listiných památek města Žďáru z XV. a XVI. stol., edici Urbáře kláštera Žďárskeho z let 1407, 1462 a 1483 a pracuje okres Žďárský pro Moravskou vlastivědu. — Dr. Th. Loskot vydá k 800leté památce nákl. obce Vratislavě u Vys. Mýta knihu o Vršovcích. — Národní op. Muzeum Českoslov. vydá letos nový, obsáhlý katalog sbírek. Také okresní museum v Soběslavi slibuje vydati ill. katalog. — Katalogy jubilejní výstavy obch. komory budou obsahovati i články historické. Při příležitosti výstav budou vydány populární, dobrě upravené brožury o Praze a několik nových průvodců po Praze. — Vavákových Paměti vydá J. Skopeček v brzku II. díl. — Časopis Sládek vydá Zíbrtovu knihu o pivovarských obyčejích a pověrách. — Prof. Šimák v Brně vydá Studie lidových výšivek. — Dr. A. Krecar a Dr. V. Fárek připravují dějiny slanského gymnasia (1658—1908).

Knihy cizojazyčné.

Pěčí Dr. W. Martina z Haagu a radou několika jiných odborníků (Hofstede de Groot, Wilh. Bode, Th. Frimmel) byl vydán katalog galerie G. ryt. Hoška z Mühlheimu, nedávno zemřelého. Obsahuje vedle

stručného úvodu a ocenění sbírky po stránci uměleckohistorické důkladný popis 142 obrazů s faksimiliemi signatur a 62 světl. tabulek. (Prag. Selbstverlag. 1907. Str. XV., 91.)

Isak Collijn rozšířil své studie o rožmberské knihovně a vydal pod titulem *Det Rosenberg'ska biblioteket och dess ex libris* (Stockholm. 1907. Föreningen för bokhandtverk. Str. 37, 20 tab.), v úpravě bibliofilské a s výtečně reprodukovanými faksimiliemi ex- a super-ex- libris.

Georg Schmidt, *Eine Mieser Chronik des 18. Jahrhundts.* (Mies. Selbstverlag. 1907. Str. 168, 9 ill.) Prof. Schmidt, horlivý pracovník v historii Stříbra a zakladatel městského muzea, konstruuje tu dle záznamů kalendářních z pozůstatosti měšťana a hrnčíře Ant. Matěje Reissera (1717—1804) a jiných současných pramenů živý obraz městského života ve Stříbře během 18. století. Zejména hledí do všeobecného rámce napětí detailů životopisných všech osob, jež jenom poněkud vynikaly v městě, snaží se vždy ze speciálního případu v životě svého kronikáře doklady odjinud osvětliti průměrný život Stříbrského měšťana; provázeje svého zpravodaje celým životem, nalézá vždy nové příležitosti, aby se zmínil o řemesle, hospodářství, zahradnictví, o domácích pracích, veřejných záležitostech, aby zaznamenal pověry, zprávy o počasí, cenách obilí, války a nehody atd. Zvláštní podrobné odstavce věnuje obrazu města, jak vypadalo v 18. století, správě jeho, církevním záležitostem a kostelům a konečně i dolování. Knihu končí seznamy, z nichž důležitý zejména výčet rodin ve Stříbře v 18. stol. Pilná tato kniha zasluguje tím spíše doporučení, poněvadž 18. století skoro ve všech lokálních monografiích bývá odbyvána spěšně a bez podrobností.

Z místopisné literatury uvádíme: *Festschrift zur Eröffnung des neuen Rathauses in Neuern* (Neuern. Verlag der Stadtgemeinde. 1907.) V obsahu i historické články o radnici a městských domech. — 2. vydání spisu Th. Gallistlova, *Heimat und Landespolit. Bezirk Krumau.* (Krumau. Jos. Wiltschko. 1907. Str. VIII a 268, ill. 15 a mapa).*)

E. Tietze-Conrad vydal ve sbírce *Quellenschriften für Kunstgesch. u. Kunstechnik*, cestovní denník tovaryše s titulem: *Des Bildhauer gesellen Fr. Ferd. Ertinger Reisebeschreibung durch Österreich und Deutschland* (1690—1697). (Wien. K. Gräser. 1907. Str. XXV a oo. K 4—). Je to pro dějiny ranního baroku důležitý dokument, ukazující vlivy, působící na mladé umělce a rušící lokální tradici, když světem protřelý a internacionálním uměleckým vzduchem opojený muž se vrací opět domů. Ertinger prošel z Vídni Moravu a Slezsko, odtud přes Vratislav zašel do Čech (prošel Náchod, Jaroměř, Smiřice, Kr. Hradec, Nymburk, Prahu, Beroun, Žebrák, Zbiroh, Rokycany a Plzeň). V Olomouci je zmínka o sochaři Fr. (a synu jeho Davidovi) Ziernovi, při Praze mluví se o Pendlově sv. Václavu a Rauchmüllerově soše Jana Nep.

V krásné knize *Schlosserově, Kunst- und Wunderkammer der Spätrenaissance* (Monographien des Kunsts gewerbes XI. Leipzig. Klinkhardt & Biermann. 1908. K 5—Str. 146, ill. 102), jež podává vlastně první soubornou práci o musejnictví v XVI. století, setkáváme se též s odstavcem o sbírkách císaře Rudolfa II. v Praze (str. 76—82).

V Jahrbuch der Kunsthistor. Sammlungen des allerh. Kaiserhauses (svaz. XXVI., 2. díl) uveřejňuje Wilh. Köhler úřední akta k dějinám vídeňské sbírky z bibl. ve Wolfenbüttelu a dokazuje v úvodě na základě inventáře Zimmermannem vydaném (viz Časopis, roč. XV., str. 47) z těchto akt, že z Rudolfových sbírek bylo již před

*) Podobné spisy mají již okresy: Teplá (1882), Tachov (1890), Aš (1893), Planá (1896), Falknov (1898), Cheb (1905) a vychází Vrchlabí.

r. 1620 odvezeno do Vídně značně mnoho a že žádný dosud nalezený inventář neodpovídá pův. stavu a rozsahu sbírky.

V knize *Die Pariser Miniaturmalerie* (Leipzig. Quelle & Meyer. 1907.) vyslovuje autor hr. Dr. Jiří Vitzthum domněnku, (v pozn. na str. 101), že žaltář ve vídeňské sbírce dvorní z 2. pol. třináctého stol. byl psán snad pro Čechy (má mezi světci i sv. Václava), poněvadž prý právě rukopisy této skupiny byly psány v Paříži pro vývoz.

J. Folnesics und Dr. E. W. Braun, Gsch. der k. k. Wiener Porzellanan manufaktur. (Wien. K. k. Hof- und Staatsdruckerei. 1907. m. fol. Str. XII, 234, tab. 42, ill. 147. K 120—.) Dlouho připravovaný tento spis je důležitý pro dějiny české keramiky, protože vliv vídeňské výroby byl u nás nejmocnější a nejtrvalejší.

Nový, 30. svazek serie Bau- und Kunstdenkäler des Königreiches Sachsen obsahuje město Žitavu (sepsali C. Gurlitt, H. Rahtgens a Fr. Rauda), zajímavé i pro nás, poněvadž bylo založeno Otakarem II.

Dílo důležité pro dějiny baroku v celém Rakousku a také v Čechách vydal Dr. Wolfgang Panker, Donato Felice von Allio und seine Tätigkeit im Stift Klosterneuburg. (Beitr. zur Baugesch. des Stiftes Kl. I. 1907.) (Wien. Braumüller. K 840.)

Nový, velký slovník umělců výtvarných počali vydávat Dr. Ulrich Thieme a Dr. F. Becker pod tit. Allgemein Kunstslerlexicon (Leipzig. W. Engelmann). První svazek obsahuje hesla A až Antonio de Miraguel; celkem vyjde 20 svazků (ročně dva) asi se 150.000 hesly. Mezi 300 spolupracovníky jsou z Prahy Dr. E. Schmerber, J. Emler, J. Herain, E. Teige. I. svazek obsahuje z českých umělců ku př. Alše, rodinu Aichli (Santini) atd.

Z ČASOPISŮ.*)

Český časopis historický. Roč. XIII. seš. 4. Jos. Janko, O Shakespearových vztazích k Rakousku a k Čechám; Jar. Bidlo, Lit. k děj. rus. 19. stol. (Dok.); Zd. Wirth, Zachování a ochrana historických a uměleckých památek (Dok.). Literatura. Výtahy z časopisů. Zprávy.

Pamatky archeologické a místopisné. Roč. XXII. seš. 7. Dr. A. Podlahá, Nást. obraz v kapli sv. Václava z r. 1593; Št. Vydra, Hollarové z Práchně; C. A. Straka. Pohled na Menší Město Pražské s Petřínem z let 1659—1665; Dr. Jos. Wolf, Jan Matyáš ze Sudetu; B. Lukavský, Chrámové inventáře děkanství Karlštejnského ze XVII. a XVIII. stol.; V. Fabian, Viola praž. houslaře Hulinského. Ve zprávách: Liblická brána v Čes. Brodě; Barokní malba na prozat. průčeli sv. Vítá; Pohár z XVI. stol. (oprava v datování); Pomník z r. 1720 u Kladrub; Prsten s enigm. legendou; Reliquiář Křištofa Popela z Lobkovic; J. T. Supper; Václav konvář a V. Farář v Hradci Králové. (důkaz jich identity); Oprava helmice věže svatovítské 1768—9; Jan Mejlík, kameník plzenský; List B. Balbína o klášteře Chotěšovském.

Časopis Muzea královského. Českého Roč. LXXXII. seš. 1. A. Truhlář, J. Carolides z Karlsperka; Jos. Vajs, Hlaholské kodexy ve Vrbníku (na ostrově Krku); Dr. Č. Zibrt, Z dějin zámku a panství Zvíkovova. — Dodatky k biogr. starších spis. čes.

Sprawozdania komisji do badania historyczno-sztuki w Polsce. (Sv. VIII. seš. 1.—2.) Krakow. Akademie Umiejętności. 1907. (Str. 228 a CCLXVIII, tab. 3, 396 ill. v textu). M. Sokolowski srovnává význačné známky vilenského a krakovského směru v gotice a určuje jich vznik; N. Pajzderski popisuje kostel XX Filipinů v Gostyniu; Ad. Szyszko-Bohusz s M. Sokolowskim popisují a shrnují dvojlodní kostely v Polsku (část I. Mezi doklady i Bechyně); Ks. Wl. Górzynski publikuje

*) Obsah čísel zde neuvedených při časopisech, jichž ročník počíná před občanským rokem, viz v ročníku XV.

relikviář Jasiňského z musea Czartorijských; St. Tomkowicz popisuje několik staveb v král. polském; Kaz. a Tad. Moklowscy podává zprávu o studijní cestě za uměním lidovým r. 1904. Válnou část knihy zabírájí podrobné zprávy ze zasedání komise za rok 1902 a 1903 s hojnými ill.

N á r o d o p i s n ý v ē s t n í k. Roč. II. čís. 9.—10. Roč. III. čís. I. Jan Tykač, Lnářství na Českotřebovsku; J. Horák, Národopisný material z Posázaví; V. Tille, Slovenské pohádky z Krakovan; J. Kopáč, Horácké čepce ze Zálesí; V. Vávra, Hořičky (o proston. lék. rodině Pichů-Pechanců).

C e s k ý L i d. Roč. XVII. čís. 2.—3. C. Straka, Nejst. kniha výslechů na pravě kláštera Strahovského; Dr. O. Zich, Píseň a tanec do kolečka; Dr. Č. Zíbrt, Pověra o délce Kristově, a Ze sbírky hádanek z r. 1668, Lidové pověsti atd.; K. Thir, Kult.-histor. drobnosti z archivu táborského; J. Soukup, Sv. Mikuláš vládne vodami; J. E. Chadt, Pověsti o stromech (s 15 ill.); F. Tischer, Dorota Jínová Pacovská; A. Rokyta, Valašské koledy; A. Kotík, Přísp. k poznání čes. příjmění; Dr. J. Wolf, Bratři kříže růžového atd.

H r a d e c k ý k r a j. Roč. IV. čís. 1.—5. Vedle drobností historických uvádíme zejména delší články: K. Mráček, Kostely v okrese Jaroměřském; G. L. Lašek, Vamberk a Potštýn; Dr. V. Paul, Chrám sv. Mikuláše v Jaroměři, Museum v Jaroměři a M. B. Braun a D. Třešňák; J. Matějka, Kamenné křtitelnice a Boží muka v okresu Jaroměřském; V. Novák, Domněnky o minulosti Kuklen; J. St. Polický, Kniže D. Sanguško; K. Mráček, Kostel Sendražický.

Č á s l a v s k ý k r a j. Roč. II. čís. 1. K. Seidler, Stručný souhrn dějep. momentů města Světlé (1207—1907); J. Klub, Z lidového léčení na Čáslavsku, Křtitelnice v Polné (1617); Polna či Polná; F. X. Růžička, Z dávna. Z dneška.

S t a r é a n o v é z v ě s t i z e S o b ě s l a v ě a o k o l í. 1908, čís. 1. R. Cikhart, Soběslav za válek husitských; J. Lintner, Po bitvě na Bílé Hoře; Duchovenstvo Soběslavské v 17. stol.

K r á s a n a š e h o d o m o v a. Roč. III. čís. 10.—12. F. Tábor-ský, Naše hřbitovy (s 16 ill.). Ze skizzáre Ad. Kašpara: Motivy z Kampy a Čertovky. Dr. L. Jeřábek, Regulace řek a potoků a krajinná krása.

D í l o. Roč. V. seš. 8.—10. Dr. P. Toman, Aug. Piepenhagen, Dr. F. Harlas, Jos. Hellich (s 22 ill.)

C e s k á R e v u e. Roč. I. čís. 4.—5. J. Emmer, Ochrana přírodních památek (s ill.) — Listy filologické. Roč. XXXIV. č. 6. F. Slabý, F. A. Sporck. — **R o z k v ě t.** Roč. I. čís. 1. J. Kazimour, F. Jan Vavák.

Z l a t á P r a h a. Roč. XXV. č. 5.—17. Daliborka; P. Brandl, Sv. Maří Magdalena na Skalce u Revnic; Mariánský Týnec u Kralovic před 20 léty (pohled a dvě fresky); Fresky u sv. Kateřiny v Polné, oltář sv. Lukáše, sanktuář, pohled celkový a vnitřek; Lékárny jindy a nyní; Jesličky v Národop. Museu; Zd. Wirth, Po stopách novelly; K. B. Mádl, Karlův most. — **S v ě t o z o r** 1908 čís. 5.—9. Pohledy z Ojbína (brána, nádvoří, husitské museum); Práce V. Levého v dubském Švýcarsku; Chrám v Sedlici; Výstup k hradu pražskému v zimě. — M á j. Roč. VI. čís. 6.—17. Loretta v Praze; Okno v kostele sv. Václava na Zderaze; Umělecký nález (sochy z Ameriky); Malby v paláci hr. Straky; Dva pohledy do paláce Sylva-Taroucca; Dům „U Vejvodů“ ohrožen; Ruský kostel v Praze (vnitřek); Fresky v cír. knihovně; Radnice Hradčanská; Na Zbiroze. — **Z v o n.** Roč. VIII. čís. 6.—7. Z. Winter, Vlašská brána na Nov. Světě (J. B. Ursi, Dom. Canevalle a Dom. Roselius); Z. Winter o J. B. Lehnerovi. — **C e s k ý s v ě t.** Ročník IV. seš. 1.—13. Čičmany; Zámek v Oravě; Ze staré Prahy; Pomník hrab. Ludm. Berkovny z Dubé u sv. Vítá (1558); Teplá; Vodárenská věž na Smíchově; Turnovské náměstí (novostavba); Vojenské paprory v Emauzích; Potomci čes. vystěhovalců v Žitavě (Peskové); Zříceniny Velhartic; Residence v Kroměříži; Národop. museum (s 50 ill.); Křivoklát. — **C a s o p i s č e s k ý c h t u r i s t ū.** Roč. XIX., č. 11.—12. Roč. XX. Čís. 1. A. Král, Výprava na dno Macochy 1905; F. Velc, Mšec a jeho kraj; F. Jaroš, Přibyslav a okolí; Dr. Muška (nekrolog); J. K. Vitásek, Hukvaldy;

J. Aleš, Místní jména krkonošská; A. Bureš, Potulky po pruském Slezsku. — Přehled. Roč. VI. čís. 6. Kult zřícenin (Rieglova theorie o zachování památek). — Nář. Listy 1907. 17./11. Obraz Prahy. 1908. 5./1. a 12./1. K. B. Mádl, V uměleckoprům. museu (Výstava české keramiky a skla). — Český Jih 1907. 28./12. K. C., Nejstarší duchovenstvo v Soběslavi. — Mladoboleslavské Listy 1907 čís. 92.—99. Fr. Bareš, Sobotka a okolí. — Plzeňské Listy. 1907, čís. 240. J. Dyk, Pouti po Kralovicku. II. Město Gryspeků. 1908, č. 14. J. Emmer, Stará Praha umírá. — Podřipské Slovo. Roč. II. čís. 44. Renov., Via regia Mišeňská.

Kunstgesch. Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommis-
sion in Wien. Seš. II. 1907. P. Buberl, Über einige Werke der Salz-
burger Buchmalerei des XI. Jahrhundts; O. Fischer, Ein Werk aus der
Schule Zeitbloms. Beiblatt für Denkmalpflege: Jos. Neuwirth,
Stileinheit und Stilreinheit in ihren Beziehungen zur Denkmalpflege;
L. Hauser u. M. Dvořák, Sgraffitti im Schlosse zu Leitomischl.

Mitt. der Zentral-Kommision. Sv. VI. čís. 8.—II.
Obsah vyčerpán ve Zprávách. Vyobrazení kostela v Květné (Blumenau)
u Litomyšle a oltáře v Osečné. Obšírná zpráva o 8. dnu pro ochranu pa-
mátek od Dra J. Neuwirtha, výnos zemsk. škol. rady v Dol. Rakousích o sou-
činnosti učitelstva při ochraně památek a vyzvání k zamezení prodávání
lokálních památek z museí (výnos všem zem. polit. úřadům). Rozpočet
státní 1908 na ochranu památek.

Mitt. des Mährischen Gewerbe-Museums. 1907.
čís. 9. A. Czerny, Das Mausoleum zu Groß-Heilendorf; Jul. Leisching,
Inventarium des Herrn Ulrich Lilgenblatt von Lilgenberg.

Der Architekt. Roč. XIII. čís. 11. Skizzy J. Hofbauera a R.
Kalesy: Dům v Šultysově třídě v K. Hoře (1787), kaple sv. Václava v Lito-
měřicích (kupole) a dům v Kreuzgasse 5. — Kunstmwart. Roč. XX.
čís. 21. J. A. Lux, Vom beleidigten Reichenberg (s 6 ill.). — Deutsche
Arbeit. Roč. VII. seš. 3—4. Dr. W. Toischer, Latein. Schule und Gymna-
sium in Saaz; O. Weber, F. Idmarschall Radetzky. — Čechische Revue.
Roč. II. seš. 2.—4 K. B. Mádl, Wie sah Hus aus? J. Emmer, Verschönerungs-
vereine.

Union (früher Politik) 1907—1908. Dr. E. Šebesta, Ueber die künftigen
Aufgaben der Geschichtsschreibung Prags; J. Kamper, Das alte Haus
„U Vejvodů“, Aus dem Leben eines alten Musikanten (J. J. Ryba); Prager
Fortifikationsbauten.

Z redakce. Znovu prosíme všechny členy Společnosti a čtenáře
Časopisu, aby měli účast na jeho Zprávách a aby nám zasílali kratičká
oznámení o nálezech, opravách památek atd. Autory historických spisů
a článků sebe menších prosíme o zaslání red. exemplářů, jež připadnou
knihovně Společnosti, nebo aspoň o upozornění dopisnicí.

VÁCLAV CHALOUPECKÝ: JAN ZDRAŽIC, POSLEDNÍ BISKUP PRAŽSKÝ. STUDIE KULTURNĚ-HISTORICKÁ.*

I. Jan IV. z Dražic (charakteristika.) — II. Poměry církevní. — III. Komora biskupská. — IV. Role politická. — V. Spory s řády žebrovými. — VI. Čechy, Jan IV. z Dražic a Avignon.

I. Jan IV. z Dražic.

Století čtrnácté vyznačuje se řadou vynikajících osobností oplodněných novým duchem francouzské kultury, mocně deroucí se k nám za Lucemburků. Typem je císař Karel IV. Sám literát s nadšením podporoval umění i vědu v každém směru. Leč on je jenom článkem řetězu, pravda nejvýznačnějším svojí všeobecností, přece však jenom jedním z těch, již unášeni byli mocným proudem doby. Jiní vynikli více jednostranně, sympatiemi k umění, horlivostí náboženskou, učeností, neb láskou k rodnému jazyku. Do této řady hned na počátku XIV. století vstupuje Jan z Dražic. Jest jaksi typem přechodním, v němž jedna doba zhasíná a druhá se probouzí. Leč již při něm možno cítiti záchvěvy hnutí a ideí, jež teprve později plně se vyhránily. Jeho *mecenáštví* favorisující mladé české umění činí ho předchůdcem Karlovým, jeho *lásku k českému národu a nadšení pro Francii* stejným akordem ozývá se o půl století později ve Vojtěchovi Raňkovu, jeho *konflikty s řády žebrovými i episoda s kacíři* tvoří jaksi předehrau toho, co přišlo. A také v českých dějinách církevních mnohé připraveno od něho, co stalo se tak významným pro jeho nástupce Arnošta. To vše i jiné činí Jana osobnosti význačnou, tím význačnější, že stojí zcela na prahu doby Karlovky, že je z prvních.

* Studie tato pracována byla v historickém semináři Jeho Magnificence p. dvor. rady Dr. Jar. Golla a p. prof. dr. Jos. Šusty r. 1907.

(Literatura a prameny.)

Monografie o Janovi z Dražic není. Vzhledem k jeho dějinnému významu najdou se u Palackého, Tomka, Frinda, Sedláčka příslušné partie, črtající v hrubých rysech jeho fysiognomii. Ještě nejspíše vzbudilo zájem jeho mecenášství. K. B. Mádl mu věnoval článek „Ceský mecen XIV. století“ v Lumíru 1890. — Podobně Horčík a: *Die Kunsthätigkeit in Prag zur Zeit Karls IV.* Progr. Staatsgym. Prag, Altstadt 1883, 1884. Vysoce nad tato celkem málo výbojná, a spíše shrnující pojednání vyniká článek Dra Maxe Dvořáka: *Knihovna Augustiniánského kláštera v Roudnici*, Čas. Čes. Hist. VI. a Jana z Dražic se týkající stránky v díle téhož autora: *Die Illuminatoren des Joh. v. Neumarkt*, Jahrbuch d. Kunsthist. Sammlungen 1897 (též samostatně). — Tot asi vše.

Prameny. Biskup Jan z Dražic má svého kronikáře; sám si jej našel. Je to František, kanovník Pražský. Jeho „druhá část kroniky Pražské“ ve své prvé redakci (viz Pram. děj. čes. IV. úvod) je dedikována Janu IV. z Dražic. Sám praví: „Mandatis Vestre rever. paternitatis toto cor-dis affectu cupiens obedire, vitam, status, acta et mores regum Boemorum... et vestra precipue acta et opera salutifera, ammiracione digna... scriptis studiosius volo declarare, hoc opus subiciens... vestre correccioni“ (Pram. děj. čes. IV., str. 347). Kronika Františkova je vlastně jen poněkud zkrácené vydání kroniky zbraslavské, Petra Žitavského. To, co František přidal nebo změnil (není toho mnoho!), bylo by možno nazvat: *Vita Johannis de Dražic*. Leč František ani tu není původní: větší část tohoto vypravování přejal z „Conscriptio super fundacione monasterii s. Marie in Rudnicz et opere pontis...“ Krátkou tuto historii o Janovi a jeho rodu složil na rozkaz biskupův neznámý autor, jak svědčí nápis v rukopise děčinském (hr. Frant. Thuna): „Ven... Johannes IV.... mandavit fieri hanc scripturam“. Tištěno: *Bienenberg*: Versuch über atd. III., str. 56. Odtud Neuth: Gesch. d. christl. Kunst str. 608. Dle jiného rukopisu *Pam. Archeol.* XI., str. 478. *Štědrý*, Hlava XXXI. Kroniky Frant. Pražs. Sbor hist. kr. I., 251 sl. Jiným pramenem byly mu biskupovy vzpomínky a vypravování.

Formulář Jana z Dražic.*) Chci aspoň v stručnosti, vzhledem k místu, jež této studii vyměřeno, zmíniti se o tomto důležitém pramenu.

Formulář Jana z Dražic zachoval se ve dvou opisech asi z poč. 15. stol.: v rukopisu kapitulní knihovny Pražské I 40b jsa součástí větší sbírky „Formuláře Jana Přimdy“ (budu citovati „ruk. kap.“) a v rukopisu kláštera Wilheringského podobně ve větší sbírce („ruk. Wilh.“), které popsány byly od Palackého (Formelbücher [ruk. Wilh.] I., str. 247—253 a [ruk. kap.] II., str. 7). Od Palackého pochází i název: *Cancelaria Johannis de Dražic*. Věcí obíral se pak J. B. Novák (Formulář Tobiáše z Bechyně, str. XXII.). Já měl jsem pouze ruk. Kap. a při srovnávání byl jsem nucen omeziti se jen na Palackého popis ruk. Wilh. Jsem si vědom, jak práce ta byla kusá.

Oba zmíněné rukopisy nejsou opisem stejně předlohy, a liší se vzájemně. Oba mají plus i minus. Dle sbírky, která vznikla v kanceláři Janově, byla sestavena předloha ruk. kap. (někdy před r. 1329), později (po r. 1329) pak asi dle téže sbírky sestaven původní formulář v ruk. Wilh. Tím možno vysvětliti, že ruk. Wilh. má o celou skupinu z let třicátých a čtyřicátých více. Poměr obou rukopisů lze snad nejstručněji znázornit následujícím diagramem:

*) Budíž mi dovoleno, abych vykonal milou povinnost a upřímně poděkoval Jeho Magnificenci, panu dvor. radovi prof. Dr. Jar. Gollovi, který přes jisté obtíže — ne však od vlastníka metropolitní kapituly Pražské — vypůjčil si laskavě pro mne do historického semináře rukopis, v němž formulář Jana z Dražic se nachází, jakož i důstojné metropolitní kapitule Pražské za svolení.

Pius ruk. Wilh.	Části shodné ruk. Wilh. s ruk. kap.	Části shodné ruk. kap. s ruk. Wilh.	Plus ruk. kap.
Str. 1—50 z doby po 1329			Traktát „de iudicio“ fol. 218—221
	str. 51—55	fol. 221—226 ^v (č. 1—29 knihy prvě)	
	Formulář Tobiáše z Bechyně	Formul. Tob. z Bechyně fol. 226 ^v —281 ^v	
str. 73—77			fol. 282—293 č. 1—40 ^v fol. 293—304 č. 47—68 (skupina pozd. cizorodá)
	str. 77—92	fol. 354—313 č. 69—110	
str. 93.			fol. 313—326 č. 110—126 (127)

Formulář Jana z Dražic v ruk. kap. počíná právnickým traktátem kteréhoši bolognského právníka „de iudicio“ (fol. 217—21) a jde až na fol. 281^v kde: „Explicit summa optima“. S explicit souvisí jiný nadpis: „Alter liber inchoatur“. Tato druhá kniha formálně ohraničena není. Na fol. 327 počínají listiny Jana arcib. Praž. Leč vráfme se na začátek. Tu na fol. 217 je notářské znamení se slovy: „quere hoc signum ante“; znamení to najdem na fol. 69, kde počíná *seznam nadpisů* celé kancelarie. Seznam má někde odchylné čtení, má některá plus, a zase nemá co zdá se do formuláře nepatří. Dle všeho opsán je již z predlohy, a představuje tuším *starší redakci* formuláře. Je tak klíčem k řešení otázky. Srovnáváním sbírky i seznamu vidíme, že písemnosti na fol. 217—326 tvořily celek. Jsou to právě písemnosti z kanceláře biskupa Jana z Dražic. Výjimku činí písemnosti na fol. 293^v—304; směs to z listin biskupských, arcibiskupských Pražských i papežských, i jiných většinou data pozdějšího. Písemnosti ty se v seznamu nenalezájí. Dostaly se do sbírky patrně až při některém pozdějším opsnání. V seznamu rozpadá se formulář na 3 skupiny.

Formulář Jana z Dražic není sbírka stejnorodá. Skládá se z částí různého původu. Jednu rozebral J. B. Novák: V kanceláři Janově vznikal formulář. Sestavovatel, když mu došel materiál, který měl právě po ruce (stalo se to po opsnání onoho traktátu „de iudicio“ a 29 číslech), sáhl po starší sbírce, z doby Tobiáše z Bechyně a opisoval ji. Jakých změn si při tom dovolil, ukazuje Novák: zaměňoval „Thobias“ v „Johannes“, jména vynechával, kroutil atd. Na konec připsal: „explicit summa optima“ totiž *Formulář Tobiáše z Bechyně*. Sestavovatel „seznamu“ označil počátek sbírky Tobiášovy dvěma vodorovnýma čarama, explicit, a početím nového sloupce pro to, co následovalo. Po odečtení formuláře Tobiášova z traktátu „de iudicio“ zbývá z této skupiny (*z knihy první*), 29 čísel. Pocházejí vesměs z kanceláře Jana z Dražic. V ruk. Wilh. zachovala se složka ta ve stejném složení, a také v „seznamu“ je zachována celá tvoříc sama statnou skupinu.

Knika druhá, označovaná dosud jako směs listin různého obsahu, počíná zmíněným „liber alter inchoatur“ na fol. 281^v. Svým původem i sestavením je ještě rozmanitější než prvná. V ruk. kap. obsahuje 126 formulí na fol. 282—326. Po odečtení zmíněné cizorodé skupiny č. 47—68 (fol. 293^v—304) zbývá 105 čísel, která zdá se tvořily s „knihou první“ celek. Tu lze rozeznat následující skupiny.

I. č. 1—24 (fol. 282—287v) listiny z kanceláře Jana IV. z Dražic.
II. č. 25—45 (fol. 288—291) krátké formule papežské bez historického obsahu.

Č. 46 (fol. 291—293v) bulla „Execrabilis“ papeže Jana XXII. dt. 1316 decem. 8.

III. 69—76 (fol. 304—308) listiny z kanceláře Jana IV. z Dražic.
IV. Č. 77—87 (fol. 308—310v) listiny z kanceláře královské z doby posledních Přemyslovců.

V. Č. 88—110 (fol. 310v—313) listiny z kanceláře Jana IV. z Dražic skoro vesměs s vynechanými daty a jmény.

VI. Č. 111—126 (127) (fol. 313—326) listiny z kanceláře Jana IV. z Dražic většinou se zachovanými jmény i daty. „Seznam“ má o jedno číslo (poslední 127) více.

V ruk. Wilh. zachovala se z knihy druhé asi skupina III., IV. a V. — V „seznamu“ č. 1—45 (tvoří jednu skupinu) a č. 75—127 (tvoří skupinu jinou). Co se týče listin z kanceláře biskupa Jana z Dražic, jsou mezi nimi takové, které z kanceláře byly vydány (většina) i které do ní došly (obyčejně za účelem konfirmace), neb které týkajíce se nějak biskupa se tam nacházely (na př. známá „Concessio libertatum“ Jana Lucemburského), dále formule a koncepty. — Systematického sestavení látky ve formuláři až na jakési zárodky není. Jména, pokud se zachovala neb nebyla přepisem zkomovala, odpovídají určitým osobám. Dvě listiny č. 4 (Dobner: Monum. VI., p. 394) a č. 17 (= Reg. II., č. 2775) zachovaly se v originale. Též několik papežských bull. —

Chronologické určení. Jedenáctiletý pobyt v Avignoně (1318—29) dělí episkopát Janův na dvě období, před a po: 1301—18 a 1329—43. Z 87 listin (knihy prvé i druhé) z kanceláře Janovy lze jich 49 aspoň přibližně chronologicky určit. A pak lze s jistou pravděpodobností říci, že všechny pocházejí z doby před odchodem do Avignonu. čili z let 1301—1318. Žádná není data pozdějšího, ty, jež určit nelze, tomu neodporují. ¶

Rada ukázek z formuláře Jana z Dražic tištěna Palackým ve Formelbücher. Tu třeba však vyloučiti ty, o nichž Novák dokázal, že patří Tobiášovi z Bechyně. Leč ostatní možno bráti beze vší skepse. Obsahem týká se formulář ponejvíce agendy církevní.

(Původ a rod Jana z Dražic.)

Jan z Dražic pocházel ze staré české rodiny, v jejímž držení byla tvrz Litovice, nedaleko Úhoště. V erbu měli pánové z Litovic vinnou ratolest o třech lupenech, zlatých v modrém poli. R. 1264 založil otec Janův, Řehník, hrad *Dražice*, na Boleslavsku.¹⁾ Litovice prodány.²⁾ Se změnou sídla změněn i predikát.

Rodina patří skoro celá církevní hierarchii. Děd Janův (Budivoj) byl kanovníkem (1264) a proboštem mělnickým, později děkanem Pražským (1298). Strýcové Trojan a Abel byli kanovníky, Jan biskupem Pražským († 1278).³⁾ Byla tu již jakási tradice. Té zůstal věren i Jan. — Požitky z rodinného statku (asi skrovného) bral vždy pouze jeden člen rodiny. Ostatní šli do služby, hlavně — přispěním strýců — do služby církevní.⁴⁾

Rodokmen pánů z Dražic, sestavený Emlerem⁵⁾, možno doplniti na základě dat z nekrologu kláštera Roudnického (Ruk. Děčínský M. S. 101.) a listin následovně:

¹⁾ Conscriptio v rukopisu Děčínském MS. 101.

²⁾ Reg. II., č. 1863. Sedláček: Ot. Sl. N. Dražice.

³⁾ Tomek, Děj. Prahy, I., 587. — Strýc tohoto byl biskup Jan II.

⁴⁾ viz níže rodokmen.

Jan II., bisk. Praž., strýc Jana III. z Dražic, bisk. Praž.
Jan III., bisk. Praž., strýc Jana IV. z Dražic, bisk. Praž.
(1258—78)

Budivoj, kanov. Praž. (1264), probošt
Mělnický (1277), děkan Praž. (1296—98)⁹⁾ Bohuta ze Skyšic⁹⁾

Abel kanov. u sv. Jíří, farář v Hoštouni (1294), strýc Jana IV. z Dražic⁹⁾
Troján, kanov. Praž. († pr. 1305)¹⁰⁾ manželka Anna¹¹⁾
Jindřich¹¹⁾ Rehrifik, purkrabí Praž., podkomorí králové

Rehoř st.¹²⁾ Anna Kateřina¹³⁾ Margareta¹⁴⁾ Jan IV., biskup Rehoř ml.¹⁵⁾ manž. Ad'a¹⁶⁾
1301—43.

Pavel z Bohut, kanov. Praž., arcidiaš. Kourimský, kanclér b., skupliv a. officiál Praž. 1313—1551¹⁸⁾
Kladna, kanov. Praž., arcidiaš. Zatec. 1330—49¹⁷⁾

Havel z Němčic, kanov. Praž., a Boleslav., probošt¹⁸⁾ sv. Apolináře 1349—1364¹⁹⁾
Ujerdů, kanov. Praž., arcidiaš. Hradec¹⁸⁾ v Sedliské 1304—33¹⁹⁾

Theodor Albertv., kanov. Praž. 1332²⁰⁾

Hanus z Dražic, kanov. Praž. 1349²¹⁾
kanov. Praž. († 1367)²²⁾

Jan z Dražic, manž. Jutta²³⁾
nejvyš. písar 1383—84;
† 9. října 1390²⁴⁾

Jan z Dražic, Beneš²⁵⁾
† 1361

Jutta²⁶⁾

Obr. 14. Bibliothéka Musea královského, Českého, Bible z 1. pol. XIV. století. Vlepená miniatura českého původu. Nahofe Kalvarie, dole Jan z Dražic a jeho znaky.

Řehník z Dražic († 1279) otec Jana IV., byl almužníkem krále Otakara II. a podkomořím královny.²⁸⁾ Týž jmenuje se mezi desíti purkrabími Pražskými téhož krále.

Jan měl dva bratry a dvě sestry, Kateřinu Annu a Margaretu. Řehník st. asi záhy zemřel.²⁹⁾ Řehník ml. hospodařil na rodinném nedílu.³⁰⁾

Jan IV. z Dražic narodil se někdy kolem r. 1250²⁹⁾ patrně na hradě otcovském. O jeho mládí a vychování nevíme ničeho. Dá se však soudit, že jako syn dvořana a synovec biskupa měl všechny cesty otevřené. Hned v mládí opatřil ho strýc biskup dvěma prebendami, kanonikátem Pražským a Vyšehradským a brzy na to (r. 1274) novým beneficiem, farou žateckou.³⁰⁾ R. 1287 byl ještě podjánem.³¹⁾ Pak vyskytuje se v pramenech jako

- ²⁸⁾ Emler: Nekrolog kláštera kajících bratří v Nov. Benátkách Zpr. spol. Nauk 1880 str. 298 citovati budu „nekr. ben“, a „nekr. roud.“
- ²⁹⁾ Tomek I. seznam duchovenstva.
- ³⁰⁾ Reg. II. č. 2772. — nekr. roud. f. 74^v.
- ³¹⁾ nekr. roud. f. 104.
- ³²⁾ nekr. roud. f. 96^v. — Tomek I. c.
- ³³⁾ Reg. II. č. 2772. — nekr. roud. f. 72^v.
- ³⁴⁾ nekr. roud. „patruus dni fundatoris“ f. 84.
- ³⁵⁾ Reg. II. č. 2772. — nekr. roud. f. 80^v. — nekr. ben.
- ³⁶⁾ nekr. roud. f. 67^v. „Gregorius, senior frater dni Johanni IV.“
- ³⁷⁾ nekr. roud. f. 79, 80^v.
- ³⁸⁾ nekr. roud. f. 87 „Gregorius, iunior frater d. J.
- ³⁹⁾ nekr. ben.
- ⁴⁰⁾ Reg. III. č. 1637 „filius sororis“ — Tomek.
- ⁴¹⁾ Pram. děj. čes. IV. str. 386 J. z Dražic r. 1340 „tres prebendas“... „creavit“ Primam ... contulit J. Paulo de Cladina, fratri dni cancelarii sui“. Tím byl v té době Bohuta. (Emler: Regesta.)
- ⁴²⁾ Palacký: Formelbücher II. č. 209. — Reg. III. č. 2008 str. 782. — nekr. roud. f. 106 „filius scoris“.
- ⁴³⁾ Reg. II. č. 1590 „nepos noster“. — Monumenta Vaticana I. č. 158.
- ⁴⁴⁾ Provise papež. dd. 1332, Aug. 20 „nepos Johannis episcopi“.
- (Kopie Vatik. v Žem. arch.)
- ⁴⁵⁾ Reg. IV. č. 800 „nepos J. z Dr.“ — Tomek V.
- ⁴⁶⁾ nekr. ben.
- ⁴⁷⁾ nekr. roud. f. 106 „VII. Id. Oct. obiit Johannes de Drazycz pro nepos fundatoris et in hoc deficit eciam linea genealogie nostri fundatoris“. Připsáno: „MCCCLXXX(?) in Jubileo“.
- ⁴⁸⁾ nekr. ben.
- ⁴⁹⁾ Pram. děj. čes. IV., 351, 353 „gregorio milite regis et regine“ Rg. II., č. 522 (1266). Tomek: Děj. Prahy I., 343.
- ⁵⁰⁾ Ruk. Děčínský. Nekrolog kl. Roudnického MS. 101, fol. 79, 80v, 87v.
- ⁵¹⁾ Sedláček I. c.
- ⁵²⁾ Rg. II. č. 1297 „Honorius papa Johanni Gregorii subdiacono, Prag. et Wyssegr. canonico“ — Mám za to, že to je táz osoba jako „Johannes Rsceniconis Prag. et. Wyssegr. canonicus“ [Reg. II. č. 1863 (1300)]. Též kronikář František nazývá Jana IV. „filius dni Gregorii“ [Pram. dej. čes. IV. 336]. — V listině nazývá se „subdiaconus“ a praví se, že po posledním koncilu Lyonském (1274) kanonicky dosáhl fary žatecké. Pro subdiaconat žádal se dokončený 22tý rok (Hiuschius: System d. kath. Kirchenrechts 1. str. 18). Dle toho narodil by se Jan roku 1252 neb něco dříve.

rogatarius zhotovující listinu dd. 1300, srpen 14., kde jmenuje se kanovníkem Pražským a Vyšehradským.³²⁾ Měl tedy jisté právnické vzdělání. Pravděpodobně ho nabyl ve škole jmenovaných kapitul.

Studium particulare u sv. Víta mělo již za Otakara II. dobrou pověst. Vedle kanonů a theologie vykládala se tam logika, grammatika i Aristoteles.³³⁾ Při kapitule Vyšehradské založil svou školu Jindřich z Isernie. Pěstována tam hlavně retorika.³⁴⁾

R. 1301 byl Jan z Dražic zvolen biskupem. Byl skoro padesátník.

(*Volba.*)

Již od XIII. st. měla kapitula Pražská právo svobodně voliti biskupa. Světská moc druhdy činitel rozhodující, nepozbyla však svého vlivu. Ale vlivu tomu odňat právní podklad.³⁵⁾ Kapitula řídila se asi poslušně přáním královým a jeho přízní k některým rodům.

Po smrti Tobiáše z Bechyně († 1296) chtěl král Václav povýšiti na stolec biskupský bratra svého Jana, probošta Vyšehradského. Poněvadž však byl levoboček, bylo třeba dispensace papežské. Zatím zvolen byl Řehoř z Valdeka, děkan kapituly proto, že byl stár. Řehoř mladého nápadníka přežil. Po jeho smrti zvolen Jan z Dražic.³⁶⁾

V této době volby nedějí se přímo. Pravidelně dala kapitula plnou moc několika osobám (*compromissarii*), aby volili místo pléna (*electio per compromissum*). Tak asi zvolen i Jan. Kronikář praví, že se to stalo „rite et canonice“.³⁷⁾

Lze říci s určitostí, že se volba nestala proti vůli králově. Ba spíše k jeho přání. Nasvědčuje tomu okázalá přízeň projevená králem při slavnostech instalačních.

Po volbě následovala investitura a po ní svěcení (10. prosince 1301). Má více ráz projevu laskavosti než obřadu.³⁸⁾ Král Václav II. osobně súčastnil se všech slavností. Kronikář zachoval o tom paměť:³⁹⁾ „Král odevzdal biskupovi žezlo své a zlatem zdobené jablko — uděluje mu tak regalie, čili moc knížecí. Pak kázal biskupovi, aby otevřel přinesenou bibli, a objevilo se evangeliump . . . „Dobře činil všem . . .“ Při svěcení navlékl biskupovi

³⁰⁾ Tamt. ³¹⁾ Tamt.

³²⁾ Johannes Rzechniconis, Pragensis et Wyssegradensis canonicus . . . Rg. II., č. 1863.

³³⁾ Tadra: Styky Čech, str. 233.

³⁴⁾ Novák: Henr. de Isernia. Mitth. des Inst. f. öst. Gesch. XX. — Biskupovo národní uvědomění vedlo by spíše sem.

³⁵⁾ Krofta: Kurie a církevní správa zemí českých v době předhusitské. Č. Č. H. XII., 8.

³⁶⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 368.

³⁷⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 464.

³⁸⁾ Tomek, Děj. Pr. I., str. 359.

³⁹⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 366.

obřad konající prelát⁴⁰) prsten zlatý se smaragdem, mající cenu 800 hřiven stříbra.“ Byl to dar králův. „Po skončené slavnosti kostelní jel král na koni vedle biskupa oděného v pontifikále a majícího na hlavě infuli, provázen mnohými pány a rytíři až ke dvoru biskupskému a, vzav koně biskupova za uzdu provedl jej branou“ s blažeňením. Po veselých a srdečných blahopřáních počaly hody. Král na ně přispěl třemi vozy zvěřiny. Hostina byla slavná a pestrá. „I lidu, který přišel na slavnost, ne pouze duchovní, ale i tělesné dostalo se útěchy“.⁴¹)

(*Povaha Jana z Dražic.*)

Možno-li věřit kronikáři (a možno věřit), byl Jan IV. z Dražic obdařen dary duchovními i tělesnými, „učeností i moudrostí a podivuhodnou jemností.“⁴²) „Byl dobrodincem a zastancem kněžstva, lidu prozřetelným a milostivým pastýřem“, „národa českého věrným horlivcem a neohrozeným bojovníkem („gentis boemice fidelis zelator ac indefessus propagator“). Měl soucit s trpícími. Vdovám a sirotkům byl otcem. Lačné krmil, nahé odíval, almužny chudému nikdy neodepřel.⁴³)

Měl lásku k bohu a měl lásku k bližnímu. Zvláště však k svým nejbližším: nepotism. Všecky své synovce opatřil několikanásobnými prebendami.⁴⁴) Zakládal oltáře a činil k nim nadání: pro slávu boží a spásu své duše. Leč na požitky z nich v prvé řadě měli právo jeho příbuzní.⁴⁵)

Jan z Dražic nebyl světákem, ale nebyl také eremitou. Ctil české svaté a Pannu Marii s jistým sklonem k mysticismu, význačným celé době. Byl theologem a byl juristou.⁴⁶) Doba vyžadovala obojího. Měl velmi vyvinutý smysl pro právo, jmenovitě svoje právo, jež střehl až úzkostlivě a domáhal se jeho zachovávání. Tu zacházel často až na hranice. Měl řadu sporů. Vždy je lze redukovat na porušení práva, neb domáhání se ho. V tom neznal kompromissů. Vinníky stihal tresty, klatbami. Jinak však zase na menší přestupky klatby rušil, neb měnil v pokutu peněžitou.⁴⁷)

⁴⁰) Kdo biskupa vysvětil, není zpráva. Lze se však domnívat, že to byl Petr z Aspilt, biskup basilejský, kancléř králův.

⁴¹) Pram. děj. čes. IV., 367. — Tomek, Děj. Pr. I., 359.

⁴²) Pram. děj. čes. IV., (František) 436.

⁴³) Tamt. 306.

⁴⁴) Tamt. 386. — Reg. II., č. 2772, Reg. III., 1390, 1637. Mon. Vat. I., č. 158. — Cop. Vatik. v zem. arch. Jan XXII. d. d. 1329, 9. Octob. a 1332, 20. Aug. Reg. III., č. 2008 a s ní související Pal. II., č. 209. Viz též rodokmen.

⁴⁵) Výsledky byly patrný již za nástupce. Arnošt musil na jeho synovci vymáhati statky těch nadání processy a klatbami. Arch. f. öst. Gesch. sv. 61, Cancel. Arnesti, str. 406 n.

⁴⁶) Mimo jiné svědčí o tom jeho bibliotéka zachovaná v Museu.

⁴⁷) Pram. děj. čes. 423. Reg. III., č. 111; zde třeba do jisté míry korrugovati slova Palackého, že „klatbami nijak nešetřil“. Byl to běžný trest i vyhrůžka. Ale Palacký přičítal mu i všecky klatby obsažené ve formuláři Tobiáše z Bechyně, jež pokládal za formulář Jana z Dražic.

Činil tu rozdíl mezi obyčejným zločincem, práva neznalým, a mezi provinilem na potupu klíčů (*in contemptum clavium*). Tento jevil se mu horším.⁴⁸⁾

Jan z Dražic žil z církve a pro církev. Kurie římská, papež, byly mu vždy tou nejvyšší autoritou a on vždy tím nejochotnějším vykonavatelem jejich vůle. — Rovněž s vrchností svojí světskou hleděl udržovati vždy poměr co nejlepší, vyhovuje ve všem přání dvora. Král Jan neměl v Čechách muže oddanějšího nad něho. Ale i tu znal meze, jmenovitě křížila-li se přání královská s právy církve.⁴⁹⁾

Janův dlouholetý pobyt v cizině, v Avignoně — v tomto „novém Rímě“, měl na něho vliv rozhodující. Život jeho tím dostał směr. Vyvinul se v něm hluboký smysl pro kulturu, umění, jeho vkus se vytříbil. A co viděl v cizině snažil se nápodobiti i doma: prováděl nádherné stavby, často imposantních rozměrů, hověl svým uměleckým zálibám. Nadšený kronikář nikterak neprehání pravě, že v tom překonal všecky své předchůdce.⁵⁰⁾ Pravý biskup-kníže. Ovšem vše zase jen k zvýšení lesku církve. V tom je typem středověkého preláta: církev má být bohatá, imponující, oslnjující.

Dovedl se obklopiti vybranými lidmi. Čelné postavení zaujmá tu zvláště mistr Oldřich z Paběnic. — Se vzácnou pietou staral se Jan z Dražic, aby slavné skutky předků jeho neupadly v zapomenutí. K jeho rozkazu složeno o tom vypravování v klášteře Roudnickém, k jeho rozkazu píše František Pražský „druhou část Kroniky Pražské“,⁵¹⁾ při čemž, zdá se, biskupovy vzpomínky a vypravování poskytly kronikáři látku, tvořící značnou část vlastního jeho díla.

Jinak byl to středověký rytíř, který dovedl stejně pevně třímati meč jako berlu, muž neobyčejné energie, smělý, ctižádostivý, který nejen dovedl rozkazovati, ale i dodati svým rozkazům důraz a zjednat platnost. Kapitula se ho bála.⁵²⁾

(*Vědomí národnostní.*)

Jan z Dražic měl značně vyvinuté vědomí národnostní. Tu nebyl asi ojedinělým zjevem v tehdejší šlechtě české čím dále více reagující na tlak němectví živlu městského. Kronikář praví o něm, že byl „národa českého věrným horlivcem a neohrozeným

⁴⁸⁾ Formulář Jana z Dražic ruk. kap. fol. 285 (kn. II., č. 10).

⁴⁹⁾ Jacobi: Cod. epist. Joh. reg. Boh. č. 22, kde píše králi Janovi Frenclin Jakobův z Prahy, „quod propter executum per me mandatum vestrum Regium apud d. Prag. Episcopum, ipsius indignacionem magnam incurri. Quem tandem, ut ab excommunicacione ferenda in decanum Wyssegraden. et in quosdam civium desisteret, interposita diffidacione publica, vix induxi.“

⁵⁰⁾ Pram. děj. čes. (Kronika Františka Praž.), IV., str. 347.

⁵¹⁾ Viz str.

⁵²⁾ Formul. J. z Dr. I 40b fol. 297v.

bojovníkem“.⁵³⁾ Nejlepší svědectví podává pak Jan sám v zakládací listině kláštera Roudnického: „Nedovolujeme, aby byl do kláštera někdo přijat jiného národa, leč Čech, z otce i matky jazyka českého . . .: Neboť zkušenost „magistra rerum“ nás poučila, že národu českému cizí národové jsou . . . nepřátelští; a jako dvě protivy v jednom subjektu nemohou být zároveň, tak ani národnosti sobě protivné v jednom klášteru“.⁵⁴⁾ Stará se, aby český lid měl u papeže svého poenitenciáře: „Neboť národ, který mluvu má odlišnou ode všech jazyků . . . škodu trpí. Pro jisté případy třeba jít k Stolici Apoštolské; a když ta poenitenciáře, jenž by rozuměti mohl, nemá (ten jenž přišel se kát) odchází . . . bez opět získané milosti boží.“⁵⁵⁾

Kupuje hrad Kyšperk a mezi důvody uvádí, že leží uprostřed „cizího národa“.⁵⁶⁾ a také jeho neshody s řády žebavými mají tuším zbarvení nacionální.⁵⁷⁾

Politicky vystupoval nejčastěji v jednom táboře s panem Vilémem Zajícem z Valdeka, soupeřem Jindřicha z Lipé, jenž proslul jako hubitel Němců. Je to týž

„ctný pán Vilém z Valdeka,
přítel českého jazyka“

jejž mladé generaci za vzor staví autor „Rýmované kroniky české“.⁵⁸⁾

⁵³⁾ Pram. děj. čes. IV., 386.

⁵⁴⁾ Reg. III., č. 2008, IV., 101.

⁵⁵⁾ Formulář Jana z Dražic. (Palacký, Formelbücher, I., č. 139.) Vydavatelem této listiny je král Jan. Mám však za to, že listina ta či koncept vznikl v kanceláři biskupské. Bylo asi více v zájmu biskupa než krále, aby Čechové měli v Avignoně poenitenciáře. A tu návrh biskupův sepsán již v té formě, jak měl být podán papeži. Národní motivování lze vždy spíše hledat v okolí biskupa, než krále. A fakt, že zachovala se právě ve formuláři kanceláře biskupské, méněm to potvrzuje. Podobné věci se daly. Tak na př. holdovací listiny měst v době Karlově psány vůbec v kanceláři královské a města je pouze zpečetila. — Datum sepsání spadá do let 1311—14, kdy Jan král, i papež Kliment vládli, a ne jak Tadra (Styky 65, 105) se domnívá r. 1330, kdy Kolda z Koldic, pro nějž listina psána, se u kurie vyskytuje.

⁵⁶⁾ Rg. IV., č. 478 „castrum . . . Bisophsperk pro . . . defensione bonorum . . . emptum . . . quia in metis et finibus regni Bohemie et marchionis Misnensis, quasi in medio nacionis peruerse dignoscitur situatum“; že „nacio peruersa“ jsou Němci, je jasné. Bylo by snad možno vykládat termin ve smyslu politickém. Mám však výklad ve smyslu nacionálním za logičtější. Biskup nechtěl, aby se zboží to dostalo do německých rukou.

⁵⁷⁾ Řády žebavé jsou řády městské. A německý ráz našich měst byl silně patrný i v řádech.

⁵⁸⁾ Pram. děj. čes. III. str. 219.

II. Církevní poměry za Jana IV. z Dražic.

Jako biskup Jan z Dražic ukončuje jednu periodu a druhou počíná. Jeví se to v několika směrech.

(*Poměr k Mohuči.*)

Dioecese Pražská je v jeho době částí arcidiecese Mohučské, biskup sufragánem. Poměr byl v nejedné věci tázivý. Arcibiskup Mohučský měl jako metropolita právo potvrzovati volbu a světiti biskupa Pražského, právo rozhodovati v druhé instanci,⁵⁹⁾ právo dozoru, právo svolávati synody provinciální a právo visitace. Visitaci konal někdy sám, častěji však přenechával úkol ten jiným, staraje se hlavně o zaplacení prokurace. Visitace v této době měla ráz více finanční, a visitator sahal spíše důkladněji na měsíc duchovenstva, než na jeho upadlé mravy. Petr arcibiskup Mohučský visitoval dioecesi Pražskou na základě zvláštěho papežského privilegia⁶⁰⁾ r. 1311, při čemž shledal jmenovitě, že kněží „nedovoleným spolužitím s ženami poskvírují svůj život“ a zakázal konkubinát pod trestem ztráty beneficia⁶¹⁾ Prokurace z archidiakonátu Kourimského činila 30 kop grošů.⁶²⁾ Jindy dal Petr visitaci vykonati skrze mistry Oldřicha z Paběnic⁶³⁾ a nějakého jiného, r. 1326 od biskupa Olomouckého a arciděkana Würburškého.⁶⁴⁾

Biskup Pražský podléhal iurisdikci metropoly.⁶⁵⁾ Že by snad byl mu zavázán jistou službou vasalskou, nedá se dobře mysliti.⁶⁶⁾

⁵⁹⁾ Na př. Rg. III., 527.

⁶⁰⁾ Registrum Clementis č. 2057 „Clemens papa indulget Petro archiep. Magun. ad triennium ut possit civi atatem et diocesim ac provinciam visitare... procurationeque... exigere.“

⁶¹⁾ Formulář Jana z Dražic, Palacký, Formelbücher, I., č. 131 (= Rg. III., č. 32), II., č. 209.

⁶²⁾ Ibidem, č. 130. Archidiakonátů bylo v Praž. provincii 10. Z klášterů placena však prokurace zvláště, tak že celková summa činila aspoň 600 kop gr. ne-li více.

⁶³⁾ Formulář J. z Dražic J 40b fol. 304. Petr (v orig. Thobias) nařizuje „magistris Ul... Plasserii de Praga et civitatis, canon. Wyssegraden.“ ut Johannem episcopum visitent vice sua.

⁶⁴⁾ Rg. III., č. 1181.

⁶⁵⁾ Na př. Rg. III., č. 318.

⁶⁶⁾ Jacobi: Codex epistolaris Johannis regis Bohemiae č. 98, str. 45. Petr arcibiskup Mohuč. biskupovi Praž. píše: „Notificamus fraternitati vestre, quod nos... ad eligendum... Bohemiae Regem in Imperatorem... certum terminum... assignavimus (19. říjen 1314)... Ad huiusmodi terminos Principes Imperii... ed quos pertinet electio... honestiori... comitiva... venire consueverunt... Quam ob rem... ad conservanda jura et honores nostros et Ecclesie nostre Maguntine... omnes... qui ipsi Ecclesie fidelitatis vinculo sunt astricti ferventer assurgere debeant et moveri, fraternitatem vestram rogamus et sub debito fidelitatis, in quo nobis et... Ecclesie nostre tenemini, monemus... ut... nobis cum decenti armatorum comitiva assistatis...“ Dt. 1314, 23. Juli. Heide-mann [Petr v. Aspelt s r. 219 pozn. 399] dle Böhmera [Reg. Addit. III., 413] je pro čtení „ad eligendum fu. urum Romanorum regem“, a odůvodňuje to věcně. — „Fidelitatis debitum“ pomíjí. Že by nějaký

Z tohoto poměru se dioecese Pražská nyní emancipuje. R. 1344 povýšeno biskupství Pražské na arcibiskupství.⁶⁷⁾ Episkopát Janův tvoří přechod. Události politické věc připravily. — V zápasu mezi císařem Ludvíkem Bavorem a papežem přidržel se Jindřich, arcibiskup Mohučský, císaře, a byl r. 1341 suspendován. Současně vyjmul Benedikt XII. biskupa Pražského z iurisdikce Mohučské a podřídil jej dočasné přímo stolici papežské.⁶⁸⁾ Po smrti Benedikta, když přítel císaře Karla Kliment VI. dosedl na stolec Petrův, provisorium změněno v poměr trvalý: kostel Pražský stal se metropolitním.

(*Poměr ke kurii.*)

Jestliže závislost na Mohuči za Jana z Dražic se uvolnila, až konečně záhy po jeho smrti přestala, poměr ke kurii právě za jeho episkopátu stává se tužším a tužším. A z této závislosti vybavuje se církev česká teprvě otřesem hnutí husitského. Příčiny toho byly vně i uvnitř.

Biskup se stanoviska kurie je správcem jistého territoria církevního, dioecese. Tu vykonává všecku moc církevní jak svátoстnou tak jurisdikční. Hlavnější předměty, k nimž se nese bezprostřední pravomoc biskupova, jsou: zákonodárství, udílení úřadů církevních, udílení dispensí, soudnictví ve věcech duchovních, udržování kázně v duchovenstvu, zřizování, přeměnování a zrušování nižších beneficií, svolávání synod diocesálních, vychovávání kleriků a církevní berně. Prostředčně pak vykonává biskup vládu nad dioecesi, máje dozor nad podřízenými úřady a bdě nad správou majetku církevního, jakož i nad ústavy a společenstvy církevními.⁶⁹⁾

Moc tuto Jan z Dražic v prvních letech svého episkopátu skutečně vykonával zcela nezkráceně. Zasahování kurie do vnitřní správy církve české, jmenovitě do obsazování beneficií až do papeže Jana XXII. (1316—34) je čímsi mimořádným, výjimečným.⁷⁰⁾

Biskup uděluje kanonikáty i jiné prebendy,⁷¹⁾ stvrzuje volby

vasalský poměr k Mohuči po biskupování Daniela Milíka a po privilegiu z r. 1212 byl možný, nedá se mysliti. Zdá se, že Petr, jerž v té době měl jistou účast na vládě Jana Lucemburského, povolává biskupa pro, a na místo krále, ač svým jménem. A iu čirí to v té formě, v jaké král sám by to učinil, ba užívá i král. kanceláře; aspoň dočerý list zachoval se ve formuláři, jerž v královské kanceláři vznikl. Kronikář František pak vskutku vypráví, že biskup se ku králi do Německa s vojskem odebral.

⁶⁷⁾ Rg. IV., č. 1398.

⁶⁸⁾ Rg. IV., č. 966.

⁶⁹⁾ Hiuschius: System des katol. Kirchenrechts II., str. 40 n.

⁷⁰⁾ Krofta: Kurie a církevní správa zemí českých v době předhusitské. Čes. Čas. Hist. XII., str. 277.

⁷¹⁾ Formulář J. z Dr. (Palacký: Formelbücher, II., č. 209), kde uděluje (1304, únor 12.) Matěji, kanov. Praž. synu Jana z Němcic probosťství v Sadské „non obstante... etatis defectu“ (Matěj byl teprvě zotiletý). — Tamtéž, Palacký, II., č. 215), dává nejmenovanému (1315, červenec 3.) dispens,

opatů⁷²⁾ pokud nebyli vyjmuti z jeho jurisdikce, stvrzuje presentované faráře,⁷³⁾ uděluje svěcení⁷⁴⁾ a dispense.⁷⁵⁾ A také prostře-dečně vykonává dozor nad podřízenými úřady, visituje kláštery,⁷⁶⁾

aby „canonicatum et prebendam, quos in Prag. ecclesia nunc obtine(t), cum canonicibus et prebendis... in Zicensi, s. Egidii Prag. nec non s. Christophori in Tyn (Bechinensi)“ mohl podržeti. — Tamtéž ruk. kap. fol. 287 (kn. II., č. 24), je formulé, jež by však mohla budit pochybnosti, že-li to listina biskupská či papežská: „Johannes episcopus... clericu... exigentibus suis nunciis canonicatum et prebendam... va-cantem per mortem... bone memorie canonici contulimus... non ob-stante collacione... nostri vicarii, quam de facto fecisse dicitur non de jure, cum potestatem a nobis non habuit beneficia ad nostram provisionem spectantia conferendi“. Následující formulé (kn. II., č. 245) nařizuje se kapitule, aby ho uvedla v držení prebendy. Jde tu hlavně o „exigentibus nunciis“. Mám za to, že to je formulé biskupská, soudě dle „nostri vicarii“, což dobré se dá vztáhnouti na biskupa. Tak v době, kdy Jan byl na koncilu Vieninském (1311—12) byl jeho vikářem Oldřich z Paběnic. Též r. 1310 byl vzdálen z diecése, a jeho „vicegerens“ je biskup Heřman (Rg. II., 2206, 2246). Tím by dánno bylo i datum. — Vyloučenje pobyt v Avignoně (1318—29) neboť tu Jan byl suspendován.

⁷²⁾ Formul. Jana z Dr. ruk. kap. fol. 285^v (kn. II., č. 16) ztvrdzuje biskup volbu opata kl. Vilemovského. — Tamt. fol. 286^v (kn. II., č. 20) zrušuje volbu opata v Opatovicích a ustanovuje sám jiného „Jo(hannes), dei gracia etc. honor. etc. Dum ad universa loca monasteriorum nobis subiectorum, iuxta pastoralis officii debitum. nostre vertimur considera-cionis intuitum, eorum propensior non in merito solicitudo nos angit, que propriis destituta pastoribus vacacionis incomodi exponuntur.

Dum siquidem monasterium Opatowicense, per absolucionem ar. (sic!) eiusdem monasterii quandam abbatis, monasterii ipsius de... C. monacho, sui monasterii, eleccionem fecerunt, quam nos, quia non vidimus ipsam eleccionem eidem monacho profuturam, quia eciam idem prior et monachi propter speciales quasdam et certas causas, quas tunc tacuimus, ad presens tacemus, de iure nequiverant, cassamus“... „provisionem nobis et ipsius monasterii eleccionem reservantes“... „Nos autem“... „post delibera-cionem“... „ad vos duxerimus oculos mentis nostre“... „de persona vestra ipsi Opatowicensi monasterio prefecimus in abbatem legitimum...“

⁷³⁾ Dokladů dosti v Emlerových Regestech; též ve formuláři.

⁷⁴⁾ Formulář J. z Dr. ruk. kap. fol. 312 (kn. II., č. 30) „Nos Jo.“... quod nos anno Dmi M^o etc. mense aprilis in vigilia Pasche“... „ordines celebrantes“... Jindy na místě jeho světicí biskup. Tak 1312 23. září. Formulář J. z Dr. ruk. kap. fol. 312 (kn. II. č. 31). Výtah u Palackého: Formelbücher I., str. 252 No. 29.

⁷⁵⁾ Formulář J. z Dr. ruk. kap. fol. 284^v (kn. II., č. 9) dispens „ad septennium literarum studium“... „et sacros ordines minime promoveri, nisi ad subdia conatus iuxta constitutionem Dni Bo(nifacii) pape VIII^{vi}“. Podobně fol. 312 (kn. II., č. 36) (viz Palacký, Formelb. I., str. 252 No. 33^b). Též fol. 310^v (kn. II., č. 22), (Pal. I. c., str. 251, No. 22); dále tamt. fol. 284^v (kn. II., č. 5) „clericu L. presbiteratus extraeius diocesis recipere“ a tamt. fol. 311 (kn. II., č. 92) „dispensa t cum clero qui in Olomucensi diocesi ad tales ordines est promotus“. Viz též pozn. 71.

⁷⁶⁾ Formul. Jana z Dr. ruk. kap. fol. 224/3 a 224^v; kde rozkazuje mistru Řehořovi, aby visitoval klášter Postoloprtský a Tepelský (mag. Gregorius decanus s. Egidii připomíná se poprvé 1308, kv. 18. Reg. II., č. 2177, t naposled 1323, 24. února [Reg. III., č. 845]. Listina musí být tedy z let 1308—18). — Tamtéž fol. 304^v (kn. II., č. 70) uděluje nejmeno-vaným visitaci kl. Kladrubského „ad petitionem... d. Ch(unonis) abbatis“ (opat Chuno připomíná se 1312 [Rg. III., č. 72] až 1318 [Reg. III., č. 456]). — Tamt. fol. 312^v „commisio visitationis“ bez jmen.

bdí nad správou majetku církevního,⁷⁷⁾ vyhražuje si schválení každé změny statků⁷⁸⁾ a káraje neposlušné neb nepořádné.⁷⁹⁾

Kurie sice i před Janem XXII. zasahuje do záležitostí církve české, rozhodujíc ve vyšší instanci, neb udělujíc zasloužilým kuriálům neb úředníkům královským provise na česká beneficia, ale celkem Čechy až do let zotých 14. stol. zůstávají pro ni terra incognita. Zasáhnutí kurie do správy diecéze Pražské je stále čimsi mimořádným.⁸⁰⁾ V tom přináší pontifikát Jana XXII. veliký obrat.

R. 1316 dekretem „*Ex debito*“ obnovuje papež reservaci všech beneficií uprázdněných při kurii, a stanoví, že nejen všecka beneficia uprázdněná tím, že jich držitelé byli od papeže sesazeni, povýšeni nebo přeloženi, nebo že papežem přijata byla jich resignace, mají se — jako dotud — pokládati za uprázdněná u kurie, a tedy podléhati generální reservaci, nýbrž i beneficia kardinálů a některých úředníků kurie, ať zemřeli kdekoli.

Bulla „*Execrabilis*“⁸¹⁾ obrací se proti mnohoobročníkům, avšak rezervuje pro papeže ona beneficia, jichž by držitelé jejím působením pozbyli. Tím práva kurie mocně vzrostla.

To jsou příčiny vnější. Do této doby padá však i důležitá událost z dějin vnitřních české diecéze: Spory biskupa Jana z Dražic s řády žebavými⁸²⁾ vedly k obžalobě jeho u kurie a ko-

⁷⁷⁾ Toho týkalo se jm., ustanovení „ne quis possessiones ecclesiarum cuiquam donare, vel commutare, seu vendere vel locare, seu quovis alio modo alienare audeat sine nostra (totiž biskupa) expressa licentia et assensu“ Formulář J. z Dr. ruk. kap. fol. 304^v [kn. II., č. 71]. (Palacký: Formelb I., str. 250, No. 6.) — Podobného rázu je ustanovení „ne quis bona ecclesiarum laicis potentibus, videlicet vladiconibus et civibus, qui non fuerit facilis ad conveniendum . . . locare audeat“ bez svolení biskupa (1312, 17. říjen, Rg. III., č. 111), při čemž trest klatby mění Jan v pokutu peněžitou (čili chce trpěti za jistou náhradu).

⁷⁸⁾ Formulář J. z Dr. ruk. kap. fol. 284 (kn. II., č. 4); Dobner, Mon. VI., p. 394, 1307 pros. 15., kde schvaluje směnu statků klášt. Vilemovského „Mittelberch“ za Smrdov. — Tamt. fol. 284^v stvrzuje lokaci, již učinil nejmenovaný opat benediktinský za 100 hr. — Tamt. fol. 285^v (Kn. II., č. 15) stvrzuje prodej statků klášt. Postoloprtského, učiněný od opata Záviše Fridrichovi z . . . za 90 kop gr. (opat Záviš r. 1323 Rea. II., č. 847.) — Tomu svědčí i okolnost, že ve formuláři Janově jsou listiny klášterů benediktinských, patrně poslané do kanceláře za účelem konfirmace v Rg. III., 1767 (1331, červen 28.).

⁷⁹⁾ Cancellaria Arnesti, Arch. f. öster. Gesch. sv. 61, Processus č. 14, str. 421. K datování této listiny snaď by mohla dáti pokyn shoda začátku její arengy s podobnou frasí v listině 1333 (Rg. III., č. 2009, str. 782.

Formule:

„Experiencia rerum que est efficax et
magistra manifeste edocet . . .“ atd.

⁸⁰⁾ Krofta: Kurie a církevní správa zemí Českých v době předhusitské. Čes. Čas. Hist. XII., str. 174 n.

⁸¹⁾ Zachovala se též ve formuláři Jana z Dražic, ruk. kap. fol. 291.

⁸²⁾ Bude o nich promluveno ve zvláštní kapitole.

listina:

„nam magistra rerum experien-
cia nos docuit“

nečně k jeho suspensi. Biskup musil se osobně odebrati do Avignonu a pobyt tam i suspense — ne bez intencí kurie — protáhla se na 11 let (1318—29). Pravomoc udělovati beneficia, patříce dosud biskupovi, patrně dle dekretále „*Ex debito*“ přešla na papeže. A vskutku v této době zahrnována byla dioecese česká celými proudy papežských provisí, reservací a expektancí na kanonikáty a prebendy. Není aspoň znám ani jediný případ, kde by o prebendě při kostele Pražském rozhodovala kapitula neb administrátoři, za to na sto bull papežských⁸³⁾ udělujících beneficia česká, uprázdněná i ta, jež se časem uprázdní, csobám domácím i cizím. Nejvíce postižena kapitula Pražská (asi 57 provisí), pak Vyšehradská (13), Boleslavská (4) atd.

Biskupovi po jeho návratu a restituци (1329) podařilo se sice z větší části zavésti dřívější pořádek, tak že papežské provise jsou zase spíše výjimkou — jmenovitě když po smrti Jana XXII. nastoupil papež Benedikt XII., který byl v udělování provisí zdrženlivější⁸⁴⁾ — ale nešvar, který se jednou rozmohl, nedal se tak snadno vykořeniti.⁸⁵⁾ Získání církevního beneficia neb aspoň nároku, byť vyžadovalo značného nákladu, přece jen se vyplatio: ten, jenž je získal, měl o budoucí živobytí postaráno. Této finanční spekulace chopili se mnozí i u nás, a nelekali se oběti. Tak v létech čtyřicátých nějaký Jan z... měšťan Staroměstský, žádá mistra (Berhtolda) u kurie římské, aby opatřil beneficia třem jeho synům, z nichž nejstaršímu bylo patnáct let, za něž je ochoten zaplatit kolik třeba.⁸⁶⁾ A v Avignoně za peníze bylo možno dosáhnouti všeho.

Kurií totiž nehledě k taxám nikterak nepatrným, jež platily se za vyhotovení listin a formálnosti s tím spojené, plynul značný důchod z provisí t. ř. *annátami*. Byl to užitek z prvého roku beneficia. Původně placena tato daň biskupovi nebo kapitule⁸⁷⁾

⁸³⁾ Krofta v citovaném díle udává počet všech provisí z doby Jana XXII. v zemích českých (Slezsko v to počítaje) na 250. Mně podařilo se napočítat jich v Regestech pro dioecesi Pražskou 86; sice r. 1316: 0, 1317: 0, 1318: 0, 1319: 5, 1320: 0, 1321: 0, 1322: 4, 1323: 2, 1324: 7, 1325: 9, 1326: 2, 1327: 19, 1328: 7, 1329: 22, 1330: 5, 1331: 0, 1332: 0, 1333: 1, 1334: 3. — Krofta zdá se nepovšiml si suspense Janovy a vlivu její na obsazování beneficií.

⁸⁴⁾ Krofta, l. c., str. 285. Benedikt XII. zrušil při svém nastoupení všecky provise svého předchůdce, ale jeho generální reservace obnovil. Za 8 let jeho pontifikátu bylo uděleno do zemí českých jen asi 25 provisí.

⁸⁵⁾ Že biskup Jan po svém návratu uděloval prebendy, ukazuje list markraběnky (Blanky), v němž jej žádá, aby služebníku jejímu opatřil kanonikát. Jacobi: Cod. epistol. Johannis reg. Boh. č. 83.

⁸⁶⁾ Th. Jacobi: Cod. epistol. Johannis reg. Boh. 116. Žadatel přál by si kanonikátu v kostele Pražském, Vyšehradském, Litoměřickém, v Sadském, v Boleslaví „vel saltem in ecclesia Rudnicensi Canonicorum Regularium, in qua episcopus fundator non vult aliquem Teutonicum recipi . . .“ Klášter Roudnický založen 1333 (Rg. III., č. 2008).

⁸⁷⁾ Viz pozn. 124.

V době avignonské přešly tyto důchody do rukou kurie. U nás vešly annaty papežské v platnost za papeže Jana XXII., který bullou „*Si grataanter advertitis*“⁸⁸⁾ z 8. pros. 1316 vyhradil si annaty všech beneficíí, která by se uprázdnila v třech nejbližších létech. Annaty opakovaly se pak častěji, tak že se staly znenáhla stálou daní ze všech beneficíí, při jichž obsazení kurie spolu-působila.⁸⁹⁾

To však byla jen část dosti nepatrná toho, čím dioecese Pražská tehdy finančně přispívala kurii. Od počátku XIII. st. také duchovenstvo zemí českých bylo nuceno osvědčovati svou příslušnost k církvi římské rozmanitými dávkami a platy. Nejdůležitější z nich byl desátek papežský. Původ má v křížových výpravách (pro subsidio Terrae Sanctae). Casem však užíván k účelům jiným. Často postupovali jej papežové panovníkům k boji proti svým nepřátelům politickým.⁹⁰⁾

Za Jana z Dražic vybírána desátek papežský v prvním deceniu XIV. st., vypsaný na koncilu Lyonském 1274. Biskup sám byl zástupcem kollekta papežského Bonainta, a přišel tu do sporu s Křížovníky sv. Františka v Praze; 1309 v únoru byl nucen uznat, že klášter je osvobozen. Vybíráni toho roku zdá se skončeno.

Brzy však potom vypsán nový desátek na koncilu Viennském r. 1311. Vybíráni jeho uložil papež bullou z 1. pros. 1312 arcibiskupům a biskupům v jejich diocesích,⁹¹⁾ a Jan — který osobně na koncilu byl přítomen — svolává r. 1313 duchovenstvo své dioecese, aby jim věc oznámil.⁹²⁾ Záhy dostal se do sporů s kláštery cisterckými a křížovníky sv. Františka, kteří se desátku chtěli vynhnouti. Křížovníkům se to po delších sporech (r. 1317) podařilo. Zda i mnichům cisterckým, nevíme. — Patrno, že biskup se snažil dostáti svému úkolu. Kdy a jak daň kurii odvedl, a kolik jí bylo, nevíme. Zdá se, že mnoho ne. Jisto, že ještě r. 1343 vymáhány nedoplatky.⁹³⁾

Zatím však uvalen na duchovenstvo české nový desátek (1325), na 3 léta, tentokrát ve prospěch českého krále Jana. Jan slíbil výpravu do Svaté země. Důležitější však zdá se pro papeže bylo pozadí politické, získání krále Jana proti císaři Ludvíkovi Bavorovi. Desátek ten asi přísněji vymáhán, jak svědčí

⁸⁸⁾ Rg. III., č. 345. — Bulla tato zachovala se i ve formuláři Jana z Dr. ruk. Kap. fol. 320 (kn. II., č. 120), a v „seznamu“ označena je nápisem: „Originalis reservacionis pro domino papa fructuum sive preventum beneficiorum omnium vaccancium per triennium“.

⁸⁹⁾ Krofta l. c., str. 440 n.

⁹⁰⁾ Krofta: Kurie a církevní správa zemí českých v době předhusitské. Čas. Čes. Hist. XIV., str. 19 n.

⁹¹⁾ Krofta ib. 27 n.

⁹²⁾ Formulář J. z Dr. ruk. kap. f. 224 tišt. (Palacký: Formelb. II., č. 213.) — Desátek má být vybíráán po 6 let od 1. říj. 1313 počinaje.

⁹³⁾ Krofta ib. 29 n.

nářky Petra Žitavského. Podobá se, že ani tento desátek nepodařilo se všechni vymoci.⁹⁴⁾

(Boje o právo patronátní.)

Jedním ze zjevů ve vnitřní správě církve české, v nichž právě jedna doba zaniká a jiná se uplatňuje jsou poslední reflexe boje o upravení poměru nižších kostelů k vrchnostem — o patronát.

⁹⁵⁾ Historicky vyvíjel se patronát hlavně pod vlivem dvou činitelů: zákonodárství církevního a poměru feudálních. V církvi je názor, že je slušno, aby fundatorovi za dobrodiní založením kostela prokázané dostalo se zvláštních výsad, jmenovitě, aby dbáno bylo jeho přání při obsazování beneficia. — Feudální svět chápal však věc jinak: vlastník půdy byl i vlastníkem kostela, po případě jeho důchodů, mohl jej dáti v léno, prodati, darovati a pod.; kostel byl jeho soukromým majetkem; rovněž příslušelo mu právo opatřiti jej správou: ustanoviti duchovního. Práva ta přecházela na dědice, jako jiná práva majetková. Tak utvářely se poměry přes odpór církve.⁹⁵⁾

Teprvě výsledek sporu o investituru vymanil i nižší beneficia ze závislosti na vrchnostech. Laikům ponechává jich práva k statkům, k temporalium, ale o spiritualiích, o duchovní správě rozhoduje církev sama. Kostel přestává býti majetkem soukromým, z vlastníků stávají se pouzí patroni. Duchovní správu smí vykonávati jedině ten, koho biskup — k presentaci patrona — ustanoví.⁹⁶⁾

U nás rozhodný boj o poměr vrchnosti ke kostelům sveden za biskupa Ondřeje na poč. XIII. st., a skončil vítězstvím církve. Ovšem jen v theorii. Trvalo plných sto let než také v praxi provedeny důsledky.

Poslední boj sveden za Jana z Dražic. Jeho předchůdcům nepodařilo se plně vyhladiti zvyk „že farářové kostelů byli jako námezdníci . . . a když některý patrona svého neposlechl záhy od kostela byl zahnán a jiným na rok, od sv. Jiří do příštího Jiří, nahrazen“⁹⁷⁾. Energii a úsilí Janovu⁹⁸⁾ podařilo se zvyk ten od-

⁹⁴⁾ Krofta ib. str. 33.

⁹⁵⁾ Krofta: Rím a Čechy před hnutím husitským. Gollův Sborník 191. — Čes. Cas. Hist. X., str. 273. — Rittner: Církevní právo str. 278.

⁹⁶⁾ Tamtéž.

⁹⁷⁾ Pram. děj. čes. IV. str. 367, . . . dominus . . . vidit defectum . . . quem antecessores sui nequierant extirpare, videlicet quia plebani . . . erant quasi mercenarii . . . Si quis autem de plebanis patrono suo non obtineravit mox ab ecclesia fuit repulsus et alter iterum ad spacium unius anni a festo s. Georgii usque ad sequens festum fuit subrogatus . . . Episcopus . . . mox regi et baronibus regni se opposuit, ut . . . cessarent, . . . et specialiter tales plebanos . . . a divino suspendit officio.“ — že tu kronikář František poněkud nadsazuje, aby zvětšil zásluhy Janovy, správně pojmenoval již Krofta. Myslím jm. co se týče toho, že se biskup „regi opposuit“. Ode všech králů jeho doby (Rudolfa vyjimaje) zachovaly se nám listiny presestační. Zdá se tedy, že oním králem méně Rudolf s nimž i jinak se Jan nesnášel, a že měla věc pozadí politické. Tím i datum oněch posledních

straniti a právo církve přivésti k plné platnosti, tak že nástupce jeho, Arnošt, zakládaje knihy konfirmační provedl jenom důsledek toho, co zde již bylo.

(*Synody.*)

Jan IV. z Dražic jednak účastnil se synod konaných od jeho představených (tak přítomen byl na všeobecném koncilu Vienském, a zdá se též na provincialní synodě Petra arcib. Mohučského 11.—13. květ. 1310, kde sebrány byly statuty synod provincie Mohučské a projednána záležitost Templářů,⁹⁹⁾ jednak konával synody sám.

Synody konávaly se pravidelně při dvoře biskupově obyčejně po sv. Vítě, a právo přicházeti na ně měli opatové, proboštové, převorové, děkanové, faráři a jiní samostatní správcové kostelů.¹⁰⁰⁾ Vydařovány tam zákony, oznamovány nové kanony a konány porady o záležitostech církevních. Výsledek shrnut a vydán pravidelně ve formě provinciálního statutu.¹⁰¹⁾

O některých synodách Jana IV. z Dražic došly nás zprávy. Tak na synodě 20. července 1308 přijat byl statut počínající „*Occupatores quoque raptore*“, dle něhož všichni, již vpády pustoší

bojù, což potvrzuje i kronikář pravě, že na to odebral se biskup na koncil Vienenský. Jinak kronikáře potvrzuje pozn. následující.

⁹⁹⁾ Formulář Jana z Dr. ruk. kap. fol. 223 v, „Johannes dei... Hon. viro archidiacono salut. Pervenit ad nos, quod in archidiaconatu vestro sunt multi, qui ad ecclesias non confirmati presumunt in eis divina officia ministrale. Quare mandamus vobis“ . . . „quatinus omnes tales presbiteros“ . . . „excommunicari“ . . . „faciat; ecclesias eciam ipsas“ . . . „interdicto esse superpositas, et omnes masculos et feminas, qui ad tales ecclesias pro divinis audiendis“ . . . „accedunt excommunicari faciat similiter et tamquam excommunicatas arcu evitari. Datum . . .“

¹⁰⁰⁾ Mansi, *Sacrorum conciliorum collectio* XV., str. 297.

¹⁰¹⁾ Tomek, *Dějepis Prahy* I., str. 367.

¹⁰¹⁾ Takový statut provincialní synody Praž. z doby Jana III. z Dražic (1258—1378) publikoval Beda Dudík: *Iter romanum* I., str. 212 n. Dudík jej však omylem přičítá Janovi IV. z Dražic. Statut lze datovat srovnaním jednoho jeho ustanovení a vypravování kronikáře Františka:

Synodal. statut Dudík str. 214
„Item statuimus, ut vigiliam epi-
phanie et vigiliam s. viti celebremus
... (sic) vinculo deinceps iejunemus.“
(Myslím že vynecháno asi: et sub
anathematis.)

Kron. František (Pram. děj. čes. IV., str. 423):

„... Nam predecessores sui
episcopi Prag. posuerunt vigiliam
beati Viti martiris et epyphanie sub
pena excommunicacionis“ . . . „obser-
vandam. Ipse antem“ (totiž Jan IV.
z Dražic) . . . sentenciam excommuni-
cationis“ . . . „sustulit“ . . .

Editorem statutu je Jan biskup Praž. Poněvadž Jan IV. klatbu na nedodržení postu před sv. Vitem a Zjevením Páně zrušil, musil ji zavést jiný Jan biskup Praž. V statutu mluví se též o kacířích a inquisitorech „a sede apostolica deputatis“. Kacíři i inkvizitoři objevují se v Čechách v 1. šedesátých st. XIII. Tím dáno je i datum.

statky církevní zvláště biskupské, upadají v klatbu ipso facto.¹⁰²⁾ Záhy po svém návratu z koncilu Vienského (1312) „znamenitou slavil synodu“¹⁰³⁾ na níž oznámil duchovenstvu své dioceše, o čem jednáno ve Vieně, a vydal patřičné statuty. Ty se týkaly hlavně asi zrušení řádu Templatářského a omezení řádů žebravých.

Někdy před r. 1318 konána opět „po mnoha letech“ plných překážek obvyklá synoda den po sv. Vítu (16. června) umožněná uklidněním poměrů vnitřních.¹⁰⁴⁾ Jiná synoda nejisto kdy za Jana IV. z Dražic konaná horlila proti nešvaru, že vrchnosti odpirají odsouzeným k smrti přijetí „viatika“, dále pak proti laikom duchovním, již nechtějí žádné svátosti udělovati zdarma.¹⁰⁵⁾

Zde slušelo by se promluvit o sporech Jana z Dražic s řády žebravými, o nařčení biskupa z ochrany kacířů, kteří se tou dobou v Čechách objevují, a o jeho jedenáctiletém processu v Avignoně. Otázkám těmto bude však věnována kapitola zvláštní.

Uvažujeme-li o celkové pastýřské činnosti Janově, vidíme, kterak moc biskupskou chtěl v každém směru povznesít a vybudování samostatné ústavy duchovní, jevíci se v odloučení duchovenstva od společnosti laické, dokončiti. Snaha jeho nese se tu více za nabytím větších práv pro duchovenstvo, zvl. biskupa, než za povznesení horlivosti kněží v životě soukromém, intence Janovy jsou spíše pod vlivem imperialistických papežů, než chudého Nazaretského. V tom byl ovšem jenom synem své doby. Moc církve a svou moc biskupskou hleděl zvýšiti zjednáním jí lesku na venek, velmožným vystupováním, knížecím dvorem, a pak hlavně prováděním nádherných a nákladných staveb a zakládáním výnosných nadání — vše ad maiorem ecclesiae gloriam.

III. Komora biskupská.

Jan z Dražic byl výborným hospodářem, ba víc: on dovedl téměř těžiti ze svého úřadu. Fakt, že na roznášení vosku od kostela Pražského vydal klatbu, jistě svědčí o víc než spořivosti.¹⁰⁶⁾ Na druhé straně činil však zase nadání, kupoval za veliké peníze umělecké předměty, podnikal stavby, tak že nelze jej viniti z lakoty. Podivno: Janův předchůdce Tobiáš z Bechyně, ač jeho soukromé záliby z daleka nestály tolik peněz, a komora biskupská v jeho

¹⁰²⁾ Cancellaria Arnesti: Arch. f. österr. Gesch., sv. 61., str. 419 n., kde se Jan IV. z Dražic odvolává na statuta „provincialia et synodalia“.

¹⁰³⁾ Pram. děj. čes. IV. „Cum omnia (na koncilu Vienském totiž) terminasset, ad diocesim I. . . . fuit reversus, in qua in brevi synodus solemnem celebravit, constituciones saluberrimas faciendo“. Viz pozn. 92.

¹⁰⁴⁾ Formulář Jana z Dr. Ruk. kap. 223^b (Palacký: Formelb. II., č. 207a) „Cum malí temporis impediente cursu consuetas celebrare synodos per multos annos nequiverimus . . . nunc statu terre reformato“ atd.

¹⁰⁵⁾ Hefele-Knöpfler: Conciliengeschichte VI., str. 612. Uvedené zde datum 1322 je mylné, an Jan z Dražic 1318—29 meškal v Avignoně.

¹⁰⁶⁾ Rg. III., č. 187.

době též netrpěla asi více než v době Janově, byl skoro v stále finanční tísni, takže statky biskupské prodával nebo lokoval právem německým;¹⁰⁷⁾ kdežto od Jana z Dražic nemáme ani jediné listiny emfyteutisační; zcizení pak stalo se v míře zcela nepatrné.¹⁰⁸⁾ Naopak: statky biskupské vzrostly, a získaly i na kvalitě.

Příjmy komory biskupské plynuly v této době hlavně ze dvou proudů: z duchovní moci biskupa ze *spiritualií*, a ze světské, z *temporalii*.

(*Důchody ze spiritualií.*)

K spiritualiím v první řadě náleží *desátek biskupský* (decimae episcopales). Ten patřil biskupu Pražskému v celém království, pokud se nedostal již různým způsobem ve jméně jiného duchovenstva neb místních kostelů.¹⁰⁹⁾ V dobách dřívějších odváděn v naturaliích, v době Janově však již výhradně v penězích. Tak stal se pravidelnou všeobecnou daní, rok co rok vybíráno, ¹¹⁰⁾ jejíž organisace je v této době již dokonalá. Nositelем této daně je ovšem jen obyvatelstvo nevolné a měšťané, základní pak jednotkou zdaňovací, není půda, jako při berni královské, nýbrž jednotka společenská, křb., rodina.¹¹¹⁾ Z jednoho křbu platilo se 6 penízů či 1 groš ročně.¹¹²⁾ Desátek vybírány byl od časů Jana z Dražic po žních (8. srpna) a těm, kteří rádně své povinnosti dostáli, dostávalo se odpustků.¹¹³⁾ Péčí vybíráním desátku pověřeni byli děkanové¹¹⁴⁾ neb výběrčí zvlášť k tomu ustanovení,¹¹⁵⁾ kteří desátek od farářů sebraný odevzdávali biskupovi, obyčejně na synodě neb při jiných

¹⁰⁷⁾ Novák: Formulář Tobiáše z Bechyně, kde jsou četné doklady.

¹⁰⁸⁾ Pokud mi známo prodány jen dvě vesnice: *Vršovice* za 125 kop (Reg. III., č. 1833, 1851), *Přitočná* u Ounhoště za 285 kop 44 gr. (Palacký, Formelbücher I., č. 145.)

¹⁰⁹⁾ Tomek, Děj. Prahy I., str. 363.

¹¹⁰⁾ Novák: Formulář Tob. z Bechyně str. 116 (1279—90?) „salvis decimis episcopalis, videlicet VI denariis, qui de quolibet fumo . . . per totum regnum colliguntur . . .“

¹¹¹⁾ De qualibet gaza ubi fumus exit. Odtud také název *dymné*, poddymné. že však základem zdanění není dům nýbrž křb., ukazuje šetření r. 1339, při kterém shledáno „quod in una . . . stuba, licet aliquando 4 vel 5 vel 3 commorentur, tamen solum duos fumales pataviensis monetæ dare consueverunt“ Reg. IV., č. 637.

¹¹²⁾ Emler: Decem regista censuum, kde četné doklady. V jižních krajích Čech platí se „6 wienenses“ jinde „6 hallenses“ obyčejně však 1 gr.

¹¹³⁾ Formulář Jana z Dr. ruk. kap. f. 311, kde Jan biskup „anniversarium decimacionis“ . . . „quod mense decembri, qui vias reddit temporis asperitate difficiles celebrabatur“ . . . „in sequentem diem post Nomine Domini . . . transfert cum omnibus indulgenciis . . .“

¹¹⁴⁾ Formulář J. z Dr. ruk. kap. 224^v kde Jan ustanovuje nejménovaného „decanum et decimatorem“, neb tamtéž „Forma quando parochiani nolunt solvere decimas suis rectoribus“ (tišt. Palacký: Formelb. II., č. 223^b).

¹¹⁵⁾ Rg. IV., č. 637 „Ulricus plebanus . . . collector fumalium d. episcopi“ . . . „paratus sum fumales solvere decano vel cuicunque collectori fumalium“.

příležitostech.¹¹⁶⁾ S některými kláštery za Jana z Dražic zavřena smlouva¹¹⁷⁾ tak, že potom platili ročně konstantní sumu. Proti nepořádným ovečkám zakročováno se vši přísností, hlavně odepřením svátosti.¹¹⁸⁾ Též liknaví výběrčí stíhání processy a podrobování šetření,¹¹⁹⁾ zda úřad sobě svěřený zastávají s patřičnou horlivostí. Desátek biskupský z kraje čáslavského patřil kostelu a kapitule v Staré Boleslavě.¹²⁰⁾ Desátky z pěti dekanátů (Litoměřice, Bílina, Lípa, Třebenice a Ústí) patřily ode dívna klášteru Břevnovskému a jsou mu od biskupa Rehoře i Jana IV. znova stvrzeny.¹²¹⁾

Tomek celkový příjem biskupa z desátků odhaduje „aspoň na 200 kop gr.“ ročně.¹²²⁾

Jiným zdrojem příjmů bylo *udělování beneficií*, kanonikátů, opatství,¹²³⁾ far, a stvrzování změn v hodnostech neb i v statcích osob biskupské jurisdikci podřízených, za něž platily se jednak taxy, podobné asi taxám papežským, jednak annaty.¹²⁴⁾ Janův žalobce u kurie římské mu vyčítá, že je přístupný penězům, pravě, že všecka svěcení jsou u něho prodajná. Za subdiakonat platilo se prý 8 gr. za diakonat 16 gr. za vysvěcení na kněžství 24, 30, i více neb méně, dle toho, jak kdo měl. Žádného úřadu nelze prý jinak dosáhnouti, leč za peníze.¹²⁵⁾ A tak již v době Janově platilo v Čechách přísloví:

¹¹⁶⁾ Novák, Formulář Tobiáše z Bechyně č. 151, kde Tobiáš biskup nařizuje arcijáhnovi, aby duchovenstvu oznámil „quod non venirent ad synodum“ „exceptis decimatoribus nostris, qui si in festo sti Viti decimas non solverint“. penam debitam pacientur.“

¹¹⁷⁾ Tak s opatem Plaským a Nepomuckým (Rg. III., č. 1607), kteří se zavázali platiti ročně 10 hř. stř. a s opatem kl. Teplé (Rg. II., č. 1979), jenž platí $\frac{1}{2}$ hř. zlata (r. 1382 platí $\frac{7}{12}$ kopy gr.). Později (totiž r. 1382) mimo uvedené desátek v relutum platili: arcijáhen Horšovský (6 hř. 16 gr.), kl. Milevský (10 kop gr.), kl. Chotěšovský ($\frac{7}{12}$ kopy gr.), kl. Roudnický (2 kopy gr.), děkan Kouřimský ($\frac{3}{12}$ kopy gr.) a farář Tachovský (2 kopy gr.). Zprávy o tom v počtu pokladníka z r. 1382, ruk. kapitoly Praž. fol. 16.

¹¹⁸⁾ Rg. IV., č. 637: „Et quamvis XXVI. gr . . . cum magnis laboribus per plebanum . . . a praedictis villis sunt extorti, adjuncta etiam sacramentorum subtractione . . .“ Podobně Palacký, Formelbúcher č. 223 a „ut omnes, qui . . . fumales non solvunt excommunicare . . . valeas“.

¹¹⁹⁾ Tamtéž „Secundum mandati vestri (totiž officiala biskupského) parochiam peragrandes . . . invenimus“.

¹²⁰⁾ Rg. IV., č. 1823.

¹²¹⁾ Tomek: Dějepis Prahy I., str. 422, III., str. 41, pozn. 48. Desátky tyto činily r. 1406 dle urbáře klášt. Břevnovského ročně $12\frac{1}{2}$ kopy gr. každý z děkanů platil ročně $2\frac{1}{2}$ kopy gr.

¹²²⁾ Tomek: Děj. Prahy, III., str. 41.

¹²³⁾ Formulář Jana z Dražic. Ruk. kap. fol. 286v Jan z Dražic zruší volbu opata kláštera Opatovického a ustanovuje nejmenovaného bratra opatem, „eleccionem ipsam . . . cassavitnus . . . provisionem nobis et ipsius monasterii eleccionem reservantes“ za podobné provise papežské se v té době platilo. Měla se věc s biskupskými jinak?

¹²⁴⁾ Formulář Jana z Dražic ruk. kap. fol. 223/1 „Johannes concedimus, ut fructus et omnis vicarie proventus, qui per annum provenerint“ . . . „cedant totaliter ita, quod et in vita et in morte sibi (totiž Donátovi vikáři kostela Praž.) de ipsis disponere“ . . . „liceat“.

¹²⁵⁾ Rg. III., č. 431, str. 175. „Asseruit . . . prepositus, benedicciones abbatum, sacrorum ordinum et beneficiorum ecclesiasticorum, collationes

„Extat ius tale, quod qui dat spirituale
pro sale, proque vale — tollat numisma reale.“¹²⁶⁾

Ovšem, tyto příjmy se vzrůstajícím centralismem a fiskalismem Avignonským čím dále klesaly, přecházejíce z rukou biskupa do rukou kurie.

(*Důchody z temporalii.*)

Hlavním však zdrojem komory Janovy byly *statky biskupské*, jejichž territorialní učlenění i organisační vnitřní, počatá hlavně za Tobiáše z Bechyně, se ustaluje, a trvá pak až do válek hussitských.

(*Zvláštní postavení statků biskupských.*)

Biskup Pražský byl po králi jedním z největších velkostatkářů v Čechách, a zaujímal v zemi postavení zvlášt privilegované. Se zbožím svým nemovitým podléhal soudu zemskému. Leč půhon na něho nesměl být vykonán pouhým komorníkem jako na jiného zeměnina, nýbrž kmetem zemským v jeho dvoře v Praze, ať byl přítomen či nic. V nepřítomnosti jeho měl být opakován tam, „kdež biskup sedí na zemi.“¹²⁷⁾ Jinak platila proň v soukromoprávních záležitostech tatáž ustanovení jako pro zemana.¹²⁸⁾ Důležité privilegium mělo biskupství Pražské z doby Tobiáše z Bechyně. Žádný velmož ani rytíř neb kdokoli táhnoucí na královskou výpravu válečnou neb z ní nesměl cestu voliti přes statky biskupské, aniž tam přenocovati. Kdo by přestoupil tento zákaz, je-li úředníkem, pozbývá úřadu ipso facto, nemá-li úřadu, má být i 12 neděl držán v královském vězení, a biskupu je volno stihati jej nad to tresty církevními.¹²⁹⁾ Jiným privilegiem z téže doby vyňaty statky biskupství Pražského z pravomoci úředníků krajských a podřízeny výhradně soudu biskupa Pražského neb

et ecclesiarum et altarium consecrationes penes dictum episcopum esse venales, exigente pro subdiaconatus octo, pro diaconatus sexdecim et pro presbiteratus ordinum collatione vigintiquatuor vel triginta grossos pragenses aut plus vel minus secundum promovendorum exigentiam facultatem, et quod nisi mediante pecunia nihil confert.“ Zpráva tato pocházející od žalobce mohla by budit iistou skepsi. Pro její správnost mluví však její určitost, jakož i výše zmíněných poplatků: byly to taxy kanceláře, za vyhotovení potřebných listin. O podobných platech mluví i Hus: O svatokupectví (vyd. Novotného) str. 56. — Též Petr, arcib. Mohuč. v statutech pro diecesi Olomouckou (1316) zakazuje za svěcení kněží jiné platy bráti, než předepsanou taxu kancelářskou 6 gr. (Boček: Cod. dipl. Mor. VI., 74.)

¹²⁶⁾ Petr Žitavský, Pram. děj. čes. IV., str. 300.

¹²⁷⁾ Kniha st. pána z Rožemberka (sepsaná v l. 1320—30). H. Jireček: Cod. jur. boh. II., 2, str. 76.

¹²⁸⁾ Ib. str. 69 „biskup právo jmá též z dědin nebo z dluhov, jako zeměnín“.

¹²⁹⁾ Reg. II., č. 1552 (1291); konfirmace Karla IV. dd. 1352, květen 11., v archivu arcib. Praž. — Kopie v archivu zemském.

jeho úředníků, po případě (šlechtici v lenním svazku a biskup sám) soudu dvorskému a zemskému.¹³⁰⁾

A tak postavení biskupa bylo skutečným postavením knížete, zvyšováno jsouc ještě leskem tiary.

Ovšem statky biskupské nepozbyly nikdy rázu reservního fondu komory královské, na které mohl král v době krajní nouze sáhnouti, ale záleželo jistě mnoho na osobnostech a jich energii. V době této tím, jenž těží z postavení druhého, je stejně biskup jako král. Biskup získává desátek z urbury královské, získává koupí královské statky.

(Territorialní učlenění statků.)

V territorialním rozložení a učlenění statků biskupských možno pozorovati dvojí tendenci: statky ty měly být jednak *praktickými stanicemi* dvora biskupského, jednak měly tvořiti *území* co možná *sjednocené a uzavřené*, způsobilé k obraně při možném vpádu.

O prvním účelu poučuje nejlépe jejich poloha. Biskup cestoval buď za hranice své dioceše, neb v dioecesi. V každém případě bylo postaráno o vhodné stanice. Směrem severozápadním od Prahy k Míšni a k Magdeburku leželo biskupské město a hrad *Roudnice*, na samých pak hranicích Míšenských od Jana z Dražic koupený *Kyšperk* či *Hora Biskupová*. Směrem jihozápadním k Plzni, Bavorům a k Norimberku ležely biskupské *Rokycany*, na cestě, jež šla z Plzně přes Domažlice do Řezna bylo město *Týn Horšův* a dále při hranicích zemských *Herštejn*, hrad koupený od Jana z Dražic. Směrem jižním k Rakousům byla *Příbram* a dále *Týn Vltavský*, směrem východojižním k Moravě *Štěpánov*, *Křivsoudov*, *Řečice*, *Pelhřimov*, *Chýnov*, *Vyskytná*, *Rychnov* a *Heřalec*, na Moravě *Kojetín*. — Východně od Prahy ležely *Kyje*, dále pak *Český Brod* a na Boleslavsku *Žerčice* a *Běchary*. Každé z těchto měst, hradů nebo tvrzí bylo centrem většího neb menšího počtu vesnic,¹³¹⁾ a tvořily, zvláště v jižní polovici království skoro souvislý pás tak, že kde přestávalo zboží jedno, již téměř začínalo jiné.

(Zcelování statků.)

Co pak se druhé tendencie, *zceleného, uzavřeného a resistentního území* týče, tu program byl dán již od předchůdců Janových, zvláště od Tobiáše z Bechyně.

V dobách silné vlády centrální byly statky biskupské pod ochranou krále, a biskup mohl z nich svobodně těžiti. Kterak však udržeti a uchrániti často roztroušené statky biskupské v době bouře a zmatků? Kterak čeliti nepřátelství vůči králi,

¹³⁰⁾ Reg. II., č. 2727.

¹³¹⁾ Výčet jich u Tomka: Děj. Pr. III., str. 34—38, ovšem až pro poslední čtvrt stol. XIV. Jsou tu tedy i statky získané od Janových nástupců. Jinak se však poměry valně nezměnily.

jež projevovalo se nejednou pustošením a loupením statků věrného králi biskupa? Biskup mohl udržeti jen ty statky, jež byly osazeny lidem branným. Kterak však opatřiti každou ves náležitou mocí vojenskou? Tu má vznik a příčinu ona politika zcelování statků. Tím i evzrostly sice příjmy, nevzrostla jejich kvalita hospodářská, za to však jejich kvalita.

Program tento vytčen již v jedné listině Tobiášově:¹³³⁾ „Uvažujíce, že statky biskupské osamocenou polohu mající v různých krajích Čech zvláště v době válečné není možno hájiti bez více než nepřiměřených výloh... a poněvadž často, ba téměř bez ustání pro násilnost a lakotu sousedů a jich (totiž statků) vzdálenost... náležitého užitku nedávají.“ dostává Tobiáš svolení kapituly takové odlehle statky pomocí směn, prodejí, koupí i jinak zceliti.¹³⁴⁾

A politice této zůstal věren i Jan.

Tobiáš získal konfiskované jmění svých škůdců Hroznaty z Užic a Vítka ze Skalice, spojenců Závišových.¹³⁵⁾ Leč Vítkovici nevzdali se nadějí na jich znovunabytí. Hynek Krušina, jenž měl dceru Závišovu, hlásil se k nim jako k dědictví. Král Václav na soudu zemském r. 1306 potvrdil však první rozsudek a statky příklo biskupství.¹³⁶⁾ Leč při neustálených poměrech na trůně českém na poč. stol. 14. mohly statky ty příknuty býti Vítkovicům takřka obratem ruky. Neboť Vítkovici nedovedli zapomenout bolestné ztráty. Proto asi Jan z Dražic vyměnil statky ty za zboží *Křivsoudovské a Heralecké*.¹³⁷⁾ Výměnou tou zaokrouhlena byla doména biskupská mezi Sázavou a hranicí Moravskou. Vzdálenější zboží *Štěpanovské* jako mostem spojeno statky ležícími kolem *Křivsoudova* s územím *Řečickým*. Dělila je pak sotva hodina cesty. A také *Heralec* tvořil jaksi jen severní výběžek domény *Řečické*.

R. 1335 koupil Jan z Dražic hrad *Kyšperk*¹³⁸⁾ „pro obranu statků biskupských“. A poněvadž pro malý počet vsí nebylo možno hrad dobré držeti, směnil některé ze statků k němu patřících za zboží kláštera Roudnického.¹³⁹⁾

¹³³⁾ Novák: Formulář Tobiáše z Bechyně č. 267.

¹³⁴⁾ Tamtéž „vendendo, locando, permutando et alio quovis modo uniendo ea et congregando in unum“.

¹³⁵⁾ Rg. II., č. 2734, str. 1195—97. Byl to mimo jiné hlavně hrad *Skalice a Sepekov* s vesnicemi ležícími v poříčí říčky Smutné, jež u Bechyně vlévá se do Lužnice.

¹³⁶⁾ Rg. II., č. 2070, str. 893.

¹³⁷⁾ Rg. II., č. 1234. Jakési prostředkující účastenství měl tu klášter Sedlecký. Rg. II., č. 2028.

¹³⁸⁾ Rg. IV., č. 122 od pánu z Bergova.

¹³⁹⁾ Rg. IV., č. 478 „quod castrum nostrum... pro ecclesia... et defensione bonorum eiusdem per nos emptum“.

A také *Herštein*, ležící na frontě panství Horšovo-Týnského, ziskán od Jana z Dražic k účelům defensivním.¹³⁹⁾ Za tím účelem prodal *Vršovice* (v Žatecku). — Největšího ztenčení doznaly statky biskupské (1333) založením kláštera *Roudnického*.¹⁴⁰⁾ — (Jak biskup takřka lpěl na každé hroudě biskupství, viděti z toho, že znova dobyl na kterémse šlechtici vsi Dajova, opuštěné ve válkách braniborských, že přinutil Děčku, měšťanku Berounskou, platiti úrok z r lánu v biskupské vsi Železné,¹⁴¹⁾ a že neprávem připojil jakési místo v Bavor. lese, patřící klášteru Kladrubskému, k statkům biskupským.¹⁴²⁾)

(Organisace vojenská.)

Účelům defensivním odpovídala i organisace vnitřní statků biskupských.¹⁴³⁾

■ ■ ■ Kromě hradů a pevných měst biskupských (13) byla, pokud možno soudit, celá doména poseta menšími tvrzemi,¹⁴⁴⁾ na nichž sídlili kasteláni a k nimž službou byli povinni nápravníci. Často celé vsi dány jim ve výsluhu.¹⁴⁵⁾ Možno kombinovati, že vždy asi 3—4 vesnice tvořily skupinu, o jejíž opevnění i obranu bylo postaráno. Tito vojáci či rytíři (*milites episcopi*) poutáni byli s biskupstvím svazkem manským, a tvořili asi hlavní kontingent vojska biskupského. Byli mezi nimi i šlechtici. Soudě dle doby pozdější (konec st. 14.) konali službu vojenskou v odění na koni,

¹³⁹⁾ Rg. III., č. 1833, 1851 (1331) . . . cum per dictum castrum ratione vicinitatis et sui fortitudinis nedum bona cum castro adiacencia, sed totus episcopatus se . . . poterit defensari . . .

¹⁴⁰⁾ Rg. III., č. 2008, schválení kapitoly tamt. č. 2041 . . . Jsou to vsi: Velký Paleč, Slapanice, Vrbičany, Libořice, Očihov, pak některé statky od nově koupeného Kyšperka, jež však r. 1337 vyměnil za statky biskupské Smolnice, Hlinnou, Babiny, Březí, Budov, Dolín, Želevčice a Bakov (Reg IV., č. 122).

¹⁴¹⁾ Emler: Decem regista censum str. 9. Rg. III., č. 1839.

¹⁴²⁾ Diplomatář musejní. R. 1346 arcib. Arnošt ono místo pod hradem Přimdou („quidam locus seu cella in nemore Bavariae sub castro Przimda sita“) klášteru Kladrubskému vrací.

¹⁴³⁾ Emler. — Decem regista. — Jan z Dražic, jak výše ukázáno, založil klášter Roudnický a nadal statky. K jeho rozkazu byl r. 1338 zhotoven popis těchto statků (*urbář Roudnický*). Statky patřily dříve biskupství. Tak zachován nám aspoň ve fragmentu obraz hospodářských poměrů z první pol. stol. 14. Vezmeme-li na pomoc i *zlomek urbáře z cca 1290, berní rejstřík z 1379 a urbář z cca 1390*, jakož i zprávy listinné, můžeme se odvážit některých soudů.

■ ¹⁴⁴⁾ Pram. děj. čes. (František), IV., str. 384, „munitiones munivit et multa comoda et edificia in variis locis instauravit“. To není pleonasmus. Viz pozn. 174.

¹⁴⁵⁾ Emler: Urbáře . . . — Zlomek urbáře biskupského z cca 1290. „Item in Dětenic sunt V terre, quas tenent custodes episcopalis camere. — Item in Sedliště sunt 11 terre, quas tenent custodes episcopalis camere.“ Mám za to, že tito „strážcové komory bisk.“ jsou totožní co pozdější nápravníky (provisionarii). — Výčet všech nápravníků (ač ne úplně správný) na statcích arcibiskupských dle rejstříku berního z r. 1379 a urbáře z r. c. 1390 podává Tomek: Dějepis Prahy III., str. 44.

a dle výzbroje a tedy i významu lze mezi nimi rozdělit některé kategorie. Služba s *kopím* (cum lancea) považována za význačnější a odměňována většími výsluhami (3—6 lánů) stejně jako služba v *helmici* (cum galea), kdežto služba „*s koněm prostým*“ (cum simplici equo) neb se *samostřílem* (cum balista) odměňována skrovnej (1—2 lány).¹⁴⁶⁾ Službu tu konali při hradech pod velením purkrabí. Biskup opatřoval jim oděv, zbroj a při vojenských výpravách píci pro koně.¹⁴⁷⁾ Za službu své měli v doživotním užívání některé statky — *nápravy* (provisio).¹⁴⁸⁾

Jak toho všeho bylo třeba, dosvědčují události z doby Tobiáše z Bechyně, kdy jeho političtí nepřátelé zpustošili téměř celou doménu biskupskou¹⁴⁹⁾ i poměry za Jana z Dražic samého. Ani nejpřínosnější tresty církevní nedovedly zabránit, aby statky biskupské nebyly pustošeny a olupovány vpády šlechticů.¹⁵⁰⁾ V době rozvratu moci veřejné bylo nutno spoléhat též hlavně na vlastní pěst. Jakmile biskup s částí braného lidu svého vzdálil se ze země, ihned bylo toho využito k okupaci statku biskupských.¹⁵¹⁾ Ba biskup nebyl ani ve svém dvoře v Praze bezpečen. Tuším v letech 1334—38 přepadli lupiči v noci dvůr biskupský, vylámali dvěře a závory, domácí lidi a stráže násilně svázali, a řadu věcí církevních jakož i peníze pro bezpečnost tam uložené ukradli.¹⁵²⁾

(*Správa statků biskupských.*)

Byla správa statků biskupských (*temporalii*) oddělena od správy duchovní (*spiritualií*)? Skoro úplně. Leč byly tu některé úřady společné. Kde bylo rozdělení úplné, to je soudnictví. Biskup

¹⁴⁶⁾ Ibid. Berní rejstřík ze statků arcibiskupských z r. 1378 a urbář z cca 1390, v nichž obou ozývají se poměry starší a proto jich možno užít.

¹⁴⁷⁾ Počet pokladníka z r. 1382 ruk. kap. Praž., kde na fol. 28v účet purkrabí z Týna Bechyňského z r. 1397. Tu se praví: „Item expendit (purkrabí totíž) cum clientibus seu naprawnikonibus tempore gwere contra Hinconem Neysstyeyka in auena et feno 40r. gr. Item cuidam Philippo naprawnonconi pro tunica 31 gr.“

¹⁴⁸⁾ Ze nápravy dědičné nebyly výslovňě, praví se v traktatu „De devolucionibus“, Čas. Čes. Mus. 1879, str. 569. Táktát sepsán cca 1400. O nápravách a nápravnících jedná článek Ad. Kubše: Manové bývalého kláštera Třebického, Čas. Mat. Mor. 192, str. 201—226 a 364—431.

¹⁴⁹⁾ Novák Jan Bedř., K nové literatuře a nově nalezeným pramenům o Václavu II., Čas. Čes. Hist. XII., str. 164—169.

¹⁵⁰⁾ Cancellaria Arnesti, Processus č. 10, 11, 12, 13.

¹⁵¹⁾ Tak r. 1312 (biskup byl r. 1311—12 na koncilu Víennském) ustavuje papež vykonavatele buly „contra clericos . . . et laicos . . . qui occupaverunt bona . . . ad mensam episcopalem spectanciam“ (Reg. III., č. 77). Podobně po návratu jeho z Avignonu r. 1329 (Reg. IV., č. 2162). — Pram. děj. čes. III., str. 275. — Reg. IV., č. 303 (1336), kde král Jan restituje biskupství ostrov Kampu, kde si v době pobytu Jana IV. v Avignoně měštané Praž. přivlastnili některá místa.

¹⁵²⁾ Cancellaria Arnesti, str. 415 a 421, Processus. č. 9 a 16. Tu se praví „malefactores . . . qui in honor. virum magistrum S(decessum) archidiaconum Plznensem“ atd. Zdislav, arciděkan Plzenský připomíná se r. 1334 (Reg. IV., č. 109) a 1337—38 (Tomek, Děj. Pr. I., str. 593). — Mezi odcizenými věcmi se dále jménují: berla biskupská, stíbrné kalichy kostelní, roucha mešní a obleky, šperky a koně.

má pod sebou dva soudy: duchovní, konsistor, v čele s biskupským officialem a soudy světské (*iudex curie episcopalis, villici a j.*). Leč některým funkcionářům duchovním dány důchody i z temporalií. A zase vybíráním desátků na statcích biskupských pověření i úředníci svěští.

Společným úřadem je funkce *pokladníka biskupského* („officium thezaurarie et cameriatus ac cura camere“). Ten je vlastně úředníkem financí biskupa. Ve formuli z doby Arnošta z Pardubic definuje se jeho kompetence.¹⁵³⁾ Má „*přijímati a vydávat*“ a sice „úroky, desátky, důchody, podpory, povinné dávky, dluhy, pokuty a jiné jednotlivé užitky a výtěžky, jakož vše, co ze statků biskupství, neb z jiných míst odkudkoli přichází“. Po určité lhůtě (obyčejně za jeden termín, leč i za rok, za dva) je povinen složiti účty ze svého úřadu a ukázati, „co, od koho, kterého roku, kterého času ročního a dne, přijal, a komu, co, proč, k čemu, na či rozkaz, z jakého důvodu dal a rozdělil“, načež dostává absoluci.¹⁵⁴⁾ Často zdá se sám biskupa zakládal. Úřadem tím pověřena byla vždy osoba duchovní, v době Janově (též později častěji) arcijáhen Horšovský.¹⁵⁵⁾

Jiným úředníkem biskupským Pražským je *sudí dvoru biskupského* (*iudex curie episcopalis, hofrichter?*). Již fakt, že sám je měšťan,¹⁵⁶⁾ ukazuje na obor jeho působnosti. Biskupovi totiž náleželo asi třináct měst, mladých to komun založených nebo znovuzaložených většinou od Tobiáše z Bechyně.¹⁵⁷⁾ A tu, myslím, sudi dvoru biskupského, Eliáš, jenž byl zároveň konšelem Malostranským, byl asi poslední instancí appellační soudů měst biskupských, a úřad jeho jaksi přípravou úřadu podkomořského, který později vyskytá se při dvoře arcibiskupském. Zdá se, že jemu též příslušelo souditi v městech nejtěžší zločiny poddaných, jež obvykle v pramenech se naznačují trojicí: zabítí, žhářství a násilí ženské.

¹⁵³⁾ Cancellaria Arnesti, str. 529, 566, 491, 546. — Tádra: Summa cancellarie č CCCLXII.

¹⁵⁴⁾ Takový počet pokladníka (ratio) zachoval se za sv. havelský termín r. 1382—83. Ruk. kapituly Praž. stará sign. G. III.

¹⁵⁵⁾ Pram. děj. čís. IV., str. 386 (1340). — Reg. IV. (1344), č. 1424 — III. (cca 1330), č. 1607.

¹⁵⁶⁾ Reg. III. (1331), č. 1838 „in presentia . . . Elie, civis Pragen. curieque nostre iudicis“ — ibid. č. 1851.

¹⁵⁷⁾ J. B. Novák, Formulář Tobiáše z Bechyně, kde zachovaly se zakládací listiny měst: *Pelhřimova* (č. 231, 232), *Příbrami* (č. 266), *Čes. Brodu* (156). Dále č. 263, 264, 268 jsou zakládací listiny měst nejmenovaných, z nichž tuším č. 264 se vztahuje na *Rokycany* (praví se „et triticum propria vectura . . . Pragam ad curiam nostram . . . adducere tenebuntur“. Podobnou povinnost měly i některé vsi u Čes. Brodu (Urbář arcibisk. praž. Emler, str. 105, 106), tedy blízko Prahy. Z ostatních pak měst blíže Prahy ležících — totiž Čes. Brodu, Příbrami a Roudnice — zakl. listiny se zachovaly). Zakl. listinu Tobiáše z Bechyně pro *Roudnici* obnovil r. 1302 Jan z Dražic (Reg. II., č. 1933), *Štěpanov* uvádí se jako město již v zlomku urbáře z cca 1290 (Emler: *Registra censuum* str. 2), a záznam ten ukazuje, že patří asi do této doby. Též *Rečice*.

Mimo tyto najdeme při dvoře Jana z Dražic zcela analogické hodnosti jako při dvoře královském. Biskup má svého *maršálka* (marscalus), svého *komorníka* (camerarius), *stolníka* (dapifer) a *číšníka* (pincerna). Ždá se však, že úřady byly spíše čestné, které jen jako titul dávány některým purkrabím neb rytířům biskupským.¹⁵⁸⁾

Hlavně na základě pětých soudů a analogií z dob pozdějších možno říci, že tvořily statky biskupské již svoji territoriální polohou jisté skupiny, celky. Nazývaly se *vладаřství* (villicacio),¹⁵⁹⁾ a kupily se pravidelně kolem hradů biskupských, od nichž měly i jména. Náčelníkem takového okrsku byl *purkrabí*,¹⁶⁰⁾ který vykonával tam všecka práva vrchnostenská, pokud nebyla vyhrazena jiným. Přebýval na hradě náležitě opevněném, odkud chránil a spravoval vesnice sedláčků. Byl náčelníkem domény a velitelem její vojenské hotovosti. K ruce své má jiné úředníky a příslušné služebnictvo. Za to měl v užívání jedno neb více popluží (dvorů) a některé platy, záležející z úroků sedláčků, soudních pokut, a jiné.¹⁶¹⁾ Jemu též náleželo právo honby.¹⁶²⁾ Jeho zástupcem byl *místopurkrabí*, ovšem jen na čelnějších, panstvích¹⁶³⁾ *notář*, vedl purkrabskou kancelář.¹⁶⁴⁾ Vedle purkrabí je *vладаř* (villicus)¹⁶⁵⁾, úředník hospodářský s pravomocí zvláště soudní. Tak konány na statcích biskupských soudy tříkráte do roka (patrně pro těžší zločiny) od úředníka biskupského, obyčejně *vладаře*. Poddaní byli povinni platiti mu výlohy s tím spojené.¹⁶⁶⁾ Soudilo

¹⁵⁸⁾ Reg. III., č. 2008, IV., č. 101. V obou případech jsou svědky zakládací listiny kláštera Roudnického, kdy biskup vystupoval s plnou pompou. Jindy s přídomkem těmito nevystupují.

¹⁵⁹⁾ Emler: Urbáře str. 2 a 3. (Zlomek urbáře biskupství Praž. cca 1290). — Reg. II., č. 1293, kde biskup Tobiáš prodává 3 vsi „in villicatione Thienensi Bechyňensis provincie“. Později (urbář c. 1390) nazývají se „districtus“. Český termin je až z r. 1437 „s dvory, lidmi, dědinami, úroky, poplatky, nápravníky . . . k úřadu a k purkrabství Brodskému vysazenými“. (Registers zápisů z r. 1454. Archiv Český II., str. 180.)

¹⁶⁰⁾ Novák: Formul. Tob. z Bech. (1279—1290), č. 33. — Reg. III., (1312), č. 79, (1331), č. 1851; IV. (1334), č. 101.

¹⁶¹⁾ Formulář Tob. z Bechyně č. 33. — Urbář z r. 1390.

¹⁶²⁾ Emler: Urbáře z r. c. 1390 „Item venari tenentur ad mandatum burgravii“. — Čelakovský: Privilegia měst II., č. 805 (1406), Rokycany, „jednou v roce účastnit se lovu, anebo purkrabímu zaplatiti po $\frac{1}{2}$ gr.“

¹⁶³⁾ Emler, Urbáře, str. 355 (Berní rejstřík z r. 1379), „Otiko, viceburgravius“ v Týně Vltavském. — Sedláček: Hrady a zámky, IV., str. 252 připomíná v l. 1371—80 místopurkrabí Hajnuše na panství Řečickém.

¹⁶⁴⁾ Emler, Urbáře str. 355 (1379) notář purkrabí Týna Vlt. — Ib. 364 notář purkr. Řečického.

¹⁶⁵⁾ Emler, I. c. (urbář z r. 1390), str. 145. „De quibus burgravius habet unum lapidem . . . et villicus unum lapidem“. — Berní rejstřík z r. 1379 ibidem, str. 349 „in procuracione Divissii“. Tamtéž, str. 350, 351. „Dywiss forestarius“. Týž Diviš nazývá se v počtu pokladníka z r. 1382 „villicus“. V jeho správním obvodu (procuracio) není žádných dvorů panských.

¹⁶⁶⁾ Novák: Formul. Tob. z Bech. č. 164, . . . quod ad tria judicia comunia, que ter in anno fieri consueverunt, villicum nostrum . . . aut alios nuncios . . . in expendiis communiter procurabunt“. Dle urbáře Chotěšovského z r. 1367 (Emler, str. 26) každý poddaný platil 8 hal.

se dle práva zvykového. Vladařství dělilo se pak na menší obvody, jež spravovali kasteláni sídlící na tvrzích a *správcové* (*procuratores*).¹⁶⁷⁾ Ochrana a správa lesů svěřena *lesmistrům* (*forestarii*)¹⁶⁸⁾ a *hajným* (*custodes silvarum*).

V organisaci té jakési enklavy tvořila města a vsi na právu zákupném (nikterak četné), požívajíce jisté samosprávy, zejména v nižším soudnictví; rychtáře dosazoval biskup. Pravidelně dálo se to tak, že mu rychta prodána.¹⁶⁹⁾ Jindy příjem z rychty deputoval jako důchod.¹⁷⁰⁾ Také dosti často byli v držení rychet i ve všech nezakoupených nápravníci.¹⁷¹⁾

(Způsob hospodářství.)

Veškerá půda biskupská dle účelu, jemuž sloužila, dělila se na dvě skupiny: 1. na půdu patřící přímo komoře biskupské; 2. na půdu, jež určena místo platu úředníkům, služebníkům a nápravníkům (provisio). Každá z těchto skupin obsahovala vesnice neb jich části, osazené sedláky, jež ji vzdělávali. Sedláci tvoří příslušenství půdy, jakýsi fundus instructus.

Dle způsobu, jak z půdy těženo, rozpadala se zase na dvě skupiny: 1. na půdu, již držel biskup ve vlastní režii (*terra integra*),¹⁷²⁾ a 2. na půdu, jež byla rozparcelována mezi poddané, kteří z ní platili úrok. Tendence doby směřuje k tomu, že půdy ve vlastní režii ubývá, že dvory se parcelují, a veškerá půda stává se podkladem renty.

Avšak za Jana z Dražic jsou *Dvory biskupské* (*curie episcopales*) ještě dosti četné. Obraz takového dvora zachoval se nám v urbáři Roudnickém¹⁷³⁾ ze vsi Velkého Palče. Patří k němu 4 popluží, zabírající 14 lánů bez 20 jiter; dále luka, les, zahrada zelinářská, štěpnice, vinice, chmelnice a krčma; jinde byl i mlýn. Ovšem každý dvůr tak úplně vypraven nebyl. Dvůr byl středem několika vesnic, v nichž bydlíci poddaní vykonávali při něm všecky práce. Při

¹⁶⁷⁾ Reg. IV. (1341), č. 1011, Jan IV. z Dražic „universis decanis, *castelanis, villicis, iudicibus et procuratoribus nostris*“ atd. Emler: Urbáře, str. 11 (1340), „Acta sunt hec . . . in presencia . . . dni Johannis episcopi Prag., Uhonis militis, eius *purcravii* de Tin. Bechinensi . . . Woyslai, *procuratoris* ipsius . . . episcopi, Jakob et Peskonis Rudnicensis et Jeskonis de Wirbicz *castellanorum* . . .“ — Emler: Urbář z c. 1390, str. 113. Laziště „Item procurator tenet i lan.“ Laziště je ves zboží křivsoudovského, jež dělí se na dvě skupiny. Jedna z nich („za řekou“ pozůstávající z 5 vsí) byla asi podřízena zmíněnému správci, kdežto druhou spravoval purkrabí Křivsoudovský.

¹⁶⁸⁾ V každém vladařství jeden.

¹⁶⁹⁾ Reg. IV. č. 1489.

¹⁷⁰⁾ Tak v Řečici, kde důchody kustoda Praž. mimo jiné pozůstávají z příjmu „in iudiciis quoque provincialibus et civilibus“.

¹⁷¹⁾ Emler: (Urbář arcib. c. 1390), str. 117, 131, 354 a j.

¹⁷²⁾ Emler: Urbáře, str. 92.

¹⁷³⁾ Emler: Urbáře, str. 4—19.

dvoře na příhodném místě stála tvrz, často zděná.¹⁷⁴⁾ Na ní sídlil kastelán a spravoval odtud svůj okršlek. Za to měl obyčejně v užívání dva lány roli. Ke dvoru patřil i sem tam nějaký řemeslník, patrně zbytek to ze starších dob.¹⁷⁵⁾ Též jmenuje se hradský tesař (*carpentarius*), jenž měl nejspíše na starosti stavby biskupské.¹⁷⁶⁾ Vinice vzdělávali vinaři, o lesy starali se hajní; za práci svou měli některé pozemky. Podobně zahradníci; ti však odměňováni i tak, že dělili se s komorou biskupskou na polovic o plody.¹⁷⁷⁾ V zahradách vedle zelenin a ovocného stromoví pěstováno konopí.¹⁷⁸⁾ Hlavní péče však věnována hospodářství polnímu a pak chovu dobytka, zvláště koní.¹⁷⁹⁾ To byla ovšem jen menší část půdy. Větší dána poddaným pod úrok.

(*Poddaní.*)

Společnou vlastností všech poddaných biskupských je, že sedí na půdě, jež jim nepatří, a že mají nad sebou pána, jenž je zároveň jejich vrchností i majitelem jejich statečků. Převážná většina poddaných patří k stavu selskému. Jaká byla jejich práva?

Poddaní biskupští v té době jsou „*dědici*“, statek jejich „*dědina*“ a užívají „*práva dědiců*“¹⁸⁰⁾ čili měli právo dědičného

¹⁷⁴⁾ Pro příklad uvádím dvory z urbáře Roudnického: ze statků původně biskupských:

<i>Paleč Vel.</i> : tvrz, dvůr, luka, les, zahrada, štěpnice, vinice, chmelnice, krčma	18 1/4	země	selské
<i>Vrbičany</i> : tvrz	15 3/4	„	„
<i>Budinice</i> : tvrz, dvůr, luka	mlyn 13 1/2	„	„
<i>Bakov</i> : tvrz, luka, zahrada, štěpnice	mlyn 9 1/2	„	„
<i>Libořice</i> : tvrz, dvůr	mlyn 16	„	„

Ze statků později příkoupených:

<i>Vetlá</i> : tvrz, dvůr, luka, les, zahrady, štěpnice, vinice, krčma, mlyn	11	„	„
<i>Pohořice</i> : tvrz, dvůr, luka, les, zahrada, chmelnice	8	„	„

¹⁷⁵⁾ Emller: Urbáře str. 2 (cca 1290) „et quintus pauper de terra sua vasa cellarii procurat ad curiam“ — tamt. str. 4 (1338) „Item est ibi unus subses faber . . . qui necessitatem ad curiam debet fabricare.“

¹⁷⁶⁾ Tamt. str. 5, 378 a j.

¹⁷⁷⁾ Tamt. (1338), 4, 6.

¹⁷⁸⁾ Tamt. 11.

¹⁷⁹⁾ Reg. IV., č. 1915 (1300). Mezi důchody kustoda Praž. v Řečici uvádí se desátek „de iumentis eciam indomitis decimus poleder (pullus equinus; Du Cange)“ — Novák: Formul. T. z B. str. 21, 28, 48, 96, 149, 153.

¹⁸⁰⁾ V listině Václava II. d. d. 1293, 31. říjen, kde král daruje biskupství některé statky, se praví: „Ad maiorem quoque graciā episcopo et episcopatui concedimus . . . ut homines, tam in bonis eisdem, que nunc episcopatui dedimus, quam in bonis aliis . . . residentes heredes vocentur, heredumque ius habeant . . . sicut alii heredes episcopatus“ (Listina arch. arcib. Praž. Kopie v archivu zemském.) Podobně i závěrečné věty listiny Reg. II., č. 1692, jež však v Regestech vynechány: „volentes ut homines . . . ius heredum habere debeant, quod homines . . . villarum . . . que pater noster et nos bonis nostris adiunximus, habuerant“ (arch. zem.). Dosud „dědici“ pokládání za kategorii více vyjímcenou a řídkou. Viz na př. Pam. arch. VII. (Tomek: Urbář Strahovský), Vocel: O staročes. právu dědickém.

užívání. Právo to vztahovalo se *jen* na potomky nejbližší mužské (syny, bratry). Nebylo-li těch, spadal statek na vrchnost jako *odúmrt*. Pohlaví ženské nemá schopnost děditi. Leč, co se mělo státi s vdovami a ženskými pozůstalými, když statek jejich muže neb otce přešel na vrchnost? Tu má vrchnost právo vdovy a sirotky sama provdat.¹⁸¹⁾ Zakoupení nikterak neliší se od nezakoupených. Zdá se však, že vrchnost tohoto práva užívala s jistou mírností.¹⁸²⁾

Byli sedláci osobně svobodni? Nebyli „vázáni k hrudě“ jak se později říkalo? Věc nebylo možno asi v tehdejší organisaci státní a společenské dobře provést. Je faktum, že nositelkou všech břemen je půda na níž sedlák sedí, ne jeho osoba. Je faktum, že sedláci opouštějí své grunty a stěhují se jinam.¹⁸³⁾ V době, kdy provádí se stále ještě nová a nová okupace půdy jsou všechny vítány. Neboť jenom osazená půda, nesoucí úrok, má cenu. Byla to však svoboda spíše de facto než de jure. Jinak sedlák, který chce aspoň část statku (na př. svršky) vzít s sebou, jakož i sedlák zakoupený je vázán svolením vrchnosti, i tím, že jí musí opatřiti za sebe náhradníka.¹⁸⁴⁾ Vůbec rozdíl mezi zakoupenými a nezakoupenými v pramenech nejeví toho ostří, jež se mu někdy přikládá, a zdá se, že výhodnost práva zákupného záležela jedině v tom, že smlouvou přesně formulovány povinnosti a práva sedláka. Ale i zvyk měl svou váhu vedle smluv psaných,¹⁸⁵⁾ zvláště když požadavky majitelů půdy spíše se zmenšovaly než rostly.

Poddání odváděli vrchnosti *úrok*, v penězích a v naturálích. Výše jeho je nestejná. Záleželo na jakosti půdy, jak přirozené tak vzděláváním nabyté. Na statcích v Polabí je úrok

¹⁸¹⁾ O těchto otázkách máme z konce XIV. stol. několik traktátů. Nejznаменitější *mistra Kuneše z Třebovle* vydán velmi zkrařeně od Höflera, [Geschichtschreiber II., 48 n.]. Jiný od Jana z Jenštejna a *mistra Vojtěcha Rakova* [Archiv für öst. Gesch. sv. 57., str. 256—264 a *Zprávy Čes. Spol. Nauk* 1882, str. 173]. Dále traktát neznámého mistra [Čas. Čes. Mus. 1879, str. 569]. Husův [Věst. Spol. Nauk 1902], jakož i názor Štítného [knihy Šestery vyd. Erbenovo str. 159)]. Při vydání každého z těchto traktátů jsou pak projeveny názory vydavatelovy. Jedině správný obraz uprostřed tolika se různících mínění mohou podat listiny. Pro biskupství Pražské důležitý jsou Čelakovský: Privilegia král. měst č. 720, 804, 805, 806. Arcibiskupové Olbram a pak Zbyněk se práva k odúmrtem zřekli. Tedy dříve existovalo. Ze i právo vdávati vdovy a sirotky s tím souvisí, ukazuje fakt, že se zároveň s odúmrťí zrušuje.

¹⁸²⁾ Tak v traktátě Jan z Jenštejna se praví, že při posledním moru odúmrťi nebrány.

¹⁸³⁾ Emler, Urbáře, kde připomínají se „lanei deserti disti často.

¹⁸⁴⁾ Novák: Formul. T. z B. č. 164. si quis... terras... sub censu recipere voluerit, quod hoc sibi facere non liceat, nisi prius loco sui alium... locaverit... ut idem... nobis... respondeat.“

¹⁸⁵⁾ Kunes z Třebovle (1386) v uv. traktátu (Höfler II., 48) praví výslově „Rustici Boemie habent ius vendendi, ius suum, sicut patet ad sensum... et sunt ad instar emphiteotarum, qui habent contractum, medium inter vendicionem et locationem“. Vocel (O staročeském právu dědickém) ono „ius suum“ překládá „právo vlastnictví“, což je ještě smělé. Z citátu však patrně, že přece jen nějaké právo sedláci na českém právu měli.

mnohem větší než na českém jihu,¹⁸⁶⁾ z půdy panenské neb jen z části vyklučené platí se méně.¹⁸⁷⁾ Celkem možno říci, že úrok se pohybuje mezi $\frac{1}{4}$ hř. a 2 hř. Tendence doby směřuje k tomu, že dávky v naturaliích a roboty vykupovány, čímž úrok placený v penězích rostl. Tato přeměna dala se, jak se zdá, hlavně za Jana IV. z Dražic.¹⁸⁸⁾ Dále poddaní konali vrchnosti roboty, jež v této době nejsou ani velké ani těžké (tak asi 2—10 dní ročně) a když byla vypsána, platili berni královskou. Z lánu se platí 32 gr. Mimo to však měla vrchnost právo žádati od poddaných kdykoli (tedy třeba i vícekrát do roka) v době potřeby, *pomoc*, čili daň mimořádnou.¹⁸⁹⁾ Celkem činily v této době veškeré příjmy biskupské ročně asi 3500 kop grošů.¹⁹⁰⁾ Summa zajisté značná,

¹⁸⁶⁾ Emler, Urbář z cca 1390.

¹⁸⁷⁾ Emler, Urbář roudnický, str. 6 „que debent extirpari... solvent 4 mr. censuales et 14 gr.“ z 9 lánu čili $270 : 9 = 30$ gr. z 1 lánu.

¹⁸⁸⁾ Jakýsi typus úroku najdem ve formuláři Tob. z Bechyně. Sice: 1 hř. stř. + 3 měrice žita + 3 pšenice + 3 ječmene + 3 ovsy + 6 kur + 60 vajec + 1 jehně × 2 sýry a roboty, což činilo zase circa 1 hřivnu. Také tam, kde již v této době placen úrok jen v penězích — na př. v Čes. Brodě, je poměrně zvýšen a činí 2 hřivny. V urbáři Roudnickém, jenž ve fragmentu podává nejvěrnější obraz poměrů za Jana z Dražic, tam kde jsou naturální dávky, převládá 1 hřivna; kde těch není, úrok je vyšší: 80 gr. (5 fert), 112 gr. (= 7 fert), 128 gr. (2 hř.). Zajímavé je srovnat dávky ve vlastnictví Štěpanovském dle urbáře z cca 1290 a z cca 1390.

¹⁸⁹⁾ Novák: Formul. T. z B. č. 255, 256, „si propter nostram ingruentem necessitatem nostrorumque successorum subsidium a pauperibus... nos recipere oportet, iidem pauperes nobis... dare teneantur, sicut ab aliis laneis pauperum episcopatus nostri duxerimus requirendum“.

¹⁹⁰⁾ Tomek (Děj. Prahy III., str. 40) odhaduje příjem na 3000 kop „ač peněžitý příjem summu tuto značně [počítaje v to i statky od Janových nástupců nabýté] převyšoval“. Arcibiskupství platilo desátek papežský z 3000 kop. Postavíme-li za základ témtoto číslem počet pokladníků za termín sv. Havelský z r. 1382 dostaneme následující obnosy:

Distrikty	Pražský	56	kop	$1\frac{1}{2}$	gr.
"	Kyšperský	21	"		
"	Čes. Brod	194	"	15	"
"	Běchary-Žerčice	60	"	4	"
"	Křivsoudov	43	"	16	"
"	Štěpánov	79	"	1	"
"	Řečice	304	"		
"	Heralec	41	"	6	"
"	Chýnov	40	"	28	"
"	Týn Vltavský	142	"	18	"
"	Příbram	139	"	32	"
"	Rokycany	102	"	3	"
"	Horšov Týn	136	"		
"	Kojetín (na Moravě)	102	"		
"	Roudnice (dle urbáře c. 1390)	až 250	kop		gr.
Za termín sv. Havel.		1611	kop	$4\frac{1}{2}$	gr.
Za termín sv. Jiří		1600	kop		
mimořádné příjmy		100	kop		
desátek		200	kop		
Celkem		3511	kop	gr.	

zvláště uvážíme-li, že to je již čistý příjem, ani úředníci, služebníci a rytíři biskupští měli v užívání statky.

Obr. 15. Bibliotheca Musea krále čes. Duranti, Speculum iudiciale.
(Avignonský kodex se v kresleným znakem J. z Dražic.)

DOPLŇKY K SOUPISU PAMÁTEK UMĚLECKÝCH A HISTORICKÝCH V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM.

XV. díl. Str. 305—315. **Zámek Troja u Prahy.**

I. Popis zámku. (Dokončení.)

b) *Mobiliář.*

Zařízení zámku patří čtyřem uměleckým epochám — baroku, rokoku, empiru a jeho dozvuku předbřeznovému. Uspořádány jsou — ne ovšem úplně a ne stylově — červený a žlutý salon a tři obývané místnosti (třetí čínský pokoj a přízemní pokoje obou zahradních křídel). Jinak jest hledati obrazy, nábytek a nářadí v císařských sbírkách ve Vídni, v pražském Rudolfinu (2 sochy) a v bydlištích dnešních držitelů v Trojském dvoře, v Praze a v Hloubětínském zámečku (tři interiéry z bílého salonu z přízemního pokoje s cyklem o zlatých jablkách, z místnosti pod jídelnou a porculánem z jídelny).

Z o b r a z ū jest v obou přízemních chodbách po osmi portrétech členů habsburského rodu (XVIII. st.), dále v chodbách prvého patra devět krajin a erotická scéna, v červeném salonu pět malovaných poprsí (z nich prý Wáclav Wojtěch Šternberk a jeho bratr), v třetím „čínském“ pokoji veliký mužský portrét, v levé přízemní chodbě hrubá malba válečníka s korunou na hlavě

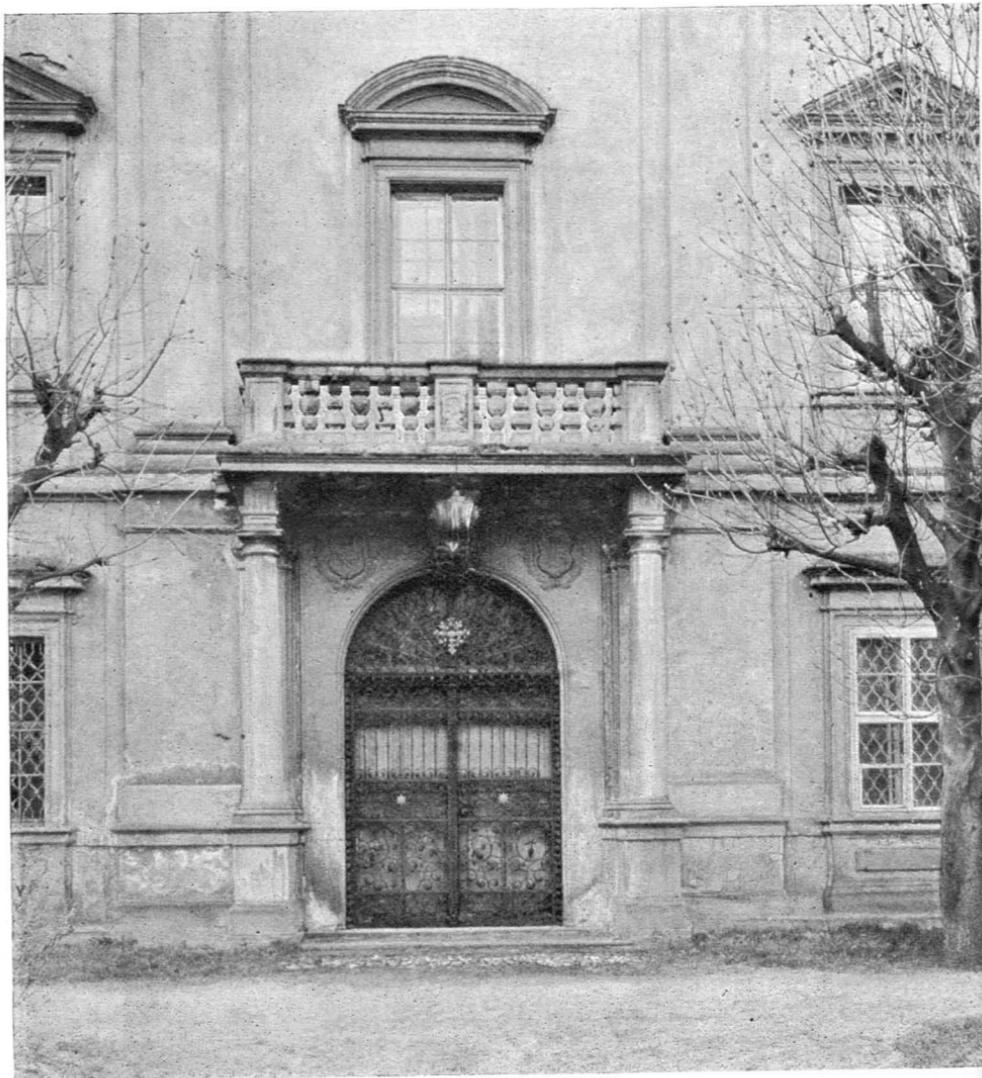

Obř. 16. Zámek Troja. Sochy Titanů v kašně pod zahradním schodištěm.

a v přepaženém přízemním pokoji levého traktu genrová malba čtyř postav u ohniště.

N á b y t k u z nejstarší — b a r o k n í — periody zamku je poskrovnu: Dvě cenné skříně s točenými sloupy v přízemním pokoji s malovanou allegorií Slávy, černý sekretář v žlutém salonu a vysoké stojací hodiny v prvém čínském pokoji. Z r o k o k a jest mimo jiné žlutá garnitura s vykládaným stolem v žlutém saloně a část zařízení v červeném. Z e m p i r u zbyly jednotlivosti, z nichž jsou nejcennější: V sále čtyry kandelábry na třech kovových nohách, podložených nízkým, okrouhlým soklem a zdobených v polovině výšky třemi zlacenými basreliéfy

na blankytné půdě, spočívá stolková deska s karyatidou, nesoucí míšu se 6 nízce přisedlými svícníky — materiál jest dřevo s na-nášenou sádrou. V žlutém saloně je vykládaný šicí stolek a v levé

Obr. 17. Zámek Troja. Nádvorní portál vestibulu.

chodbě patra prádelník a lustr. Předbřeznový dozvuk empиру zůstavil po sobě nejvíce stop; tři obývané pokoje patří skoro výlučně této době a je tam řada dobrých ukázek jeho solidnosti

a účelnosti. Z nejmladších památek jest u krbu v levo v sále vavřín otočený hadem a palma s pověšeným toulem. V korunách stromů po trojramenném svícnu, obojí z kolorovaného dřeva v čistě naturalistickém pojetí. Umění prve poloviny minulého století patří také pozoruhodná stolní skřínka s živě barevně vykládanými postavami v tureckých ústrojích.

Z nářadí jsou zajímavé čtyry rokokové nástropní svítily v přízemí, kostí vykládané pušky, několik dobře vyšivaných

Obr. 18. a) Zámek Troja. Typ hlavice pilastru na postranním traktu.
(Náčrt V. K. Brunnera).

rokokových oděvů, pár čínských vás v červeném pokoji, něco porculánu a benátská zrcadla v jídelně.

V zámku jsou tři příruční knihovničky s francouzskými a německými knihami ze sklonku XVIII. stol. a počátku XIX. věku.

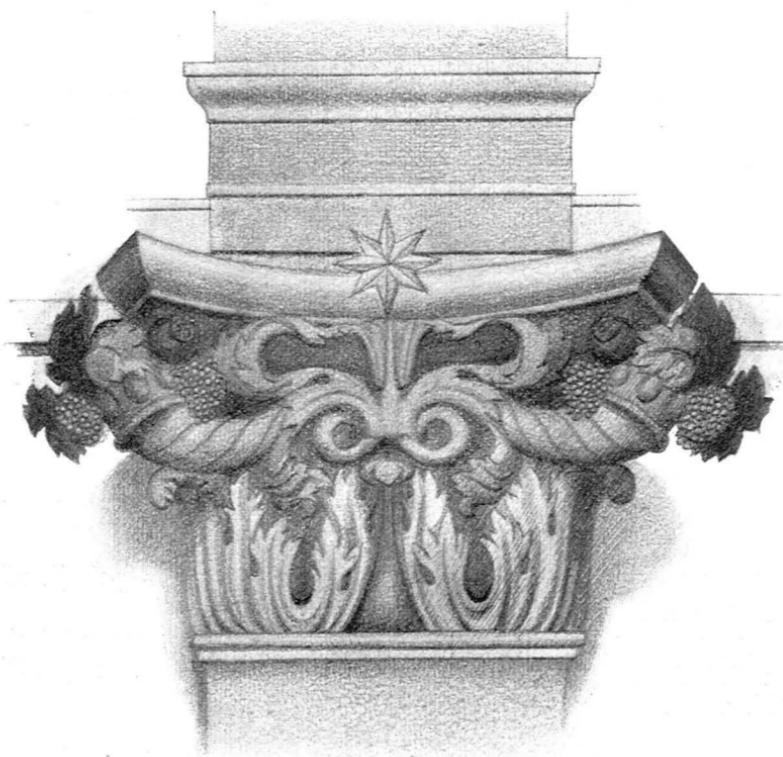
II. Vedlejší budovy a zahrada.

Půdorys zámeckého komplexu tvoří obdélník, jehož severní díl se zámkem, stájemi, domem pro služebnictvo, dvorem a částí parku jest zdvižen nad zátopu násypem. jižní díl se zbytkem parku v inundaci, a různoběžník, zaujatý dnešní ovocnicí.

Prvý půdorysný útvar jest řešen přesně souměrně dle osy, jež probíhá vestibulem a pod střední arkádou zahradního schodiště, jest cele ve vzdušné linii přehledná a zakončena ve dvoře portálem vchodu do vinice s dvojramenným schodištěm (obr. 19.)¹⁾

¹⁾ Na vyzdívkách ballustrády nové vásy bez ceny a poměru k hmotě její.

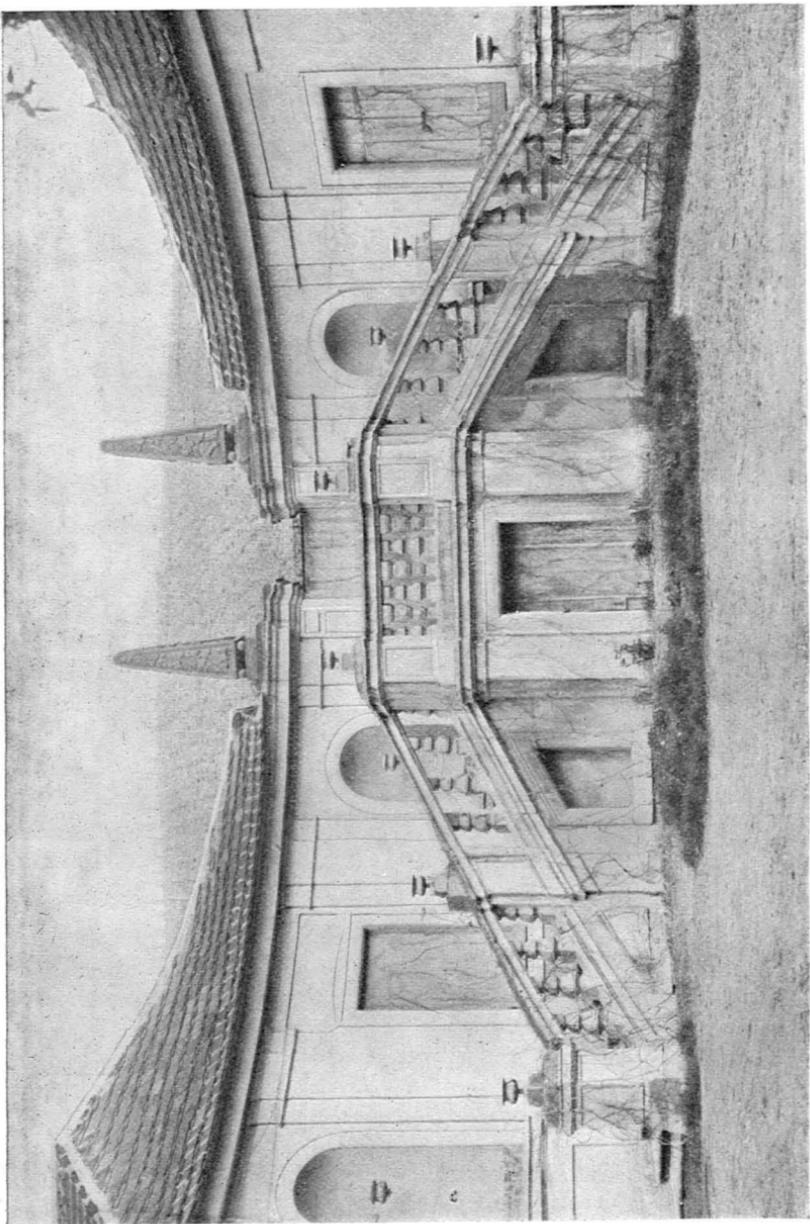
po obou stranách portálu do vinice stojí půdorysně i pohledově souměrné stáje, čeledník a dvě vozové kolny. Celá skupina staveb jest přízemní, stáje a čeledník mají nad části půdorysu patro na závěrních klenácích středních oblouků kolen datum 1691, nad okny stájí a čeledníku v 17 vhloubených obdélných polích stopy maleb, na rohové lesině stájí stopy slunečních hodin, nad vchodem tesaná koňská hlava a mřížka, táz v zadních lichých dveřích stájí a v chodbě čeledníku.²⁾ Stáje mají valenou klenbu s lunettami; malba

Obr. 18. b) Zámek Troja. Hlavice pilastrů na středním risalitu.
(Načrt V. K. Brunnera).

amoretta s orlem ve středu, v levo obrazy Faëtonta — Persea — Poseidona, vpravo Apollo — Herkules a Néssos — Kentaur v boji s Lapithy, na cviklech amoretti v chiaroscoru. Ve zdi 24 niky s kovanými jeslemi. U stájí na dvoře massivní kamenná nádrž s letopočtem 1692.

²⁾ Mříže pěti bývalých vchodů obou branek ze dvora do parku, vchodu do vinice a obou vrát na schodištích u sklepů odstraněny.

Obr. 19. Zámek Troja. Schodiště a portál vchodu do vinice.

Obr. 20. Zámek Troja. Portál do sklepů.

Opěrné zdi zámeckého násypu — v němž jsou vystavěny rozsáhlé sklepy se 2 vchody (obr. 20.) po spirálovitých, sestupných rovinách ze zámku a s brankou v úrovni jejich z dnešní ovocnice³⁾ — na jihu a na vý-

³⁾ Verse o tom, že velikost sklepů dovoluje, aby vjel do nich po svažitých spirálách vůz, jest ovšem hyperbolou. Všechny tři vchody jsou průměrných rozměrů.

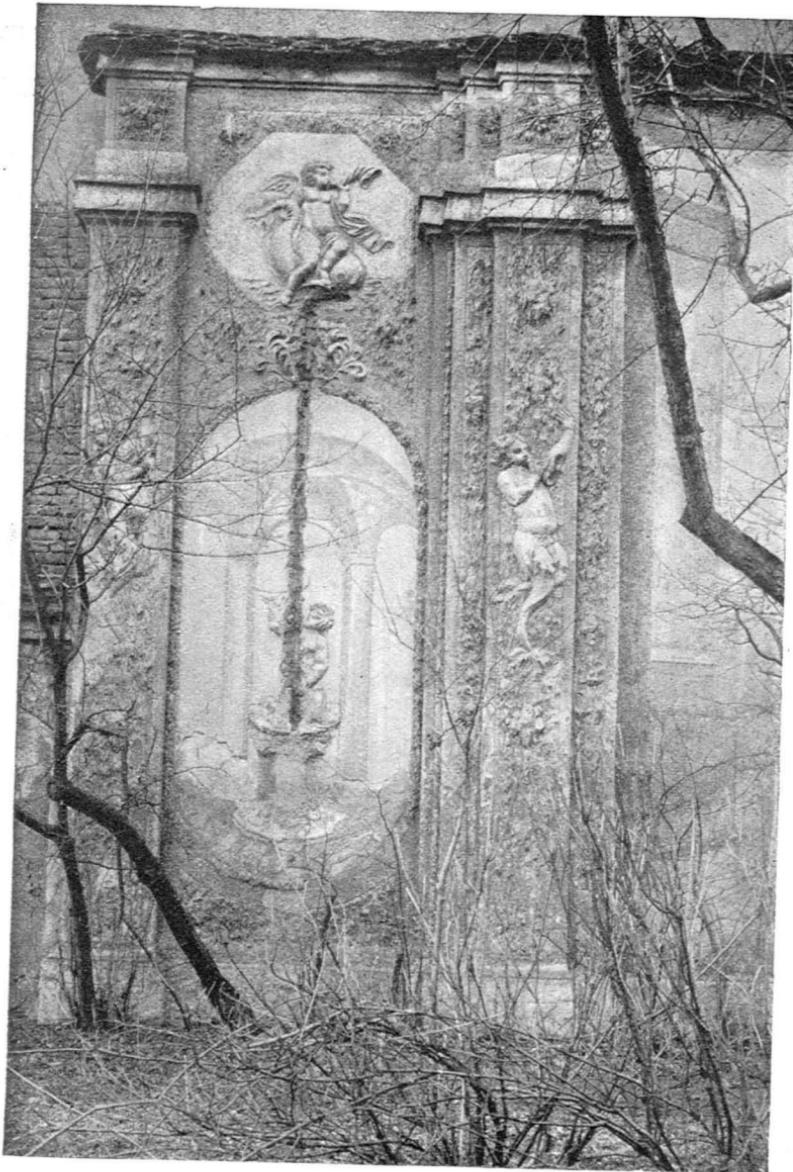
chodě jsou zdobeny 27⁴⁾) terakotovými vásami o výši 175—240 m, s květinovým dekorem, maskarony a šternberskými hvězdami. Jsou soudobé se zámkem a, tvoříce cyklický celek, jsou z nejcennějších památek svého druhu.

Obr. 21. Zámek Troja. Fontána v zahradě.

Na západě, kde terrain neklesá, jest ohraďní zeď s 11 lichými arkádami a se 6 nikami v jejich mezerách, které souměrně vyvažují výzdobu protilehlé východní zdi; v arkádách byly malby na omítce, z nichž jsou patrný zbytky tří obrazů.

⁴⁾ Čtyry jsou v Umělecko-průmyslovém museu v Praze. Domněnky, že bylo jich ještě více, jsou liché. Jejich rozměry a vzdálenosti vzájemné jsou v dobrém poměru a přesném rytmu. (Viz připojené tabulky.)

Obr. 22. Zámek Troja. Levé pole lichého portálu u východní oranžerie.

Před zámkem stojí v horním parku dvě barokní fontány z rustikovaných kvádrů, zdobené mělkými reliéfy plazů a ještěrů (obr. 21.) Blízko nich socha a vása na torsu sloupovém — obojí z klasicistické periody; kámen s dvěma vyrytými srdci, z nichž u jednoho W. M. 1640, u druhého I A D 1777.

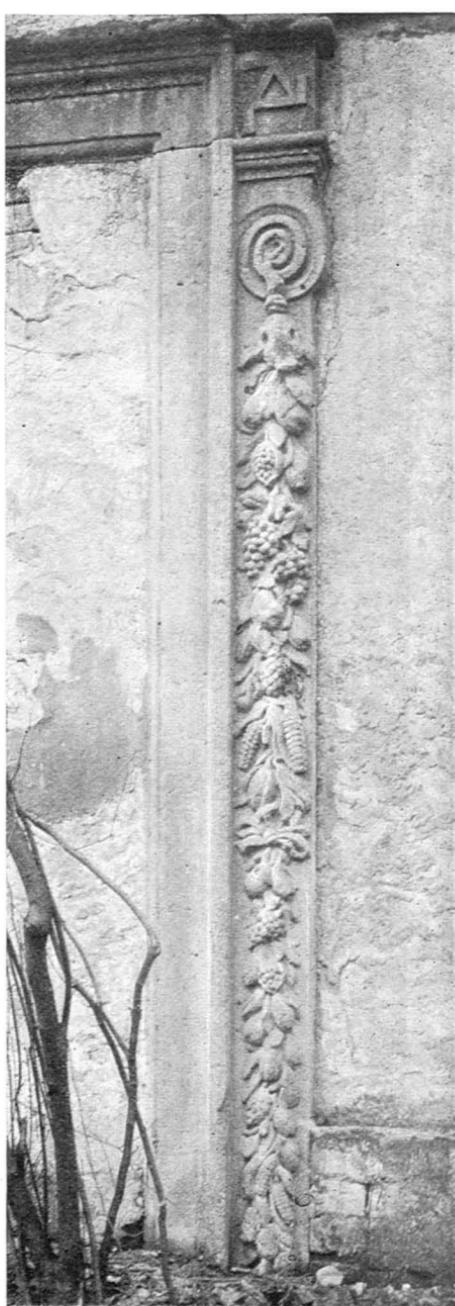
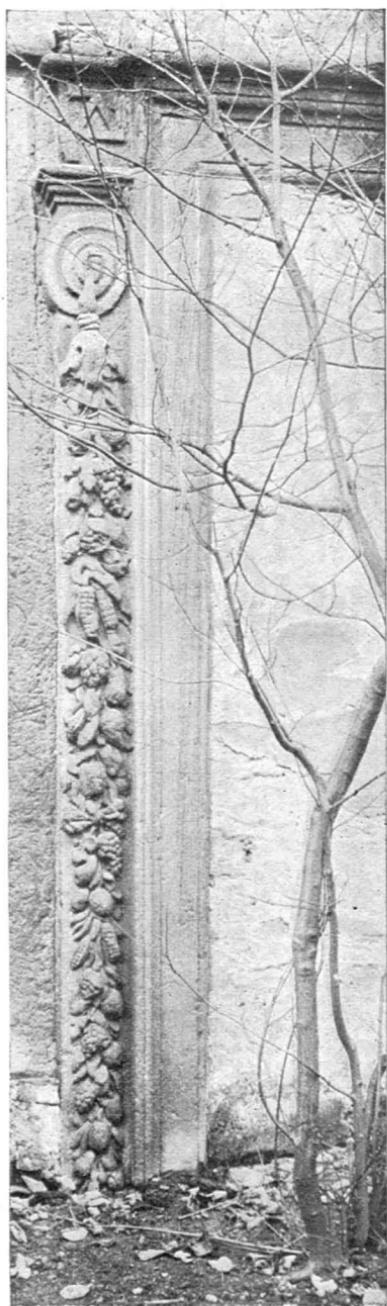
V dolním parku jest osa zámku a příslušných jeho budov vyjádřena alejí, překříženou ve středním rondu s bassinem druhou cestou, podcházející silnici při západní zdi parku tunelem, z jehož

Obr. 23, Zámek Troja. Hlavní díl středního pole lichého portálu u východní oranžerie.

portálu zbyly na zdi dvě kamenné nymfy s delšíny. K řece končí ohradní zeď parku třemi segmenty, k nimž přistavěny souměrné dvě — dnes pobořené — oranžerie, zdobené terracottovými poprsími.⁵⁾

⁵⁾ Z nich 8 přeneseno a nevhodně umístěno na schodech z ovocnice do dvora a nad portálem branky do sklepů. Symmetricky protilehlé schodiště z ovocnice do parku osázeno na stupních keři(!).

Obr. 24. Zámek Troja. Ostění branky u východní oranžerie.

Druhá část zámeckého komplexu, různoběžník dnešní ovocnice jest řešen centrálně dle osmipaprskové hvězdy, jejíž paprsky jsou vyznačeny v stromové sadbě a, kde dobíhají k plné zdi, pointovány lichými portály. Jeden z nich jest o třech polích, bohatě stuccován se sochami nymf na delfínech (obr. čís. 12.), dva o jednom poli se stopami maleb; čtyři paprsky vyústovaly cestami, osmý vede k portálu branky do sklepů.

Také podélňá cesta jihozápadní po kraji sadu, pod zámkem jest zakončena portály; na jižním z nich, který stojí těsně u oranžerie, ve stuccu stopy po vodních rourách, pod jichž ústím byly patrně malé bassiny. (Obr. 22. a 23.) Vedle tohoto portálu zazděná branka s tesanými ovocnými festony na ostění (obr. 24.), vedle zazděná vrata a nedaleko s jejich pilířů sražené dvě sochy.

K zámku patří kaple sv. Kláry na návrší nad zámkem: čtyřhranná stavba se sanktusníkem; uvnitř sklenuta plackou, dva obrazy v dobrých rámech, stejné provenience jako oltářní rám v zámecké kapli.)*

Ješek Hofman.

*) Oprava. Na str. 24. vypadla ze sazby v odstavci „Sál“ za slovy „Na voutách malované arkády“ věta: Pod malovanou římsou na severní voute nápis: ABRAHAM GODYN ANTVERPIENSIS INVENIT ET FECIT ANNO 1693. — Dodatek k obrazovému materiálu: Mřížová vrata vestibulu do dvora byla reprodovována v „Blätter f. Architektur u. Kunsthantwerk“ XI., tab. 19. (obr. 17.)

1000

JAROSLAV RŮŽIČKA: EMIGRANTI Z NĚMECKÉHO BRODU ZA REFORMACE POBĚLOHORSKÉ.

Trčkové z Lípy bývali ode dívna vřelými zastavateli a ochranci strany podoboří. Držice vysoká důstojenství v zemi a vládnouce rozsáhlými statky, byli mocnou oporou utraquistů. Stáli od prvních počátků husitismu v čele hnutí; Burian I. proslavil se již r. 1426 v bitvě u Ústí nad Labem, Burian II. byl nejvěrnějším přívržencem krále Jiřího, synové Burianovi hostili s velikou okázalostí po kolik neděl Augustina, biskupa Sankturienského, který na Lipnici světil kněží pod obojí; stejně i potomci Inuli k Husovu učení s láskou.

Jest proto samozřejmé, že i oblíbené jich město Brod Německý hlásilo se k víře pod obojí; v XVI. věku čitáno dokonce

mezi bouřlivá města utraquistická.¹⁾ Jak hluboké kořeny mělo toto vyznání v Brodě Německém,²⁾ lze dobře poznati z následujícího případu: Roku 1605 koupil Tomáš, syn Ondřeje Šofrhonza ze vsi Ždírce, domek na Dolním předměstí. Šofrhonz byl však náboženství katolického. Páni dovolili zápis do knih městských, poznamenali však: „Pro paměť poznamenáno, pokudžby on Tomáš, . . . v religionu a náboženství s jinejmi se nesrovnával a do Frantále³⁾ se utíkal, tento jeho zápis má k zrušení přijíti“⁴⁾ Z toho patrno, že katolíci nebyli v Brodě vůbec trpěni.

Dokonalý převrat v poměrech náboženských nastal neštastným skončením povstání českého na Bílé Hoře. Po kravé exekuci na náměstí staroměstském došlo na vůdce duchovní. Již 13. prosince 1621 vydal kníže Liechtenstein mandát proti kněžím evangelickým, aby pod ztrátou hrdla do osmi dnů opustili zemi. Vláda konfiskuje jmění české šlechty a měšťanstva a náboženství katolické prohlášeno jedině trpěným v Čechách (29. března 1624).

J a n R u d o l f Trčka, tehdejší držitel Brodu Německého, ač současníky nazýván „osobou pod obojí jalovou a vlažnou,⁵⁾ otálel dlouhou s prováděním císařských mandátů na svých panstvích. Přestoupil sice na oko na víru katolickou, aby zachránil ohromné statky, při tom byl však v důvěrných stycích s mnohými uprchlymi emigranty; syn jeho Vilém „nemoha se dívat na bídou ve vlasti“ a četní příbuzní sloužili ve vojstě protestantů proti císaři.⁶⁾

Reformace katolická šla na rozsáhlých jeho panstvích pozvolna v před. Kněží pod obojí z měst, kam vložena císařská posádka, sice vyhnáni, avšak na venkově se zdržovali a kázali nerušeně dále. Trčka napomenut knížetem Karlem z Liechtensteina dne 13. května 1624. a napomenutí opakováno hejtmany kraje čáslavského, Václavem Heraltem Libštejnským z Kolovrat a Ondřejem Horňateckým z Dobročovic dne 8. září téhož roku, aby kazatelů evangelických na svém panství nepřechovával, nýbrž ihned vypudil. V témž čase vydal Jacynt Štigler, písem sv. lektor, převor kláštera sv. Anežky v Praze a arcibiskupský komissař strany religií v kraji čáslavském a kouřimském k obyvatelstvu kraje čáslavského list podobného znění.

¹⁾ Winter: Život církevní v Čechách.

²⁾ Viz J. N.: Náboženské poměry v N. Brodě v XVI. a XVII. stol. „Čáslavský kraj“, I. 9.

³⁾ V Pohledu (něm. *Frauenthal* dle lat. *Vallis S. Mariae* či *V. Virginum*) byl klášter jeptišek řádu cisterciáckého, který ač r. 1424 rozbořen, povstal koncem XV. stol. k novému životu.

⁴⁾ Knihy gruntovní N. Br. z r. 1590 H. 14.

⁵⁾ Winter: Život církevní (dle Skály).

⁶⁾ Denis: Čechy po Bílé Hoře.

Ze všecky tyto kroky neměly valného účinku, vidno z nařízení místodržících království českého ze dne 3. listopadu 1625, jímž Trčkovi přísně poručeno, aby predikanty (kazatele) na svých panstvích, kteří posaváde se zde zdržují, tajné schůze konají, křtí, káží, lid k sobě vábí a pobuřují, vypudil a vyhnal. Děle odpírat bylo nemožno; dne 9. listopadu 1625 vydal Trčka ku všem hejtmanům rozsáhlých statků svých rozkaz, aby v přičině predikantů tak se zachovali, jak královští místodržící nařizují.⁷⁾ V té době počínají *obyvatelé brodští* opouštěti rodné město. Mnozí přestoupili — snad jen na oko — ku vře katolické, jiní, hnusice si přetvářku, opustili město. Však nebyl tehdá pobyt v Brodě závidění hodný; strašným morem zdecimováno obyvatelstvo, pro spásu jeho duše vloženi do města císařští vojáci, zdivočelá sběr nejhoršího druhu, ze všech konců světa sběhlá, kterou předcházela pověst tak hrozná, že v mnohých městech stačilo pouhé přiblížení se její, aby obyvatelstvo šmáhem přestoupilo na víru katolickou⁸⁾ a — aby míra neštěstí byla dovršena, — hrozný oheň, který polovici města obrátil v ssutiny, zničil někdejší blahobyt měšťanů nadobro. Poslechněme jen svědka nastalých útrap:

„Léta 1624 byla drahota veliká. Korec žita byl za 30 kop mís., též za 8 říšských tolářů. Toho léta kněží pod obojí spůsobou tělo a krev Pána našeho Ježíše Krista v svátosti večeře Páně posluhující, jsou země český a moravský vypovědání a vyhnáni. Též jim svátost křtu sv., manželů oddávání, pohřbu těl mrtvých k hrobu provázení zapovědino, tak že mnohý poctiví měšťani a jejich manželky nočně pochovávati musili. Téhož léta, v sobotu 20. den dubna přitáhl praporec knechtů, jímž měšťané na den po 8 českých dávati musili, k frajtrům a kaprálům po 12 českých; leželi 39 neděl, mnozí sousedé od svých domů preč ucházeši, neb jim již neměli co dávati, potom 28. pros. vytáhli. Téhož léta mor velkej byl, začal se při svatém Jakubě a tak pomřelo lidu do Vánoc přes 900 v městě Brodě Německém.“ A o 2 léta později: „Léta 1626 v sobotu po sv. Trojici po hodině 14 vyšel oheň v Horní ulici, od kteréhož ohně shořelo domů 97, brána horní, dvě bašty a pivovar horní, též 14 lidí uhořelo.“⁹⁾

V první řadě, jak již řečeno, byli kněží, které nová vláda jako vůdce duchovní lidu pod obojí hleděla odstraniti.

Ku př. v Pirně setkáváme se s bývalým děkanem brodským Viktorinem Vrbenským¹⁰⁾. Avšak hlavní proud emi-

⁷⁾ Rybička: Bibliografie. Č. Č. Mus. 1860, 509; Vlasák: Ledeč nad Sázavou. Pam. arch. V., 225.

⁸⁾ Denis: Čechy po Bílé Hoře.

⁹⁾ Poznamenal měšťan a jirchář Adam Lukšový na zadní straně epitafu, kdysi v kostele sv. Vojtěcha, nyní v městském museu chovaného.

¹⁰⁾ Viktorin Vrbenský, známý svými spisy, byl později farářem u sv. Mikuláše v Praze a poskytl odsouzencům pobělohorským před popravou poslední útěchu; v Brodě měl ještě po odchodu nemovitosti.

grantů z Německého Brodu a okolí obrátil se do Uherského Slovácka, kde nalezl pohostinství na statcích Rakocovských, na panství Lednickém, Pouchovském, Horním Pováží a jinde. Zde nalézáme tři kněze německobrodské jako správce církevní a to Adama Wolfia Benešovského¹¹⁾ v Nižn. Motšicích, Jana a Romence¹²⁾ v Děžerících a Tomáše mladšího Dentulina¹³⁾ v Horní Dřetové u Trenčína.¹⁴⁾ V Trenčíně byl mistr Josef Heliades¹⁵⁾, Martin Boček, bývalý hejtman hradu Lipnice a více jiných emigrantů, jichž jména shodují se s jmény rodů tehdy v Brodě Německém usazených.¹⁶⁾

Málo bylo osob, které před odchodem do ciziny činily pořízení o svém jméní a dávaly je vtělovati do knih městských, o nichž tedy určitě víme, že se vystěhovaly ze země; zápisu osob, které v té době postupují svůj majetek do správy přáatel a přibuzných, ale neudávají za příčinu odchod ze země, jakých nalézáme v knihách městských dosti, sem nepojatý.

O některých vystěhovalcích dovídáme se jen mimochodem, jako o sirotku Matěji Turkovi, jenž okolo r. 1625. odchází do Slovák. Vydáno mu z práva 6 kop peněz gruntovních z prodaného domu na náměstí.¹⁷⁾

Roku 1628 odešel měšťan a radní Tobiáš Roland, jak o tom svědčí následující zápis:¹⁸⁾ „L. P. 1628. Junii pan Thobiáš Rolandt,

¹¹⁾ Adam Wolfius měl za manželku dceru bývalého děkana brodského Matěje Romence; r. 1619 jsa děkanem v Polné koupil od Viktorina Vrben-ského dům na Rosmarku.

¹²⁾ Jan Romenec, syn svrchu psaného děkana Matěje R. Ostatní děti děkanovy, syn Pavel, dcery Kristina a Zuzana, jakož i požůstalá vdova Zuzana, zřekše se staré víry, zůstaly v Brodě. Patřil jim dům na náměstí, nyn. č. 179.

¹³⁾ Kněží Tomáš ml. D. a Jan D. byli syny kněze Tomáše staršího Dentulina (Zoubka). Patřival jim dům v Horní ul. a druhý na Horn. předměstí. O Janovi neznámo, kam se poděl; snad byl i kněz Daniel Dentulin, s nímž se setkáváme v Pirně, z téhož rodu. Otec Tomáš st. D. byl ještě r. 1619 na živu; téhož léta smlouvá se s býv. děkanem Vrbenským o dluh 50 kop míš., kterýmu děkan byl povinen.

¹⁴⁾ Pokud víme, byli v druhém a třetím desítiletí XVII. věku ještě tři kněží v držení nemovitostí v městě a to: Bratři Jan a Zachariáš, synové Krištofa Frýda Winterberského, jemuž patřil nárožní dům u kostela (nyn. č. 174); dům koupil r. 1613 od otce kněz Jan; kněz Zachariáš daroval ještě r. 1624 bývalou zahradu blíž Horní brány manželům Jakobovým, za dobrodini prokazovaná osleplým rodičům jeho a kněz Václav Čiernanský, jenž oteovský dům (nyn. č. 18) sice r. 1615 prodal, gruntovní peníze přijímá však až do r. 1626. Kam se tito kněží uchýlili, knihy městské neudávají.

¹⁵⁾ Josefu Heliadesovi a sourozencům patřival dům na náměstí (nyn. č. 53) po otci Eliáši Soukeníku. Heliades se usadil v Českém Brodě, kde býval správcem školním; z prodaného v Něm. Brodě domu posílány za ním peníze gruntovní po synu Josefovi až do r. 1639.

¹⁶⁾ V. Jireček: Literatura exulantů v Časop. Č. Mus. 1874, 190.

¹⁷⁾ Nynější č. 177. Dům patřival Jiřímu Turkovi, jinak Lučákoví, otci Matějovi. Sirotků bylo více; známe ještě mistra Jana T. zemřelého ok. r. 1622, Pavla, správce školního u sv. Petra na Poříčí v N. M. Pražském († 1625) a Lukáše, který r. 1622 „sběhl ze školy s penězi k juvamen jemu svěřenými“.

K tomuto zápisu se vztahuje jiný z r. 1637: „Slovutný pan Gregor Rolandt měštění města Brodu Německého jsouce osobně právu přítomný přiznání učinil, tak jakož bratr jeho Tobiáš Rolandt v léta 1628, nechť se nikterak s JMC a královskou, pánum pánum naším nejmilostivějším a se všemi námi v religionu srovnávati a katholickou víru přijíti, ven z země podle jiných se odebral, jemu, jakožto pánu svému všecko, všeljaký nemovitý statek a to předně dům v Rynku,... a při tom také domek na Horn. předměstí..., s zahradou, seč na Vlkovsku, lukami, polmi, pu- stými rybníčky a summou to všecko, co sobě od téhož bratra svého postoupeno... má, že zas ouhrnkem postupuje... Magdaléně jakožto manželce urozeného pána Andreasa Ledčského z Bukovce, sestře svý vlastní, pokudž však ten statek stačiti moci bude a to v dluhu, kterýmž on Tobiáš též Magdaléně sestře své, povinnen jest. Ostatek pak, co by téhož statku a poněvadž dům v Rynku po něm zůstalý zaplacený není, se nedostávalo, bude moci ona paní Magdalena jakožto sestra, tak podobně p. Andreas manžel její na čemkoliv, jak z dluhův, co by na díl jeho

¹⁸⁾ Podáno zkráceně, podobně i zápisy následující.

19) Nyn. č. 19 (Havlíčkův).

20) Nyn. Rozkoš.

¹¹⁾ Nezdá se, že by věci tou manželé příliš byli utrpěli. Pan Ondřej L. z B. byl bohatým mužem; v knihách pozemkových lze napočítat více než 30 koupí různých nemovitostí, které byl v letech 1622 až 1648 učinil. Vydal za ně slušnou na tehdejší dobu summu asi půltřetího tisíce kop míš. Od r. 1626—1628, pak nepřetržitě od r. 1642—1657 byl primatorem Brodu Něm. Patřil mu též dům na nám. nyn. č. 49. Pan Ondřej psal se také Humpolecký z Bukovce, viz násł. zápisy.

a celého úřadu, nemajíce ona toho času let svých, ven z země vyvezlaž do té summy dobývati a sobě postíhati. Na čemž často-psaná paní Magdalena i p. manžel její, vidouce, že žádným spů-Tobiáše přišlo, svý spravedlivý pretensi a hotových peněz, kteréž Tob. Rolandt na onen čas bez vůle a vědomí pánův poručníkův sobem k svým hotovým penězům přijíti, ani jeho Tobiáše sem dočekati nemůže, chtěj nebo nechtěj, což jí s nemalou křivdou jest, přestává, a tu křivdu, která se jí od bratra jejího stala, pánu Bohu poroučí.²¹⁾ Stalo se v domě radním o zápisech v přítomnosti pánův radních za úřadu p. Sam. Píseckého v středu po neděli Misericord. 29. Aprilis Letha 1637. (Lib. heredit. z r. 1559. J. 24.)

Téhož léta vkládá do knih Jan Křenek: „Jan Křenek měšťan města Brodu Německého spolu s Annou manželkou svou oznamujem tímto našim . . . odevzdáním, kterak jsouce my manželé v sešlosti věku postavení, . . . to sobě rozjímajíce, aby po smrti naší soudův, roztržitostí a nevolí nebylo, obzvláštně poněvadž Pa ve l syn náš vlastní spolu s Mariáno, dcerou též vlastní naší, nás rodiče své vlastní opustili a z království tohoto českého jinam do cizích krajin se odebrali, nechtějice náboženství katholického oblíbiti a k němu přistoupiti, dle poručení a patentův JMC se zachovali, aniž zase se navrátili nemíni, majíce pak my manželé jakýs takýs stateček sobě od P. Boha poručený, jako dům v Rynku²²⁾ . . . ten s nábytkem, vorkafem, dobytkem i penězi, . . . s rolími lukami, zahradami, porostlinami, stodolou, item peníze, které se nám kladou z domu Jakuba Graichov, soukeníka v Horní ulici i jinde, . . . s dobrým naším rozmyslem a svobodnou vůlí nás manželův Zuzaně, Pavla, syna našeho dceři a vnučce naší, která hned v dětinství za vlastní od nás přijata jest a ji jsme od rodičů jejich vyzdvíhli, pro její věrnost a opatrování nás... poroučíme a po smrti naší postupujem odevzdáváme . . . Stalo se v Brodě Německém v středu po 3. neděli Sv. Trojice za úřadu p. Andr. Ledeckého z Bukovce 1637.“ (L. H. z r. 1559. J. 30.)

Brod opustila také rodina Lipských. Ještě r. 1644 prodává Václav Lipský spravedlnost svoji na domě v Horní ulici a odchází do Norimberka; Jan Lipský prodal své grunty v městě léta 1648; s Danielém Lipským shledáváme se r. 1652 v Trenčíně, kde přijímá peníze za dům Janem L. prodaný.²³⁾

Před rokem 1648 odešel do Uher Jan Oteska, mlýnář podptácký,²⁴⁾ dovidáme se tak ze zápisu z r. 1648, kde se oznamuje, že magistrát má na mlýně 300 kop míš. „odevzdávaných do fisku kommunikálního za vydání listu zachovacího Janu Ote-

²²⁾ Nyn. č. 50.

²³⁾ Janu Lipskému patřil dům v Dolní ulici, nyn. č. 155.

²⁴⁾ Mlýn pod Ptákem, nyní u Sv. Trojice pojmenován dle návrší nad mlýnem, kde konány v dřívějších staletích oblíbené slavnosti „střílení ku ptáku“.

skovi, když se do Uher obrátil.⁽²⁾) O Adamu Švendovi slyšíme až roku 1680, kdy zapsáno, že na domě kdysi Adama Švendy exulanta má fiskus 95 kop míš.

K vůli úplnosti uvedeny buďtež ještě čtyři zápisu emigrantů z města Čáslavě, kteří odešedše z vlasti, zůstavili nemovitý majetek příbuzným a zápis o tom dali vtěliti do knih brodských.

Co tu hluboké víry u vdovy Anny Krištoforové, která i nezletilé děti opouští, aby nemusila přestoupiti na víru katolickou. Jak krutým sarkasmem působí její zápis: „Já Anna po dobré paměti panu Janovi Krištoforovi, městěnku města Čáslavě pozůstalá vdova známo činím: Jakož jest JMC král a pán náš nejmilostivější mnohými mandáty svými císařskými a královskými svou otcovskou péč o vyzejskání duší a dosažení věčného blahoslavenství, všem obyvatelům království JM dědičného českého z milosti vyzjeviti, je k přijetí svatého katholického religionu otcovsky napomínati, nad to vejš i tém, kteříž by k poznání též svaté katholické víry přijíti a ji oblíbiti nemohli, tu císařskou a královskou milost, aby ven z království českého v uloženém termínu se odebrati, . . . A obzvláštně pak nyní tímto vůbec již publikovaným patentem posledním, jehož jest datum na Hradě Pražském 25. Maii 1630. indulgiroватi ráčil. Podle toho já vejš zejména položená sirá vdova z příčin jistých nemohouc tak snadně k reformaci přistoupiti, a religion katholický oblíbiti, tak činím a podle též milostivé vůle JMC již jako poslední spravedlnost . . . postupuji a odevzdávám Simeonovi a Janovi, let nemajícím, jakožto synům svým vlastním k jmění a držení. . . Nicméně aby tyto legitimy mé osobám často dotčeným cessio a lepší esse a podstatu jmíti mohla, dožádala sem se slovutných mužův pana Matěje Jirkového, p. Václava Strádala, p. Jana Ryvoly, p. Andreasa Ledečského, Jaroše zetě svýho vše měšťanův a spoluradních města Brodu Německého, že jsou ku právu téhož města jistou relací a vysvědčení hodnověrné učinil a aby toto mé postoupení a prodaj roli svrchupsaný knihami městskými zapsáno a utvrzeno bylo . . . , se přimluvit ráčili, k čemuž od ppp spoluradních povoleno. Stalo se v městě Brodě Německém 2. dne Septembra léta 1630. (Lib. heredit. z r. 1559. H. 18.)

Jan syn neb. Anna Krištofora, někdy městěnka a spoluradního města Čáslavě, řídě se poručením císařským, da-

⁽²⁾ Dědicové Oteskovi činili si ještě po 40 létech nároky — ovšem marné — na oných 300 kop, jak nás o tom zpravuje násl. zápis: „Léta 1688 dne 9. Julii . . . Kateřina Firštová přidouc schválně z Trenčína a předloživše zápis po neb. dědu svým Janovi Oteskovi na tomto mlejně pod Ptákem dědický nápad mítí sobě pokládala, avšak ale, že takový týž Oteska jak vejš zaznamenáno jest, magistratu odevzdal a nic takového jí tu více nepřináleželo, tolíko o některý zlatý rejnský, aby se domů vypraviti mohla, na cestu žádala, načež jí z milosrdenství darováno 8 zlatých rejnských“. (Kn. gr. 1590, P. 4.)

ným dne 19. listopadu 1633, „aby jak emigranti, tak i sirotci, kteří by sobě usmyslili a této poslední resoluci uposlechnouti nechtěli, statky své movité i nemovité buď prodati, aneb svým nejbližším přátelům, lidem však katolickým odevzdati mohli,“ odevzdává všecek statek svůj „Simeonu Krištoforovi, m. štěnìnu města Čáslavě, bratru svému milému, člověku katolickému, z pravé a upřímné bratrské lásky.“ Actum v městě Brodě Německém léta 1633, 16. Decembris (Lib. heredit. 1559. J. 17.).

Jan a Samuel, vlastní bratří Vackové, vrátili se do vlasti, aby, zůstávajice vře své věrni, odevzdali statek movitý i nemovitý při právu města Čáslavě i jinde, bratřímu Ondřejí Ledečskému z Bukovce a Šimonu bratru jeho, švagrům svým, jakožto lidem katolickým: „Já Jan a Samuel bratří vlastní, sirotci pozůstalí po neb. dobré paměti panu Martinovi Vackovi, měštěnìnu města Čáslavě tak jakož JMC král . . . skrize několikeré své patenty a mandáty jak v pominulých létech prošlé, i nyní naposledy v létu 1633 sub dato 19. Novembris v městě Vídni datirovaném z přízně své krále milosti v tom se resolvirovat ráčil, aby často dotčení emigranti buď v zemi, aneb ven ze země zůstávající, kteříž by však sobě usmyslili a též poslední resoluci JMC uposlechnouti nechtěli, pokudž by ještě jaké své statky movité a nemovité . . . vyhledány býti mohly, buď prodati, aneb svým nejbližším přátelům . . . svobodně postoupit a odevzdati mohli a moc jměli, pročež my . . . v tom jsme se tak poslušně zachovali a dle téhož posledního patentu . . . do vlasti naší jsme se navrátili, nemoha pak z jistých příčin až posavád též resoluci JMC a královské v tom punktu co se religionu dotýče, zadosti učiniti, s bedlivým rozmyslem a podle též JMC vůle tak činíme a své všecky spravedlnosti — — — dobrovolně jsme prodali a mocí tohoto zápisu postoupili a odevzdali slovutnému pánu Andreasovi Ledečskému, měštěnìnu města Brodu Německého a panu Šimonovi, bratru jeho vlastnímu, též měš. m. Ledče, švagrům našim milým, jakožto lidem katolickým a v zemi zůstávajícím . . . A že tomu . . . tak a nejinak jest, dožádali jsme se slovutných p. purkmistra a rady města Brodu Německého, aby toto naše postoupení a odevzdání statkù pro lepší assekuraci v knihy městské vepsati povoliti, ano i nad timto našim dobrovolným snešením, ochrannou ruku držeti ráčili. Stalo se v městě Brodě Německém . . . 28. Martii l. 1634, za ouřadu pana Ondřeje Ledečského, v přítomnosti pana Jamboridesa, p. Albrechta Termesifského, p. Jana Krušiny a j. pánu spoluradních.

1637, 5. října vloženo do knih, že Jan a Samuel bratří Vackové „odevzdali díl po matce při právu města Ledče postoupený urozenému pánu Andreasovi Humpoleckému, jakožto člověku katolickému, též Anně, sirotku nezletilému po neb. dobré paměti Šimonovi Humpoleckým, někdy měštěnìnu města Ledče, přá-

telům svým vlastním a krevním.“ Actum postoupení 25. Julii
léta 1635.

Potud knihy městské. — Jest samozřejmé, že zde uvedena
jen nepatrná část emigrantů; mnozí prodavše nemovitý majetek
odešli, aniž povědomo kam, rovněž nejsou řídké případy, že lidé
nemající od magistrátu dovolení „od města sběhlí“ a statky jich
ujala obec, jiní, jak již praveno, nadějíce se lepšího obratu věcí,
odevzdali zatímne nemovitosti do správy příbuzných a přátele
a všichni tì po marném doufání v návrat při stálých proměnách
štěstí zbraní za války třicítileté zanikli v cizině. Kvetoucí druhý
město stalo se z polovice liduprázdným a zkáza jeho byla tak
veliká, že ještě roku 1654, tedy šest let po dozuření vojny, napo-
čteny byly v městě 44 domy pusté.

○ ○ ○

LUDV. ŠNAJDR: K ORNAMENTICE VOLUTOVÉ.

Prof. Píč podává v Památkách XXII. roč. 1906 na str. 215
vyobrazení dvou nádob, jedné kulovité, ozdobené důlkou spojo-
vanými rytními čarami, druhé mísky, ozdobené meandrem vy-
plňeným tečkami, které byly nalezeny toho roku v Ungerman-
nově továrně v Bubenči při kostře položené na znak a připisuje
nádoby ty typu neolithické keramiky, který zůmyslně nazývá
„porýnským“.

Vzhledem k tomu nebude na škodu poukázati k tomu, jak
pohlíží na otázku nejstarší neolithické keramiky Dr. Wilke, jeden
z nejlepších německých znalců keramiky této.

Dr. Wilke dovodil v článku „Zur Entstehung des Spiral-
ornamentes“ (Zeitschrift f. Ethnologie 1905) voluty z kruhů pře-
krojených posouváním dolejší polovice výkresu a v nejnovějším
pojednání svém „Beziehungen der west- und mitteldeutschen
Spiralmeanderkeramik zur donauländischen“ (Mitth. der anthro-
pol. Gesell. in Wien 1905 st. 249) dovozuje opětne, že původ
keramiky té nutno hledati v Dolním Podunají. Z této původní
vlas i své postupovala ornamentika, kterou u nás nazýváme
„volutovou“, po Dunaji do Dolních Rakous a odtud jednak k zá-
padu podle Dunaje dále, jednak přes Moravu do Čech a odtud
přes Krušné Hory údolími Elstry a Sály k severu do západních
Sas.

Podle Odry najisto se nerozširovala, ani podle Labe, jehož
břehy v Německu nepřekračuje směrem východním. Že by
Čechy byly obdržely keramiku volutovou
z Durynka a z poříčí Sály, jest naprosto pravdě
nepodobno zejména z té příčiny, že na nádobách českých
viděti jest, kterak čeští hrnčíři zachovali si ještě vědomí toho,
jak ozdoba volutová povstala, kdežto na nádobách Středního

Německa jsou stopy vědomí toho již slabé a na nádobách porýnských, kam ornamentika tato, zde již zvrhlá a zdivočelá, jak dokazují Koehlova vyobrazení nádob, nalezených v okolí Wormsu, nedostala se ze Středních Němců, ale samostatně a s jiné strany, totiž po Dunaji, naprosto mizí.

○ ○ ○

ROMAN CIKHART: ZÁPISY MATRIK NOVOVÉSKÝCH O ŠLECHTICKÝCH RODECH.¹⁾

Běšínová z Běšína *Rosalie*, roz. Vostrovská z Vostrova, vdova po Jáchymu Frant. Běšinovi † 24. září 1762 u věku 60 let.

Deymovo véze Střítež: *Leopold*, pán „in villa Malovcziana dicta Křtěnovic“ † 23. dubna 1772, m. Anna Františka Bechyňka z Lažan,²⁾ děti: Marie Karolina Terezie* 8. dubna r. 1766, Marie Jos. Františka * 4. ledna 1768, Eleonora Jos. Františka Eusebie * 12. června 1769 a Frant. Xav. Josef Antonín * 25. srpna 1770.³⁾

Helversen z *Helversheimu*. *Alcis Gabriel*, syn † Františka, pán ve Křtěnovicích, m. Eleonora, dcera Václava hr. Šporka a Rosalie, roz. Dlouhoveské, syn Leopold Robert Ignác * 21. dubna 1823.

von Hilverding Pavel, kapitán v Laudonském regimentu,⁴⁾ m. Barbora Sobětická ze Sobětic,⁵⁾ dcera Marie Anna * 23. září 1772.

Holubové z *Radíče*: *Marie Alžběta* roz. Sádlinka z Vražného † 1733 ve Křtěnovicích. — *Vilém* v Rašovicích, m. Anna připomínají se r. 1702.

Hostinové z *Hostiné*: *Vratislav* ve Křtěnovicích, m. Kristina Alžběta roz. Senpeková, děti: Lidmila Františka * 24. ledna 1707, František Xav. Bohuslav * 30. října 1711 (kmotrem *Bohuslav*, bratr pana otce) a Vorskla Kordula * 1712. — *Jindřich Mathiseus* ve Křtěnovicích, m. Eliška Kristina, syn Jan Václav * 31. března 1705. (Viz Pecinovští.)

Jenšíkové z *Ježova*: *Pavel* ve Svrabově, m. Lidmila Sádlinka z Vražného cop. 3. února 1687. — *Jan Jáchym* ve Křtěnovicích, m. Anna, dcera Polyxena Johanna * 16. dubna 1693. — *Václav* na Boubíně,⁶⁾ syn Václav František † 24. října 1691, dcera Kateřina cop. 21. října 1707 s Josefem Pecinovským z Pecinova.

¹⁾ Zkratky: cop. = oddán, oddána; m. = manželka; roz. = rozená.
²⁾ Viz „Časopis“ roč. XVI. str. 35.

³⁾ V matrikách se připomínají také: Rosalie D. roz. Vernierka na Červ. Záhoří (1699), Marie Karolina roz. Soyerovna (1766), Konstancie roz. Příchovská, paní na Podolí (1725) a j.

⁴⁾ Matr. borotínské jmenují jej „na své vsi Malovicích“.

⁵⁾ Viz „Časopis“ l. c., 37.

⁶⁾ Boubín, dvůr ve Křtěnovicích.

— *Ondřej* ve Křtěnovicích, m. Anna Holubová z Rachovic (Rashovic) cop. 7. února 1702. — *Karel Jindřich* na Rašovicích † 1711, m. Kateřina Veronika Chlumčanská z Přestavlk † 14. dubna 1709, byvší šlakem poražena. — *Vilém Kryštof* na Rašovicích, Sedlečku a Svrabově † 10. listopad 1744 stár 84 let, m. Polyxena Eva Sádlinka z Vražného. Syn jejich *František Bartoloměj Petr*⁷⁾ † 22. listopadu r. 1749 stár 50 let, m. Johanna Viktorie Oudrčská z Oudrče † 8. května 1729 a pohřbena v Nové Vsi u oltáře Panny Marie pod křtitelnici, děti: Josefa Viktorie Oliva * 10. června 1723, Marie Anna * 6. května 1724, Josef Václav Jan * 12. března 1725, František Petr Josef * 10. října 1727 a Marie Jos. Eva * 15. března r. 1729. — *Josef*, m. Viktorie Radecká z Radče (nb. cop. 1751), děti: Eleonora * 17. března 1753, Josefina Monika * 3. května r. 1758, Kateřina Barbora * 9. ledna 1760, Leopold František Josef * 2. dubna 1762, Barbora Jos. Cecilie * 22. listopad 1763, František Josef Euseb * 19. dubna 1766, Marie Antonie Polyxena * 3. ledna 1768 a Terezie Frant. Kateřina Eusebie * 2. června r. 1769. — *František* ve Křtěnovicích, m. Dorota, dcera Anna Alžběta Kateřina * 13. srpna 1703. — *Václav* na Malovicích, m. Anna Alžběta Sádlinka z Vražného, děti: Jan Hendrych * 20. květ. r. 1687 a Kateřina Maximiliana * 1689. — *Jan* (kde?), m. Anna Kateřina Sobětická ze Sobětic, děti: Terezie Marie, Polyxena * 19. srpna 1689, Ferdinand Antonín * 26. listopadu 1691 a František Ignác * 1. července 1699.

Jenšík z Radvánova Tomáš, syn po uroz. Janovi J. z R. cop. 15. října 1690 s Alžbětou, vdovou po Matěji Zdeňkovi ze Zhoře.

Kotek z Labů *František* ve Křtěnovicích cop. 22. února r. 1724 s Šarlotkou, vdovou po Václavu Pecinovském ze Křtěnovic.

Malanottové z Caldes: *Jan Nep. Josef*, pán ve Křtěnovicích, m. Johanna Nep. Rosina Jindrová ze Šterneku, syn Josef Karel Borgiáš Jin. * 7. května 1731. — *Václav* ze Křtěnovic † 26. srpna 1744 u věku 40 let a pohřben v hrobce v Nové Vsi. — *Sebast.*, m. Terezie Pichlernovna z Pichlernu přip. se 1745, *Leopold* 1734 a *Lidmila* roz. Malanottovna 1747.

Malovcové z Malovic: *Jan Kryštof* na Křtěnovicích, m. Barbora Anežka Radecká z Radče,⁸⁾ syn Jan Nep. Antonín * 23. června 1726. — *Rudolf*, m. Marie Jos. Říčanská, syn František Václav † 4. března 1748. — *Rudolf*, pán na Petrovičích, m. Terezie Voračická z Paběnic kmotrující r. 1739, *Heřman* na Křtěnovicích 1691.

Mazaníze Slavětína: *Jiří* ve Slapsku, m. Alžběta, dcera Marie Alžběta Jos. * 5. července 1687. — *František Josef* † 5. ledna 1758, stár 74 léta.

⁷⁾ Narozen 1679; druhý syn byl Josef Antonín Tadeáš (* 1702).

⁸⁾ Cop. 26. ledna 1717 v Sedlici.

Miller z Wildenpurnku Ferdinand⁹⁾ v Těmicích, m. Rosina Anna, dcera Teresie Polyxena Rosina * 14. února 1718.

Otradovec z Otradova Matěj v Muticích, m. Anna Růžičková z Mutic cop. 18. ledna 1718.

Oudrčská z Oudřče Anna, dcera po † Karlovi O. a Eleonoře Kořenské z Terešova, † 4. dubna 1756 u věku 25 let.
(Viz Jenšíkové z Ježova.)

Pecinovští z Pecinova: Josef ve Křtěnovicích † 9. ledna 1722 a pohřben na hřbitově novoveském nedaleko síňky, m. Kateřina, dcera po neb. Václavu Jenšíkovi na Boubíně cop. 21. října 1707, † 12. dubna 1751 u věku 65 let, děti: Terezie * 14. dubna 1708, cop. 8. října 1726 s Jiřím Ptáčkem, svobodníkem ze Křtěnovic, Lidmila Polyxena * 25. října 1710, Jan Tomáš Vilim * 19. března 1713, Polyxena Dorota * 13. prosince 1714 a Anna Lidmila Kateřina * 14. března 1720. — Jan ve Křtěnovicích, m. Lidmila, děti: Jan Tomáš * 7. prosince 1746, Kateřina Lidmila * 25. srpna 1747, Dorota * 16. prosince 1748, Anna Josefina * 19. října 1749, Lidmila * 10. srpna 1751, Josef Benedikt * 23. března 1752, František Sal. * 29. ledna 1754, Veronika Viktorie * 4. srpna 1755, Lidmila Karolina * 30. prosince 1756, Jan Antonín * 12. června 1759, Frant. Vojtěch * 20. dubna 1765, Jan Adam * 6. září 1767 a Leopold Sigmund * 1770. — Václav ve Křtěnovicích, m. Markéta Hostinka cop. 16. února 1722, syn Jan Maximilian Václav * 28. října 1722. — Adam, m. Kateřina Klospergova z Bernartic cop. 1722 (dne?). — Kateřina, roz. Siškovna z Jamolice † 2. února 1714 u věku 60 let 2 měs. a pohřbena v Nové Vsi proti dveřím u síňky kostelní. — Václav ze Křtěnovic † v červnu 1723, m. Šarlotka (viz Kotek). — Antonín, poctivý mládenc a c. k. svobodník z Mutic cop. 8. října 1715 s Dorotou, vlastní dcerou Matyáše Svatoše z Mutic, děti: Marie Anna * 13. února 1718, František * 13. května 1721, Jakub * 1. května r. 1726, Vojtěch Adam Jiří * 19. dubna 1728, Tomáš * 5. prosince r. 1730 a Anna * 5. dubna 1733.¹⁰⁾ — Martin z Mutic † 29. září r. 1729 stár 84 leta a pohřben v Nové Vsi při cestě od kostela k hospodě. — Jan, syn Josefa P. ze Křtěnovic a Anny roz. Růžičkovy, dcery mlynáře ze Záříčí, m. Josefa, dcera Františka Hlaváčka, mlynáře ze Křtěnovic, syn Jan * 10. června 1833.

Peché (rytíř) Josef, c. k. guberniální rada, maj. stříb. zásl. kříže, syn Hermenegilda a Elišky roz. Rothovy, m. Anna, dcera Karla Lebrechta, dcera Kateřina Joh. Jos. Alžběta * 10. července 1834.

Řepický ze Sudoměře Jan, † 1711 a pohřben v Nové Vsi.

⁹⁾ V matrikách vožických jmenuje se r. 1719 Ferdinand Miller z Milbergu, lesní.

¹⁰⁾ V matr. hoštických uvádějí se: Jan, syn † Antonína P. z Mutic, m. Lidmila, dcera Jiří Krejčího z Hoštic cop. 15. února 1746 a Tomáš, syn Antonína P. z Mutic, m. Kateřina, dcera Mikuláše Čeňka z Prudic cop. 20. února 1759.

z Říčan *Václav Rudolf*, pán na dvoře Šiškovském ve Křtěnovicích, † 28. dubna 1717 stár 62 leta a pohřben v Nové Vsi v kryptě na pravé straně. — *Petr Jiří*, pán na Pohoří, kmotrem 1692. (Viz Malovcové.).

S t a ř í n š t í z L i b ř t e i n a: *Karel Albrecht*, pán na Boubíně ve Křtěnovicích, m. Kateřina Benigna Stránička z Kopidlna (nb. cop. 1724), děti: Marie Anežka * 8. března 1725, Antonín František * 25. června 1726, Karel Josef Antonín * 3. května r. 1727 a Filip Jan Nep. * 25. května 1730. — *Leopold*, pán ve Křtěnovicích, m. Johanka Radecká z Radče, dcera Josefina Frant. Eusebie * 21. dubna 1757.¹¹⁾

Š i š k o v é z J a m o l i c e: *Heřman Adam* ve Křtěnovicích, m. Polyxena Kateřina (Repická ze Sudoměře), děti: Marie Maximiliana * 9. ledna 1689, Jan Jiří Petr * 21. května 1692, František Antonín * 5. listopadu 1696, † 13. února 1705, Václav Kryštof * 13. června 1699, Antonín Jan * 30. října 1701, Karel Heřman * 1. července 1704, Anna Kateřina * 30. ledna 1707 a Anna Polyxena Eva * 7. srpna 1708. — *Václav* † 11. listopadu r. 1687.¹²⁾

S p u l í ř z J i t e r *Jiří*, m. Zuzana z Malovic, dcera Marie Františka Eva * 4. září 1672. (Zápis v pam. knize.)

z T r e g u r u *František Karel*, pán na Boubíně ve Křtěnovicích, rytmistr regimentu „Emanuel Savojský“, m. Lidmila Viktorie Věžníkovna z Věžník, děti: Anna Barbora Magdaléna * 9. června 1732, Lidmila Joh. Nep. Alžběta * 4. května 1733, Teresie Alžběta Marie * 23. května 1734, Josefa Polyxena Gertruda * 10. března 1736, Filipina Marie Anna Teresie * 2. května 1737, Václav Rudolf * 14. října 1737, Jan Nepomuk Florian * 8. dubna 1739 a Barbora Kateřina Filipina * 21. dubna 1740.

T u n k l z B r n í č k a *Jan* ve Křtěnovicích, m. Marie Boušková z Vražné cop. 23. ledna 1800, děti: Terezie * 14. ledna 1802, Jan Nep. * 18. prosince 1803.

V r c h o t i c k á z L o u t k o v a *Eva* roz. Přichovská z Přichovic, manželka Václava V. z L. na Malovicích † 27. října 1731 u věku 49 let a pohřbena v Nové Vsi.

W e t z k e r z H e i d e n ř t e i n u *Antonín*, pán ve Křtěnovicích, m. Žofie Lidmila ze Šterneku, děti: Emanuel František * 22. ledna 1734 a Kajetán Frant. Václav * 12. října 1735.

Z n o v s k ý z K o r k y n ě *Jan Jiří* na Křtěnovicích a Dědkově, m. Anna Marie Alžběta Sempferská ze Semfelsu uvádí se jako kmotra r. 1703.

¹¹⁾ Jiná dcera byla snad vdána za ryt. Hilebrandta. František ryt. Hilebrandt, c. k. rytmistr, piše: „Meine Mutter wurde im Schlosse zu Rašovic im Jahre 1754 geboren und in der Schlosskapelle getauft. Mein Grosswater mütterlicher Seite war der Baron Starzinsky, meine Grossmutter war eine geborene Gräfin Radetzky. D. Mělník in Böhmen 12. 4. 1828“.

¹²⁾ **H e ř m a n Š. z. J.** ve Křtěnovicích, m. Kunhuta z Velemyšlovsí, dcera Frant. Antonie Lidmila * 10. dubna 1684 (Matr. hoštické).

Z P R Á V Y.

(Z a s l á n o.)

Na uváženou! Máme již nebo jsme začali vydávati souborná díla heraldická, numismatická, soupisy uměl. a starožitných památek, souborná díla o našich hradech, chrámech atd., — avšak postrádáme posud souborného díla genealogického. Jedinou soubornou knihou je zde „Ottův Slovník Naučný“, jemuž však všeobecnost jeho nedopouští, aby moh podat úplnou genealogii českou. Stálo by snad za uvážení, nedal-li by se podnik takový uskutečnit? Pracovníci, doufám, by se našli, haviáni překážkou je stránka finanční. Lze snad doufati, že by se dílu dostalo nejen subvencí různých korporací, nýbrž i hojně podpory z řad české intelligence vůbec a kruhů šlechtických zvláště.

R. Cikhart.

Prähistorická archaeologie. Z předhistorického odboru „Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.“

V první schůzi 26. února 1908 zvoleni byli jednomyslně na správní r. 1908 předsedou MUDr. Jindřich Matiegka, profesor anthropologie na české universitě, zapisovatelem fin. tajemník JUDr. Karel Prokop a referentem pro správní výbor účetní assistant Josef Jíra.

V této schůzi dokončil p. konservator Buchtela přednášku o předhistorických výzkumech v okolí Turnova. Vypočetl nejprve veškerá naleziště, v okolí Turnova objevená, načež promluvil o osídlení Turnovska v dobách předhistorických. Dosud bylo známo v okolí Turnova pouze několik předhistorických nalezišť. Společným výzkumem přednášejícího, řídícího školy, p. Hrdiny ve Štveríně, prof. Dra Šimáka a jeho choti zjištěno bylo takové množství nalezišť na Turnovsku, že možno si utvořit obraz osídlení jeho v dobách předhistorických. Pokud se týče jednotlivých nalezů a nalezišť, dlužno uvést toto: Kultura neolithická a to mladší období její (období ornamentu vpíchaného) zastoupena jest v mnoha stech kulturních jam, které se táhnou v dosti širokém pruhu na pravém břehu Jizery od Nudvojovic přes Přepeř do Příšovic, zasahují do Penčína a Ohrázenic a zajisté naleznou se i ve Štveríně. — Kultura přechodní měla své středisko na hradišti na Mužském a odtud šířila se po Turnovsku. Hrobů z tohoto období kulturního v okresu turnovském sice ještě nalezeno nebylo, za to množství sídlišť. V Nudvojovicích nalezeno bylo několik střepů přechodních v nejmladších jamách neolithických a jeden kamenný nástroj uschován ve škole štveřinské. V škole v Přepeři jest pěkný, kolpolithický mlat, objevený při stavbě čp. 70. Na hradišti v Dolánkách zjištěna byla vrstva z doby přechodní, která asi svého času při stavbě hradebního valu byla rozrušena. Dále objevena byla sídliště přechodní v příčních údolích říčky Libunky mezi Hnanicemi a Štěpánovicemi pod skalou Hlavatou, pod skalou Tehníkovou, a v jeskyňce t. zv. Ludmilině. Jednotlivé kamenné nástroje přechodní pocházejí z poříčí Mohelky, z Kadeřavce a z Vyskře. — Kultura únětická (starší kult. bronzová) jako v severovýchodních Čechách vůbec, ani na Turnovsku se nevyskytá. — Mladší kultura bronzová žárových hrobů lužických nebyla sice ještě zjištěna na nějakém větším pohřebišti, za to nalezeny ojedinělé hroby lužické a ojedinělé nádoby v okolí Turnova. V Maškově zahrádě na úpatí Vyšinky vykopány střepy lužické. V Nudvojovicích nalezena celá nádobka s konickým hrdlem, pocházející asi z hrobu žárového. Mezi Nudvojovicemi a Přepeří objevil řídící učitel p. Hrdina celý hrob, ovšem z mladšího období kultury lužické. Na pohřebišti svijanském, z přechodu z období lužického do slezského přichází ve hrobích ještě mnoho elementů kultury lužické. Krásné sídliště z doby přechodu kultury lužické do slezské objeveno bylo v jeskyních v Záborči, ve skalách téměř nepřístupných. — Kultura elezská zastoupena jest na Turnovsku typickými nálezy z Penčína a ze Svijan.

Na východní straně Penčína objevil p. ř. uč. Hrdina sídliště slezské a na západní straně obce jest pohřebiště (celá jedna nádoba odtud jest v museu turnovském a množství střepů ve škole penčinské), náležející však již mladšímu období kultury slezské a nikoliv, jak se domnívá Dr. Píč, kultuře lužické. Tudiž jest mylný i jeho náhled, že v Penčíně jest nejsevernější pohřebiště lužické. Naleziště svijanské klásti dlužno do přechodu kultury lužické v kulturu slezskou. V Nudvojovicích prokopána byla jáma, z níž červené střepy slezské uloženy jsou v turnovském museu. Mezi Nudvojovicemi a Přepeří vyskytly se jámy se střepy staršího typu slezského. Ve Štěpánovicích, pod skalou Hlavatou, byla nalezena bronzová šípka. — Kultura bylanská zjištěna byla u zastávky jičínské u Turnova v průkopu dráhy, dále v jamách v cihelně Aehrenthalově při silnici do Turnova a v cihelně Burjánkově v Přepeří, kde se vyskytly také střepy bylansko-římské. — Ve zmíněné právě cihelně Aehrentalově u Ohrázenic nalezeny byly kusy těnského meče a železného hrotu, z čehož se dá soudit, že tu asi byl rozrušen hrob bojovníka těnského. — Ve spojení s kulturou bylanskou přichází v okolí Turnova namnoze i kultura římská. Právě jako v Přepeří, objeveny byly v zahradách Maškových v Turnově jámy s keramikou bylansko-římskou, ale zjištěny tu byly také jámy s čistou keramikou římskou, kterou možno klásti do konce 1. neb na počátek 2. století po Kr. Při stavbě silnice do Všeně nalezeny byly za hostincem v Ráji římské mince (Antonia Pia 130). Malá vrstva římská objevena byla v kamenném lomu ve Všeně. V Příšovicích pak vykopána byla hrubá keramika, kterou možno klásti do 5.–6. století po Kr. (majetek p. ř. uč. Hrdiny). — Stará kultura hradíšť (9. stol.) zastoupena jest velkým sídlištěm v zahradách Maškových pod Vrchhlišrou. Nálezy z mladšího období této kultury pocházejí z Nudvojovic, kde posud jest pěkný kostel románský, z Přepeře, z Příšovic, z Penčína a ze Štěpíně. Na levém břehu Jizery bylo sídliště z doby knížecí ve Všeně a na Vyskři. Konečně nutno se zmíniti o význačném hradíšti na Dolánkách.

Promluviv takto o jednotlivých nalezištích a kulturách na Turnovsku, nastínil potom p. konzervátor postup osídlení v této krajině. První osídlení Turnovska nastalo v době neolithické a to podle dosavadních výzkumů v mladším období, kdy vyvinul se již ornament vpíchaný. Lid neolithický vnikl na Turnovsko ze západu podél Jizery a usídlil se v nejúrodnější krajině na pravém břehu. Osídlení totiž představuje nejseverovýchodnější výběžek kultury neolithické v Čechách. Když ku konci doby neolithické v Čechách vlivem obchodu vznikla mnohá emporia obchodní, utvořilo se takovéto středisko i na Mužském u Mnichova Hradíšť, odkudž pak kultura přechodní se šířila po celém Turnovsku. Nápadno jest však, že jednak na Turnovsku dosud nebylo nalezeno žádné pohřebiště z doby přechodní, jednak že nalezáme tu sídliště na místech, kde bychom nejméně jich hledali, t. j. v příčních údolích říček Libunky a Mohelky. Zdá se, že různá nebezpečenství nutila obchodníky tehdejší hledati útočiště v těchto odlehlych krajinách. Po tomto období kulturním vnikl na Turnovsko národ spalující své mrtvé a žijící v kultuře lužické. A tito noví obyvatelé vytrvali tu až do dob historických. Vzhledem k tomu, že kultura lužická na Turnovsku jen více méně sporadicky se vyskytá, lze za to míti, že osídlení to bylo z počátku řídké. Slovanský národ s kulturou lužickou přišel na Turnovsko již v nejmladší fasi kultury této a tu pozorujeme, že nálezy z této doby místně i časově připínají se k nálezům kultury slezské. Z toho nutně vyplývá, že člověk slovanský přišel do okolí Turnova z Královéhradecka podél Cidliny přes Sobotecko, a nikoliv, jak se také tvrdí, že západu neb podél Jizery, neboť v tomto případě nebyl by lid ten přinesl s sebou nejmladší kulturu lužickou, nýbrž buď nejstarší kulturu lužickou (ze západu) neb kulturu knovízskou, která na dolním toku Jizery se vyskytá. Také nelze říci, že by v době kultury slezské byl přišel na Turnovsko nový lid, který by byl starší lid lužický zatlačil, nýbrž nutno vzhledem k té okolnosti, že kultura lužická na Turnovsku úzce souvisí a přechází do kultury slezské, za to míti, že nanejvýše noví přistěhovalci z východu dosavadní obyvatelstvo rozmnožili a s ním ve společné kultuře dále se vyvijeli. Vývoj tento pak trval bez

přestání dále: kultura slezská proměnila se v kulturu bylanskou, dále v kulturu římskou, a tato v kulturu hradištní, jak zejména nádoby přísvické tomu nasvědčují. Objev čisté kultury římské dokazuje, že Turnovsko po nar. Kr. bylo v obchodních stycích s krajinami jižními. Z toho všeho pak vyplývá, že od dob kultury lužické až do dob historických Turnovsko bez přerušení bylo obydleno národem slovenským. Ze kultura merovejská v okolí Turnova nepřichází, není nápadno, poněvadž ve východních Čechách vůbec se nevyskytá.

Ku přednášce této připojil p. prof. Dr. Šimák několik slov o terrainu turnovském, poukazuje zejména k tomu, že teprve u Turnova řeka Jizera, opouštějíc hluboká, skalnatá údolí, přichází do širší, otevřenější, úrodné krajiny.

Potom demonstroval p. prof. Dr. Matiegka dvě lebky: jednu z Hloubětína (z hrobu knovízského?) a druhou z období hradištního od Loun. P. uč. Storch podal zprávu o nálezu dvou hrobů kostrových v Proseku u Prahy. V jednom hrobě byl při kostře, jež lebka se zachovala, červený zvoncovitý pohár bez ozdob a při něm měděná trojhranná dýčka s řapíkem. V druhém hrobě byla mísa tmavého povrchu s okrajem dovnitř zahnutým. Ku konci schůze předložil p. Dr. Babor následující publikace: A. Penck: „Die Entwicklung Europas seit der Tertiärzeit“ (1905—6); S. J. Czarnowski: „Paleo-It na zboczu Góry smardziewskiej na lewym brzegu Prądnika pod Ojcowem“ (1906); O. Kadič: „Beiträge zur Frage des diluvialen Menschen aus dem Szinvatale“ (1907); A. Ruttot: „Un grave problème“ (1907—8). Mimo to ukázal p. Dr. Babor fotografie východoindických silexů z pozůstalosti Feistmantelovy.

V edruhéschúzi 11. března 1908 věnoval předseda p. Dr. Matiegka čestnou vzpomínku zemřelému presidentu „České Akademie“, vrchnímu staveb. rad. Jos. Hlávkovi. Přítomní členové uctili jeho památku povstáním. Na to zahájil p. Dr. Babor řadu přednášek o diluvialním člověku v Čechách a na Moravě, „vodem ke studiu člověka diluvialního“. P. přednášející uvedl v krátkosti toto:

Na základě výzkumů geologicko-geografických o diluvialní době ledové, pokud zejména týkají se stanovení výšky hranice sněžní a hranice vzniku stromového, vyvodil A. Penck v nejnovější době (1905—6), že hranice stromů probíhala v diluviu v Evropě asi 800 m. nad hranicí věčného sněhu v době ledové. Vzhledem pak k tomu, že pro střední Evropu stanoveny byly jako čáry stejně hranice sněžní v době glacialní: čára západoněmecká v Poryní od jihozápadu k severovýchodu o výši sněžní 800 m. nad mořem; čára centrální vedoucí skoro kolmo k této přes Smrčiny, Český les a Šumavu o výši 1000 m.; čára moravská o výši 1200 m. probíhající Moravou, a předtatarská o výši 1400 m. (obě souběžné s čarou západoněmeckou) a konečně čára severouherská o výši 800 m.: byla tím omezena možnost vzniku stromů v době ledové ve střední Evropě na hornorynskou nížinu, nejhlubší části labské pánev v Čechách a na nivy moravské. Velmi důležito jest dále, že právě v těchto krajinách jsou velice vydatná ložiska spraši (Löss), jež uložení jest také v jakési odvídlosti od polohy čar sněžních v době glacialní. Těmito výsledky nového bádání vysvětluje se přirozeně, proč některé kraje Francie v době diluvialní byly tak hojně obydleny; jimi však zvláštního významu nabývají diluvialní nálezy moravské a na základě nich očekávat lze hojně nálezy diluvialního člověka v jižní Rusi. — Dosud pokládá se za jistou, že nejstarší člověk evropský (diluvialní) pochází ze střediska velmi vzdáleného. Tu však nelze nezmínit se o názorech proslulého jinak badatele Simrotha, které vyslovil ve své nejnovější knize (1907) o „pendulační teorii“, jakožto jednotném základě pro „přirozenou soustavu země“. Simroth klade totiž původ člověka do krajin „oscillačního kruhu“ ve střední Evropě a důvody této své nauky shrnuje v tyto dvě věty: 1. všechni fossili anthropoidi nalézají se u nás na kruhu oscillačním (celkem) totiž mezi Vídni a jižní Francií; 2. stejně přesně, ba ještě v těsnějším přímknutí ke kruhu oscillačnímu vyskytuje se Homo primigenius v Neanderthalu u Düsseldorfu, a z Krapiny v jihovýchodních Alpách". Pan přednáše-

jíci uvedl pak několik dokladů pro tuto zvláštní theorii, jakož i proti ní, theorii to, která původ veškerého ústrojenstva hledá v Německu (!), a konstatoval zejména, jak nedostatečné jsou výzkumy diluvialní v jiných dílech světa a dovozoval, že nelze nikterak z nálezů učiněných dosud jen v Evropě souditi, že by jinde nemohly se vyskytnouti také takové nálezy, když právě nálezy artefaktů diluvialních v jiných dílech světa, zejména v Orientu, dokazují přítomnost člověka i v těch krajinách a namnoze i ve vrstvách starších. — Ku přednášce p. Baborově připojil předseda p. Dr. Matiegka krátký výklad theorie pseudulační vůbec, která z kívání osy zemské snaží se vysvětliti vznik pevniny zemské a zejména jednotlivých dílů světa v jich podobě a dále pak vznik organismů na určitých místech pevniny.

Ku konci schůze předložil p. konservátor Buchtela dvě stříbrem platonané esovité záušničky z Vonoklas u Dobřichovic n. Ber., zavěšené na kousku kůže. Přičiněním p. Dr. Matiegky provedeny budou zkoušky o tom, zda kůže tato jest zbytek boltce ušního, aneb jen kus nějakého řemínku. Posléze demonstroval p. Dr. Prokop knovízské střepy z kulturních jam z cukrovaru v Bohušovičích u Terezína. — p —

Výkopy a nálezy. V příloze 3.—4. se. časopisu *Kunstgeschichtliches Jahrbuch der Zentral-Kommission (Beiblatt für Denkmalpflege)* podává P. Hauser přehled všech objevených fresek a nástenných maleb jiných technik v Rakousku v letech 1902—1906 a to od XIII. do konce XVIII. stol. Čechy jsou zastoupeny následujícími objekty: (XIII. stol.) v Praze v býv. kostelíku P. Marie na Louži a v chrámě sv. Jiří na hradě (XIV. stol.), Babovice, Dobroměřice, Hosín, Kostelc, Krč, Myšenec a Doudleby (XV. stol. 1. pol.), Malá Chýška, Pardubičky, Kočí (2. pol.), Budějovice, Dublovice, Plzenec (kolem 1500), Dublovice (2. pol. XVI. stol.), Pardubice, v Praze na Malém rynku a na hradě (kolem 1600), Budějovice, v Praze v arcib. paláci (17. st.), Kardašova Řečice (18. st.) Čes. Skalice, Kočí, Pardubice, Pochov. Na Morava vě objeveny: (14. st.) Tečovice (1. pol. 15. stol.), Znojmo, Gars a. Kamp (1. pol. 16. stol.), Podolí (2. pol. 16. stol.), Hranice, Bartošovice (kolem 1600), Třebíč, Starč (17. stol.), Hukvaldy (18. stol.), N. Jičín. — V Praze nalezeny při bourání nárož. domu v Nekazance oltářní výklenek barokní se štukovou dekorací a v domě „U Vejvodů“ v sále a v lodi malované renaissanční stropy. — V Budějovicích odkryta synagoga z 16. stol. — Ve zřícenině Čimburka nalezeno mnoho kachlů gotických i renaissančních. — V Brně objeveny na místě bývalých jesuitských kasáren zbytky gotické stavby (tři profilované pilíře) asi z kláštera, založeného tu r. 1240.

Ochrana a zachování památek. Ze m s k á k o m i s e u m ě l e c k o historická pro král. Čes. doporučila nebo povolila: na barokní kostel v Jenšovicích u Turnova 1000 K, na kostel v Sobotce (celkovou subvenci) 25.000 K, na hradby v Nymburce 3000 K, na věž a sanktusník kostela děk. v Lounech 4000 K, na kostel v Dol. Bousově 5000 K (s výhradou zachování fasády), na kostel ve Volenicích 2500 K, na zvýšení věže kostela v Sv. Dobrotivé 2000 K, na děk. kostel v Mělnici (náklad celkem 172.000 K) celkovou subvencí 30.000 K ve 3 splátkách, na kostel ev. sv. Salvátora v Praze (s podmínkou vynechání stavby věže a změny průčelní strany) 10.000 K, na kostel v Libočanech 6000 K, na starý oltář u Františkánů v Plzni 9000 K, na věž shořelou v Želivě 2000 K, na odkrytí fresek v kostele sv. Kateřiny v Polné 2000 K, na hřbitovní kostel v Rakovnici 4000 K; mimo to doporučila komise subvencí 3000 K na udržení věže a fasády staré radnice ve Veselí a apelovala na majetníka Zlaté Koruny, knížete Schwarzenberka, aby zabránil další zkáze kláštera.

P r a h a: Architekt A. Balšánek vypracoval *) na základě rozboru návrhu nového stav. rádu pro král. České (pokud se týče paragrafů o zachování starobylého rázu měst) užší návrh na zachování staré Prahy, pomocí zákonných ustanovení. Dokud nebude přijat nový stavební rád, navrhuje

*) Uveřejněno v České revui, č. 6.—8., str. 350 sl.

novellu ke starému, projektuje řádné sdělání evidenčních map a podrobného katastru pro staré části Prahy, zřízení „úřadu staré Prahy“ a archivu staré Prahy, řádného vyměření všech větších domů a úpravu odměn a odškodnění majitelům domů, jež nesměj být přestavovány nebo zvyšovány. — Arch. J. Fanta provádí z uložení Archeol. komise podrobné měření Vladislavské části královského hradu českého. — Kostel sv. Ducha má být regotizován; centrální komise protestuje. — Dům „U slunce“ na Poříčí bude zbořen. — Klamovka přešla již v majetek řádu Milosrdných bratří, kteří tam postaví nemocnici. — Košířský hřbitov trpí stavbou nového řečiště Motolského potoka. — Průčelí invalidovny v Karlíně a domu Paliardovského na M. Straně jsou sešlé, římsy opadávají. — Správa hvězdárny německé university chtěla obnoviti v kopíech chrilče na nárožích věže Klementinské; centrální komise protestuje, poněvadž není pro kopie spolehlivé opory obrazové.

C e c h y: Z kostela v Dolních Újezdech u Litomyšle bude při přestavbě ponecháno jen kněžiště. — V Jindřichově Hradci byl opraven proboštský kostel. — V Krupé (Graupen) dokončena oprava far. kostela. — Kunětická Hora demarkační čarou v lomech a osázením svahu zahráněna. — Děk. kostel v Rokytnicích bude letos uvnitř opraven, Plzeňská brána ohrožena. — Na Táborsku ve Střezimíři sbírají na opravu far. chrámu. — Prof. Bernard navrhl zřízení zvláštní komise při městské radě v Táboře pro ochranu starobylého rázu města. — Brána hořejší v Berouně má být opravena. — Kaple na Bezděz je ohrožena pro nedostatečný kryt. — Stromy na pěkném hřbitově v Brandýse nad Labem mají být vykáceny; centrální komise i krajinská žurnalistika protestují. — Domy na náměstí čís. 80 a 81 v Pardubicích přečekávají zbořeny. — Ve Smilově zbořen starý kostel z r. 1692 a provádí se novostavba pseudorománská. — V Táboře zbořen dům č. 309, t. zv. Černochovský a na jeho místě staví se vodárná „se starobylými štíty“.

V H e j n i c i opraveno celé vnitřní zařízení poutního chrámu. — V Kukusově bude opravena další plastika z doby Šporkovy, socha sv. Jana Nepomuckého. — V Myšenci dokončena oprava fresek. — V Rabí provedeno nevkusné vymalování kostela; dodatečně mají být očistěny původní malby na svornících. — Fresky v kostele v Uhlišti Janovicích budou řádně opraveny.

M o r a v a: V kostele minoritském v Brně vyčištěny fresky a klenba vyspravena. — Kostel sv. Magdaleny z pol. XVII. století, tamtéž má být zbořen. — Zřícenina hradu Čimburka je ohrožena. — V Olomouci bude letos opravena kaple blah. Sarkandry. — Hřbitovní kostel ve Valu. Meziříčí měl být zbořen, aby ustoupil novostavbě, ačkoliv je ve výborném stavu; snad od něho odvrátí zkázu jednomyslný protest, jež zdvihla celá v pravdě kulturní veřejnost v Čechách i na Moravě a všechno časopisectvo v zemích koruny. Agitační práce nejdíce vykonaly z popudu malíře Jaroňka Prům. museum v Chrudimi a časopis Krásá našeho domova.

Musea, sbírky, archivy. Jos. Hlávka odkázal v závěti obrazy a rytiny Krasoumné Jednotě, plakety Uměleckoprůmyslovému museu a knihy Studentské kollegi a knihovně Musea královského. Čes. Dr. Stupecký celou svou domácí galerii předal Moderní galerii v Praze. — Zemské muzeum získalo do sbírek oltář zavírací z Lična na Rychnovsku, z XV. století a kalich z kostela ve Vršovicích ze XVI. století. — Městské muzeum pražské vydalo zprávu za r. 1907, jež ukazuje normální vzhled ústavu; přibylo celkem 617 kusů, zejména Pragensií. Za zmínu zvláštní stojí značný počet fragmentů ze zbořených domů v II., V. a I. čtvrti a hodiny z r. 1525 od Jakuba Čecha. — V Českém Brodě získán okresní museum clavichord zhotov. kolem r. 1780 od V. Voldána z Hlinska. — Zpráva musea v Německém Brodě za r. 1907 přináší biografii rodáka J. F. Beckovského od J. Růžičky; ze zprávy kuratoria nejvíce z jíma: i kroky učiněné k sepáni dějin města (archivní materiál). — V Králově zřízeno museum v radnici. Má cechovní privilegia z let 1595—1749, 12 železných křížů ze zruš. hřbitova sv. Martina, řezané cechovní truhly a pohledy na Krumlov z 18. a 19. století.

Z krádeže v libereckém muzeu spáchané nalezen již pozlacený pohár re aissančí u střelnice v Harzdorfu. — V Moravské Třebové přenesen celý městský archiv do musea. — Musejní spolek v Nov. Bydžově čítal v roce 1907 3 členy čestné, 35 zakl. a 104 činné. Z význačných předmětů, zakoupených do sbírek, uvádíme vykládaný prádelník z r. 1794 a jiný se zasklenou skříní, tepanou cínovou konvičku z konce XVIII. stol., úplný výtisk 1. vydání bible Melantrichovy a řadu výrobků porculánových a kameninových. Většina času věnována přestěhování sbírek do nových místností, věnovaných museu městskou spořitelnou a úpravě jejich. Po něvadž museum nemá úředníka, spočívála celá práce na kustodovi musea, učiteli p. J. Koudelkovi, jenž věnoval všechn svůj prázdný čas museu. Přes to se instalace protáhla až do ledna a konečná úprava bude stěží před červnem hotova. Vedle těchto prací provedeny též dva systematické výkopy; ve Skřivanech prokopáno neolitické sídlisko a u Chudonic (osada souvisící s Nov. Bydžovem na jižní straně) velké sídlisko z doby provinciálně římské. Kromě toho paběrkováno v písečníku p. Němce v Novém Bydžově, kdež dříve se vyskytaly kostrové hraby s kulturou gallogermánskou. Letošním rokem dovršil musejní spolek 1. dyacetiletí svého trvání, jež oslaví otevřením sbírek v stabilních, slušných místnostech. (Stý.) — Po nezdarech v r. 1895 a 1901 zřízeno letos museum v Pelhřimově. Dříve sebrané předměty, zejména sbírka Feistmantlova a dary arch. Rožánka z Nov. Dvoru (sfragistika a bibliofilie) budou z gymnasia přeneseny do sálu bývalého zámku Říčanských s nástropními malbami a jiných pokojů. Městská rada povolila na zařízení 800 K. — Historické museum v Plzni získalo pohled na Plzeň z r. 1715, tři pečetidla, středověké ostruhy, vykopávky na Hůrce u Plzence (památky gotické) a v Háji (15 mohyl). Letos uspořádá museum výstavku vývoje lat. písma, spojenou s kursem přednáškovým o vývoji písma vůbec. — Museum v Soběslavi chce zřídit kapli a rytířskou síň z doby Petra Voka z Rožemberka. — Zřizuje se krajinské museum v Žamberku, v Děčíně (hlav. základem je městský archiv) a městské v Pacově, Novém Městě a v Slavonice na Moravě.

Přednášky. Ve Společnosti přednášel redaktor dne 14./2. o thematě Barokní gotika v Čechách v XVIII. a 1. pol. XIX. století (s 50 diapositivy), při čemž ukázal na opomíjený dosud, ač psychologicky i umělecko-historicky velmi zajímavý zjev zprvu formového konservativismu, později vědomě touhy po vnější karakterizaci a historickému smyslu. Předvedl díla architektů Ignáce Bayera, G. Santiniho a O. Brozzia, malíře F. Schora a řezbáře Widmanna mimo řadu prací bezejmenných. Přednáška vyjde v rozšířeném otisku v Pam. archaeologických. — Dne 13./3. (poslední přednáška v saisoně) provedl professor J. S. Soukup posluchače po jiho-východních Čechách a předvedl v 80 obrazech zajímavé památky architektonické a umělecko-řemeslné z Pacovska, Pelhřimovska, Kamenicka n./L. a Počátecka. — V cyklu „Krásná města“ přednášeli v Klubu za starou Prahu redaktor o Vys. Mýtě, Litomyšli, Poličce a N. Brodě, arch. B. Dvořák o Bohdanči, Pardubicích, Kunět. Hoře a Chrudimi a pí. Ž. Pohorecká o Českobrodsku, Kourimsku, Černokostelecku a Posázaví. — V umělecko-prům. museu v Praze přednášel Dr. Karel Chytíl o plastice v době klasicismu a empiru v Praze (s 30 diapositivy). — Dne 20./4. přednášel prof. K. Polesný o stav. vývoji středov. města vůbec a Pelhřimova zvláště.

Biographica. Mecenáš J. S. Hlávka (1831—1908) zemřel 11./3. Jako president Akademie a Archaeologické komise získal si znamenité zásluhy také o studium historie a položil svými dary základy k další činnosti i v tomto směru. V dějinách českého umění bude jeho jméno vždy spojováno se Soupisem památek uměleckých a s mnoha podniky na ochranu a výzkum památek všeho druhu. — Skoro současně zemřel K. Petr Kheil (1843—1908), dop. člen centrální komise vídeňské, jehož velká sbírka pohledů na Prahu bude asi získána Museu král. Čes. — J. S. Dobráš, ev. farář (1830—1908) zemřel 20./3. v Bukovce u Bohdanče; byl od r. 1881

vydavatelem „Histor. časopisu“, předchůdce Rezkova Sborníku. — Univ. professor Dr. J. o. s. Kalousek slavil 70leté narozeniny za všeobecné účasti a uznání.

Různé zprávy. Společnost vlast. přátel umění pořádá za předsednictví sv. pána Vojt. Lanny a pomocí císařské rady J. V. Nováka, prof. J. Schulze, J. V. Myslbeka, H. Schwaigra a Thiele retrospektivní výstavu domácího výtvarného umění za posledních 60 let v době od 15./5. do 15./9. — Don nebude v sbírku autografů (korrespondence, rukopisné skladby atd. domácích umělců nebo cizinců, již přišli ve styk s Prahou) koupil továrník v Úpici Rich. Moravec za 4500 K. — Spolek bibliofilů pod předsednictvím prof. Fr. Táborského ustavil se dne 30./3. Bude vydávat pro členy knihy v dobré úpravě a buditi zájem o krásnou knihu vůbec. — Klub za Starou Prahu vypsal soutěž na pohledy z venkovských měst.

○ ○ ○

ZPRÁVY LITERÁRNÍ.

KNIHY.

České.

J. Herain a Dr. Jos. Teige, Staroměstský rynk v Praze. I. díl. Praha. Spol. přátel star. čes. 1900—1908. (Str. 430, + XXVI, ill. 113.) První část široce založené práce o místu, tak úzce souvisícím s českými dějinami kulturními, jest věnována chronologickému vylijení dějů, jež se udaly zde od vzniku náměstí. Široký proud vypravování dovoluje odbočky i všeobecnější a proto se stává tato kronika někde kronikou Prahy vůbec. Co nedalo se směstnit v chronologickým proudu, odloženo do zvláštních kapitol. Jest to zejména obšírná historie radnice, pak jednotlivých objektů na náměstí (kašna, sloup), líčení života na bývalém tržišti a poměr Týnu k rynku. Část obrazová je bohatá a velký rejstřík usnadňuje užívání spisu. II. díl bude obsahovat popis všech domů na náměstí a také vnitřek radnice.

Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. Svaz. XXVII. Dr. Max Dvořák a Dr. Boh. Matějka, Roudnicko. II. Zámek Roudnický (str. 308, ill. 205, tab. 15). Sv. XXVIII. Dr. Anton. Podlahá, Okres Vinohradský (str. 178, ill. 218). Sv. XXIX. Dr. Boh. Matějka, Jos. Štepánek a Zdeněk Wirth, Okres Litomyšlský (str. 168, ill. 161, 5 tab.). V čele zájmu stojí ovšem dlouho očekávaný soupis zámku Roudnického. Je to monografie, důstojná svého předmětu, která ve všech směrech má jedinečné postavení v řadě svazků, věnovaných venkovským okresům. Zámek i celý jeho obsah umělecký souvisí svými obyvateli i autory jednotlivých děl úzce s historií kulturní nejen Čech, ale celého Rakouska, význam předmětu pro dějiny umění je na evropské výši a již počet památek a drahocenných děl sám reprezentuje sbírku prvého rádu. Sbírky jsou vlastně druhým archivem rodu vedle archivu listinného a tento moment určoval také uspořádání celého spazku. Historický úvod Dvořákův, zajímavě a duchaplně psaný, líčí úlohu pánu Roudnických v evropském vývoji kulturním a dává tak podklad pro následující inventář. Po Matějkově popisu stavby zámecké, jejíž historii i s doklady zpracoval tak důkladně Max Dvořák sen. a interieurů následuje obrazárna. Katalog její, zpracovaný Dvořákem, je výsledkem několikaleté práce a dalekých cest po cizích obrazárnách; zavádí do počtu asi 500 obrazů system, nenechává ani jediný bez přířazení určitému malíři nebo aspoň bez určení školy, k níž patří. K této nejlepší partií knihy druží se pak ostatní kapitoly, o zbraních, nábytku, bohoslužebných předmětech, o nářadí a náčiní všeho druhu a konečně o archivu a knihovně, zpracované od obou autorů s velkou podrobností a odbornou znalostí. Obrazová část je skvělá a hojná proti jiným svazkům

Soupisu. — Z dvou druhých svazků je bohatší Litomyšl. Část města věnovaná zabírá skoro 1/4, knihy a má hojně ilustrace. Málokteré město jest tak udrženo ve svém rázu jako Litomyšl, proto si vynutilo v tomto svazku inventarisaci celé řady soukromých domů, zvláštní odstavec o městském půdorysu atd. Ilustrace jsou celkem dobře provedeny, zejména přidané tabulky a mapa. — Soupis Vinohradský má několik dobrých objektů, zejména kostel v Kundraticích a zámek v Pan. Břežanech; dobře byly zabrány i mizející stopy empirových Vinohrad, jako Kanálka a Saracinka do tohoto svazku.

D r. A n t. P o d l a h a, P o s v á t n á m í s t a. II. (Vikariáty Berounský, Bystřický a Plzeňský.) Praha. Děd. Svatoj. č. 101. 1908. (Str. 373, čet. ill. K 4—). Metoda podržená stejná jako v I. díle (viz Časopis XV., 42), jen přidáno citování pramenů a literatury pod čarou. Úplné prohlédnutí farních archivů přineslo někde i k vyšlým již Soupisům památek (srov. ku př. heslo: Tachlovice se Soupisem Kladenským) dopínky po stránce historické a objevilo jména umělcův a řemeslníkův k pracím dosud anonymním. Vedle významu pro topografiu uměleckou mají Posvátána místa i důležitost praktické pomůcky historické pro své podrobné seznamy farářů, děkanů, probosťů a opatů, sestavené ze spolehlivých pramenů a se všemi rezervou. Část ilustrační, důsledná v tom, aby — až na nepatrné kapličky — přinesla vyobrazení všechn kostelů, klášterů a kaplí (i soukromých) v nynějším stavu, bude mít postupem let stále větší cenu; bohužel lacíný papír nepřivádí jinak dobré původní snímky k náležité platnosti.

Ve Zprávách králs. čes. spol. náuk vyšlo: Dr. J. V. Šimák, Selská bouře r. 1680 na Tepelsku a F. Tischer, Uvedení k apucinu do Čech r. 1600. — V Českém archivu jako díl XXIV. Dr. Jos. Kalousek vydal Rády selské a instrukce hospodářské z let 1698—1780.

J. Skopec, Paměti F. J. Vaváka (z let 1770—1816). Knihy první část II. (1781—1783). Praha, 1908. Děd. Svatojanské, čís. 99. (Str. VIII., 222, ill. 18.) K 3—. Druhý díl zachovává stejnou metodou v přepisu textu i v míře vysvětlujících poznámek; také část ilustrační omezuje se na reprodukce současných obrazů, kresek atd. Důležitost Paměti jako pramene zejména pro lokální historii a topografiu celého Poděbradského kraje vysvítá stále více; v tomto svazku množí se též poznámky o stavbách církevních i profánních a památkách výtvarných (o zvonech ve Skramníkách na str. 35; podotýkáme, že věta Vavákova: „neb takové památné věci nyní se ode všech kostelů žádají“ se vztahuje na úřední sběr materiálu pro Schallerovu Topografiu). Jinak hlavně zajímalo mysl písáře vydání patentu tolerančního a jeho následky v kraji; vykládá patent nesprávně a je rozrušen z jednání „noviníku“ evangelických. Knihu končí vyličením pohřbu zbrojmistra Siskowicze.

Topografická literatura rozmnožena v poslední době těmito spisy: V. Diviš Český, Děk. c h r á m v P a r d u b i c í c h. (Pardubice, 1907.) Důkladný popis budovy i zařízení právě opraveného chrámu. — Dr. E. Muška, Stará Chrudim (Zvl. otisk z díla „Chrudimsko a Nasavrsko“, s obrazy O. Štáfla. Str. 44), psaná s láskou pro staré město a s výchovnou tendencí. — Aug. Sedláček, Paměti Kvěchovského mlýna pod Zahrádkou u Tábora (1908. Nákl. Jos. Kvěcha, 24 str.), jež jsou dobrým příkladem monografie selského gruntu. — V. Bátík, Dějiny města Bystřeho. (Bystré. Nákl. obce, 1908, str. 100, ill. 21) se stručnou chronologií, popisem význačných budov a podrobným seznamem farářů, purkmistrů, učitelů atd.

Ve Vlastivědě Moravské vyšel dílu II. čís. 15. Okres Freštátský od Jiřího Felixe. (Str. 220, mapa a 69 ill.); Království Českého (Čechy již.), seš. 37; Ottovy Čechy dokončeny právě úplně v XIV. svazku Šimák o vým. popisem Krkonoš, čímž uzavřeno po 26 letech rozsáhlé dílo, počaté v době, kdy podobné publikace i ve velkých literaturách se zvaly „nádhernými“ a ukončené čestně, když se podobných podniků jen rojí. Mimo to uvádíme nové publikace: Prů-

vodce Rokycanskem a Zbirovskem. (Rokycany. Nákl. K. Č. T. 1908. K 1-20) a Cigánek a J. J. Pícha, Průvodce po Žďárských horách. (N. Město. F. Šašek. 1908. Str. 230, K 1-50.)

V programech středních škol za r. 1907 byly tyto články historické: K. Hlavinka, Čejkovice za panství jesuitského (R. Hodonín). — Jos. Kazimour, Přispěvek k hospodářským poměrům na panství zvíkovsko-orlickém. (Akad. G. Praha.) — Jak. Mráček, Poddanství na Moravě v 16. stol. (R. Lipník.) — Jos. Plaček, O starých klášterech českomoravských, zvláště řehole benediktinské. (G. Uh. Hradisko.) — Dr. Fr. Strein, Urkunden der Iglauer Meistersinger. (G. Vídeň. III.) — Dr. W. Toischer, Zur Gesch. des Saazer Gymnasiums. (G. Žatec.) — Alb. Tschochner, Das deutsche Gymnasium in Olmütz (G. Olomoouc.) — Jos. Vitke, K děj. gymnasia jičínského. (G. Jičín.)

Upozorňujeme na starší publikaci, která teprve nyní se nám do ruky dostala: Archiv a knihovna muzejního spolku v Jičíně. Katalog sestavil Jos. M. Jakubíčka. (Jičín, 1905. Str. 130.) Přali bychom podobnou publikaci všem venkovským muzejním spolkům na usnadnění práce domácím badatelům i na informaci cizím; zejména otisky privilegií nebo regesta listin vůbec mají pro každého pracovníka v historii význam. Katalog obsahuje v prvé části archivní privilegia jičínská a brandýsská (n. Orlicí), pak všechny zachované knihy městské a listiny a akta, pak cechovní archivalie a zbytky archivů rádu jesuitského a kartuziánského ve Valdicích; k tomu se druží památky spolkové, materiálie k dějinám Jičína a materiál obrazový. Knihovna obsahuje vedle novější literatury domácí také tisky z XVI. až XVIII. stol., zejména v oboru historickém.

Chystá se:

Arch. komisie Čes. Akademie zamýšlí vydávání soustavného soupisu čes. miniatur. — V Pramenech dějin českých (vyd. z fondu Palackého) vyjdou jako VII. sv. Akta z r. 1547, Knihy památné Sixta z Ottersdorfu a Kronika opršťovská, prací Dr. J. Teige a prof. Jos. Vávry. — Místopis Starého města pražského od válek husitských do r. 1620 připravuje Dr. Jos. Teige; vytištěno je již přes 40 archů. — Ve Sborníku příspěvků k dějinám královského města Prahy vyjdou: Rkp. přisp. k děj. doby M. Terezie v Praze (Dr. E. Šebesta); Dějiny Holešovic a Bubenče (Fr. Vacáek); Přisp. k děj. exulantů pražských v XVII. stol. (Dr. J. Wolfl); Historickotopogr. materiálie z okolí Prahy. — Museum historické v Plzni bude vydávat jednou ročně sborník prací historických, týkajících se čes. západu. Vedle článků praeh. i histor. archeologie, geologie a polit. historie bude přinášet zprávy o nalezech archeol., o histor. lokálu, literatuře a výroční zprávy musejní. — Průvodce po Lounech vydá odbor K. Č. T. v Lounech, průvodce po Rakovníce učitel Renner.

Norimberk, dosud nezastoupeny v říšském Soupisu památek, počne vydávat prací Dr. F. T. Schultze: Nürnberg's Bau- und Kunstdenk-mäler nákladem spolku Verein f. die Gesch. der Stadt Nürnberg. — Také ve Skotsku počnou se soupisem památek historických a snad později rozšíří se práce i na Anglii a Wales, ale bohužel časové omezení inventáře do r. 1707 nebude práci ku prospěchu.

Knihy cizojazyčné:

Čtvrtý svazek Internationale Bibliographie der Kunsts wissenschaft, již po † Jellinkovi zpracoval Dr. O. Fröhlich, obsahuje literaturu za r. 1905 a poprvé si zásluhou C. Dolenského všímá soustavně i literatury české, registrujíc názvy knih i článků česky a přidávajíc do závorek překlad německý. Je to akt svépomoci, již prokázal Čech své literatuře, ale i při té obětavosti měl by se stavěti na stanovisko jistého výběru, který by předkládal cizině jádro literární práce mimo lokální, mikrokosmický zájem a vypouštěl vše, co nemá pro cizince povahu pramene a čím by cizí badatel i při znalosti češtiny marnil čas. Tím je nazna-

čena povaha české části v bibliografii Fröhlichově: je úplná, pilná, ale nechtěla býti kritická; proto je i rozsah její proti bohatým literaturám jiných národů veliký a vzbuzuje falešné zdání neobyčejně rozkvětlého tohoto oboru historické práce, ačkoliv dle pravdy je to pole u nás skoro neorané.

D r. F r. T. S c h u l z, *Die Rundkapelle zu Altenfurt.* (Studien zur d. Kunstgesch. 94.) Strassburg. J. H. Ed. Heitz. 1908. (Str. 58, 12 ill.) Monografie rotundy bavorské (nedaleko Norimberka), zajímavé tím, že původně měla jen jediný prostor okrouhlý, k němuž přistavěna později absis. Schulz datuje pův. stavbu do XII. století. K rozřešení otázky rotund románských není to slovo konečné.

K. K o p e r a i J u l. P o g a c z e w s k i, *Polskie Muzeum.* (Kraków. St. Zarewicz. 1907.) Dílo podobné starým podnikům jiných literatur: *Kunstschatz, L'art pour tous, Portfolios of art atd.*, a omezené na polské sbírky veřejné i soukromé. Bohužel že uvázlo nyní při 9. sešitě. Přineslo řadu dobrých snímků prací malířských, sochařských, grafických i umělecko-řemeslných polského i cizího původu, pokud měly styk s Polskem.

Nový průvodce museem *S ch l e s i s c h e s M u s e u m* ve Vratislavi vychází po odděleních dle síní. Číslo 2. Alt-Breslau a 3. Schau-Sammlung der Münzen und Medaillen má rozdělení asi jako museum královského města Prahy a numismatické oddělení Musea královského. Zejména v odd. Alt-Breslau snažil se autor rychle jdoucímu návštěvníku s vynecháním všeho ballastu jasné vyložiti význam města jako celku uměleckého a dějiště historického, stavě se při tom na moderní názory o vývoji měst.

P rofesor L a d. W e i n e k, ředitel pražské hvězdárny, vydal Böhmův popis náстольních orlojů pražské hvězdárny z 18. stol. pod tit. „*Kunstuhr der Prager Sternwarte.*“ (1908. Verlag der Sternwarte. Str. 118, 21. tab.) Tištěno jako rukopis.

S. S t e i n h e r z vydal nákl. Verein f. Gesch. der D. in Böhmen: *B r i e f e des Prager Erzbisch. Anton Brus von Müglitz 1562—1563* (153 str.).

E g e r e r J a h r b u c h na rok 1908 (38. roč.) přináší přehled všech prací uveřejněných v tomto sborníku od r. 1895 až 1907. (318 str. Eger, Kobrtsch & Gschihay. 1908.)

Radu městských monografií rozmnožila kniha A. Teichlova *Beiträge zur Gesch. der Stadt Gratzen* (Gratzen 1907)

Z ČASOPISŮ.

Č e s k ý č a s o p i s h i s t o r i c k ý. Roč. XIV., seš. 1.—2. Fr. Hýbl, Slovanská liturgie na Moravě v 9. věku; K. Krofta, Kurie a církevní správa zmíří českých v době předhusitské; K. B. Mádl, Pás královny Elišky; G. Friedrich, O „Paměti Přibyslavské“; B. Baxa, K státopráv. snahám čes. z r. 1848; J. Hanuš, Počátky kr. Čes. Spol. náuk; F. Macháček, Defenestrace pražská r. 1618.

Č a s o p i s M u s e a k r á l. Čes. Roč. LXXXII., čís. 2. K. Adámek, Upomínky z Uher; Dr. J. Wolf, Účast čes. panovníků při říšských výpravách; K. Pleskač, Ze starší korrespondence Jul. Zeyera; Dr. Č. Zibr, Z dějin zámku a panství Zvíkova II.; Dr. K. Kadlec, Ústavní dějiny Polska podle nových badání; Dr. J. Wolf, Jos. Kalousek; F. Pátek, Z liter. činnosti Václava Č. Bendla-Stranickeho. Drobné příspěvky.

N á r o d o d o p i s n ý V ē s t n í k. Roč. III. Čís. 2.—3. Dr. L. Niederle, Národnostní poměry v knížectví bulharském; J. Horák, Ze studií o mnozech lidových písni československých.

Č e s. L i d. Roč. XVII. Čís. 4.—6. Dr. J. Wolf, Bratrí kříže růžového; J. E. Chadt, Pověsti o stromech; T. Fischer, Dorota Jínová Pacovská; Dr. Č. Zibr, Paměti F. J. Vaváka, F. J. Vaváka Zpráva o mozech bylin, Zpráva o mandragore 1559, Písničkář Hais a Obrázkový snář (1751); F. Král, Hra o sv. Dorotě; K. Rozum, Voračky v Poleni; P. Plaček, Soukenické kassacie v Pacově; A. Kotík, Přisp. k poznání čes. příjmění; C. Straka, Kníha výslechů; A. Pinsa, Náhrobní náписy v Albrechtci; Záhorská svatba na

(Praha, nákl. vl. 1907.) — O Hostýně vyšel nový spisek S v. Hostýn, dějiny a popis. (1907. K očo.) — Pro úplnost zmiňujeme se ještě o loňské knize A. U g w i t z e, Z minulosti města Tovačova a okolí. (Prostějov. V. Horák. 1906) a brožuře Kluse Jos., Příspěvek ke stat. okresu Kutnohorského. (Dle Schallera. K. Hora 1906.)

A. Blažek sebral své feuilletony z Čes. Východu do knihy s názvem Pověsti a památky z Chrudimského. (Kniha pro každého Chrudimana. Chrudim. Nákl. vl. 1907. K 1·20.) Je to ukázka, z lidopisného oddílu „Popisu okresu“ a zahrnuje lidové pověsti o stavbách, předmětech, pracích, významu názvů a úslaví i osobnostech z Chrudimského kraje. Některé nejsou přesně lokalizovány, ale mají přece určité odchylky místní proti verzi z jiného kraje. Mnoho je tu látky čistě historické, ale není oddělena od pověsti.

Chystá se: Branišovy přednášky o stavitelských památkách jihočeských, konané v naší Společnosti r. 1906 a 1907, budou — rozšířeny a vhodně illustrovány — vydány letos na podzim. — Fr. Táborský vydá monografii o díle a životě moravského sochaře Jos. Fritsche. Dr. Oscar Pollak o Brokoffovi. J. Kouala dokončil práce, spojené s obrazovým materiálem díla o keramice české. — Dr. Č. Zíbrt slibuje vydati společně s Ad. Paterou, jakmile bude úplně skončena katalogisace korrespondencí, musejní rukopisy. — Farář stochovský Karrel Procházka připravuje knihu o betlémech českých, moravských a slovenských s ill. — Vydje populární monografie města Bystrého u Poličky a Nář. Jed. Pošum. vydá publikaci Českým Jihem. — Redakci Dr. Jar. Boreckého bude vycházet (v pololet. sešítech o 10 arších) Hudební sborník pro vědecké pěstování dějin a teorie hudební. — Č. Holas vydá u B. Kočka postupně všechny české národní a lidové písni.

Wilhelm Schramm vydal II. díl svých Vaterländische Denkwürdigkeiten. (Brünn 1907.)

V starší publikaci, v 2. vydání vyšlé, Wilh. Kick, Barock, Rokoko und Louis XVI. aus Schwaben und der Schweiz (Leipzig-Baumgärtner 1907) jest na tab. 80. také pohled na záp. průčelí chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně, ale datovaný v podpisu lety 1628—73). (Omyl opraven v textu Dr. B. Pfeiffera.)

E. Gay, La Bohême à vol d'oiseau. Ill. de Kriéger (Paris. F. Juven. 1907. K 4—) Paříž, Stuttgart, Mnichov, Vídeň, Drážďany, Praha. Obsah i ilustrace bez ceny, zejména když vyšla letos kniha Legerova.

Wilh. Baensch v Drážďanech vydá knihu Dr. O. Posse, Die Siegel der deutschen Kaiser u. Könige (8.—19. stol.) v 5 svazcích za 200 Mk. Budou tam i otisky pečetidel českých králů, pokud byli německými císaři.

V Soupisu památek porýnských (vydává Paul Clemen) došlo na zpracování města Kolína. První vyšlý svazek mohl by být dobrým vzorem, svou methodou, rozvrhem, úplností a rozsahem pro budoucí svazky Soupisu památek král. hlav. města Prahy. Zejména výběr literatury a zpracování seznamu pohledů na město a plánů (celkem 394 čísla) jsou vzorné.

Z časopisů.

Památky archaeologické a místopisné. Dílu XXII. seš. 5. Dr. A. Podlahá, Zajímavé partie král. hradu pražs. u kostela Všech Sv. v 18. stol. (s ill.); Jos. Soukup, Lobkovické reliquiáře ve Vráži (s tab.); V. Fabián, Kititelnice ve sbírkách Musea král. čes. (pokr.); A. Martínek, Chrám sv. Jakuba v Letařovicích (s ill.); J. Smolík, Denár chybně za český pokládaný; J. V. Prášek, Jak vzniklo město Brandýs n./L. Zprávy a drobnosti: Archeol. sbor Musea král. čes.; Spisy prof. Dr. L. Píče; Nekro-

logy: Richlý, Hraše, Dr. Grempler, Dr. J. Naue; Mince M. Cyriaka; Návrh na vydávání obráz. časopisu archaeol. (Šafařík); Kachle z tvrze Štěpánova u Přelouče. Literatura. (Zprávy a články praehistorie se týkající viz v rubrice odboru praehist.!).

C a s o p i s M u s e a k r á l. č e s k é h o. Roč. LXXXI., seš. 2.—3. Z článků uvádíme: Jos. Šimek, Poměry nábož. v K. Hoře za Maxm. II. a Rudolfa II. do 1582; Dr. V. Řezníček, Přivtělení krajů čáslavského a chrudimského k diecézi královéhrad. r. 1782; Dr. Č. Klier, Úprava berní král. čes. po válkách husits. do konce věku Jagellonského; Dr. Č. Zíbrt, Jos. Šollín, sběratel knih staročes. pro Museum.

Č e s k ý Č a s o p i s H i s t o r i c k ý. Roč. XIII., seš. 2. Z článků uvádíme: Dokončení V. Kratochvílovy práce Hollandská theorie archivní a Zd. Nejedlého Husova reforma kostel. zpěvu; J. Th. Müller, Starý rukopis dvou spisů Petra Chelčického; J. Bidlo, Lit. k dějinám ruským 19. stol. Hojně zprávy a posudky literární.

N á r o d o p i s n ý V e s t n í k. Roč. II., čís. 3.—5. Dr. J. Janko, O slov. slovích a věcech v ohledu národopisném; V. Tille, Erbenovy tři přadleny. A. Jacimírskij; Původ umění podle starých i nových teorií. V bibliografii, již užíváme ve svých Zprávách hojně, registrován i náš list a návrh na vydání uměl. průvodce po král. českém.

Č e s k ý l i d. Roč. XVI., čís. 7.—8. Dr. Č. Zíbrt, A. V. Šembera o rozhraní nárečí moravských; F. Fischer, Dorota Jínová Pacovská; J. Tenora, Pusté domy v Bystřici n. P. r. 1654; D. Jurkovič, Lidové stavby na Moravě (s 16 ill.); Dr. Č. Zíbrt, Písne o selské vojně a o svobodě selské; F. Fintajsl, Z paměti knihy obce Sobulek; Dr. Č. Zíbrt, V. Krolmusa Slovník obyčejů atd.; J. Konérza, Lidový kroj na Žďársku před 50 lety; H. Opočenský, Pasquilly z posl. let vlády Rudolfa II.; K. A. Medvecký, Detvanský kroj (s 11 ill.); Jan Jahoda, Poniky atd. Mimo to Česká literatura lidovědná za rok 1906.

A r c h i t e k t o n i c k ý o b z o r. Roč. VI., seš. 4.—5. Korridor ve Valdšt. paláci. — **T e c h n i c k ý o b z o r** čís. 16. Augustův most v Drážďanech.

V o l n é S m ě r y. Roč. XI., seš. 4.—5. Zd. Wirth, Náměstí v Kladně (s půdorysy a pohledy). — Dílo. Roč. V., čís. 4. Dr. K. Chytíl, U kolébky architektů. (O rodině Comacini se zretelem k renaissanci v Čechách.)

K r á s a n a š e h o d m o v a. Roč. III., seš. 4.—5. F. A. Mareš, Zřízeniny kláštera minorit. v Benešově; Ješek, z Tyrol; Sv. Blažej u Loun; VI. Zákrejs, Budoucnost Staroměstského náměstí. Ve zprávách návrh na pořádání výstavy měst při sjedzu archeol. spolků 1908, o domech na náměstí v Pardubicích, radnici v Nymburce, Kropáčce atd.

O b z o r n á r o d o h o s p o d á r s k ý. Roč. XII. (květen). Dr. E. Svoboda, Úpadek a konec pražského ghettta.

F i l o l o g i c k é l i s t y 1907, čís. 2. Jos. Plaček, Příspěvek k otázce Nekrologu Podlažického. — **V e s t n í k S p o l k u č e s k ý c h p r o f e s s o r ů** 1907, čís. 8. Dr. Jar. Šťastný, Laborova sbírka dopisů (v archivu Uměl. Besedy v Praze). Upozornění zejm. liter. historikům na archiv.

S m e t a n a II., čís. 6. Hudební nástroje v Soupisech památek v král. českém.

Č e s k ý s v ě t 1907, čís. 29. Villa Koulka. Malostranské pohledy. — **Zl. P r a h a** 1907, čís. 27—35. Ukázky z výstavy porcelánu v Praze; Král. kámen přísežní u Jihlavě; K. B. Mádl, J. V. Hellich; Dr. J. Prášek, O Pavlu Stránském (s ill. rodného domu a tvrze ve Stránci); Pohledy z Písku; Kajetánka u Prahy; K. Würbsova Staroměstská radnice; Pohledy z Norimberku; Dvě Braunovy sochy z domu ve Vodičkově ulici. — **S v ě t o z o r** 1907, čís. 25.—28. Z pražských panoramat; Výstavka porcelánu; Konec Podskalí (se 4 ilustracemi); Německý sál na hradě král.; Žemský soud český r. 1593; Korunovace M. Anny 1836. — **M á j** 1907. (26.4.) Fresky v býv. jesuitské kollegi na M. Straně. (24./5.) Z historie kaple

Další částí programu byly volby členů výboru, dozorců a náhradníků na r. 1908. Do výboru byli zvoleni: starostou J. a n. Herain, měst. stav. archivář a c. k. konservator; náměstkem Václav Brož, městský radní a maj. realit; pokladníkem Čeněk Kušta, c. k. finanční komisař; prvním jednatelem knihkupec A. B. Černý, druhým Fr. Dvořák, redaktor „Fotografického Obzoru“ knihovníkem Frant. Zuman, c. k. fin. koncipista; správcem sbírek Josef A. Jíra, c. k. fin. účetní assistent; zapisovatelem Ant. Labuťka, registrátor Obch. a živnost-komory v Praze; předsedícím výboru Antonín Masák, učitel v Karlíně. Náhradníky zvoleni: Jan Konrád, úředník banky „Slavie“ v Praze; Karel C. Neumann, inženýr-chemik; Václav ryt Písecký, vrchní komisař c. k. státních drah, a prof. Fr. Sander, architekt v Praze. Za dozorce spolkové byli zvoleni: Aug. Malec, úředník, Frant. Růžha, kníž. správce, a Václav Špaček, hlav. kníž. pokladník v Praze. Skrutatory byli pp.: mag. oficial R. Lustig a c. k. revident Č. Hevera.

Mezi skrutiniem podal starosta zprávu o některých nálezech pražských v době nejnovější.

Výroční zprávy Společnosti za r. 1907.

Zpráva o činnosti Společnosti za rok 1907. Činnost a kronika naše za minulý rok nevykazuje nicého neobyčejného. Z věci starých zmíňují se o pokračování ve sběru muzejní statistiky, trvajícím skorem 10 let; pro úplnost jest potřebí ještě nemnohých zpráv o spolcích až zaniklých, či přetvořených, ale naše dotazy v této příčině nebyly se všech stran dosud zodpovědeny. Všecek material jest rozšířen i bude lze r. 1908 přistoupiti k tisku statistiky; dílo bude obsáhlé, tím i velmi nákladné, i nezbude než pečovati o to, aby náklad na ně byl uhrazen mimo skrovné jmění Společnosti.

Klub „Za starou Prahu“ hodlal za součinnosti naší a Svazu českých spolků okrašlovacích uspořádat sjezd na ochranu uměleckých památek a krás přírodních; do jeho pořadatelstva zvolila Společnost svými zástupci pp. starostu Jana Heraina, red. Zd. Wirtha, knihovníka Fr. Zumana a jednatele Černého. V první poradní schůzi, 26. XI. 1907, objasnili naši zástupci stanovisko Společnosti, poukázavše k tomu, že program zamýšleného sjezdu jest podstatnou součástí programu III., sjezdu českých archaeologů a spolků musejnich, jehož pořadatelstvo skládá se ze Společnosti, mus. spolku „Včely Čáslavské“, archaeol. sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a Vlast. mus. spolku v Olomouci. Naši zástupci navrhli sloučení zamýšleného sjezdu se sjezdem III. a s výhradou, že věc bude schválena i ostatními 3 spolkami pořadatelstva, bylo by lze do pořadatelstva přibrati klub „Za st. Prahu“ i „Svaz č. sp. okr.“ Přítomní zástupcové „Svazu“ návrh bezvýjimečně přijali, v klubu „Za st. Prahu“ rozhodne domácí rada. „Včely Časl.“, „Vocel“ i „Vlast. mus. spolek“ v Olomouci vyslovily souhlas na rozšíření pořadatelstva III. sjezdu o klub „Za st. Prahu“ „Svaz“, i byly o tom obě korporace vyrozuměny písemně.

Přípravnému komité pro pořádání slovanské výstavy v Praze projevili jsme zásadní souhlas s pořádáním výstavy, ale upozornili jsme, že zvolená lhůta je příliš krátká i že by Rusko po nedávné pohromě sotva mohlo úředně být zastoupeno tak, jak náleží.

Žádost Svazu osvětového za přístup veřejných sbírek i v neděli odpoledne podporovali jsme přípisy na Museum král. Českého,

Národop. museum českoslov., Museum kr. hl. m. Prahy, Náprstkovovo museum, Uměl.-prům. museum a Krasoumnou jednotu. Okresní museum v Bělé u Bezd. přálo si, aby Společnost byla zastoupena v jeho radě; tomu bylo vyhověno zvolením člena, p. ředitele Jos. Sýkory v Bělé u Bezd. zástupcem Společnosti. Pp. c. k. vrch. fin. rada K. Buchtela, správce sbírek MUC. Jíra, prof. Dr. Jindř. Matiegka, prof. Dr. L. Niederle, fin. sekretář Dr. K. Prokop a vrch. kontrolor Ludvík Snajdr přípisem žádali správní výbor, aby směli při Společnosti zřídit odbor praehistoricí. Správní výbor vyhověl žádosti tím raději, čím více byl z činnosti pp. žadatelů přesvědčen, že odbor bude pracovat vytvářet a úspěšně. Mus. spolku „Palackému“ ve Slaném byla doporučena koupě starých cenných hodin ze Z. museu Franciscu-Josephinu v Plzni obstarány cenníky prodejných mincí; členu, p. telegraf. mistru Schaumannovi dány některé pokyny na zřízení muzea v Mezimostí, Městské museum Pr. bylo upozorněno k hojným mincím z doby koncilu, prodávaným v Kostnici. Okresnímu museu v Sedlčanech dánou rukopisu Legový kroniky jesenické dobré zdání, že v nynější formě a zpracování vydání její doprostora doporučiti není lze.

Panu R. Šeckovi, odb. učiteli, bylo na zprávu o bídňém stavu kostela ve Stráži oznameno dobré zdání p. prof. Braniše: kostel pochází sice z XV. stol., ale pozdějšími opravami ztratil mimo postranní kaple původní ráz; je v stavu hrozném i bude učiněna nejnuttnejší oprava.

Podle usnesení výborového byly rozličné předměty z našich dočasných sbírek darovány Museu král. hl. m. Prahy, Museu král. Českého, Společnosti N. M. Č. a Okresnímu museu v Bělé u Bezd.

Vědomí, že koná jen svou povinnost, ač velmi milou, bylo výboru pohnutkou k přátelské schúzi dne 20. března 1907. Bylo tomu 21. března právě 10 let, kdy zapisovatelem byl zvolen p. Fr. Zumánek. Členům, kteří konání Společnosti sledují se zájmem, není činnost pána Zumanova neznáma. Již 3 roky před svým zvolením počal do „Časopisu“ přispívati svými pracemi malířskými, v tom pak pokračoval. Naše pozvánky výletní a přednáškové po řadu let zdobí svými obrázky bez nároků na odměnu. Členům zakládajícím také bez odměry pořídil krásné diplomy, z nichž každý originalem. Zápis p. Zumanovy o jednání Společnosti budou budoucímu historiku našemu pramenem spolehlivým. Nejnověji zrovna ve svém roce jubilejním — převzav knihovnu přerovnal ji od základů tak, aby vyhovovala skutečné potřebě a byla členům k užitku. Správní výbor pamětliv obětovného působení p. Zumanova ve Společnosti, věnoval jemu na památku jménem Společnosti bronzovou zmenšeninu proslulé sochy sv. Jiří na králi hradě pražském, kterouž podle návrhu Malinova pořídil ciseleur A. Zahel. Správní výbor jest přesvědčen, že tento důkaz uznaní za práci vytrvalou a nezíštnou bude valnou schúzi schválen jednomyslně.

Osmnáctá řádná valná schúze výroční byla konána 23. března 1907; zpráva o ní otištěna v „Časopisu“ XV. 73.

Výborových schúz bylo 5, mimo to byly běžné věci vyřizovány týdenními schůzemi praesidialními.

Vycházek a výletů bylo 6. První, ve dnech 19. a 20. V., jehož cílem byl Trocnov, Borovany, Trhové Sviny, Žumberk, Cukrák a Nové Hrady, byl zmařen výtrvalým a vydavným lijavcem, který nedovolil jeti dále než do Buděovic; používše přečasto osvědčené ochoty p. prof. Jos. Braniše prohlédli účastníci Budějovice, druhého dne pak Třeboň. Dne 9. VI. konán výlet na Řip (při výkladu člena, p. JUC. Jindř. Michálka, okr. tajemníka) a do zámku v Roudnici, kde vykládal člen, p. archivář Max Dvořák. Dne 22. září prohlédli jsme si při výkladu starosty p. Heraina kostel v Hořině s krásnými malbami Molitorovými a památnosti Mělníka s p. řed. Bohuslavem Čermákem. Při vycházce 27. X. do zámku v Troji podal výklad p. JUC. Ješek Hofman, dne 3. XI. v letohrádku král. Anny a v králi zahrádě p. řed. Zdeněk Wirth. Závěrečná vycházka byla učiněna 17. XI.

při výkladu p. PhC. Václ. Štecha do kostela sv. Kateřiny a do Michnova letohrádku, tak zv. Ameriky.

Přednášky se světelny mi obrazy byly tři, vesměs v malé dvoraně na Žofíně. Dne 9. III. učinil člen, p. prof. Dr. Jan Kropáček z Dvora Král. n. L. přednášku „Po stopách umělecké činnosti hr. Sporcka v Kuksu a v Betlémě“, dne 29. XI. byla přednáška p. JUC. Ješka Hofmana „Staroměstský rynk dříve a dnes“. Při přednášce „Kutná Hora a okolí“, kterouž učinil vždy ochotný přítel Společnosti, p. prof. Jos. Braníš, dne 14. XII., poctil nás přítomností p. Jan Tuček, továrník a náměstek starostův v zastoupení sl. rady kr. hor. města Hory Kutné; rádi a vděčně vzpomínáme obětivosti, kterouž Společnosti při tom osvědčila sl. městská rada v Kutné Hoře, darovavší 32 velké fotografie pohledů místních i okolních, potřebných na promítání.

Okresní muzeum na Zbraslavě pozdravili jsme telegraficky při jeho založení a podle přání jeho rádi přislíbili jsme mu dvě přednášky, jež připovíděli pp. starosta Jan Herain a JUC. Fr. Zuman. Panu Zdisl. Grégrovi vyslovili jsme listem soustrast nad skonem otcovým, Dra E d. Grégra, České akademii vyslovena písemně soustrast nad úmrtím prof. Dra Boh. Riegra. Členu, p. prof. Dru K. Chytílovi, přali jsme listem při 50. narozeninách, Muzeálné slovenské společnosti v Turč. Sv. Martině blahopřali jsme telegraficky k úspěšné činnosti v nové budově. Při poctě, pořádané klubem „Za starou Prahu“ čestnému členu jeho, p. architektu Karlu Normandovi z Paříže, při návštěvě v Praze v červenci zastupovali Společnost pp. pokladník Kušta, zapisovatel Zuman a jednatel Černý, kteří p. Normandovi odevzdali jménem Společnosti na památku skvostně vázaný výtisk Braníšovy „Sv. Koruny“; příznivý posudek o též díle otiskl p. Normand v časopise „L'ami de monuments“ č. 118., jehož jest redaktorem. Při slavnosti otevření nové budovy muzejní v Klatovech ochotně zastupoval Společnost p. Fr. Borovský, místoředitel Uměl.-prům. musea v Praze.

O publikacích Společnosti teď přesné zprávy podatí není lze. V létě 1907 byly zásoby z části přestěhovány, ale práce jiné a nedostatek času nedovolovaly zjednat na ráz žádoucí pořádek; stane se tak v létě 1908. Požárem tiskárny Wiesnerovy byly zničeny z části i některé publikace naše, tam uložené. Novou a nesporně cennou publikaci naší jest Braníšova monografie „Sv. Koruna“, která vycházela jako příloha k „Časopisu“ XIII.—XV. a jest již ukončena. Po výtisku skvostně vázaném byla poslána darem knížeti Adolfu Josefů a princu Janu Schwarzenberkovi a lze důvodně očekávat, že vydání této knihy bude platně působit na zachování památky cenné tak, jakou jest Sv. Koruna.

Dila Teigova-Herainova „Staroměstský rynk v Praze“ byl sešitem 9. a 10. dokončen samostatný díl I.; díl II. bude vydáván rychleji, ale teprve, až většina rukopisu bude připravena.

„Časopis“ za redakce p. Wirthovy byl všude uvítán pro pestrost obsahu a výstižné přehledy všeho, co dotýká se našich snah.

O hmotném stavu Společnosti jedná zpráva pokladní. Zřejmo, že naše finanční situace není vábná, že sesílení příjmů jest nezbytně nutným, má-li Společnost dosáti svým úkolům. Vytrvalých dárců jest málo. V nich prvé místo zaujímá slavný s něm království Českého, který také pro r. 1907 poskytl podporu 1000 K. Jako příslušníci českého národa upřímně želime, že J. J. kníže Jiří Lobkowicz po dlouholetem a záslužném působení vzdal se hodnosti své jako nejvyšší maršálek království Českého, jemuž za všechnu přízeň vůči Společnosti naleží nás vřely dík; chceme doufati, že i jeho nástupce kulturním snahám našim neodepře příznivé své. Slavná rada kr. hl. m. Prahy opětně přispěla 200 K, dávná příznivkyně Společnosti, sl. Občanská záložna v Karlíně, takéž obnovila svůj dar 50 K. Úmrtím pí Anny Sklenářové stal se splatným i odkaz p. Františka Sklenáře z Krabčic 400 K z r. 1900., který nám byl vyplacen po

srážce skutečných výloh a dědického poplatku. Zachovávajíce šlechetného dárce u vdečné paměti, opětujeme srdečný dík pp. Ervínu Špindlerovi, starostovi, a Hynku Štolcovi, řediteli cukrovaru v Roudnici, kteří před léty (viz „Časopis“ IX. 60) při rozdílení pozůstatosti byli pamětníci Společnosti. Členů býlo r. 1907 úhrnem 1093; z těch: čestný 1, zakládající 4, příznivců 12, přispívajících 706, činných 775. Do tohoto počtu není ovšem pojato členů, kteří „Časopis“ vrátili nepřijat; bylo by jistě zajímavé i překapalo by, kdybych tu uvedl jen některá jména, po Čechách dobré známá...

Úmrtím opět prořídla řada našich členů, z nichž mnozí byli pracovníky osvědčenými a po léta setrvali při Společnosti. Jsou to: Dr. Jindř. Beránek, farář v Praze (překladatel Komenského „Didaktiky“); vrch. inž. Ant. Cibulka v Brně; zem. úředník Jos. Flek v Praze; B. Froněk, rolník v Zmrzlíku; hl. pokladník Arnošt Hainz v Praze; vrch. revisor Emerich Hofbauer v Praze; c. k. vrch. báňský rada Václ. Hofmeister v Praze; ředitel PhC. Jan K. Hraše v Náchodě, jehož choti vyslovena písemně soustrast; c. k. soudní adjunkt Václ. Jakubše v Berouně; ředitel Fr. Koštál v Praze; Ad. Kotrba, ředitel cukrovaru v Kloboukách; Jan Kožešník, úředník na Smíchově; F. Č. Koudelka, úředník banky „Slavie“ v Praze; mag. stav. rada Václ. Machulka v Praze; PhDr. Milan Nevoře, spolumajitel chem. laboratoře v Praze; Jos. Pánek, c. k. pošt. oficiál v Praze; Ant. Peroutka, obchodník na Smíchově; ředitel Leop. Schulz v Praze; Alois Šedivý, účetní v Praze; MUDr. Fr. Šimek, měst lékař v Č. Brodě; Vítězslav Veselý, býv. velkostatkář a poslanec v Praze. — Úbýtek členů, způsobený at. úmrtím, či vystoupením, nebo i samovolným vyloučením pro nezaplacení příspěvku, byl poněkud zmírněn přistupováním členů nových. V získávání členů i vybírání příspěvků vytrvale pokračovali oba naši přátele ve Zvoleněvsi, pp. Václ. Schmidt, účetní, a Jan Sokol, pokladník cukrovaru, v Praze p. Jan Konrád, úředník banky „Slavie“. S upřímným povděkem poukazujeme k tomu, že k nim r. 1907 přidružili se pp. prof. Anton. Martiněk v Jičíně, získav zo členů, Břet. Pračka, inž. Českomor. továrny v Praze se 7 členy.

Jako v létech minulých tak i loni vydatně pomáhal p. red. Fr. Dvořák, pořídil množství fotografií pro „Časopis“ i hojně diapositivy k přednáškám; za propůjčení většiny diapositivů k přednášce 14. XII. naleží nás dík p. řediteli Ed. Petrákovi na Kr. Vinohradech.

Děkuji všem, kdož skutky osvědčili svou účast se snahami Společnosti. Přjměte dík všici, kteří bud přednášeli, nebo podali výklad při výletech a vycházkách, dárkové, pamětliví at. pokladny, či sbírek našich, i všichni, kdož pečovali o získání nových členů. — O sv. Václavě 1908 bude tomu dvacet let, co vznikla naše Společnost. Za tu dobu i přes rozličné překážky vykonala jistě dost, ale byla by vykonala více, kdyby měla nálezitou oporu v české intelligenci a vydatnou součinnost členstva.

Čím mohutnější bude nás šík, tím snazší bude práce.

Sesilným počtem členů byla by Společnost nejen posílena hmotně, ale — co hlavní — i cíl a snahy její pronikly by šíře. Získal-li by každý člen jen jediného nového, na ráz měla by Společnost k svému jubileu členů přes 2000. Jsem zplna přesvědčen, že snahy Společnosti stojí za tuto námahu — jeť velmi nepatrna — a nemám jiného přání, než aby za rok bylo zjevnó, že tato výzva nezanikla bez ohlasu, že členstvo na Společnost při jejím dvacátém výročí nezapomnělo.

V Praze, dne 31. prosince 1907.

Jednatel:

A. B. Černý,

POKLADNÍ

Společnosti přátel staro- za rok

V PRAZE, dne 31. prosince 1907.

Čeněk Kušta,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

Žitnosti českých v Praze

1907.

Vydání.	Účet díla „Staro- městský rynek“		Účet Společ- nosti		Úhrn	
	K	h	K	h	K	h
	109	46	2698	11	2807	57
Za reprodukce »Unii« a za fotografie	50	16	918	52	968	68
Za tiskopisy a litografie pozvánek			259	68	259	68
Honorář za články v »Časopise« roč. XV.			436	55	436	55
Poštovné, známky novinářské i listovní, vý- lohy expediční			458	58	458	58
Honorář administrativní			720	—	720	—
Nájemné z místnosti K 285 —, ze skříní K 40 —			325	—	325	—
Za knihy a vazby			366	37	366	37
Novoročné, dary a cestovné			71	70	71	70
Manip. poplatek pošt. spořitelny			77	76	77	76
Správní výlohy			593	44	593	44
Rozličná vydání			600	30	600	30
 Zůstatky na rok 1908 :						
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
V hotovosti			387	17	387	17
 —						
	159	62	8013	18	8172	80
 —						

S veškerými doklady podrobně porovnali a zcela
správným shledali:

Aug. Malec,

Frant. Růžha,

Václ. Špaček,

dozorcové spolkoví.

Zpráva správce sbírek Společnosti za r. 1907. Sbírkám Společnosti darovali P. T. pp.:

A n t. Jelínek, c. k. poštmaster v Častalovicích: psanou písničku „Hana kořalky“, s notami; modlitby k P. Marii s vyobrazeními zázračných obrazů mariánských; v Litomyšli u V. Turečka r. 1798 tištěnou „Cestu křížovou“ s vyobrazením umučení Páně. Celkem 3 kusy.

A. B. Černý, dřinatelspolečnosti: Voj. patent císaře Marie Terezie, německý tisk, dat. Vídeň 13./VII. 1748; totéž o voj. uprchlících dat. Vídeň, 22./II. 1751; totéž (1 list) od císaře Josefa II. o vystěhovalcích; berní patent Leopolda II., českoněm., d. Vídeň 12./V. 1790; patent císaře Franta II. jako císaře německého o dobývání ledku a výrobě prachu, českoněm., d. Vídeň 1./IX. 1801; patent od téhož jako císaře rak., d. Vídeň 21./XII. 1807; téhož patent o mlynářích a mlečích, českoněm., d. Vídeň 1./XII. 1814; téhož patent o zem. přírůžkách pro r. 1807—1809, d. Vídeň 20./VIII. 1806; Vorschrift über die Kuhpocken-Impfung (Praha 1836); cirkulární nařízení c. k. českého zemského gubernia: předpis na summární řízení v obč. rozeprávích, českoněm., d. Praha, 4./I. 1846; totéž d. Praha 4./I. 1846; o uvedení a zřízení ústavu chudých, českoněm., d. Praha 20./X. 1825; nařízení o prohlížení zemřelých v krajích, českoněm., d. Praha 8./II. 1822; tisk „Zápopěd stavení dřevěných obydelních domů se obnovuje“, českoněm., d. Praha 15./II. 1816; Instrukce pro všechny kontrib. úřady v království Českém, českoněm., d. Praha 17./IX. 1807; tisk „K obyvatelům od lékařského shromáždění pražského, jak se chránit nakažl. nemoci“, českoněm., d. Praha 12./XII. 1813; něm. tisk „Unterricht über das bei Epidemien . . . zu beobachtende Verfahren“; nařízení arcibisk. kněžstvu, kterak chovati se má vůči císařem udělené konstituci („Wir Alois Joseph . . . Erzbischof von Prag . . . unserem geliebten clerus“), něm., d. Praha 22./III. 1848; Consistorial-Currenden 1842 č. 2; Instruction für die Landwehr, Praha, 1813, tisk Schönfeldův; „Brave Landwehrmänner!“, d. Praha, 31./V. 1807; „Verordnung des k. k. Hofkriegsraths an die sämtl. . . Kommanden“; českoněm. „Ponaučení, aby vzniku psí vzteklosti se zabránilo“, d. Praha 6./VI. 1825; Fahrpost-Ordnung von der k. k. obersten Hof-Post-Verwaltung, d. Vídeň, 6./VI. 1838. Celkem 24 kusy.

Jos. A. Jíra v Praze: 11 mincí měděných (polské, turecké, anglické, uherské, italské, tyrolské, vestfálské a ruské, 7 tištěných knížek z poč. XIX. stol.

Bohdan Paděra, ředitel cukrov. v Trmicích: kovový kompas, spojený se slunečními hodinami; obraz krajiny, vyšíváný z vlasů; zlomek obrazu, malovaného olejem, barvami na papíře.

Ze sbírek Společnosti darováno:

Národnímu Muzeu Českoslovanskému v Praze: 8 psaných a malovaných modlitebních knížek českých i německých z let 1750, 1804, 1806 a 1832; 6 tištěných modlitebních knih českých; 7 tištěných modliteb k P. Marii a P. Ježíši; 4 tištěné modlitby ku sv. Janu, sv. Kateřině a sv. Floryánu; z tištěných písni ke mši svaté a písni ročních; písniček jarmarečních: 20 nábožných, 21 milostných a 11 obsahu rozličného; list legitimační bratrstva sv. Škapulíře v městysi Bystrém z XVIII. století; obrázek blahoslavené Marie Krescentie; 4 různé starší knihy tištěné zábavné i poučné.

Muzeu královského hradu v Praze:

Privat-Verein zur Unterstützung der Hausarmen. Diplom tištěný německy, dat. v Praze 5. října 1847; týž, dat. 20. května 1879, ozdobně psaný diplom německý. (Poděkování členu z výboru vystoupivšímu za 32letou jeho činnost ve spolku); Die Böhmische Gartenbaugesellschaft. Diplom dat. v Praze 1. června 1845.

Muzeu království Českého:

Jan Josef Karel sv. římské říše hrabě Kotz pán na Kardašové Řečici vydává cechu řeznickému tamtéž artikule. Dat. 26. Augusti 1719. (Listina pergamen. česká s pečetí prstenovou v kapsuli na hedvábné stuze.) Jan Ferdinand sv. římské říše hrabě z Kufsteina pán na panství Kardašové

Řečici potvrzuje cechu řeznickému tamtéž artikule. Dat. 21. prosince 1726. (Listina pergamen. česká s podpisem a pečetí prstenovou v dřevěné kapsuli na hedvábné stuze.)

O k r e s n í m u m u s e u v B ě l ē u B e z d ě z e:

63 kusů mincí stříbrných a sice české: Vladislava Jag. a Ludvíka I. české, rakouské a německé: Ferdinanda I., Rudolfa II., Ferdinanda II. a III., Leopolda I., arcikn. Františka (1663), Josefa I., Karla VI., M. Terezie, Josefa II., Františka II., Ferdinanda V. a Františka Josefa I.; cizí: Mišeň, Vilém II. † 1425, Polsko, Sigmund III. (1608), Prusko, Bedřich II. z r. 1743. Rakousy, Rudolf IV. Moudrý † 1364, Slezsko-Lehnice-Břeh, Kristián † 1672, Švýcary 1850, Turecko. 35 kusů měděných: Anglie, Jiří IV. Spojené státy sev.-Americké, Brasilie, Petr II., Čína, Dánsko, Bedřich VII., Francie, Napoleon III., Italie, Napoleon I. Viktor Emanuel II., Nassavsko, Nizozemsko, Vilém, Polsko, Stanislav August, Prusko, Vilém I. a II., Rumunsko, Karel I., Rusko, Kateřina II., Alexander I. a j. v. Sasko, Srbsko, Milan Obrenović, Šlesvilk Holštýn, Turecko, Vestfálsko, Jeroným Napoleon. 7 pamětních mincí měděných, mosazných a cínových.

V tomto správním roce jeví se příruček sbírkám Společnosti 45 kusů, darováno bylo 265 kusů.

Všem P. T. pánum dárcům vzdávám díky jménem výboru Společnosti, a prosím, aby i na dálé pamatovali na sbírky Společnosti.

V Praze, 31. prosince 1907.

*M U C. J o s. A. J ī r a,
t. č. správce sbírek.*

Zpráva o knihovně Společnosti za r. 1907. Na poslední valné schůzi bylo sděleno, že knihovna byla přestěhována do nových místností v Smetanově ulici; v těchto místnostech převzal jsem, byv zvolen na poslední řádné valné hromadě knihovníkem, v měsíci dubnu knihovnu od svého pana předchůdce.

Jelikož dosavadní systém, v jakém byly knihy zařaďovány, nezdál se mi vhodným, započal jsem hned s úplným p ř e č í s l o v á n í m všech knih. V pracích těch zdrželo mne jednak to, že bylo třeba nově vymalovati místnosti a dále opatření nejnuttnejšího zařízení nábytkového; tak zvláště místo dvou malých, zcela naplněných skříní pořízen veliký regál; uprzedněných dvou skříní použito p. správcem sbírek k uložení části sbírek dosud nedostatečně opatřené.

Když provedl jsem přečislování, při němž vyloučil jsem veškeré neúplné ročníky Časopisů docházejících výměnou, napsal jsem k a t a l o g ě a d o v ý a na základě doplněného listkového katalogu vypracoval jsem k a t a l o g a b e c e d n í — r e á l n ý, který v nejbližších dnech bude dán do tisku a bude prodáván členstvu za malý obnos; výbor odhodlal se k tomuto nákladu na katalog, aby knihovna se tak členstvu stala přistupnější.

Aby neúplné ročníky Časopisů byly doplněny, o to pokusil se na základě mých výkazů p. jednatel, jemuž za práci tu děkuji; výsledek není možno dnes ještě konstatovati, poněvadž od mnohých vydavatelů nedostalo se nám dosud ani odpovědi.

Časopisy docházející výměnou mají nyní svůj listkový katalog, v němž se poznamenává každé došlé číslo; čísla, která nedošla, se ihned reklamují.

V ý m ě n o u d o c h á z e l o v r. 1907:

Anzeiger a Mitteilungen des German. Nationalmuseum in Nürnberg, Berichte und Mittelungen des Altertumvereines zu Wien, Čáslavský kraj, Český časopis historický, Časopis Matice moravské, Časopis Musealnej slovenskej Spoločnosti v Turč. sv. Martině, Časopis Morav. zem. musea, Časopis Vlasten. musejního spolku v Olomouci, Český lid, Dilo, Glasnik zem. musea pro Bosnu a Hercegovinu, Hradecký kraj, Chrudimsko a Nasavrcko, Izvestja Muzejskoga društva za Kranjsko, Jahrbuch des Bukowinser Landesmuseum, Kolinsko a Kouřimsko, Krása našeho domova,

Mitteilungen der k. k. Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale, Mitteilungen des Musealvereines für Krain, Mitteilungen der österr. Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde, Monatsblatt des Altertumsvereines zu Wien, Monatsblatt der k. k. heraldischen Gesellschaft „Adler“, Národopisný věstník českoslovanský, Neues Archiv für Sächsische Geschichte und Altertumskunde, Památky archaeologické a místopisné, Pravěk, Přehled revui, Sborník české společnosti zeměvědné, Sborník Musealnej slovenskej Spoločnosti, Sborník Musejní Společnosti ve Val. Meziříčí, Slanský obzor, Sprawozdania komisy do badania historiy sztuki w Polsce, Učenija zapiski imper. Kazanskoga universítetu, Vjesnik kral. hrvatsko-slav.-dalmat. zem. arkiva v Záhřebě, Vjestník Hrvatskoga archaeol. društva, Věstník král. české společnosti nauk (za r. 1906), Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Osterr. Schlesiens, Zeitschrift für Münz- und Medaillenkunde, Zeitschrift des Nordböhmischen Gewerbemuseums, Zeitschrift für österreichische Volkskunde.

Pro knihy, které přibývají, zížen den n i k. Rok letošní byl dosti bohatý přírůstky; dary pamatovali na knihovnu následující korporace a pánové:

Zemský výbor král. Českého (Archiv český sv. XXIII. a Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae T. I. fasc. alter), Česká Akademie císař Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění (Bibliografie české historie, díl III., J. Smolík: Zlaté mince s domnělým opisem HEINAZE, Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně, Listy kláštera Zbraslavského, Příspěvky k dějinám soudu komorního krále Českého z let 1526—1627, Listář k dějinám školství kutnohorského — doplňky z r. 1594—1623, Nově nalezený zlomek formuláře biskupa Tobiáše z Bechyně, Soupis register soudu nejvyššího purkrabí pražského, Slovník latinsko-německy-český pro Ladislava Pohrobka, Evangelíář Olomoucký, Sborník pramenů hraběte Bavorovského, O junkerech pražských, Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. stol.), Historický spolek (Dr. J. V. Šimák: Kronika Pražská Bartoše Písaře. Paměti o bouři pražské r. 1524. Listy a kronika Jiřího Píseckého), rada královského města Prahy (Dr. Jar. Čelakovský: Soupis rukopisů chovaných v archivu kr. hlav. města Prahy), Prům. museum pro vých. Čechy v Chrudimi (Památky východo-české, díl II.), Uměl.-prům. museum obch. a živnosti komory v Praze, Měst. prům. museum v Hradci Králové, Prům. museum pro vých. Čechy v Chrudimi, Městské museum v Táboře své výroční zprávy za r. 1906, Výbor pro zbudování pomníku Vilému sr. Konecchlumskému (Doba bělohorská a Vilém starší Konecchlumský z Konecchlumí), Ant. Blažek, učitel v Rošicích (téhož Pověsti a památky z Chrudimska), Karel Buchtela, c. k. vrch. fin. rada a konservátor v Praze (K. Buchtela: Die Lausitzer und schlesischen Brandgräber in Böhmen), A. B. Černý, knihkupec v Praze (J. Novotný: Návod k sbírání a zachraňování předhist. památek, B. Čermák: Základové knihovnictví, Jar. Čelakovský: O domácích i cizích registrech, zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláří, A. B. Černý: Karlův Kamenný most r. 1716), Jan Dolenský, ředitel školy v Praze (Jan Herain: Jak se jeví historický vývoj Prahy s okolím), Dr. Karel Ertl, professor ve Vídni (Dr. K. Ertl: Zur Heimatkunde von Oberklee), Hynek Gross, knížečí registrátor v Č. Krumlově (H. Gross: Václav z Rovného), J. U. C. Ješek Hoffmann v Praze (Die berühmtesten See- und Landreisen — Wien 1804, Band I., II., Dr. Fr. Šujan: Rakousko po válce třicetileté, V. Franta Šumavský: Jana Blahoslava Život Jana Augusty, Vystavka sanktpeterburgskoj akademii chudoběstv u 1839 godu), Alois Klaus, odb. učitel v Chrudimi (A. Klaus: O chrudimských pravovárečných městanech, A. Klaus: Z dějin cechovnictví na Chrudimsku), Charles Normand, architekt v Paříži (Ch. Normand: Le monuments et souvenirs Tchéques en France. I., L'ami de monuments et des arts parisiens et français. No. 118), M. Ph. J. Novák

na Smíchově (J. Novák: Pohřebiště u Černošic, J. Novák: O starých herbářích a botanických spisech, MUDr. J. Babor: Diluvialní člověk, E. Sedivý: Příspěvky k dějinám lékárnictví na Moravě a ve Slezsku), Dr. Jan Pohl, advokát v Zbirovně (Dr. J. Pohl: Poštovská trať Praha—Plzeň—Kleneč), E. Sittler, farář v Žižkově (Dr. A. Podlaha a E. Sittler: Album svatojanské, Album Svatovojtěšské, Loretánský poklad, J. Soukup a E. Sittler: Žirovnice, hrad v Táborsku, F. Bareš: Zvonaři a konváři mlaďoboleslavští, Slavnostní zasedání Archaeolog. sboru na oslavu goletého působení sboru), Jindřich Witzmann, knihař v Praze (Dr. K. Chytil: Dějiny českého knihařství), J. V. Želízko, assistent c. k. říš. geolog. ústavu ve Vídni (J. V. Želízko: Stanice diluvialního člověka v Kyjevě), Družstvo městského spolkového domu v Prostějově (Několik črt z posledních 15 let města Prostějova).

Děkuji upřímně všem dárcům.

Dále zařaděny do knihovny veškeré publikace vydané Společností a následující koupená díla:

Ze Soupisu památek: Pol. okres Přeštický, Okres Kladenský, Okres Českobrodský; O král. hradě pražském. (Dobrá zdání, jež podali zem. výboru král. Českého prof. Čelakovský, Kalousek, Rieger a Stupecký); Dr. R. Muther: Dějiny malířství; Aug. Sedláček: Hrady, zámky a tvrze české. Díl I. a X.; J. Herain — V. Jansa: Stará Praha; Fr. Palacký: Dějiny národa českého; Rud. Dvořák: Dějiny markrabství Moravského.

Z časopisů a děl docházejících výměnou zařadeny r. v 1907 do knihovny následující:

Čáslavský Kraj. Roč. I., Národopisný věstník. Roč. I., Mitteilungen des kgl. sächsischen Altertumsvereines, Heft 1—26, Časopis Musealnej slovenskej spoločnosti v Turč. sv. Martině. Roč. IX., Zeitschrift für österr. Volkskunde. XII., Slánský obzor. XIV., Sborník české společnosti zeměvědné. Roč. XII., Zprávy zem. statistického úřadu království Českého. Svazek I., sv. II., seš. 3., sv. III., seš. 2., sv. IV., seš. 2., sv. VII., seš. 1. a 2., sv. VIII., seš. 2., sv. X., seš. 1., Monatsblatt der k. k. heraldischen Gesellschaft „Adler“. Band V., Moravská jména místní (vým. s Maticí moravskou). Jahresbericht des kgl. sächsischen Altertumsvereine. 1905/06, 1906/07, Věstník České Společnosti nauk (třída fil. hist. jazyko-zpypná). Roč. 1906, Výroční zpráva české společnosti nauk za r. 1906, Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva (Nove serije sveska VI. a IX.), Mitteilungen der österr. Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde in Wien. I. u. II. Jahrgang, Materyaly antropologiczno-archaeologiczne i etnograficzne. Tom. IX., Jahrbuch des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich (Neue Folge IV. Band und V. Jahrgang. 1905—06), Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift. Band III., IV., Miniatury Muzeum narodowego w Krakowie a Zarys artystycznego rozwoju tkactwa i haftarstwa (výměnou s Národním museem v Krakově), Neues Archiv für sächsische Geschichte und Altertumskunde. Band XXVIII., Schiller-Medaillen (výměnou s Österr. Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde), Dr. Zd. Nejedlý: Počátky husitského zpěvu (vým. s Král. českou Společností nauk).

Knihovna čítala na počátku r. 1907 (po přečíslování) 735 děl o 1259 svazcích; k dílům již v knihovně se nalézajícím přibylo 36 svazků, dále přibylo 69 děl o 107 svazcích, takže čítá knihovna 805 děl o 1402 svazcích.

Doufám, že knihovna i na dálé bude vyrůstat, bude-li na ni pamatovalo autory, zvláště z řad členstva; prosím dále pp. členy, aby seznávše po vydání katalogu mezery knihovny, věnovali knihovně knihu některou, mnohdy pohozenou.

Vedle darů nutno pomýšlet na systematické doplnování ní knihovny zakupováním takových děl, která jsou nepostradatelná v oborné knihovně a která jednotlivec si nemůže snadno opatřit.

Mám tu na myslíku př. Památky archaeologické, Časopis českého muzea, Hrady, zámky a tvrze české a podob. Něco již bylo koupeno; jakým

tempem však bude možno postupovat dále, záleží ovšem na financích spolkových.

S p ú j č o v á n í m knih započato v listopadu a půjčováno prozatím první a třetí úterý v měsíci; vypůjčeno bylo 33 svazků.

Ze všeho, co zde uvedeno, jmenovitě ve zprávě pokladní, jest jasno, že správní výbor věnoval v r. 1907 značný peníz na knihovnu, zvláště na její zařízení, dále na vazby knih i nákup; v letech příštích bude se snažit, aby byla pokud možno nejvíce rozmožena. Než i dnes skytá již členstvu velice mnoho; nechť tedy pp. členové v hojně míře použijí této nové výhody, kterou jim Společnost nabízí!

V Praze dne 31. prosince 1907.

*Frant. Zuman,
t. č. knihovník.*

Zpráva o činnosti „Předhistorického Odboru“ při Společnosti. Ku konci r. 1906 dorozuměli se někteří členové Společnosti, zabývající se zvláště předhistorickou archaeologí, že se svolením správního výboru utvoří zvláštní odbor, aby intensivněji mohli pěstovati vědu archaeologickou.

Vnějším popudem ku provedení myšlenky bylo, že p. Dr. L. Niederle, profesor archaeologie na české universitě a člen Společnosti dovolil se vzácnou ochotou, aby spolučlenové a přítelé české praehistorie používali mohli sbírky a knihovny právě založeného kabinetu archaeologického ku svému studiu. — Když správní výbor svolil, že založen býti může praehistoricí odbor, konána byla dne 1. února 1907 ustavující schůze, v níž zvolen byl předsedou Odboru profesor anthropologie p. Dr. Jindřich Matiegka, zapisovatelem p. Dr. Prokop a referentem pro správní výbor p. assistent J. Jíra. V této schůzi bylo usneseno, že O. konati bude schůze, pokud možno každý měsíc a to v onom sále v Clementině, kde umístěny jsou universitní sbírky předhistorické, k čemuž p. prof. Dr. Niederle milerád přivolil. Na téže schůzi, jakož i na schůzi druhé stanoven byl blíže účel Odboru. O. má kriticky řešiti sporné otázky vědy archaeologické vůbec a ony, ve kterých liší se škola universitní od školy museální zvláště. Řešení otázek těch díti se má společným debatováním na základě podnětů nahodile se vyskytujících.

V roce 1907 konal O. 9 schůzí a podnikl vycházku do cihelny kbelské bohaté nálezy praehistoricími. Dovolávaje se podrobných referátů, uveřejněných v „Časopisu Sp. Př. St.“ o každé schůzi odborové, dovoluji si podat jen krátký přehled činnosti O.

Rádu archaeologických rozhovorů zahájil předseda O. p. prof. Dr. Matiegka poutavou přednáškou „O technice keramiky neolithické“. Navazuje na tuto přednášku, pojednal p. kons. Buchtela velmi podrobně a se vzácným porozuměním v několika schůzích o kultuře neolithické v Čechách. P. kons. probral zejména otázku o relativním stáří české kultury neolithické a některé speciální otázky týkající se neolithu v Čechách.

P. MUDr. Babor seznámil členy O. s nejnovějším stavem bádání palaeolithického rádu přednášek, v nichž kromě úvodní části velmi důkladně promluvil o rozdělení diluvia, o eolithech, o starším a mladším období palaeolithickém a jednotlivých jich stupních.

Vedle těchto přednášek rázu více vědeckého, o kterých velmi živě bývalo debatováno, zabýval se O. ve svých schůzích i nálezy praehistoricími. Tak podal p. kons. Buchtela zprávu o sídlišti únětickém v pískovně mezi Práčemi a Hostivaří a o žárovém pohřebišti u Dobřenic; přednášel o přechodní stanici ve Kbelích a o archaeologických výzkumech podniknutých v okolí Turnova; p. prof. Dr. Niederle demonstroval přehistorické nádoby a střepy věnované universitní sbírce; p. assistent Jíra referoval o hrobech neolithických v Podbabě, p. učitel Pecka promluvil o nálezech pravěkých z okolí Kosova a Radotína a p. prof. Havlík o výkopech v Rožďalovicích. Také archaeologickou literaturou obíral se O.: tak ku př. předloži

v předposlední schůzi pp. Dr. Niederle, Dr. Matiegka a Dr. Babor některé literární novinky z oboru praehistorie, o kterých živě bylo debatováno.

Nutno podotknouti, že schůzim O.-u přítomni bývali jako hosté zejména studující vysokých škol, kteří čerpali takto praktické vědomosti z jednání našich.

Působení O-u jevilo se v minulém roce také ještě jiným směrem. Člen Odboru, p. konservator Buchtela, požádán byl musejní rådou nově založeného musea v Bělé, aby nápomocen byl museu rådu i skutkem při archaeologických výzkumech v okresu bělském. P. konservator podnikl z té příčiny o prázdninách dvě cesty do okresu bělského. Při prvé cestě prohlédnuta byla veškerá místa v okresu, kde již nalezeny byly přehistorické starožitnosti; druhá cesta vedla na starobylé hradiště „Hrádek“ u Sudoměře, kde p. kons. Buchtela spolu s pp. Dr. Prokopem a Zumanem řídil předběžné, ohlédací výkopy, a kde letošního roku museum bělské hodlá provést důkladné prokopávky jednotlivých vrstev kulturních. — Pod dozorem p. kons. Buchtely bylo dále archaeologicky probádáno okolí Turnova, kterého súčastnili se členové pp. prof. Dr. Šimák s chotí, Dr. Prokop a řídící učitel Hrdina ze Stveřína a při kterém zjištěno a bedlivě prozkoumáno bylo na 40 nových, dříve neznámých nalezišť přehistorických ze všech období kulturních. — Konečně ohledal p. kons. Buchtela na požádání p. uč. Pecky hradiště Kosořské u Radotína a předměty tam nalezené.

Ukončuje zprávu svoji, vznáším ku veleváženému shromáždění prosbu, aby blahovořně posoudilo činnost „Praehistorického Odboru“ a uznalo jeho snahy, nesoucí se za vážnou a opravdovou prací na poli přehistorické archaeologie.

Praha, 31. prosince 1908.

Dr. K. Prokop,
t. č. zapisovatel odboru.

Předběžná zpráva o sjezdu na ochranu památek v Praze 1908.

(3. sjezd českých archeologů a spolků musejních.)

Od 2. sjezdu, konaného ve dnech 27.—28. srpna 1898 v Kutné Hoře, uplynulo deset let. Zatím se poměry neobyčejně změnily. Přibylo zájmu o otázky historické vůbec, rozšířila se věda umělecko-historická, rozmnožil se počet museí a spolků musejních a otázka ochrany památek historických a uměleckých vstoupila, o nový obor přírodních krás rozšířena a novým obsahem naplněna, do popředí činnosti všech zmíněných i příbuzných korporací. Jeví se potřeba, aby se znovu sešli všichni, jimž záleží na povzbuzení ruchu již utuchajícího, na obnovení zájmu ke všem otázkám s historií umění, archeologií a musejnictvím a přírodou scuvisicím. Je nutné, aby zejména venkov pochopil a s láskou a radostí podporoval intence ústředních korporací, aby spolková činnost byla naplněna novým obsahem. Jde o skutečný přerozd nejen názorů, ale i činů, jak toho žádá nová doba a nové myšlenky a v následcích toho o vliv na široké obecenstvo. Poňevadž předmět pieti většiny archeologů a musejníků, památka historická, umělecká nebo přírodní, je dnes ohrožena více než kdy jindy, má být hlavním článkem jednání sjezdového. Péče o památky, její theorie, praxe i organisač, má tu být předmětem podrobných debat, v nichž se mají vysvětliti a přístupnými učiniti všechny různosti v názorech nových a uznatí všechny nedostatky názorů starších. Sjezd má být ryze pracovní, bez representace a parádních řečí, má být pro neinformované školou, pro informované povzbuzením.

Pomíjíme prozatím hojných podrobností, jenom předem již oznamujeme, že o sjezd dle usnesení 2. sjezdu v K. Hoře pečuje naše Společnost s kutnohorským „Vocem“, „Čáslavskou Včelou“ a „Vlast. spolkem musejním“ v Olomouci a že sdružily se jako s rovnocennými členy komitetu sjezdového s Klubem „Zastarou Prahu“ a „Svazem čes. spolků okrašlovacích“. Doba sjezdu položena je po dobrém uvážení na dny 27. a 28. září a za místo zvolena Praha, v níž bude odbývána jubilejná výstava. Pracovní výbor jest složen z členů pořádajících korporací a ustoupí na sjezdu samém čestnému výboru zvlášť volenému. Zhruba rozvržený program sjezdu obsahuje: a) přátelskou schůzi účastníků dne 26. září večer spojenou s uvítáním přespolních hostů a s přednáškou, provázenou světelnými obrazy; b) jednání sjezdové dne 27. září v sekcích*) a to: dopoledne paralelně v sekci praehistorické a památkové (památky historické a přírodní), odpoledne v sekci musejní; dne 28. září dopoledne vycházku do chrámu sv. Jiří na Hradčanech, kde bude podána na skutečném podkladě podrobná zpráva o práci restaurační a odpoledne společnou schůzi všech sekcí a uzavření sjezdu. Finanční náklad sjezdu hradí se jednak z paušálního obnosu, hrazeného pořádajícími korporacemi, jednak ze sjezdového poplatku všech účastníků. Jednání sjezdu řídí se zvláštním jednacím rádem a usnesení jsou pro musejní spolky, jež podepíší revers, morálne závazna. Po sjezdu bude vydána zvláštní publikace, obsahující podrobně všecko jednání sjezdové a všechny pronesené řeči, bude-li předběžnou subskripcí zajištěno krytí nákladu. K účasti na sjezdu budou vyzvána všechna musea, spolky musejní, historické a okrašlovací, historikové, archeologové a to ze všech zemí koruny české. Od zvaní hostů cizích, zejména mimorakouských, ze zásady upuštěno; sjezd, omezený na české účastníky a jednající výhradně o záležitostech domácích, nehodí se k osvědčování sympatií cizím pracovníkům, nehledic k tomu, že by pozvání cdborníků národa jednoho vymáhalo respektování národů jiných a učinilo obratem ruky ze sjezdu internationální kongress.

Komitét oznámí v čas všem interessentům bližší údaje, ale Společnost již nyní appeluje na všechny svoje členy v Praze i na venkově, na spolky historické a musejní a na korporace příbuzné, aby šířili v okolí svém zájem o sjezd, po případě zasílali přání komitétu a — mají-li snahu účastnit se i činně sjezdové práce — přihlašovali se za spolupracovníky a referenty. Na zdaru sjezdu velice záleží; on může přinést nový život do celé organisační spolkové a býti mezníkem, od něhož se bude pocítovati intensivnější činnost na venkově ve prospěch ochrany památek ve smyslu nových názorů.

*) Kdo by chtěl referovat v některé sekci, přihlaš se co nejdříve „Pracovnímu výboru Sjezdu na ochranu památek v Praze 1908“ (A. B. Černý I. Karlova 12.)

VÁCLAV CHALOUPECKÝ: JAN Z DRAŽIC, POSLEDNÍ BISKUP PRAŽSKÝ. STUDIE KULTURNĚ-HIŠTORICKÁ.

IV. Role politická.

Jan z Dražic nebyl politikem velkého stylu. Pocházeje z dvorské šlechty české, přinesl, když se stal biskupem, k svému úřadu její tradice. Jako poslušný vasal podporuje krále ve všech jeho podnicích, vojskem,¹⁹¹⁾ penězi i osobní intervencí proti nepřátelům, jsa ochoten posloužiti svému pánu i klatbami. Jeho zájem politicky nepřekračuje hranice českého státu, ba sotva české dieceše. Zcela v intencích svého úřadu, spíše než do zahraniční, zasahuje do politiky vnitřní.

Jan IV. z Dražic biskupoval v době politické desorganisace, vnitřního i vnějšího rozvratu, v době, kdy česká politika tragedií olomouckou náhle podlomena, ztrácí svoje tradice, svůj program. Že český národ krátce před tím vzpamatoval se i z katastrofálních ran, měla zásluhu především dynastie. R. 1306 tento hlavní faktor mizí, a celá stavba se řítí.¹⁹²⁾ Nebylo konstantní vlády. „Národ stálé ústřední moci zbaven a vlivem cizím všelijak zmítán jsa, postrádal i pravidelného vývoje uvnitř i pevného postavení naproti

¹⁹¹⁾ Kronikář František vypráví (Pram. děj. čes. IV., 368), že vojenské povinnosti biskupů Pražských začaly za Tobiáše z Bechyně. Snad tomu třeba rozuměti tak, že od biskupa Tobiáše zřízena byla manství či nápravy, jako od jeho vrstevníka Bruna, na statcích biskupství Olomouckého. Srv. Emler, Urbář z cca 1295 a 1395.

¹⁹²⁾ J. B. Novák: K nové literatuře a nově nalezeným pramenům o Václavovi II. Čas. Čes. Hist., XII. str. 406.

cizině.¹⁹³⁾ Celkem za biskupování Jana IV. vystřídalo se na trůně českém šest králů ze čtyř různých dynastií, z nichž teprvé poslední byl jaksi pokračovatelem prvního.

Není dosti zpráv, jež by ostřejí osvětlily politickou roli biskupovu a označily jej jako stoupence té či oné strany. Ba skoro se zdá, že stál často nad stranami či mimo ně.¹⁹⁴⁾ Pokusíme se shrnouti aspoň ty, jež nás došly.

(Poměr Jana IV. ke králi Rudolfovi a Jindřichovi.)

První léta Janova biskupování minula celkem klidně. Leč smrtí Václava III. vlny politického života se zvířily. A statný, energický biskup nijak se jich nestranil. — V české šlechtě konce XIII. a poč. XIV. stol. jsou dvě strany: rakouská a protirakouská. Je tato zároveň národní? Těžká odpověď. Tyto skupiny měly vliv na směr české politiky, ale i její zdar a neúspěch přinášel brzy té či oné straně větší či menší účast na vládě. Silná vláda Václava II. doveďla protivý paralysovat. Ale vymřením Přemyslovců vášně vracejí se s plnou prudkostí.

Slo nejprvě o volbu nového krále. Strana rakouská kandidovala Rudolfa, strana protirakouská Jindřicha Korutanského. Přes to, že strana korutanská měla většinu, zvolen byl Rudolf. Volbu předcházelo jednání poselstva, jež hrozbami a prosbami, dary i sliby¹⁹⁵⁾ hledělo získat Rudolfovi uznání. Kde stál biskup? Strana (p. Viléma Zajíce), s níž biskup častěji vystupuje, setrvala v odporu. A také později poměr biskupa ku králi byl nepřátelský. Jan od nástupce Rudolfova dostává náhradu „za škody a různá příkoří, jež kostel Pražský od vojsk bláhě paměti králu Rudolfa a Albrechta na statcích biskupských *mnohonásobně utrpěl*“.¹⁹⁶⁾ Biskupův kronikář soudí o vládě Rudolfově nepříznivě,¹⁹⁷⁾ pravě, že „král ten mnohé křivdy způsobil panu biskupovi Janovi i národu českému. — — hlavu sv. Markéty i mnohé jiné klenoty a posvátné předměty odcizil kostelu Pražskému, začež bůh, soudce spravedlivý dny jeho zkrátil.“¹⁹⁸⁾ Leč biskup společně s velmoži strany rakouské vydává králi Albrechtovi 1306, 23. října listinu o privilegiích království Českého,¹⁹⁹⁾ dávaje tak svědectví, že

¹⁹³⁾ Frant. Palacký: Dějiny národu českého II., 1, str. 356.

¹⁹⁴⁾ Tomu, myslím, nasvědčuje, že sněm před volbou Jindřicha Korutanského konaný, na němž podíl braly obě strany, konal se v domě biskupově.

¹⁹⁵⁾ Novák-Novotný: Kronika Zbraslavská, str. 190. — Šusta: K volbě r. 1306. Gollův Sbírnik, str. 155. Palacký II., 1, str. 314.

¹⁹⁶⁾ Reg. Boh. II., č. 2165.

¹⁹⁷⁾ František Pražský, kap. 19; Palacký: Würdigung, str. 143. Hlas kronikářův, jenž se tu zcela odchyluje od své předlohy, je význačný.

¹⁹⁸⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 371.

¹⁹⁹⁾ Reg. Boh. II., č. 2112.

Rudolfa uznal. Snad dal se zprvu získat, ale nebyly-li mu sliby předem učiněné splněny, přešel do tábora nepřátelského. Za to král oplatil mu pustošením statků, a zdá se i nepřátelsky církvi stanoviskem ve sporu o patronát.²⁰⁰⁾

Po smrti Rudolfově jednali stavové o nového krále. Strany rakouská a korutanská střetly se znovu. Strana korutanská zvítězila. Došlo však k oné vášnívé scéně, při níž nejvyšší maršálek zemský a vůdce strany rakouské, Tobiáš z Bechyně proklát mečem. *Dějištěm sceny byl dům biskupův.* Pak teprve povolán na trůn Jindřich Korutanský.²⁰¹⁾ Leč biskup ani tentokrát nedal se získat zadarmo. Král Jindřich daroval mu — patrně za své uznání²⁰²⁾ — desátek z urbury královské. Věc sprostředkoval — a také ne bez zisku — pan Jindřich z Lipé.²⁰³⁾

(*Král Jan a Jan biskup.*)

Jindřich Korutanský v Čechách sklamal. Na snémě 29. června r. 1310 jednalo se veřejně o nového krále. Tam zasedal i biskup Jan IV. z Dražic.^{203a)} Nesplnil Jindřich naděje, které si od něho biskup sliboval? Či byl tu biskup veden přátelskými city k poslední Přemyslovně? Neb zzelelo se mu rozháraných poměrů v království? Možná, že působily tu všecky tyto momenty. Jisto je, že biskup měl k Lucemburkům, ač jich povolání na český trůn bylo dílem nepřátelských jemu mnichů cisterckých,²⁰⁴⁾ hned od počátku sympatie. Projev toho vidíme v tom, že kněžně Elišce daroval na její svatební cestu krásného bělouše a „dvě stříbrné číše vysoké a velké, zlatem skvěle ozdobené.“²⁰⁵⁾ A když nový panovník přitáhl do země, je biskup Jan první, jenž k němu přitrhl, veda s sebou i značnou pomoc vojenskou, s níž súčastnil se dobývání Kutné Hory, a potom Prahy, do které jeho vojáni první vnikají.²⁰⁶⁾

²⁰⁰⁾ Viz pozn. 97.

²⁰¹⁾ Palacký II., 1 str. 321; Tomek I., 465, Bachmann I., 721. Novák-Novotný, str. 195, jm. pozn. 7.

²⁰²⁾ V dvor. bibl. Videňské zachoval se koncept vasalské přísahy Jana IV. z Dražic, kde činí se o věci zmínka. Za zprávu tu děkuji zesnulému příteli p. Dr. Janu Gebaurovi.

²⁰³⁾ Reg. Boh. č. 2175. Formulář Jana z Dražic (tišt. Palacký: Formelb. I., str. 328 = Reg. Boh. II. č. 2164). O privilegiu tom se nikdy více zmínka nečiní. Nebylo-li zrušeno dříve, stalo se tak jistě při nastoupení Janově, kdy všechny vládní akty Jindřichovy prohlášeny za neplatné.

^{203a)} Tomek I., 480.

²⁰⁴⁾ Nepřátelský tón k Janovi IV. z Dražic patrný je v celé kronice Zbraslavské, jenž vrcholí v sarkastickém, byť snad vystižném, veršován Petrově (Pram. děj. čes. IV., str. 300). Zdá se, že kromě stranictví politického i jiných příčin (biskup jako výběrčí papež. desátku měl spor s řádem cisterckým) bylo to asi cítění nacionální, jež tyto dva muže, jinak dosti příbuzných zájmů, od sebe dělilo.

²⁰⁵⁾ Pram. Děj. čes. IV., 373.

²⁰⁶⁾ Pram. děj. čes. IV., 376. — Tomek I., 486.

Byly naděje, že mladý panovník z cizí dynastie zdomácní. Nestalo se tak. Tento muž narozený na západních hranicích říše, na rozhraní živlu germanského a románského, s příliš elastickým svědomím, ozdoba rytířstva, neohrožený bojovník a nezřízený světák, výborný diplomat a špatný vládce, stále horečnou činností rozčilovaný a nikdy po klidu netoužící, tolíkráte v svých plánech sklamáný a hned zas pro nové nadšený, věčně bez peněz a věčně marnotratný.²⁰⁷⁾ cítil se vždy cizincem v té zemi na severu, jež měla se mu stát novou vlastí. Vracel se tam z dobrodružných svých výprav vždy jen, aby své prázdné kapsy naplnil, a když vydřel každý groš, ujízděl zase do Francie, jejíž srdce — Paříž — jšouc středem vši rytířské kultury, po celý život přímo magneticky jej lákala; vládu přenechával jiným. Král Jan neměl Čechy rád; a země těšila se v jeho nepřítomnosti většímu blahobytu, než když v ní přebýval. Zvláště duchovenstvo a města pod ním trpěla.

Pomér krále Jana k Janovi biskupovi byl právě poměr biskupa ku králi. Král užíval plně jeho služeb, biskup byl z jeho nejvěrnějších, a zase naopak: král ujímal se biskupa. To, co žádá král na biskupovi, byly služby politicko-církevní, pomoc vojenská a finanční.

Biskupův letopisec František naříká, jak král „velebného otce pana biskupa Jana mnohokráte zarmucoval, veliké summy peněz na něm vymáhaje, a mnohá příkoří jemu čině, nepozoruje, jak znamenitě biskupství zvelebil — — Předchůdcové jeho, králové čeští, biskupům svým a jiným prelátům — — dary dávali — — tento však král je různými dávkami obtěžuje, zneuctívá, zarmuje a o statky olupuje“.²⁰⁸⁾

O politicko-církevních službách biskupových svědčí nejlépe jeho veřejná proklamace, vydaná v době, kdy bylo s králem nejhůře, před sněmem domažlickým (1318), v níž vyzývá odbojně pány, aby se navrátili k poslušnosti, příčítaje jejich zpronevěře zubožený stav země. Neposlechnou-li, hrozí tresty církevními.²⁰⁹⁾ — Biskup chrání poddané komory královské, Židy, proti násilnostem,²¹⁰⁾ a trpí, aby ve městech královských půjčovalo se na úrok proti zákazům církve.²¹¹⁾ Biskup vyhovoval ochotně přáním dvora, uděluje chráněncům jeho kanonikáty a bera podíl na dvor-

²⁰⁷⁾ Novotný Václ.: Adolfa Bachmanna Geschichte Böhmens. Čes. Čas. Hist. IX., str. 387.

²⁰⁸⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 400.

²⁰⁹⁾ Formulář Jana z Dražic, ruk. kap. fol. 323v (tišt. Palacký: Formelbücher II., č. 7.).

²¹⁰⁾ Jacobi, Codex epistolaris Joh. reg. Boh. č. 54. Židé píší králi: „Et petimus vos, ut regatari curetis dnis episcopis Pragensi et Olomucensi“ — — „qui in nostris turbationibus pro nobis seriose steterunt“.

²¹¹⁾ Cancellaria Arnesti str. 420, kde biskup Jan rozkazuje arciděkanům Bilinskému a Ústeckému, aby pátráním zjistili osoby zaměstnávající se lichvou, aby byly potrestány. Města královská se vyjimají.

ních slavnostech.²¹²⁾ R. 1316 assistoval při křtu krále Václava (později Karla IV.), jejž o čtvrt století později sám korunoval.²¹³⁾

A také vojenské své povinnosti učinil zadost v plné míře, jednak zvyšuje lesk a důstojnost královu, nebo representuje jej v cizině, jednak dávaje králi k disposici svůj lid válečný. Tak vypráví kronikář, že prvé než odešel na koncil Viennský,²¹⁴⁾ rytíře své a kaplany, jakož i čeleď skvěle oděl, přizdobiv je všecky svým znakem rodovým,²¹⁵⁾ „a tak provázen velikým vojskem i náležitým služebnictvem — s velikou ctí ode všech prelatů i klérku byl přijat.“ Rovněž na říšském sněmě konaném od Jana Lucemburského v Norimberce (1316, leden 6. — král Jan byl říšským správcem —) skvělým svým vystoupením získal čest králi i velmožům českým.²¹⁶⁾ Vojsko biskupovo, a někdy i biskup sám, běže podíl na všech válečných podnicích králových v zemi.²¹⁷⁾ O tažení biskupova vojska při příchodu krále Jana do země a o dobytí Prahy bylo již vyrapováno. Doba byla taková, že král vojenských služeb biskupových potřeboval dosti často. — Když se v Praze král upevnil, bylo nejprv třeba zjednat pořádek a mír. Zdálo se, že zkušenému Petrovi z Aspelt, jenž vládl místo Jana, podaří se věc trvale. V Čechách byl pokoj, pacifikována i Morava. Biskup přispěl králi k výpravě na Moravu silným sborem.²¹⁸⁾ — Ale již r. 1313 provází biskup osobně krále na sněm do Norimberka.²¹⁹⁾ — R. 1315 podnikl král výpravu proti Matěji Trenčanskému, provázen vybraným vojskem biskupa Jana, jehož král na dobu své nepřítomnosti ustanovil *vlastarem zemským*.²²⁰⁾ Král odchází ze země, a svěřuje správu její jiným. V té době (1315) vzniká známý spor mezi královnama. Vilém Zajíc k rozkazu panující královny zajal Jindřicha z Lipé; jeho přátele se pozdvihli proti králi, *proti biskupovi*, a položili se u Českého Brodu.²²¹⁾ V domácí válce té král opíral se o některé pány zemské, zejména i o *biskupa Jana z Dražic*.²²²⁾ — Král po smíru stran (1316, duben) odchází ze země, zůstaviv na svém místě Petra z Aspelt, arcí-

²¹²⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 334, 365, 410, 553, Reg. Boh. III., č. 42, IV., č. 265.

²¹³⁾ Pram. děj. čes. IV., 230, 382, Reg. Boh. IV., č. 1023.

²¹⁴⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 367.

²¹⁵⁾ Max Dvořák: Geschichte des Raudnitzer Schlossbaues, str. 8.

²¹⁶⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 379.

²¹⁷⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 368. „Nam quocienscumque ad expeditiōnēm sive bellum properabat (totiž král) mox secum in propria persona cum magno exercitu vel loco sui electam miliciam optime expeditam cum propriis sumptibus transmittebat“.

²¹⁸⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 378: „Johannes IV. — — — misit cum eo validum ac robustum exercitum armatorum“.

²¹⁹⁾ Palacký II., I, str. 412; Tomek I., str. 495. — Pram. děj. čes. IV., str. 379.

²²⁰⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 380. — Reg. Boh. č. 260.

²²¹⁾ Palacký II., I, str. 420.

²²²⁾ Tomek I., str. 500. Pram. děj. čes. IV., 382 „— rex cum auxilio ven. patris Johannis IV. Prag. ep. tres civitates — — — expugnavit“.

biskupa Mohučského. Neshody však zažehnány nebyly, spory propukají znovu. Arcibiskup složil vládu do rukou královny, a odešel ze země (1317). Domácí válka vzplanula opět. Pokus o smír mezi stranami zmařen náruživostí královny. Tu odvrátil se od ní i pan Vilém Zajíc z Valdeka. Královna volá svého chotě do Čech, a ten skutečně přítáhl (1307, listopad) do Lokte. V radě královské jsou dvě strany: jedni (*biskup*, Vilém Zajíc, Petr z Rožemberka a j.) radí, by král cizí žoldnéřské vojsko nevodil dále do země, jiní (Šumburk, pozdější žalobce na biskupa Jana), aby mocí potlačil odpor.²²³⁾ Poslední zvítězili. Král plní svou vlastní zem. Tu (1318) i věrní dosud pánové přidali se k vzbouřencům (Rožemberk, Zajíc). Jednáno již o sesazení rytířského krále a volbu nového panovníka.²²⁴⁾ *Biskup neopustil krále ani tentokráte.* Veřejným listem vyzval pány k obnovení poslušnosti, a neposlušným hrozí klatbami.²²⁵⁾

To stalo se krátce před sněmem Domažlickým, na němž dočíleno dohody mezi králem a panstvem zemským (23. dubna 1318²²⁶⁾). Pět dní na to zajat v Praze od pána Jindřicha z Lipé a Viléma Zajíce *Jindřich ze Šumburka*, kancléř králův, žalobce na biskupa Jana u kurie římské, a v okovech odveden na Křivoklát. Propuštěn teprv po čtvrt léta za značné výkupné.²²⁷⁾

Tou dobou prohlášena již Janova suspense a on obeslán do Avignonu.²²⁸⁾ Marně biskup žádal jednat skrze zástupce, marně král — zdá se ze sněmu Domažlického — psal papeži, aby nevěřil slovům udavače,²²⁹⁾ dne 10. května 1318 opouští Jan Čechy.²³⁰⁾

Když pak se po jedenácti letech vrátil, poměry byly jiné, a on sám byl také jiný. Zájem jeho přesunul se více na pole kulturní: *z politika stal se mecenáš.*

Ovšem své vasalské povinnosti, pomáhati králi, zbaven nebyl. Tak r. 1328 napomíná papež krále, aby ustal od vymáhání platů (pro suspendovaného biskupa) a povinného počtu ozbrojenců,²³¹⁾ a r. 1331, když hrozila válka s Rakousy, obrací se král listem na biskupa Jana, „aby shromáždě své přátele, nápravníky a jiné lidi

²²³⁾ Pram. děj. čes. IV., 243, 388. — Tomek I., 504.

²²⁴⁾ Palacký II., 1 str. 431.

²²⁵⁾ Formulář Jana z Dražic (Palacký, Formelb. II., č. 7).

²²⁶⁾ Novák-Novotný, kn. II., kap. 3. str. 439 n.

²²⁷⁾ Tamt. 441.

²²⁸⁾ Reg. Boh. III., č. 431.

²²⁹⁾ Formulář Jana z Dražic, ruk. kap. fol. 73. v *seznamu* „Rex supplicat dno pape, ut non recipiat verba informatoris, que contra episcopum suum principem proponuntur“. Ve formuláři list tento již není. List hodi se — po tom, co víme o chronologickém určení formuláře — jedině do této souvislosti. že se to stalo asi přímo na sněmu Domažlickém, soudím z toho, že papež posílá čelným šlechticům, o nichž víme, že na sněmu byli, listy, žádaje podporu pro inquisitora (Reg. č. 440). Viz níže.

²³⁰⁾ Novák-Novotný 441.

²³¹⁾ Reg. Boh. III., č. 1475 „armigerorum consueta servicia pro defensione regni tui“.

zbrojné jízdné, k němu osobně přithrhl²³²⁾ což se v krátkém čase stalo²³³⁾; avšak z vlastní iniciativy biskup politicky již nevystupuje.

V. Spory s řády žebrovými.

(Koncil viennský.)

Cleri libertas, crimina Templi concilii vere Wyenne causa fuere.²³⁴⁾

Na podzim r. 1311 odešel Jan IV. z Dražic, biskup Pražský, na koncil viennský.²³⁵⁾

Před svým odchodem učinil testament a jistá opatření ve správě duchovní.²³⁶⁾ Mistra Oldřicha z Paběnic ustanovil administratorem, Tomáše, děkana Boleslavského, officialem.²³⁷⁾

Četnou svoji družinu oděl novým rouchem se znakem svého rodu: stalo se to patrně za účelem representace.²³⁸⁾

Koncil viennský je památný, že je to poslední koncil všeobecný středověku, a že je to koncil reformní. Pro biskupa Jana má hlavně tu důležitost, že na něm a jím dostal bási své pozdější činnosti pastýřské, *program* pro zítřek.

Všeobecný koncil viennský, svolaný papežem Klimentem V., měl vyřídit tři věci: 1. zrušení řádu templářského, 2. provést reformu mravů a církevní svobody. 3. boj — respektive desátek — pro Svatou zem.

Koncil zahájen slavnostním sezením v katedrále; taková měl ještě dvě. Publikováno na nich, co ujednáno v poradách a výborech. Výbor byl širší a užší. Měly v něm býti zastoupeny všecky země, národy i stupně hierarchické.²³⁹⁾ Na koncil přijíti měli všichni biskupoyé a preláti pokud možno, a pokud byli pozváni. Ti, již by nepřišli, měli poslat zástupce s plnou mocí. Takými mohli býti i jich bratři biskupové,²⁴⁰⁾ jež se koncilu súčastnili. Diecesáni měli přinést zprávy o svých diecesích, měli podati návrhy a stížnosti.²⁴¹⁾

Metropolita diecése české, Petr arcibiskup Mohučský, na koncilu nebyl.²⁴²⁾ Byl příliš zaměstnán vladařskými starostmi v říši české. Tím stoupil pravděpodobně význam Jana z Dražic, jako

²³²⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 310.

²³³⁾ Pram. děj. čes. IV., 407.

²³⁴⁾ Poznámka v kodexu děčínském MS. 101, kdysi kláštera kanovníků sv. Augustina v Roudnici založeného od Jana IV. z Dražic.

²³⁵⁾ Posledně datuje 13. srpna 1311. Reg. III. č. 42.

²³⁶⁾ Formul. Jana z Dražic (Palacký: Formelb. II., č. 211, I., str. 249 No. 28).

²³⁷⁾ Formul. Jana z Dražic (Pal. I., str. 252, No. 34, II., č. 212).

²³⁸⁾ Pram. děj. čes. IV., (František) 367.

²³⁹⁾ Höfele-Knöpfer: Conciliengesch. XI., 517.

²⁴⁰⁾ Hirschius: System des kathol. Kirchenrechts III., 359.

²⁴¹⁾ Höfele op. cit.

²⁴²⁾ Böhmer, Reg. 1246—1313 st. 346 (citováno dle Höfele-Knöpfer).

zástupce říše Lucemburků a — není to nemožné — i zástupce Petra.²⁴³⁾ Aspoň se žádný jiný prelát z arcidiecese Mohučské nejmenuje. A tak je možným, že jako na koncilu samostatně se jmenují „prelati Daciae,²⁴⁴⁾ že vystupoval Jan z Dražic jménem prelátů „Bohemie et Polonie“. Lze soudit, že dostalo se mu dosti příležitosti súčastnit se konciliárních porad, a poznati tak, jak je jinde a jak je v Čechách. Do jisté míry to patrno z pozdější jeho činnosti.

Nejprve na koncilu jednáno o Templářích. Biskup Jan ustanoven byl (1308) s arcibiskupem Hnězděnským prokurátorem v processu proti Templářům pro země české a polské (in partibus Boemie et Polonie);²⁴⁵⁾ leč o jeho činnosti v tomto směru, jak v Čechách, tak na koncilu není zpráv.

Větší účast, zdá se, že měl biskup na poradách reformních. Reformní činnost koncilia vienského nevybočuje ještě nijak z mezí t. ř. reformy konservativní. Slo především o odstranění některých nepřístojností v hlavě i v údech. Proti stávající církevní ústavě se však koncil neobrací. Celá jeho reformní činnost dala se zařaditi do rubriky v dekretaliích „de vita et honestate clericorum“. Vedle toho má se dostati klerikům ochrany proti laikům.²⁴⁶⁾

Leč ozvaly se na něm i ostré hlasy kritisující centralistickou politiku papežskou. Janovi byly věci ty dosud cizí. Čechy v době té byly pro kurii ještě terra incognita.²⁴⁷⁾

Více asi dotkly se biskupa stížnosti na řady žebavé. Mendi-kanté měli od papežů 13. st. rozsáhlá privilegia. Podléhali skoro výhradně jen iurisdikci svých představených a papeže. Dioce-sáni žádali odstranění privilegií všech. Papež Kliment V. obnovil bullu Boniface VIII. „*Super cathedram*“: Mniši žebaví smějí vykonávat správu duchovní jen s přivolením biskupa a jako od něho vyslaní. Čtvrtý díl příjmů při pohřbech mají odevzdat místnímu faráři.²⁴⁸⁾

„*Super cathedram*“ čelila hlavně proti Minoritům. Jiná ustanovení koncilu vienského, o inquisici čelila proti Dominikánům. Zde definován poměr mezi biskupem a inquisitorem: nemají nikdy a v ničem postupovat jeden bez druhého. Čili: inquisitorům třeba vždy schválení biskupova.²⁴⁹⁾

Biskup pobytom na koncilu dostal rozhled po světě křesťanském, dostal program: provésti jeho nařízení. To stalo se mu jaksi osudným, a vedlo jej ve při vzniklé ke kurii římské znovu.

²⁴³⁾ Zdá se na to ukazovati Janovo representativní vystoupení i přijetí ve Viedni. F. r. b. IV. (Frant.) 367.

²⁴⁴⁾ Archiv f. Lit. u. Kirchengesch. IV. Ehrle: Aus den Acten des Wiener Concils 372, 394, 430.

²⁴⁵⁾ Registr. Clementis V., sv. II.—III. č. 3515.

²⁴⁶⁾ Haller: Die Päpste u. die Reform, st. 52 n.

²⁴⁷⁾ viz str. 13 sled.

²⁴⁸⁾ Archiv f. Lit. u. Kirchengesch. Ehrle, st. 442. Corp. iur. can. II., Clementin. lib. III., tit. VIII. cap. 2. a cap. I.

²⁴⁹⁾ Corp. iur. can. II., Clementin. lib. V., tit. III. c. 1.

Jan z Dražic těšil se Vienně pozornosti papeže, který, když odcházel, poslal za ním do Lyonu dary.²⁵⁰⁾

(Řády žebravé.)

První konflikty, které vznikají ve vlastním lůně církve české před hnutím husitským, týkaly se řádů žebravých a kacířů. Vznik mendikantů i kacířů není daleký ani do času, ani místa. Ze severní Italie a jižní Francie šíří se na poč. 13. stol. do Evropy. Je to idea apostolské chudoby, je to celkem táz nálada náboženská, již získávají půdu. Jedni byli od stolice papežské všemi možnými prostředky podporováni — druzí pronásledováni.

Mnichové až dosud žili většinou na venkově, na statcích, a málo obírali se lidem. Mnichové žebraví jsou řády městskými. V městech a předměstích jsou jejich sídla, styk s lidem u nich nikdy neprestává. Pomocí terciářů vnikali do nejšířších vrstev. Kázali, zpovídali, ujímali se nemocných, zakládali špitály a jiné k jich zakládání vybízeli. Záhy dobyli srdcí měšťanů. Často celé cechy volily hřbitovy při jejich kostelích.²⁵¹⁾

S úspěchem rostl i blahobyt. — Bratří měli původně jít světem jako poutníci. Měla jim stačit jedna sukně. Každý majetek byl jim zapovězen. Při tom však měli žít v proudu života, měli pečovati, aby símě jimi zaseté nezašlo. Tu ideál snílka z Assisi narazil na překážky. Idea chudoby a těkavého života ustupuje do pozadí. Bratří mají stálá sídla, věnují se správě duchovní. Neměli beneficií; tím horlivěji věnovali se činnosti pastýřské. Papežové je v tom podporovali: dali jim privilegia. Zvláštním jejich příznivcem je Řehoř IX. (1227—41). Mendikanté mohli všady svobodně kázati, konati služby boží, slyšeti zpověď, zakládati vlastní hřbitovy.

Mendikanté strhli na sebe značnou část duchovní správy, a stali se tak nebezpečnými konkurenty klérku farního. Nešlo jen o duše věřících. S duchovní správou rostly i příjmy. A mendikanté zašli často v této horlivosti za dovolené meze. V době farních služeb lákali věřící zvláštními pobožnostmi, a přemlouvali je přijímati svátosti v jejich kostelích. — To bylo příčinou mnohé řevnílosti a mnohých sporů. Záhy utvářejí se dva tábory: mniši — a duchovenstvo farní.

Duchovenstvo farní nejtíže neslo ztrátu příjmů za pohřby a spojené s nimi odkazy. Biskupové stojí zpravidla na straně klérku farního. Kurie se ujímá mnichů žebravých. Avšak po četných a oprávněných stížnostech stává se i její postavení méně rozhodným. Innocens IV. (1254) zakazuje Minoritům a Dominikánům slyšeti zpověď bez svolení faráře. Zvláště důležitá je bulla Bonifáce VIII. (1294—1303) „*Super cathedralam*“. Jeho nástupce Benedikt XI., ji sice zrušil, ale za Klimenta V. na koncilu vienském

²⁵⁰⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 367.

²⁵¹⁾ Tak na př. řezníci staroměstští u sv. Jakuba (Tomek).

znovu obnovena.²⁵²⁾ Jí omezují se svobody mendikantů. V bulle²⁵³⁾ se stanoví: Bratří smějí svobodně kázati; ne však v hodinách, v nichž káže duchovenstvo farní. V kostelích farních smějí mendikanté kázati jen s přivolením faráře, neb dioecesána. — Zpověď smějí bratří slyšeti a pokání udělovati, jen když dosáhli svolení dioecesána, a sice tak, že rády presentovali mu k účelu tomu vyvolené své členy, kteří pak dosáhli od něho schválení. Kdyby je tento odepřel, mohl je udělit papež. — Bratří smějí mít vlastní hřbitovy, a pohřbívat ty, již si přejí býti u nich pohřbeni. Ale! — ze všech a jakýchkoli z pohřbu plynoucích příjmů mají čtvrtý díl (*portio canonica, quarta funeralis*) odevzdati duchovnímu farářimu.

Spor tím zcela odstraněn nebyl. Důmyslnou interpretaci hleděli se mendikanté ustanovením vymknouti.

Biskupové sami přicházeli s rády žebrovými do sporů stran exemplce. František z Assisi slíbil pro sebe a své nástupce poslušnost pouze papeži. Regule schválena (1223) a exemplce Minoritů všeobecně uznávána. Papež Řehoř IX. rozšířil ji i na Dominikány. Mendikanté nabyla analogického postavení v církvi, jaké tato měla ve státě. Věc pak stupňována centralistickou organizací. — Jiné jich privilegium bylo, že smějí sloužiti v místech stížených interdiktem, vyjma papežským. — Směli přijímati svěcení od každého biskupa. — Kostelům jejich dostalo se odpustků v určitých dnech. Mnichové jimi neskrblili.²⁵⁴⁾

(Rády žebrové v Čechách.)

Tak bylo jinde, tak bylo i u nás. Rády žebrové dostaly se k nám v prvé polovici st. XIII. Záhy se rozšířily. Dvůr jim přál.

Ale i u nás záhy slyšíme o třenicích. R. 1245 přše papež biskupům a prelátům rozličných krajin, mezi nimiž jsou Čechy na prvním místě, aby zdrželi se i jich podřízení všelikého násilí proti Minoritům. R. 1278 je zpráva, že farář v Kladsku dopouštěl se proti tamním Minoritům násilí.²⁵⁵⁾ Čeho se tyto spory týkaly, není zpráv. Patrně toho, čeho následující, zasahování Minoritů do správy církevní a z toho vzniklá konkurence. Nenávist kleru farního šla tak daleko, že někteří kněží nemocným, kteří Minoritům se zpovídali, nechtěli ani posluhovati svátostmi umírajících.²⁵⁶⁾

Olomoucký biskup Bruno ještě r. 1253 uznává užitečnost rádu žebrových, a vyvraci řeči, jakoby zpověď u nich byla neplatnou. Nazývá mnichy věrnými pomocníky farářů. Ale brzy se

²⁵²⁾ F. Ehrle: Aus den Acten des Wiener Concils. Archiv f. Lit. u. Kirchengesch. IV., 442.

²⁵³⁾ Corpus iuris canon. Constit. Clement. lib. III., tit. VII., cap. 2.

²⁵⁴⁾ Mimo citované, použil jsem tu Gollova článku: František z Assisi ČČH. III. a disertace: Wieshoff: Stellung der Bettlerorden in deutschen freien Städten im Mittelalter, 1905, kap. I.

²⁵⁵⁾ Hýbl, Počátky Minoritů v Čechách, Čes. Čas. Hist. III., str.

343 n.

²⁵⁶⁾ Hýbl I. c.

poměry změnily. Týž Bruno ve své relaci pro koncil lyonský (1273) žádá,²⁵⁷⁾ aby privilegované postavení mendikantů bylo zrušeno, aby jim dovoleno bylo pouze kázati a, aby i v tom podřízeni byli biskupům. Neboť tam, kde se bratři žebraví usídili, píše, přestává návštěva kostelů farních. Tito čtou řadu krátkých mší časně z rána mimo jedné slavné, a tím zdržují lid od bohoslužby farní. Od návštěvy jiných kostelů, než vlastních, zrazují. Udílejí odpustky na celá léta. Mají při svých kostelích jakési všeobecné hřbitovy, a tak odkazy církvi učiněné dostávají se jiným, než komu právem patří.²⁵⁸⁾ Tím farní klerus trpí škodu.

A v dioecesi Pražské nebylo asi jinak. Mnoho ovšem záleželo na postavení a poměru dioecesána k řádům žebravým. Biskup Tobiáš z Bechyně proti mendikantům nevystupoval. A přece i tu pronikají zprávy o svárech mezi mnichy a klérem. — V kterém s městě povstal spor o to, smejí-li se věřící bez svolení faráře zpovídat Minoritům. Měšťané dotázali se biskupa. A ten, odvolávaje se na kanonické právo, zakazuje zpovídat se Minoritům bez svolení faráře.²⁵⁹⁾ Spor za Jana z Dražic se vraci.

(*Nacionální postavení mendikantů.*)

V Čechách však k sporům těmto druží se i jiné, o národnost. Mendikanté přišli do Čech z Němec. (Minorité v Čechách patřili zprvu k provincii německé, pak k saské. Později teprve vznikla samostatná provincie česko-polská.²⁶⁰⁾ Jejich kláštery jsou v městech, kde němečtí patriciové jsou v prvé řadě jejich příznivci. V Čechách v řádech vládl duch německý. Dvůr královský, přející hlavně minoritům, tomu neodporoval.

Minoritům vyčítáno, že němčí. Do Čech a Polska přesazují prý, Němce, více než třeba; mnichy však jazyka slovanského rozptylují mezi cizí národy; dále že českým a polským minoritům se brání, aby volili si sami ze sebe představené, jako to činí jiní národnové.²⁶¹⁾ Protivy tyto se v stol. XIV. ještě stupňují.

(*Spory Jana z Dražic s mendikanty zvl. s Minority.*)

Jan z Dražic v prvých letech svého biskupování žil s mendikanty v poměru dobrém. Byl protektorem Minoritů v Čechách,²⁶²⁾

²⁵⁷⁾ Reg. II., č. 845.

²⁵⁸⁾ „legata sunt ab eis (totiž věřících) penitus relegata“.

²⁵⁹⁾ Formulář Tobiáše z Bechyně.

²⁶⁰⁾ Hýbl I. c. 341.

²⁶¹⁾ Palacký: Über Formelbücher I., č. 54, 55, 59, 60. Lístky tyto pocházejí z Formuláře královny Kunhuty, z konce 13. st. Formulář obsahuje vesměs dictamina. Tim však neklesá cena těchto listů pro vypravování historické; naopak: hlásí se tak v nich mínění, ne-li veřejné, jistě velmi rozšířené. O formuláři: J. B. Novák, Góllův sborník, str. 124 n.

²⁶²⁾ Formul. J. z Dr. Palacký: Formelb. II., č. 216.

jeho světící biskup byl Minorita.²⁶³⁾ Dominikánů vážil si pro jejich učenost; Dominikána Koldu doporučel za poenitenciáře při dvoře papežském.²⁶⁴⁾

Když se Jan IV. z Dražic vrátil z Vienny, svolal synodu,²⁶⁵⁾ a oznámil duchovenstvu své diece, o čem jednáno na koncilu; zároveň publikoval nové kanony. Jmenovitě ohlásil obnovení bully „*Super cathedram*“ a nařídil její zachovávání. Kanony ty čelily většinou proti řádům žebrovým.

Konflikty dostavily se víc než záhy. Nová ustanovení koncilu ztenčovala značně příjmy mendikantů. Řády se bránily. Šlo jim o existenci.

První srážka byla s mendikanty Litoměřickými r. 1312. Litoměřice stíženy interdiktem. Avšak tamější Minorité a Dominikáni zachovávali jej jen na oko,²⁶⁶⁾ ač jej zachovávati přislíbili.²⁶⁷⁾ Ve skutečnosti pohrbívali a sloužili. Činili tak prý z lakoty. Mistr Oldřich z Paběnic, patrně na příkaz biskupů napomíná je, aby interdikt zachovávali.²⁶⁸⁾ Dovolává se ustanovení koncilu vienského.²⁶⁹⁾

Na koncilu vienském vydáno ustanovení, že se má každý nejméně jednou do roka zpovídati *vlastnímu* knězi.²⁷⁰⁾ Byl „vlastním“ knězem mnich žebrový? A týmž koncilem obnovená „*Super cathedram*“ stanovila, že mnichům třeba k udělování svátosti pokání předběžného svolení diocesána. To vše vykládali faráři tak, že bratři žebroví nemají vůbec moci zpověď slyšeti a pokání ukládati, a vyzývali své osadníky, aby se mnichům zpovídati přestali.²⁷¹⁾ Jiní moc rozhrešovatí bratřím neupírali, ale pravili, že každý, kdo se vyzpovídá mnichovi, má se ještě jednou zpovídati

²⁶³⁾ Reg. III., č. 745.

²⁶⁴⁾ Formulář J. z Dr. ruk. kap. fol. 225.

²⁶⁵⁾ Pram. děj. čes. IV., 367.

²⁶⁶⁾ Formul. J. z Dr. (Pal. Formel I. č. 140) „quod interdictum — — in Lithomericz — — positum, colorem observacionis ostenditus, sed in effectu minime observatis“.

²⁶⁷⁾ Soudíme tak dle analogie z doby Tobiáše (Novák, Formulář T. z B.), kde biskup o zachovávání interdiktu vždy žádá, neboť byli vyjmuti z jeho jurisdikce.

²⁶⁸⁾ Formul. J. z Dr. (Pal. Frmlb. I. č. 140). List je bez data, ale praví se v něm: „sub pena *constitucionis* d. Clementis pape *moderni*“. Tedy po koncilu (skončen 6. květ. 1312) a před smrtí papeže Klimenta (14. dubna 1314). — Mimo to mluví se v listu o pustošitelích statku „*Petri Prag. et Wyssegraden. prepositi*“. Tím byl Petr z Lomnice, jenž v červenci r. 1312 jmeneje se „electus episcopus Olomucensis“ (Reg. III., č. 81, 82). Tedy událost stala se bezprostředně po návratu Jana z Dražic z Vienny.

²⁶⁹⁾ Corp. jur. can. Clementinarum lib. III. tit. VII. cap. 1. „Eos — — qui — interdicti tempore — — excommunicatos publice — — se pelire praesumpserunt, decernimus ipso facto excommunicationis sentencia subiacere, a qua nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium diocesani episcopi — — satisfactionem exhibuerint completem — — nullo eis exemptionis vel quovis alio privilegio — — suffragante.“

²⁷⁰⁾ Reg. IV. č. 950.

²⁷¹⁾ Formul. J. z Dr. (Pal., Formelb. II., č. 216 a); b), c)).

svému faráři, neboť ten jedině zná jeho svědomí.²⁷²⁾ Ovšem že tato horlivost farářů i mnichů žebravých nebyla nezništěná. Za zpověď se platilo.

Biskup odepřel vysvětiti mnichům žebravým hřbitov v Ročově, a těm, již tak učiniti chtěli, svěcení zakázal.²⁷³⁾ Patrně zdráhal se mendikanté zachovávati ustanovení „Super cathedram“ a platiti čtvrtou část z příjmů pohřebních (quarta funeralis) místnímu faráři. Z té doby asi pochází i listina zachovaná toliko ve formuláři, v níž biskup Jan z Dražic uděluje 40tidenní odpustky těm, již by pohřbívali při svých farních kostelech.²⁷⁴⁾ Stalo se to patrně za tím účelem, aby věřící byli odvráceni od mnichů žebravých.

Král Jan založil klášter Magdalenitek, jenž se nacházel v bezprostřední blízkosti konventu Františkánů Pražských. To odporovalo prý jejich privilegiím. Mimo to rád nebyl dosud schválen. — Biskup Jan se Magdalenitek ujímal;²⁷⁵⁾ jednak proto, že založeny králem a že stály pod jeho jurisdikcí, ale snad též, že konkurovali s mnichy žebravými. — Sulislav Pnětluk pustošil a loupil na statcích biskupských. Byl za to dán do klatby. V klatbě zemřel (1313). Postoloprtský opat (benediktin), kde přál si Pnětluk být pohřben, pohřeb odepřel. Minorité žatečtí vykonali jej však s nemalou slávou. Biskup, který nemohl minority dáti do klatby, nařídil duchovním žatecké provincie, aby zakázali pod trestem exkommunikace každý styk s mnichy. „Jako oni se oddělili ode vší církve, mají se i věřící od nich oddělit v udělování almužen a jiných dobrdin.“²⁷⁶⁾

Duchovenstvo poslechlo. A ponuknutý jím lid vrhl se na klášter minoritů žateckých, pobořil jej a mnichům způsobil mnohá příkoří. Biskup prý lidu vykládal, že netřeba se mu proto báti klatby.²⁷⁷⁾

Minorité stěžovali si na biskupa u stolice papežské (udání o podporování biskupem řádu Magdalenitek papežem neschválených obviňuje ho již vlastně z kacírství). Po smrti Klimenta V. dostává biskup kárávě dopisy od některých kardinálů.²⁷⁸⁾

Mendikantům šlo však více o prospěch hmotný než o reformní zásady koncilia vienského. A tak když biskup Jan se snažil ve správě církevní zachovati přednost duchovenstva farního, uvarovali se hmotných ztrát tím, že přestupovali k řádu benediktinskému. Měli na to papežské privilegium. Z toho povstávaly nové sváry a pohoršení. Biskup Jan zakázal, aby přestoupivším mnichům

²⁷²⁾ Reg. IV. č. 950.

²⁷³⁾ Formul. J. z Dr. (Pal. II., č. 216).

²⁷⁴⁾ Formul. J. z Dr. ruk. kap. fol. 311v (kn. II., č. 97).

²⁷⁵⁾ Formul. J. z Dr. (Pal. II., č. 216). — Tomek I., sir. 507 a 534.

²⁷⁶⁾ Formul. J. z Dr. (Formelb. II., č. 214).

²⁷⁷⁾ Formulář J. z Dr. Tamtéž.

²⁷⁸⁾ Formulář J. z Dr. Tamtéž. — Palacký: Dějiny III., 9.

řádů žebravých svěřena byla jakákoliv hodnost spojená s duchovní správou.²⁷⁹⁾

(*Spory Jana z Dražic s Dominikány o inquisici.*)

Stejným asi časem (po koncilu vienském) dostal se Jan IV. z Dražic do konfliktu s jiným řádem žebravým, s Dominikány. Šlo o inquisici. Také o této otázce jednáno na koncilu vienském.²⁸⁰⁾ Pojem inquisice již sám v sobě obsahuje pojem kacířů. Jací to byli kacíři? Jaká to byla inquisice? — O prvých kacířích v zemích českých je zpráva v bulle Alexandra IV. r. 1257. Nic určitého se nepraví. V sousedních zemích (Bavořích, Horních Rakousích) byli Valdenští. Palacký se domnívá, že ani čeští kacíři nepatřili k sektě jiné.

Na počátku vlády Jana Lucemburského objevují se v Čechách noví kacíři. K naléhání krále povolil biskup Jan z Dražic, aby vysláni byli inquisitoři. Byli to Dominikáni. Pátrání jejich potkalo se s výsledkem. Království hemžilo se kacíři.²⁸¹⁾ Petr Zittavský nazývá je „beghardos gyrovagos“.²⁸²⁾

Tito scházejí se tajně k svým bohoslužbám, někdy i v noci. Mají své vlastní kněze a jakousi organisači. Kněží jich jsou nazýváni biskupy. Kněží kází. — Od církve liší se pojetím praktického křesťanství, i dogmaty. Neuznávají církevních svátostí. Křest nemluvňat od katolických kněží pokládají za neplatný a křtí se znova. Při udělování svátosti pokání nečiní rozdílu mezi knězem a laikem. Přísahu, i pravou, pokládají za hřích. Mají své zvláštní

²⁷⁹⁾ Formulář J. z Dr., ruk. kap. fol. 282. Listina ve výtahu zní: „Johannes etc. Universis . . . nostre iuridiccioni subiectis salutem . . . Officii nostri debitum exposcit, ut animarum obviemus periculis, provideamus saluti scandala, et dissensionis materiam removamus a subditis, et ecclesiarum desolacioni et destruccioni quantum possumus occurramus.

Cum igitur certo experimmo didicerimus ex personarum fratum Predicotorum, Minorum et aliorum mendicantium ordinum ad ordinem s. Benedicti transitto animarum pericula . . . provenire, nasci scandala . . . ac discordiarum materiam exoriri ita, quod ex hiis ecclesie sive monasteria et eorum rectores gravem, ymmo irreccuperabilem, paciuntur nocturam, nos . . . sanctissimi patris D. N(icolai) pape quarti privilegia concessa ordini Minorum sequentes . . . statuimus . . . ut fratres predictorum ordinum . . . qui . . . ad ordinem s. Benedicti . . . transiverunt iam, seu transiverint in futurum, in predicto ordine . . . nullam omnino administracionem, vel officium, curam animarum-habentem, nec eciam ad aliquam dignitatem vel prelaturam — — — quoquomodo possint assummi absque nostra licencia speciali et assensu.

Listina tato nalézá se v dotčeném formuláři ve spojení s jinou pod názvem „statuta . . . ordinis s. Benedicti“. Tento druhý statut (v téme formulář f. 282') posílá biskup samostatně Kunigundě abatyši sv. Jiří. Kunigunda nastoupila 1302 a r. 1321 zemřela (Tomek I., 518). Leč chronologii lze dále zúžit: Jan biskup odešel 1318 do Avignona. — S mnichy žebravými dostal se do sporu až po koncilu vienském. Věta „ut provideamus scandala atd.“ ukazuje již na spor pokročilý; tedy asi r. 1315.

²⁸⁰⁾ Hinschius V., 476.

²⁸¹⁾ Reg. III., č. 431.

²⁸²⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 249.

učení o trojici. Podstatnou jednotu trojice popírají. O Kristu učí, že neměl skutečné tělo lidské, nýbrž pouze zdánlivé. Věří, že stále vládne Lucifer.²⁸³⁾

Kdo byli tito sektáři v Čechách? Pravděpodobně Katharové. Jest však možné, že byli též Valdenští, a sice nějaká radikálnější větev,²⁸⁴⁾ neb i obojí. Do Čech přišli z Lombardie a z Německa;²⁸⁵⁾ počátkem 14. st. byli již značně rozšířeni,²⁸⁶⁾ zvláště v Čechách jižních kolem Jindřichova Hradce,²⁸⁷⁾ na Bechyňsku a Písecku.²⁸⁸⁾ Ani v této době spojení se zemí mateřskou neprestalo. Kacíři v Čechách konali sbírky a posílali je do Lombardie. Tam také chodívali jejich stoupenci, aby se vzdělali v theologii „jako na škole neb akademii nějaké“.²⁸⁹⁾

Zde třeba vložit několik kritických poznámek o pramenech pro tyto udalosti.

Otzázkou kacířů před válkami husitskými není nová. O věci psali Palacký v Č. Č. M. 1868 a v Dějinách, psal Tomek,²⁹⁰⁾ Preger,²⁹¹⁾ dotkl se ji Goll.²⁹²⁾ Dle nich i jiní.

Palacký píše takto:²⁹³⁾ „Zprávy, které došly . . . (o bludařích) . . . jsou netoliko chudé, ale na mnoze i nesprávné a z oumyslu lživé — —“. Jindřich ze Šumburka vinil u kurie biskupa Jana IV. z Dražic kromě jiného „ze zjevně přízně ku kacířům“. Dále udal Šumburk, „že v Praze i v Čechách vůbec nacházelo se množství kacířů — — vyznávajících rozličné bludy a scházejících se prý nočně v jamách na kázání a ku páchaní skrytých ohavností — — — K opětovanému napomínání krále Jana nařídil prý biskup Jan, aby bludaři od inquisitorův souzeni byli; a když tito čtrnácte z nich obojího pohlaví odsoudivše, co zjevně kacíře, aby světským ouřadům ku popravě vydáni byli, ouředníci biskupoví — — — násilím pustili je všecky²⁹⁴⁾ na svobodu“. Palacký reprodukuje tu žalobu Šumburkovu vkládaje do ní „prý“ „Nicméně kronika Zbraslavská“, píše dále, „učí nás, že oněch čtrnácte kacířů a kacířek již r. 1315 — — upáleno bylo, — — bezpochyby proti vůli biskupově, jenž některým z dotčených inquisitorův i ouřady jejich odhalil.“²⁹⁵⁾ K tomu pozn. 490 pod čarou dodává: „Jest to důkaz neupřímnosti Šumburkovy, že tuto popravu zamítl, jakož pak celá jeho žaloba uznána . . . křivou; pročež tím méně spoléhat se jest na podrobný výklad jeho kacířských blud českých“. A odvolává se na své pojednání Č. Č. M., kde odmítá oplzlosti přičítané kacířům hlavně důvody rozumovymi: „jakoby těm, kdo chut měli k páchaní ohyzdností podobných, nedostávalo

²⁸³⁾ Reg. III. č. 431. Viz níže kritiku tohoto pramene.

²⁸⁴⁾ Tak Dr. K. Müller: Die Waldenser und ihre einzelnen Gruppen bis zum Aufgang des 14. Jhd. v kapitole „Waldenser und Katharer“ ukazuje, že byly sekty, jejichž učení bylo jakousi směsi zmíněných i jiných nauk.

²⁸⁵⁾ Preger: Über das Verhältnis . . . Abhandl. bayer. Akad. hist. Cl. XVIII., 1887.

²⁸⁶⁾ Kron. Zbrasl. Pram. děj. čes. IV., 224, Reg. III. č. 431.

²⁸⁷⁾ Reg. IV., č. 762.

²⁸⁸⁾ Tádra: Cancelaria Arnesti 340, 549.

²⁸⁹⁾ Flacius: Catalogus 638.

²⁹⁰⁾ Tomek: Dějepis Prahy města I., 507 n.

²⁹¹⁾ Preger: Über das Verhältniss der Taboriten zu den Waldensier des 14. Jahrh. Abhandl. d. hist. Cl. bayer. Akad. XVIII., 1887.

²⁹²⁾ Goll: Nové spisy o Valdenských. Atheneum V.

²⁹³⁾ Palacký: Dějiny II., 436 n.

²⁹⁴⁾ V pramenu stojí „nounulos . . . dimitti . . . aliquos . . . liberi . . . fecit“. Reg. III., str. 175.

²⁹⁵⁾ V pramenu „dictos inquisidores . . . revocavit!! Reg. III., str. 175.

se odjakživa cest jiných pohodlnějších a bezpečnějších, nežli které skrze domělé a liché náboženství vedly na hranici". Na to poznámka pokračuje: „Povážení hodna jest zpráva kroniky Zbraslavské k r. 1318: „Qualiter Begardi et Begine per papam sunt deleti“, o jejímžto spojení s pří biskupovou pochybovat nelze.“ — Rozumím-li správně, má Palacký za to, že v těchto zprávách jde o dvojí kacíře: o jedněch mluví kronika Zbraslavská při r. 1315 a Šumburk, o druhých kron. Zbrasl. při roce 1318.

O kacířích vyslovuje domněnkou, že to byli Katharové.

Tomek Palackého odmítnutí oplzlostí přičítaných kacířům nevěří a vypráví takto:²⁹⁷⁾ „Kacířství Valdenské a Albigenské s rozličnými hnusnějšími svými výrostky rozširovalo se ... také v Čechách zastrašujícím způsobem.“ Vypravování své zakládá, jak svědčí pozn. 97 na Chron. Aulae R. při 1315 a 1318, Františkovi, Benešovi „zvláště pak“ na bulle papeže Jana XXII. dat. 1. dubna 1318, čili na žalobě Šumburkovi (již Palacký odmítal) a píše bez „prý“, že kacíři „v tajných nočních schůzkách v rozličných skryších páchali druhdy po bludných kázáních a pobožnostech svých ohavné smilství“. Jinak má Tomek za to, že všecky tři zprávy (Šumburk, Petr Žitav. 1315 a 1318) vztahují se k události jedné. Také přesněji reprodukuje prameny.

Tomka přidržuje se Frind, ovšem s náležitou pointou, kde dojde i na Hájkovy „jamníky“ praoctce Adamitů.

Preger nemůže nevěřiti, že by dotčení kacíři byli jiní než Katharové, jak se vyslovil Palacký, avšak dokazuje dále, že již v prvé pol. 14. st. v Čechách Valdenští byli. Soudí tak hlavně na základě pramenů z druhé pol. XIV. st. K tomu pojmenovává *Goll*,²⁹⁸⁾ že „argumentace podobné ... ač nejsou nepodobny, přece plné jistoty neposkytuji, protože ve XIV. st. byli v Čechách také kacíři, kteří Valdenskými nebyli“. Preger onu mravní skleslost kacířů, již dosti místa věnovali Palacký a Tomek s Frindem, vůbec pomíjí.

Obraťme se nyní přímo k pramenům. Jsou to:

1. *Kronika Zbraslavská při r. 1315*,²⁹⁹⁾ Zpráva tato je úplně samostatná, a nedá se o ní nikterak pochybovat. Psána je asi r. 1315,³⁰⁰⁾ tedy záhy po události.

2. *Žaloba Šumburkova*,³⁰¹⁾ inserovaná v papežském mandátu d. 1. dubna 1318. Žaloba je psána obratně. Zdá se, že je v ní více pravda než lež. Leč leccos řečeno tak, aby mohlo být vykládáno i nepříznivě. Psána je asi r. 1316.³⁰²⁾

3. *Kron. Zbraslav. kn. II., kap. IV., při r. 1318*,³⁰³⁾ Kapitola tato psána je v druhé polovici roku 1318.³⁰⁴⁾ Petr měl při své práci značný počet listin. Některé umístnil ve své kronice v plném znění, jiné zpracoval. — Vykonavatel suspense Janovy byli jmenováni dva opatové cisterčtí, z Oseků a Selce. Petr nějaký čas před sepsáním kap. IV. (v Selci byl³⁰⁵⁾) a jistě neopomínul si přečísti bullu, již byl Jan z Dražic suspendován.

Tyto tři zprávy jsou mezi sebou v jisté souvislosti. Za tou příčinou položme je zde vedle sebe:

²⁹⁷⁾ Tomek I., 507 n.

²⁹⁸⁾ Atheneum I. c.

²⁹⁹⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 224.

³⁰⁰⁾ Novák-Novotný, Kron. Zbrasl. Úvod, str. LVII.

³⁰¹⁾ Reg. III., č. 431.

³⁰²⁾ Viz pozn. 331.

³⁰³⁾ Pram. děj. čes., str. 248.

³⁰⁴⁾ Novotný-Novák, str. LX., 441 n.

³⁰⁵⁾ Tamt. kap. 3., str. 439 n.

Kron. Zbrasl. při
r. 1315. Pram. děj.
čes. IV. 224.

E. a. in diversis
partibus plurimi inveni
sunt heretici,
qui obmissis clavi-
bus ecclesie in quibusdam
conventicularibus latibus
confessionem suam
aliis laycis facere
sunt comperti,

et de illis in sexu
promiscuo infra
mensem unum Pra-
ge quatuordecim
sunt cremati,

plures accepta cru-
ce agere poeni-
tenciam promise-
runt

Papež. mandát z 1318, Reg. III.
č. 431.

... Nos autem litteras ... per
dil. filios ... abbatem mon. s.
Saturnini ... et magistros ...
audatores causarum sacri palacii
... inspici mandavimus

Prepositus — episcopum detulit — hereticum esse fautom-
rem —; in diocesi Pragen ...
magna hereticorum est copia,
credentium, et predicatorum,
quod iurare — sit peccatum —;
inter sacerdotes et laicos in audiendis confes-
sionibus ... differenciam nullam esse, et quod rebaptizzari
possunt rite — baptizati;
... resurrectionem mortuum et
essentie divine denegant unitatem; ...
Salvatorem nostrum d. Jesum Christum ... non corpus humanum, sed fantasticum
... habuisse. — — — — predicações audiunt nocturnis
temporibus in cavernis. Quid autem post execrales predicações suas extracto (extincto)
faciunt lumine, sub silencio ve-
reundie gratia preterimus. Te-
nent etiam inter infandos supra
dictos errores — adhuc Luciferum regnaturum

— — — —
inter hereticos alios quatuorde-
cim ... de heresi manifester
convictos et per inquisidores ipsos
sentencialiter condemnatos et
curie traditos seculari, medicum
Richardum — episcopus et
officiales eius de domo (totiž
Dominikánů) ipsa per violen-
tiā eductentes, eum abire libe-
re permiserunt — nonnullos
ex eisdem hereticis captos (qui
iam erant in signum heresis
cruciati) dimitti, alios vero me-
diante pecunia liberari (fecit)
— — — Asseruit etiam — —
prepositus benedictiones abba-
tum — — collationes et — — con-
secrationes penes .. episcopum
esse venales. — — — —
ipsum (sc. episcopum) esse no-
torie sedis apostolice contempto-
rem — — etian ecclesiasticarum
personarum notorium oppres-
sorem. — — — —

Kron. Zbrasl. při
r. 1318. Pram. děj.
čes. IV. 248. Datus
est istis dominus
abbas de S. Satur-
nino pro iudice

Accusabat episco-
pum ... de here-
ticorum defensione
... Fuerunt au-
tem istorum secte
plures — —
Sacramenta ecclae-
siastica respun-
tum,

arcana sancte Tri-
nitatis ... frivola
perscrutatio in
dagari gestiunt
et nihilominus se
ultra se levare vo-
lentes, in pessimas
carnalitatis spur-
cicias, iumentis in-
sipientibus facti si-
miles turpiter se
demergunt.

(Accusabat epi-
scopum) de symo-
niaca pravitate

Accusabat episco-
pum de inobedientia
exhibita sedi apo-
stolice

Ze srovnání těchto tří zpráv je patrno, že i. vztahuje se k události jedné, 2. že Kron. Zbrasl. při r. 1318 měla papežský mandát za předlohu. Nasvědčuje tomu jednak četná shodná místa, jednak že Kron. Zbrasl. sama o takové předloze mluví. „Quemadmodum, clare continent constituciones papales“. Ze Petr suspensační mandát pravděpodobně v klášteře Sedleckém do rukou dostał, bylo již ukázáno. A ze srovnání patrno, že ji užil jako pramen. Nevypravuje sice vše, co obsahuje bulla, podává jen asi obsah, jak mu po přečtení v mysli zůstal, chtěje hlavně vypravovati o povolání biskupa Jana ke kurii. Ale pak si nedovedl odepřít tak tučného sousta, jako je ona stať o kacířích.

Důkazem závislosti Petra Žitavského na žalobě Šumburkově nemusí by prvý ztráceti na své ceně. Mohl by tam, kde je shodný – jako současník – potvrzovati správnost udání Šumburkových, kde není shodným, mohl by vykládati a opravovati. Podivno však, že Petr to, co psal r. 1318, nevěděl a nenapsal r. 1315?! Tenkráte byl přece událostem mnohem bližší, a tak sensační děje by mu jistě byly neušly, jako si jich neodepřel r. 1318. My však již víme, proč. Petr ve IV. kap. podal jen stručnejší, všeobecnější výtah své předlohy. Jedině větu „quid autem post execrales predicaciones suas extracto faciunt lumine, sub silencio — — preterimus“ nepominul mlčením, nýbrž rozvedl způsobem odpovídajícím názoru středověkého mnicha. Ostatně již v své předloze našel slovní materiál. Ale tam „tantas abominatus errores“ vztahuje se na odchylky od církve, kdežto Petr vypráví o poklescích mravních.

A tak kap. IV. kron. Zbrasl. nemá pro historické vypravování o kacířích cenu žádnou. Pramenem zůstávají pouze zpráva Kron. Zbrasl. při r. 1315 a žaloba Šumburkova.

Jindřich ze Šumburka dostal se r. 1312 s biskupem Janem do sporu o proboštství Litoměřické. A poněvadž Dominikáni a Minorité Litoměřičtí stejnou dobou dostali se do konfliktu s mocí biskupskou, bylo k spojení jenom krok. Ostatně později r. 1334, kdy jednalo se vlastně o touž věc, zastupuje Jindřich ze Šumburka rády žebravé, biskup Jan klérus farní.³⁰⁶⁾ I byl asi mluvčím mendikantů i v žalobě r. 1316.

Dle toho mohl mítí o kacířích informace velmi dobré, přímo od inquisitorů, ne-li z protokolu. A také, zbabíme-li zprávy jeho jistého zbarvení, nenalezneme v nich nic pravdě nepodobného. Tačí kacíři, jak jsou v papež. mandátu dle Šumburka ličeni, tačí kacíři skutečně byli. — Tím však nespolahlivost těchto zpráv plně nepadá. Zprávy jeho prošly vždy přece jen kolik roubou, při čemž mohly snadno dojít změny. Katoličtí inquisitori nemusili si též při zapisování výslechu — protokoly byly nařízeny — vésti příliš autenticky, a jejich zápisu nemusily dojít Šumburka správně, Šumburk mohl svoje zprávy doplňovat atd. Leč je to jediný pramen, který nám vypisuje učení českých sektářů z prve polovice stol. XIV. — Zpráva Šumburkova je snad porušená, leč vylhaná není; lze ji tedy s jistou rezervou považovati za pramen.

Církev vždy pokládala za svou povinnost starati se o vykořenění bludů. Leč až do 13. st. nebylo instituce speciellí a stálé k vyhledávání, obrácení a trestání kacířů. Každý biskup ve své diecesi byl povolán již svým úřadem, aby pečoval o čistotu víry a bojoval proti bludařům. Byla to jakási *inquisice biskupská*. Diocesáni měli sami, nebo skrze své zástupce visitovati, a bludy a bludaře z církve odstraniti. Kacíři bývali souzeni, a shledáni-li vinnými, vydáni rameni světskému. Bylo zvykem ve středověku kacíře pálit. Za Fridricha II. stal se zvyk zákonem.

Diocesáni byli však zpravidla příliš zaujati jinými starostmi, než aby slídili po kacířích. A tak papežové 13. st. (jsou to jm.

³⁰⁶⁾ Reg. IV., č. 109.

Innocens IV., Alexander IV. a Kliment IV., známí jako horliví podporovatelé řádů žebravých) sami starali se, aby šířicímu se kacířství učiněna byla přítrž. Přirozeně opírali se o řády nejvíce kurii oddané, o Dominikány a Minority, jež svým rozšířením a internacionálním zřízením zvláště se k tomu hodily.

Velkou překážkou zřízení pravidelné inquisice papežské byla existence theorie, že iurisdikce nad kacíři patří biskupovi. A tak snaha papežů nepronikla všude stejně. Občas tam, kde toho bylo třeba, často na žádost panovníků světských vysílání ad hoc od kurie inquisitori. Pravomoc jejich nebyla přesně definována. To stalo se za Bonifáce VIII., a zejména na koncilu viennském,³⁰⁷⁾ a sice ve smyslu příznivém biskupům. Biskup a inquisitor neměli vystupovat jeden bez druhého. K tomu, aby obviněný během vyšetřování byl dán do těžkého vězení, aby použito bylo tortury, neb konečně, aby byl odsouzen, bylo vždy potřebí schválení obou. A poněvadž vyšetřování a souzení dálo se od inquisitorů, tedy zvláště biskupa.³⁰⁸⁾

O inquisici v Čechách jsou první zprávy z let šedesátých 13. st. Na žádost krále Otakara jmenuje papež Alexander IV. r. 1257 dva inquisitory, Dominikána a Minoritu.³⁰⁹⁾ Stejnou asi dobou nařizuje biskup Jan III. z Dražic (1258—78) v synodálním statutu Pražské³¹⁰⁾ diece, aby každý, kdo by věděl o kacířích, udal to jemu neb inquisitorům „a sede apostolica ad hoc deputatis“. Jiných zpráv o inquisici ze stol. XIII. není. Pravděpodobně úřad zase zanikl.³¹¹⁾

Králi Janovi záhy po jeho nastoupení vlády v Čechách doneslo se, že v zemi jsou kacíři. Jeho novému a novému naléhání podařilo se pohnouti biskupa, aby zřízena byla v Čechách inquisice.³¹²⁾ Úřad ten svěřen Pražským Dominikánům. Pátrání jejich korunováno bylo výsledkem. V Praze i různých jiných krajích v Čechách nalezeni byli bludáři.³¹³⁾ Byli jati, souzeni, odsouzeni, a uvězněni v klášteře dominikánském.³¹⁴⁾ Čtrnácte z nich bylo již od inquisitorů určeno k upálení a vydáni byli rameni světskému.³¹⁵⁾ Mezi nimi byl i lékař, jménem Richard, jenž vydal knihu, obsahující prý zjevná kacířství. Mělo již dojít k vykonání rozsudku. Leč odsouzení stalo se bez schválení biskupa; to bylo proti ustano-

³⁰⁷⁾ Hinschius V., 476.

³⁰⁸⁾ Herzog-Hauck, Realencyklopédie, Grande Encyclopédie française a Wetzer u Welte's Kirchenlexikon.

³⁰⁹⁾ Palacký, Č. Č. M. 1868.

³¹⁰⁾ Dudík: Itiner. rom. I., 212—14 viz pozn. 101.

³¹¹⁾ Za nástupce Jana III. Tobiáše z Bechyně, z jehož doby zachovala se celá řada listin, zvláště ve formuláři, o inquisici neb kacířích není zmínky.

³¹²⁾ Reg. III., č. 43r, str. 174... Johannes Boh. rex — — frequenter et sepius penes episcopum Prag. instituti pro inquisitoribus deputandis.

³¹³⁾ Kron. Zbrasl. Konec kap. 124.

³¹⁴⁾ Reg. III. č. 43r, str. 175.

³¹⁵⁾ Ib. „inter hereticos alios quatuordecim — — de heresi manifeste convictos et per inquisidores sententia litterarum condempnatos!!

vením koncilu Viennského. Biskup vždy až úzkostlivě střehoucí práv diocesána v rozhodné chvíli zakročil. Stoje na stanovisku, že jemu spíše patří rozhodovati o vině ve věcech víry, dostavil se na místo popravy i s officiály svými, a nedbaje nelibosti krále ani divadla nedočkavého davu, zmocnil se odsouzených.³¹⁶⁾ Šetření a soud biskupský dopadl poněkud jinak. Onoho lékaře Richarda na místě propustil³¹⁷⁾ a mnozí, kteří slíbili pokání, byli, přijavše kříž, propuštěni na svobodu, jiní vůbec uznáni nevinnými.³¹⁸⁾ Leč proti zatvrzelym zakročeno se vši rozhodností. A tak r. 1315 během měsíce čtrnácté kacířů obojího pohlaví bylo upáleno.³¹⁹⁾ Inquisitory pak, ježto pokládali za kacíře i lidi dobré, z úřadu jejich odvolal.³²⁰⁾

Ale tím popudil proti sobě dominikány, neboť i úřad inquisitorský byl úřad výnosný: třetina konfiskovaného jmění odsouzených připadala zpravidla inquisitorům.³²¹⁾

(Spor Jana z Dražic s Pražskými křížovníky.)

Osudné koncilium Viennské přivedlo Jana z Dražic do konfliktu s řádem velmi příbuzným s mnichy žebavými, s Křížovníky s červenou hvězdou, konec mostu v Praze. Řád vyvinul se z Minoritů a snažil se vždy o plnou exempci. Na koncilu Viennském uložen byl desátek pro Svatou zem všemu duchovenstvu, vyjma řády rytířské. Výběrčím jeho v Čechách jmenován biskup Jan. Byli křížovníci řádem rytířským? Oni sami odvolávali se na papežské privilegium, že platit povinni nejsou. Biskup Jan na nich desátek žádal.³²²⁾ To bylo příčinou mnohých sporů a mnohých hořkostí.

(Spor Jana z Dražic se Šumburkem.)

Řády žebavé (Minorité, Dominikáni, Eremité), jakož i řád křížovníků Pražských našli mluvčího v Jindřichovi ze Šumburka,

³¹⁶⁾ Ib. „idem episcopus et officiales eius — — — non absque — — displicencia — — regis — — — acclamante eciam populo, ut idem medicus — — cremaretur — — !!“

³¹⁷⁾ Ib.

³¹⁸⁾ Ib. „nonullos“ dimitti aliquos — — liberari — — fecit“. — Kron. Zbrasl. „plures accepta cruce agere poenitenciam promiserunt“.

³¹⁹⁾ Kron. Zbrasl. „de illis in sexu promiscuo infra me sem unum Prage quatuordecim sunt cremati“.

³²⁰⁾ Reg. III. č. 431, str. 175 „inquisitores ab officio revocavit“ ib. str. 174 „Ipsos (totiž kacíře) — — appellat idem Prag. episcopus bonos viros“ — — Mám za to, že tou to interpretaci lze docílit souhlasu mezi zdánlivě si odpovídajícími zprávami Kron. Zbrasl. (konec kap. 124) a žalobou Šumburkovou inserovanou v papežské bulle, aniž by bylo potřeba pokládat tuto za vylhanou. Ovšem biskup pozbývá onoho světlého rysu, jež někteří (Sedláček) viděli v sympatiích jeho ku kacířům.

³²¹⁾ Ze odsouzení (jm. lékař Richard) nebyli lidé chudí, ukazuje obvinění Šumburkovo, že biskup ujal se odsouzených „mediante pecunia“, „dictorum hereticorum pecunia depravatus“. Domněnky úplatku jsou pravidelným psychologickým zjevem při každém mimořádném zakročení, zvláště soudním.

³²²⁾ Viz str. 17.

jenž stejnou dobou dostal se s biskupem do sporu o proboštství Litoměřické.

Mistr Jindřich ze Šumburka pocházel z Durinska;³²³⁾ byl tedy Němec. Byl levoboček.³²⁴⁾ Objevuje se jako „familiaris“ krále Václava II., k jehož přímluvě dostává r. 1301 od papeže Boniface VIII. dispensaci, aby „non obstante defectu natalium“ mohl nabýti církevního beneficia.³²⁵⁾ Kronikář František nazývá jej „původcem špatnosti“ a „vynálezcem úskočnosti“.³²⁶⁾ Petr „mužem zákonnitým a v radách a záležitostech královských předním“.³²⁷⁾ Byl kanovníkem Vyšehradským,³²⁸⁾ a zdá se *kancléřem královny*.³²⁹⁾ Rozhodně byl to muž u dvora vlivný, jenž v letech 1317 a 18 hraje i důležitou roli politickou.³³⁰⁾ I tu stáli s biskupem proti sobě, což však mělo tuším i jiné příčiny.

V době, kdy meškal Jan z Dražic na koncilu Vienském, uprázdnilo se proboštství Litoměřické, jehož zmíněný Jindřich hlavně asi pomocí provise papežské došel a nějaký čas držel.³³¹⁾ Z Vienny vrátilivší se biskup, kde tolik slyšel o papežském centralismem podlamované moci biskupské, Jindřicha s proboštství sehnal, a beneficium udělil příbuznému svému Albertu z Dubé.³³²⁾ S Jindřichem vypuzeno bylo i osmnáct kněží a stopadesát scholářů.³³³⁾ Z jakých motivů? Nešlo tu snad o národnost? Kdyby šlo jen o beneficium pro biskupova příbuzného, proč by vyháněl i tyto? A bylo-li tomu tak, nebylo nutno obsaditi prebendu svým stoupencem, svým příbuzným?

³²³⁾ Pram. děj. čes. (Frant.), str. 384.

³²⁴⁾ Ib. (Petr), str. 248.

³²⁵⁾ Reg. II., č. 1885.

³²⁶⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 384 „malicie author, fraudis inventor pessimus Duringus“.

³²⁷⁾ Novák-Novotný, Kron. Zbrasl., str. 441. Pram. děj. čes. IV., str. 248 „virum legalem in consiliis et negociis regalibus“.

³²⁸⁾ Novák-Novotný, str. 441. Reg. III. (1321) č. 741, IV. (1334) č. 5.

³²⁹⁾ Novák-Novotný, str. 441 a tamže pozn. 4.

³³⁰⁾ Tamže, str. 441 a 443.

³³¹⁾ Pramenem pro následující vypravování je čestěji již citovaný papež mandát d. d. 1. dubna 1318 (Reg. III. č. 431.), jemuž za podklad většinou doslovne sloužila žaloba Jindřicha ze Šumburku. Kdy byla sepsána? Jindřich dovolává se tu jako svědka Oldřicha, biskupa Naumburského, jenž zemřel 17. března 1316 (Gams 296). Poněvadž nepráv se v mandátu „quondam“ „beatae memorie“ n. pod., je zmíněné datum *terminus ad quem*. — *Terminus a quo* je pak r. 1315, kteréhož bylo upáleno onech 14 kačířů, o nichž se v mandátu mluví (o věci vypravováno str. —). Kdy sběhl se tedy událost? V mandátu se praví: „censura neglecta — per quinimum prefatas sententias indurato corde sustinuerint et adhuc sustinent“. To vše by ukazovalo na rok 1312, kdy Jan vrátil se z Vienského koncilu (třeba tu ovšem vpočítati do pětiletí i rok 1312, i rok 1316, *kdyžaloba psána*).
332) Ib. str. 175 „prepositum prepositura sua Lutimarcen. — — fecit spoliari, ipsamque nobilibus viris Alberto de Duba et Alberto filio eius consanguineis et fautoribus suis — — permisit — — occupari“.

³³³⁾ Ib. „deiectis ab ea decem et octo sacerdotibus et centumquinquaginta scolaribus“.

Jindřich podal žalobu u kurie. Biskup Jan po předcházejícím kanonickém napomenutí exkommunikován. Vykonavatelem, zdá se, byl Petr, arcibiskup Mohučský.³³⁴⁾ Jan uznal a zachovával klatbu asi půl léta. Když pak v poli října přišel arcibiskup Mohučský, jako vládce do Čech, a potřeboval Janova vlivu politického,³³⁵⁾ nastalo nejspíše narovnání. A tak biskup exkommunikaci šetřiti přestal.³³⁶⁾ A poněvadž nejmenovaného kněze, jenž z moci stolice apoštolské (snad stran záležitosti Šumburka) k němu byl vyslan, jal a vsadil do vězení, byla naň „auctoritate sedis apostolice“ klatba vznesena znovu.³³⁷⁾ Leč Jan jí nedbal. Opíral se asi o krále, jenž stál na straně biskupově.³³⁸⁾ Biskup odměňoval se mu za to službami politickými.

Když Jindřich viděl tedy, že žaloby, v nichž domáhal se svého práva, nevedou k výsledku, a proboštství Litoměřické, o něž mu vlastně šlo, drží stále Albrecht z Dubé,³³⁹⁾ podal (1316) vedle nové žaloby i *udání*, k němuž látku poskytly právě v té době vyvrcholené spory s mnichy žebavými, zvláště Dominikány. Biskupa obviňoval z neposlušnosti stolice apoštolské, ze zatvrzelého nezachovávání papežských klateb, ze simonie a z přízně a ochrany kacířů.³⁴⁰⁾ Udání své doložil četnými listinami.³⁴¹⁾ — Čeho týkaly

³³⁴⁾ Ib. „*Propter quas — — auctoritate sedis apostolice, cuius auxilium — — ptepositus — — duxerat — — nec non et auctoritate — — archiep. Maguntini — — et statutorum — — Maguntine provincie fuerunt in eosdem episcopum et nobiles, canonica monitione premissa excommunicacionis — — sententie promulgata.* (Tedy asi r. 1313.)

³³⁵⁾ Reg. III. č. 161, kde král 1313, říjen 13 oznamuje *biskupovi* a ostatním předákům jmenování Petra z Asptu správcem zemským.

³³⁶⁾ Reg. III. č. 431, str. 175: „*Et cum — — sentencias — — debite recognoscens per sex mensium spaciū vel circa servasset — — eas postmodum non servavit.*“

³³⁷⁾ Ib. str. 176: „*sacerdotem quemdam auctoritate sedis apostolice fecit acriter verberare, diri carceris et aliis — — iniuriis — — lassessiri — — non sine suorum debitatione membrorum.* — *Propter quod — — excommunicationis sententie fuerunt — — in dictum episcopum — denuo, promulgata, quibus in contemptum — — celebravit — — Jinde není nikde stopy po biskupově exkomunikaci.*

³³⁸⁾ Svědčí o tom jasně list krále Jana *měšanum Litoměřickým* z 5. pros. a jejž Emler klade do r. 1319. Datum to je pravděpodobné, ač bylo by i jiné možné (1315, 1317). Tu král nařizuje „*ut Albertum (de Duba) prepositum Luthomericensem quandocumque — — eos requisitos habuerit in hoc efficaciter adiuvent, quod omnes violentos detentores possessionum ecclesie sue — — tam diu apud eos occupare et impignorare possit — — quoque ipsas possessiones ex toto — — recuperaverit ab eisdem.*“ (Reg. III. č. 540.)

³³⁹⁾ Reg. III. č. 505. 1319, červen 15. „*nos vero Albertus prepositus Luthomericensis.*“

³⁴⁰⁾ Reg. III. č. 431 str. 175 „*esse notorie sedis aplice contemptorem — — esse ecclesiasticarum personarum oppressorem — —; ib. str. 176 „indurato corde per quiennum sententias sustinuerat“ — —; ib. str. 175 „benedictiones — — et consecrationes penes — — episcopum esse venales“ — —; ib. str. 177 „manifestum hereticorum esse fantorem et etiam defensorem — —.*“

³⁴¹⁾ Ib. str. 174. In testimonium delationis — — Ulrici, *Nuemburgensis episcopi* (nebyl on snad tím vyslaným kurie, jejž biskup Jan uvěznil?) et magistri — — prioris et *ratrūm hospitalis s. Francisci* in pede pontis — —

se tyto listiny? Co dokazovaly? Bulla sama praví: *enormitates*. Byla to tedy asi *instrumenta publica*, svědčící, že na Jana byly vyhlášeny klatby, jichž nezachovával, stvrzení, že přes papež. provisi sehnal Šumburka z proboštství, že za udělování církevních hodností bral jisté platy atd. — Papež nařídil vyšetřování. Věci pověření „*auditores causarum*“.³⁴²⁾ Listiny zkoumány. Povolání svědkové, ne k líčení soudnímu, ale k předběžnému vyšetřování, jen „*ad informationem*“, kteří pod přísahou měli se vysloviti o obvinění svého biskupa.³⁴³⁾ K čemu bylo asi potřeba těchto svědků? Kde končila průkaznost listin? Kterého obvinění týkalo se zvláště toto vyšetřování? Není, myslím, pochyby, že rozhodné bylo tu ono nařčení z přízně ku kacířům. Vyšetřováním zjištěno, že výpovědi svědků i znění listin souhlasí. O věci sepsán protokol, jenž předložen papeži.³⁴⁴⁾ Přímluvy krále Jana, aby papež nevěřil křivým zprávám o biskupovi,³⁴⁵⁾ nevyhověno. Mandátem ze dne 1. dub. r. 1318 Jan IV. z Dražic sesazen ze svého úřadu a zároveň mu nařízeno, aby během tří měsíců i s Albrechtem z Dubé dostavil se osobně ke kurii, zodpovídat se z obžaloby.³⁴⁶⁾ Ohlas toho v Čechách bylo zajetí a uvěznění Šumburkovo, od přátel biskupových po sněmu Domažlickém.³⁴⁷⁾ Po marném pokusu vyřídit věc skrze posly více než šedesátnáctletý biskup „dvě stě hřiven zlata vzav si jako cestovné dne 10. května (1318) vyšed z Prahy, ubíral se k Avignonu, kde nyní papež má dvůr“.³⁴⁸⁾

(Process Jana z Dražic v Avignoně.)

O pobytu Jana IV. z Dražic v Avignoně a jeho jedenáctiletém processu došlo nás pouze několik zlomkovitých zpráv. Nevíme určitě, čeho se týkal spor, nevíme — což by stejně zajímalo — co dělal Jan z Dražic v Avignoně mimo svou pří. Vše jsou jen kombinace.

Jak již řečeno, žaloba obsahovala hlavně tři obvinění: 1. z neposlušnosti vůči stolici apoštolské, obvinění 2. ze simonie a 3. z přízně a podpory kacířů.

Kde bylo těžiště, v čem záleželo jádro sporu? Odpověď dává to, co následovalo: Papež mandátem dat. 1. května 1318 ustanovil Koldu dominikána a Hartmana minoritu inquisitory v diecesi Pražské a Olomoucké, a podobně jednoho dominikána a jednoho minoritu pro diecesi Krakovskou a Vratislavskou.³⁴⁹⁾ Zároveň

litteras, quam plura etiam instrumenta et acta publica enormitates (!!) — — episcopi Prag. continencia, presentavit.“

³⁴²⁾ Ib. str. 174.

³⁴³⁾ Ib. str. 174 „— litteras — — diligenter inspici et super ipsis nonnullos testes affuturos, licet extra iudicium, ad informacionem nostram — recipi et sub iuramentis propriis exaninari, mandavimus.“

³⁴⁴⁾ Ib. str. 174.

³⁴⁵⁾ Viz pozn. 229.

³⁴⁶⁾ Reg. III. č. 431, str. 176.

³⁴⁷⁾ Novák-Novotný, Kron. Zbrasl., str. 441.

³⁴⁸⁾ Novák-Novotný, Kron. Zbrasl., str. 441.

³⁴⁹⁾ Reg. III. č. 438.

pak rozesílal listy všem vlivným osobám, v první řadě biskupům a knížatům, ale i čelnějším šlechticům a městům v státu českém i v sousedství, v nichž zádal pro inquisitory podporu.³⁵⁰⁾ Těžiště, jádro processu bylo v nařčení z přízně ku kaciřství, zvláště asi v odvolání inquisitorův, těžiště processu bylo ve sporech biskupa s dominikány, a zdá se, ve sporech s rády žebrovými vůbec. Ostatní udání Šumburkova, byť jemu hlavně na nich záleželo, byla pro kurii asi rázu podřízeného. A kdo byli ti rozhodující svědkové povolení ad informationem? Pravděpodobně ti, kdo mohli o kaciřích a zrušení inquisice nejvíce pověděti — účastníci konfliktu, Dominikáni.

A tak jeví se nám biskupova tragická vina v jeho účastenství na koncilu Vienském a v neohrozeném, energickém provádění jeho usnesení. Situace pak před zahájením processu byla asi taková: Český biskup, zastance kleru farního a obhajce autonomie biskupské, provádějící vší energií ustanovení koncilu Vienského, český biskup favorisující české nápadníky výnosných beneficií proti cizincům, stojí tu obžalován cizincem, Němcem, spolkovším se s německými mnichy, snažícími se o postavení vedle moci biskupské, kteří, kázíce chudobu, z hmotných pohnutek bojují proti ustanovením koncilu Vienského, sahajíce až k nejkrajnějším prostředkům, k denunciaci a obvinění u kurie z nejtěžšího zločinu, jehož se mohl biskup dopustiti, z kaciřství.

Situace byla vážná.

(*Průběh processu.*)

O processu je pouze několik velmi hubených zpráv z korespondence Jana XXII. s Janem Lucemburským, jež se zachovaly v registrech Vatikánských. Z těch jde na jevo, že i pozadí politické hrálo tu jistou roli. Papež je k přímluvám krále Jana pozorným zvláště v té době, kdy krále potřeboval, kdy Jan Lucemburský měl být důležitým jeho spojencem ve sporu s Ludvíkem Bavorem.

Biskup Jan z Dražic po svém odchodu z Čech mizí na několik let bez stopy.

A když r. 1323, tedy po pěti letech, znovu se objevuje, je postavení jeho značně otřeseno. Papež 9. list. 1323 píše Karlovi, synu krále francouzského, že nemůže vyhověti žádosti krále Jana

³⁵⁰⁾ Reg. III. č. 439, 440. Listy takové zaslány: biskupům Krakovskému a Olomouckému, vévodovi Krakovskému a Vratislavskému, markrabí míšenskému a králi Českému. Dále předním pánum českým: Jindř. z Lipé, Petrovi z Rožmberka, Vilémovi z Valdeka, Jindř. z Lichtenburka, Benešovi z Wartenberka, Janovi z Meziříčí, Potovi z Požetic, „ac ceteris aliis nobilibus per regnum Bohemie constitutis.“ Dále městu Praze a Olomouci. — Kde vzali u kurie seznam oněch pánu českých? Tyto pány (až na Jana z Meziříčí) jmenují prameny v jednotě, jež stála proti králi, a pravděpodobně se súčastnili sněmu Domažlického. Zdá se, že spolupodepsali přímluvný list králův (viz pozn. 229) papeži za biskupa, a odtud kancelář papež. vzala jich jména.

skrze něho podané, aby totiž Jindřicha, probošta Litoměřického,³⁵¹⁾ vyvolil místo suspendovaného Jana z Dražic. — Králi Janovi nešlo asi tak o Jana z Dražic jako o Pražského biskupa, jenž by mu prokazoval služby politické. — Dle toho byla situace biskupova málo nadějná. Je možné, že tu působilo i dvorské zákulisí.³⁵²⁾ Papež rozhodnutí své odůvodňuje: „ježto — ač biskup od řečeného probošta i jiných, pro jisté výtržnosti, jak jsme zvěděli, je obžalován, pře však u stolice apoštolské skončena dosud není — též stolice apoštolské slušnost nedovoluje něco nového zaváděti, aniž pak jest mravem naším, žalobce povýšiti na místo obžalovaného.“ Podobně omlouvá se papež i samému králi, že Jindřicha na biskupství proto nemůže povýšiti, poněvadž se dosud neuprázdnilo.³⁵³⁾ Odpověď tato byla rozhodující. Král přiklonil se znova ke straně biskupově a neustává žádati o rychlé vyřízení jeho pře. Leč věc nešla tak hladce. R. 1325 byl v Avignoně v záležitosti biskupově vyslychán Ondřej, prior řádu Augustianů poustevníků,³⁵⁴⁾ který podával papeži i později nějaké zprávy z Čech.³⁵⁵⁾ Byl to tedy svědek ze strany biskupovi nepřátelské. — Král žádá, aby se biskupovi dostalo spravedlnosti. Papež: „Listy — — —, jimiž o vyřízení záležitosti velebného bratra našeho . . . biskupa Pražského, Tvoje Vznešenost nás žádala, s obvyklou laskavostí jsme přijali. A nemůžeme král prozřetelnosti tajiti, že v postu právě minulém, přijavše stran věci i jiné listy královské, řádu dní o vyřízení této (záležitosti) jsme se snažili. Leč pro některé pochybnosti vypořívší se ve při biskupově, které nebylo možno přimhouřenýma očima pominouti, ač jsme si přáli, (záležitost) dále pokročiti nemohla; ba pro různé překážky nad to se naskytující řečená pře dotud spala.“ Avšak vzhledem k prospěchu Pražské dieceše a k Tvému zakročení stane se ve vyřízení pře biskupovy „co jen míra spravedlnosti snese“³⁵⁶⁾ Obrat byl patrný do té míry, že papež z důchodů biskupství Praž. povolil Janovi ročně 1000 liber turonských.³⁵⁷⁾ — R. 1325 král Jan ujímá se biskupa proti nepříznivým zprávám eremity Ondřeje³⁵⁸⁾ a znova naléhá na papeže o vyřízení pře, a tento znova slibuje a odkládá:³⁵⁹⁾ „My pak stran rychlejšího vyřízení záležitosti . . . biskupa Praž. nám od Tvé Vysosti řečenými listy odporučeného, chceme, jak slušnost káže,

³⁵¹⁾ Reg. III. č. 945. V listu stojí sice „Henricum prepositum ecclesie Pragen.“ leč z kontextu je patrnó, že zcela určitě míněn Šumburk. Je to omyle místo „prepositum ecclesie Luthomiricen. Pragen. diocesis.“ jak se čte na př. Reg. III. č. 1235.

³⁵²⁾ Nesmíme zapomínati, že Šumburk byl kanclérem královny. Ale jakou roli hrál tu dvůr francouzský?

³⁵³⁾ Reg. III. (1323, 13. list.) č. 946.

³⁵⁴⁾ Reg. III. (1325, 1. března) č. 2144, 2145.

³⁵⁵⁾ Reg. III. č. 2151, 1132.

³⁵⁶⁾ Reg. III. (1325, květ. 5) č. 1098.

³⁵⁷⁾ Reg. III. č. 1110, 1111.

³⁵⁸⁾ Reg. III. (1325, 15. květ.) č. 1109.

³⁵⁹⁾ Reg. IV. (1325. říjen 6.) č. 2152 (= III. č. 1143).

se přičiniti.“³⁶¹⁾ Leč ani král neustává v žádostech a přímluvách. Papež odpovídá: „Stran toho pak, co pro veleb. bratra našeho Jana biskupa Praž. jsi žádal, totiž vyřízení neb učinění milostivé spravedlnosti, věz synu nejdražší, že kdyby případ, pro nějž týž biskup při kurii zůstává, byl takový, aby dovoloval svobodně s ním naložiti, dávno již beze vši pochyby by se tak bylo stalo. Podobně (jako Ty), i my zamýšlime, dovolí-li to povaha věci, naložiti s ním dle milostivé spravedlnosti. Avšak řečený biskup — — mívá nedostatek, a jemu samému, ana záležitost jeho nepokračuje, leč když u kurie jsou přítomni Tvoji poslové, třeba přičisti průtah vyřízení. Nicméně vzhledem k Tvé královské péci a k Praž. církvi budeme se bedlivě snažiti o vyřízení záležitosti. Již jsme také nařídili, že v prvním sezení konstitoře, strany se mají před námi objeviti.“³⁶²⁾ Avšak ani tentokráte pře nebyla skončena, a papež na novou žádost krále Jana opět odpovídá novým slibem: „Nejprvé vyslanec (Tvu)j — — nám záležitost . . . biskupa Praž.“ — — „odporučil. Na což král. Výsosti odpovídáme, že na jeho rozklad“ — — — „mnohá jsme drželi konsistoria a učiníme pro něho, co čestně budeme moci, i nad to více.³⁶³⁾ Při tom však papež je stále ve spojení s Ondřejem, eremitou,³⁶⁴⁾ přijímaje od něho zprávy z Čech. Zdá se, že teprvě r. 1326 došlo k rozhodnějšímu přelíčení, kde jmenovitě jednáno o inquisici a kacířích.³⁶⁵⁾ Ale ani tentokráte věc skončena nebyla, a papež je nucen znova se omlouватi, že při biskupovu nelze tak rychle vyřídit, jak by si král přál.³⁶⁶⁾ — Plných jedenáct let vlekl se spletitý tento process, protahovaný novými a novými sliby papeže.

Snad lépe než všecky tyto zprávy vlastní podstatu processu ukazuje současný kronikář Petr Žitavský verši:

*,Curia Romana — non pascit ovem sine lana — —
Hoc scio; quando dare — quis habet, quod curia stare
hunc secum patitur; — sed cum dare non reperitur,
tunc datur egressus — homini, patriisque regressus.
Carta reportatur — huc — illic gaza moratur“³⁶⁷⁾*

³⁶¹⁾ Reg. IV. (1325, říjen 25.) č. 2153 (= Reg. III. č. 1147).

³⁶²⁾ Reg. IV. (1326, 12. března) č. 2154 (= Reg. III. č. 1192).

³⁶³⁾ Reg. IV. (1326, 2. července) č. 2155 (= Reg. III. č. 1211).

³⁶⁴⁾ Reg. IV. (1325, 28. srpen) č. 2157, Reg. III. (1627, 16. září) č. 1132.

³⁶⁵⁾ Nasvědčuje tomu list papežův králi, v němž vyvrací domnění královo, že byl jej (krále) Šumburk v konsistorii nazval příznivcem kacířů. (Reg. III. [1326, 5. listop.] č. 1235.

³⁶⁶⁾ Reg. III. (1327, 28. listop.) č. 1397.

³⁶⁷⁾ Pram. děj. čes. IV. str. 300. Připojuji i český překlad Novákův kron. Zbrasl. str. 541]: „Dvůr římský nepase ovce bez vlny.

To vím, pokud kdo má co dávat, že kurie (Římská) státi při sobě mu dovoluje; ale když se nenalezne, co by dal, tehdy dovoluje člověku odchod a návrat do vlasti.

Sem se odnáší pergamen, tam zůstane poklad.

Milosti ve slovech, chceš-li mírných nebo trpkých, veliké dostane se ti tam, cokoli se na kůži může napsati toho nabudeš plně, jsou-li měsce plny peněz — —“

Biskupa v Avignoně dřeli. A když z něho vydřeli téměř poslední groš, dovolen mu čestný návrat. — Biskup vzal s sebou do Avignonu 200 hřiven zlata. Papež r. 1326 píše, že má nedostatek, ač mu r. 1325 povolil ze statků biskupských roční důchod,³⁶⁸⁾ 1000 hřiven turonských, který mu brzy na to zvýšil na 2000 hřiven³⁶⁹⁾ a placení jich vymáhal klatbami.³⁷⁰⁾ A zpráva, že pře pokračuje jen v přítomnosti vyslanců králových, ukazuje, že i ten přinášel pro biskupa finanční oběti.

To však byla pouze část důchodů, jež plynuly kurii ze suspense Janovy. K té třeba přičísti i platy za udělená beneficia skrze kurii a a spojené s tím annaty. A všecky tyto ohromné summy, ba snad i jiné pohltil fiskalism avignonský, jehož květ spadá právě do pontifikátu Jana XXII., a který vrhá divné světlo na láskavé sliby a omluvy zmíněného papeže.³⁷¹⁾

(*Návrat Jana IV. z Avignonu.*)

Dne 2. července r. 1329 vrátil se biskup Jan IV. z Dražic do Prahy „restituován ve všech svých hodnostech,³⁷²⁾ zvítěziv nad svým protivníkem i všemi svými soupeři a nepřáteli,³⁷³⁾ a přijat byl se slávou a okázalostí ode všeho lidu a kleru, neeximovaného i eximovaného.³⁷⁴⁾ V dioecesi bylo ho již na nejvyšší třeba. V jeho nepřítomnosti správu spirituálii vedl mag. Oldřich z Paběnic, doktor decretorum,³⁷⁵⁾ jenž však r. 1327 složil své hodnosti a uchýlil se do kláštera Sedleckého,³⁷⁶⁾ v důležitějších věcech a o tempora ličích rozhodovala kapitola společně.³⁷⁷⁾ Avšak ti neměli ani té energie ani tolik autority jako biskup. Statky biskupství rozchvacovány od mocných světských i duchovních.³⁷⁸⁾ Biskup v krátkém čase zjednal nápravu.

Přes tuto plnou rehabilitaci smíme se ptáti: jak dopadl process ! ?

³⁶⁸⁾ Reg. III. č. 1110, 1111.

³⁶⁹⁾ Reg. III. (1326) č. 1209, 1210.

³⁷⁰⁾ Reg. III. č. 1236, 1355, 1356, 1365, 1497. To je asi smysl sarkastického verše Petrova, „Tunc secum patitur“.

³⁷¹⁾ Že se to nedělo bez vědomí papeže, možno se domnívat z listu (1326, 7. dubna), v němž sděluje králi, jakého znamení má král užívat v listech, určených papeži. (Reg. III. č. 1067.)

³⁷²⁾ Pram. děj. čes. (Petr) IV., 300.

³⁷³⁾ Pram. děj. čes. (František) IV. 384. Protivenství jej „veluti ignis aurum, lima ferrum, tribula frumentum ... purgaverunt et in omnibus virtutibus corroboraverunt“.

³⁷⁴⁾ Pram. děj. čes. IV. (Petr) 300: cum solemnitate congrua. — (František) 384 „cum ingenti exultatione“, již pak líčí.

³⁷⁵⁾ Reg. III. č. 444, 446, 493, 594, 650, 656, 736, 848, 906, 950, 968, 987, 997, 1001, 1058, 1087, 1125, 1518.

³⁷⁶⁾ Pram. děj. IV. 324. Jireček H.: Právnický život v Čechách a na Moravě str. 70.

³⁷⁷⁾ Reg. III. č. 797, 968, 969, 1001, 2144.

³⁷⁸⁾ Kopie Vatikánské v zem. archivu. Jan XXII. dd. 1329, 9. října. — Reg. III. č. 2162. — Pram. děj. čes. IV. 384.

Jindřich ze Šumburka dostal to, co chtěl: proboštství Litoměřické.³⁷⁹⁾ Tedy spor se Šumburkem biskup prohrál.

Inquisice zůstala,³⁸⁰⁾ a zdá se, že zcela neodvislá od biskupa. Biskup vždy jevil vůči ní jistou nechuf a v dioecesi ji pouze trpěl, avšak nepodporoval.³⁸¹⁾ — Tedy i v této věci musil ustoupit. Pře s křižovníky skončena již před Janovým odchodem do Avignonu a sice ústupem biskupovým, o obvinění pro násilné jednání vůči vyslaným stolice apoštolské i nezachovávání klateb není zpráv.

Avšak co biskup získal, byla nálada při kurii. Jan z Dražic byl po svém sporu v Avignoně persona grata. Papež mu ve všem vyhovuje.³⁸²⁾ Příčiny změny situace leží též mimo, v dějinách politických: papež Jan XXII. octl se tou dobou v nemalých bojích s Minority.

Jan z Dražic, jemuž osudné rozepře s mendikanty způsobily také útrap, již za svého pobytu v Avignoně pomýšlel na odvetu. V Avignoně seznal řád kanovníků sv. Augustina a umínil si jej zavésti v Čechách.

„Augustin překlenul most mezi antikou a křesťanským středověkem, a augustinismus je po staletí páteří církevní spekulace. Ale empirismus scholastiků se přec jen v podstatě vždy více od něho vzdaloval a ještě více snad mysticismus, až v XIV. st. přišla reakce. Dogmatická podstata křesťanství se stala opět předmětem literárního rozboru. Věc nabyla jisté aktuálnosti v boji proti řádům žebrovým, tím větší, ježto boj ten spadá v mnohém v jedno s únavou, která nastala po entusiasmusu XIII. st. Učený disput o základech křesťanské theologie se stal modou — Ruku v ruce s tímto obraťem rostl vliv augustinianských rádů“.³⁸³⁾

Řád kanovníků sv. Augustina má původ svůj ve Francii, v Paříži. Biskup seznal jej v Avignoně a snad i jinde. Jistě již jako módní věc v Čechách neznámá, muselo mít zavedení jeho pro Pražského biskupa půvab. A mimo ten, byla v zavedení jeho jistá tendence. Byli-li Dominikáni pověstní učeností, měli být novým řádem překonáni. A byli-li Minorité pověstni, že němčí, měl být řád ryze český.³⁸⁴⁾ Místo pro nový klášter vybral biskup v Praze, přímo proti klášteru dominikánů, u P. Marie na Louži.³⁸⁵⁾ Dominikáni chtěl překonati ještě výstavností a nádherou. Dohodl se již s vynikajícím architektem francouzským Vilémem, který slíbil

³⁷⁹⁾ Reg. IV. č. 109 (1334).

³⁸⁰⁾ Reg. III. č. 109 (1334).

³⁸¹⁾ Kopie Vatikánské v zem. archivu Benedikt XII. dd. 1341 13. září. Z toho výtah Reg. IV. č. 2212.

³⁸²⁾ Copie Vatik. v zem. arch. Jan XXII. dd. 1329, 9. října. (Výtah v Reg. III. č. 1590); Reg. III. č. 1637; Kop. Vatik. Jan XXII. dd. 1332, 20. srpna (jsou to především kanonikáty pro biskupovy nepoty).

³⁸³⁾ M. Dvořák: Knihovna Augustiniánská, Č. Č. H. VI., 121.

³⁸⁴⁾ Reg. III. č. 2008.

³⁸⁵⁾ Reg. III. č. 2041.

na pozvání biskupovo přijíti do jeho vlasti.³⁸⁶⁾ Avšak rada staroměstská, více přející německým mnichům než českému biskupovi, úmysl jeho zmařila.³⁸⁷⁾ Proto rozhodl se biskup založiti klášter jinde.

Tak vznikl augustiniánský klášter v Roudnici.

(*Obnovení bojů s řády žebravými.*)

Boje s řády žebravými po návratu biskupa Jana z Avignonu se vrátily v plné své prudkosti i vášni. Leč situace byla jižná. Opírali-li se dříve mendikanté o kurii, docházel nyní její podpory biskup. Mezi papežem a císařem rozpoutal se boj na život a na smrt o panství v Itálii. Císař souzen, odsouzen, sesazen a vyhlášena naň klatba. Minorité, vlastně jen část jich, se císaře přidrželi. Počíná nemilosrdné pronásledování. — Ostatně centralistické a absolutistické papežství 14. st. nemělo již té potřeby opírat se o řády žebravé, jako jejich předchůdce v st. 13.

Při volbě papeže Benedikta XII. (1334, 20. pros.) žádal general Minoritů, mluvčí všech řádů žebravých, za zrušení dekretale „Super cathedram“, jež prý „velmi tíž řády, poněvadž klerus farní nepřestává na nich vymáhati čtvrtou část z příjmů pohřebních“; a když nezrušení, aspoň prý zmírnění pomoci vhodné interpretace. Papež odpřel. Papež byl pohněván na Minority pro jich nauku o chudobě Krista.³⁸⁸⁾ Toužeb dobou vracejí se konflikty v Čechách.

Příčiny bojů v Čechách byly staré. Byla to stále ona bulla Bonifáce VIII. „*Super cathedram*“, obnovená koncilem vienským. Biskup žádal její zachovávání. Mendikanté odporovali: že prý ustanovení vztahuje se více na Lombardii, než na Čechy, kde je jiný způsob.³⁸⁹⁾ R. 1331 zajati byli dva Minorité od sv. Jakuba, kteří kázáním bouřili proti biskupovi.³⁹⁰⁾ Biskup obrátil se ke kurii, která znova nařídila zachovávání „*Super cathedram*“.³⁹¹⁾ Na vigilií před sv. Jakubem, kdy minorité konávali v Praze pouť, svolali farářové kostelů Pražských své osadníky do dvou kostelů (k P. Marii na Louži proti dominikánům! a sv. Mikuláši na Starém Městě), kde ohlásili obsah bully, znějící pod trestem klatby, a ihned

³⁸⁶⁾ *Conscriptio super fundatione mon. in Rudnitz* — František Pram. děj. čes. IV. 385. Místo to vztahuje se na stavby v Roudnici. Leč biskup v Avignoně nevěděl ještě, že bude nucen uchýlit se do Roudnice.

³⁸⁷⁾ Reg. IV. č. 2181.

³⁸⁸⁾ Pram. děj. čes. (František) IV. str. 326.

³⁸⁹⁾ Pram. děj. čes. (Petr) IV. 320.

³⁹⁰⁾ Pram. děj. čes. (Neplach) III. 480. — Hájek (list. 301) má zprávu úplnější a zdá se, že ne smýšlenou „kazatelé v kl. sv. Jakuba br. Jan Mravík a br. Jindřich z Lubna, od některých kněží, pro bludné kázání byli obžalováni před biskupem a dáni od něho do vězení. Z toho počal nemalý rozbroj v lidu (tuším mezi městany Praž.) býti, a biskup — — rozkázel je (snad na zakročení rady) z toho vězení, v němž šest dní byli, propustiti.“

³⁹¹⁾ Reg. III. č. 2058 (1333).

jí počali na mnichy žebravé hlásati. Mendikanté věděli, co se proti nim chystá. Vtrhl i s přívrženci svými, majíce pod kutnami ukryté zbraně, do kostelů, vrhli se na faráře, a za spílání vyrvali předčítajícímu bullu. Nastala rvačka, která přenesla se i na ulici. Lid rozdělil se na dva tábory. Měšfané ujímalí se mnichů, lid kněží světských.³⁹²⁾ Létaly kameny, taseny nože a meče — — — Tekla krev. S obou stran byli ranění.

Obě strany vyhlásily na sebe klatby. Obě strany se obrátily ke kurii.³⁹³⁾

Biskup Jan zakázal každý styk s bratřími žebravými, každé almužny. — Veřejné mínění po nějaký čas neobíralo se jiným, než událostmi s mendikanty. Z Prahy hnutí přešlo i na venkov, jmenovitě do měst. Neděli co neděli hlásány s obou stran klatby, nadávky a zlorečení.³⁹⁴⁾

*Bylo to poprvé v Čechách, že náboženství rozdělilo lidi ve strany, že došlo mezi nimi pro náboženské smýšlení k bojům. Nehrála v differenciaci jistou roli i národnost?!*³⁹⁵⁾

Řádové žebraví utrpěli nemalou škodu. Přemnozí poslechli zákazu biskupova a odvrátili se od nich. To trvalo skoro přes půl roku. Dne 29. listopadu r. 1334 došlo k narovnání³⁹⁶⁾ pomocí rozhodčích. Duchovenstvo farní zastupoval biskup, řády žebravé (Dominikáni, Minority, Augustiniáni eremity) — Jindřich ze Šumburka. Ujednáno: obě strany mají kázati, že ani klerus, ani mníši nepropadli exkommunikaci. — Duchovenstvo farní má vyzvat věřící, aby mnichům opět dávali almužny, až dosud odpírané. — O placení čtvrtiny z příjmu při pohřbech duchovním farním — Super cathedram — má rozhodnouti kurie. — Obě strany mají veřejně odvolati nadávky, zločiny a všecka nespravedlivá slova, jichž užili v řečech, kázaných neb v žalobách, jedni o biskupovi, druzí o Šumburkovi.

Stolice papežská rozhodla ve prospěch biskupův, tak že po bojích skoro dvacetiletých zachovávání dekretale „Super cathedram“ provedeno i v Čechách.³⁹⁷⁾

Řádové žebraví napotom presentovali biskupovi svoje kněze, kteří, když obdrželi od biskupa stvrzení, mohli se věnovati du-

³⁹²⁾ Pram. děj. čes. (Kron. Zbrasl.) IV., str. 320 — — „cives — — sunt fratrum adiutores — — femme clerum seculorum — —

³⁹³⁾ Tamt. (Kron. Zbr.) 320, František 415. — Tomek 539—4., Novotný Novák, str. 578—80.

³⁹⁴⁾ Tamt. — Reg. IV. č. 109.

³⁹⁵⁾ Hájek (list. 303) má vypravování jiné, vyznačující se jistými plus, která nelze redukovat na známé prameny. Po studii Šimákově víme, že Hájek pravidelně s prameny nakládal libovolně a „že ve svých výmyslech nešel tak daleko, jak se za to má“ (Gollův Sborník, Šimák: Prameny a pomucky Hájkovy, str. 213). Z téze studie se dovídáme, že „knihy privilegií kostela Pražského“, jež Hájek na předním listě vyčítá, fiktivní nejsou. Zdá se, že při tomto vypravování Hájek takový pramen měl. Přece jen před detailním prozkoumáním neodvážuji se Hájkova vypravování užiti.

³⁹⁶⁾ Reg. IV. č. 109.

³⁹⁷⁾ Cancellaria Arnesti str. 557, čís. 69.

chovní správě.³⁹⁸⁾ Tím ovšem bylo vyjimečné postavení mendikantů značně stenčeno. Proti neposlušným zakročeno exkomunikací.

A tak ač řevnívost mezi duchovenstvem farním a řády žebra-vými nepřestala, přece zdá se, že v posledních létech biskupování Janova, jakož i za jeho nástupce utvářil se jakýsi modus vivendi.

(Dokončení.)

○ ○ ○

JAN RENNER: MĚSTSKÁ VÁHA V RAKOVNICE NA KONCI 16. VĚKU.

Do finanční politiky českých měst patřilo míti vlastní vánu, jelikož z poplatků za vážení na městské váze leckterý groš přibyl v městský měsíc — vždycky hubený. Na vahách těch váženo za poplatek komukoliv a vše zapisováno v registeru vážená. Z registeru těchto dovídáme se dnes o tehdejším zařízení městské váhy v královském městě Rakovníce.

Rakovnická městská váha stála v řadě měšťanských domů vedle domu Davida Píseckého, od něhož byla oddělena stokou. Byla to dřevěná, nepříliš obšírná chalupa, na kamenné podezdívce. R. 1594 byla tuze chatrna a hlasitě volala, aby jí nenechali zahnouti. Pozvali tedy mistra Vlacha a svěřili mu zednickou práci; „poddělal podklady a vycvikoval zed“ při vratach, začež mu dány po dvakrát 3 groše a pomahačům, kteří mu kámen a hlínu k rukám přidávali, dány 2 groše. Nad kamenným podkladem sroubeny stěny z klad; strop byl udělán z dřevěných podvalů, ovinutých pletenci slámy a olepených hlinou. Zrobení stropu a vymazání skulin v stěnách bylo dílem lepařovým. Za práci tu dána lepaři Jiříkovi vedle projednání lepenic, tak jakž pan primas s ním smluvil, 1 kopa 5 gr. Podruhé dáno témuž Jiříkovi, že ještě uvnitř a zevnitř vylepoval, aby nebylo žádných skulin, 8 grošů. Za vymazání strany zevnitř k domu Davida Píseckého dostal 38 grošů. Celou stavbu kryla šindelová střecha. V jednom štítě byly dvěře, kudy byl přístup na půdu váhy, kterou pronajímal za sýpkou. Do váhy vcházelo se vraty, která se zamýkala na visací zámek. Podlaha bývala z udupané hlíny; v r. 1594 položil Krištof mlynář ve váhu novou prkennou podlahu. Vedle otevřených vrat vcházelo světlo do váhy malým oknem, v němž tabulky zasazeny v olověné rámkyně.

Vstupme dovnitř! Z trámů zrobena tu od mlynáře Krištofa přičná hranice a na trámech téže zavěšeny tři „kleychy“: velký kleych na vážení těžkých předmětů, menší kleych a dřevěný.

³⁹⁸⁾ Cancellaria Arnesti, str. 557 č. 68; 425 č. 22. — Štítný, Knihy šestery (vyd. Erbenova) str. 239.

V provrtaný trám zaražen silný hřeb zakončený hákem, na který zavěsili za ocelový kruh kleště, v nichž kýval se jazýček. Nejdříve dělávali kleych domácí řemeslníci, později byl objednáván odjinud. Při r. 1594 zámečníku Fuxsovi dáno od navařování velkého kleychu, aby „jak jedna strana dlouhá tak také druhá zároveň byla“, 45 gr.; dokládal, že velikou práci s ním měl, než jej „přivedl k míře“. Uprostřed měl kleych ocelový hřidelík s ostrím, kterým spolehl na oka kleští. Kolmo na kleych stál jazýček přitažený mejdričkem. Na koncích kleychu byly zavěšeny na řetězích dřevěné tabule; aby se při kladení těžkých předmětů na ně nerozloupily, byly oplechovány. Při kleychu dřevěném visely tabule na oprátkách. Nad kleychem byl přibit kus hovězí kůže, aby se do kleychu netrousilo a myši v kleych netočily oves. Dřevěný kleych udělal mlynář Kraus za 30 gr.; okování jeho bylo dražší, bylo zaplaceno od něho Matěji Fuxsovi i k. 30 gr. Veliký kleych se dost často rozlámal a svařování i barvení jeho bylo drahé. L. 1593 dali sobě Rakovničtí zrobiti nový kleych v hutích pod Nižburkem za 7 kop; k němu jsou hned ulity 4 centnýře po 3 kopáčích, 6 liber za 1 kopu. Hamrníkům jest dána zpropitného i kopa 30 grošů.

Po jedné straně váhy byly nárožníky přibity lávky a prkna, kam se kladly centnýře, kameny a libry. Nad lávkou visela dřevěná tabule, kterou sem přinesli ze školy. Truhlář Krištof ji sklížil, obarvil a na ni znamenali váhu přinesených nebo přivezených předmětů. Psali křídou i rudkou. Po sečtení váhy smazali číslice houbou a vepsali vážený artikl i poplatek za vážení v registra vážná. Ku pohodlnému zapisování měli tu stoleček a při něm stoličku zelenou, čtyřnohou, pro jednu osobu. Ve stěnu váhy byla zadělána skřínka, kam uschovávali oprátky, jichž bylo třeba ku přivazování žoků a větších předmětů, mazání na kleych (dřevěný olej, sádlo, špik, atd.), křída, rudka, hospodářský kalendář, houba a pod.

Poplatek za vážení byl stanoven obcí a vepsán na tuhý papír, připevněný na stěně v čele váhy. Usnesení obce, stran vyměření poplatku za vážení, bylo v těchto slovích: „*Leta P. 1593 v úterý po Božím Těle pan purkmistr a páni radní se staršími na tom jsou se snesli, aby od kamene lehčejších věcí od domácích po 2 denárech a od přespolních po 4 den. mísenských při váze bráno bylo. Od těžších pak věcí, jako mědi, olova, zvonoviny a rudy hrncířské, od domácích po 3 den. a od přespolních po 6 den. vše mísenských. Stalo se za purkmistrovství pana Jana staršího Cvrčka z Gryffova.*“

Ku vážení a vybírání poplatků za vážení byli stanoveni při obnovování městského úřadu dva úředníci nad vahou. Za úředníky ty zvoleni byli dva měšťané, aby vždy mohl jeden z nich, v nebytí svého kolegy v městě, přivezené zboží převážiti. Úředníci nad vahou voleni na rok a po roce kladli účty. Sečteny jsou všechny přijmy a vydání každého z úředníků. Po odečtení vydání odveden

jest zbytek purkmistrovi a vážní jsou kvitování vepsanou kvitancí ve vážná registra. Za vzor stůj kvitance z r. 1593:

Kvitancí.

Václav Obrman, Šimon Soběslavský, úředníci nad vahou obecní, učinili pořádný počet ze všech příjmův a vydání peněz obecních, co jich podle register těchto k sobě přijímali a zase vydávali. A našlo se příjmův 44 k. 52 gr. 6 denárův; proti tomu vydání 44 k. II gr. Když rovnajíc (!) příjmy s vydáním naš o se přebíhajících příjmův nad vydání 20 k. 41 gr. 6 denárův, kteréž jsou od sebe do ouřadu pana Jana Šmardocha, toho času Pana Purkmistra, zoupalna odvedli a vyčtli. A tak jsou obci na tom počtu nic nepozůstali, protož se ze všeho toho propouštějí a kvitují. Stalo se v středu po Třech Králech Leta 1594 za Purkmistra Pana Jana Šmardocha.

Nebývalo však vždy, aby v městský měsíc přibylo několik kop z poplatků za vážení. Stávalo se nezřídka, že opatrní otcové dopláceli úředníkům nad vahou; bylať někdy vydání nad příjmy. V některém roce stihala městskou váhu nehoda za nehodou; řetězy a oprátky se trhaly, tabule se rozloupávaly, kleych časně sešel a musil se barviti (a páni úředníci dbali, aby kleych byl v náležitém pořádku a proto kleych lakovali téměř co rok), voda vebehla do váhy a zanesla ji, strouhu při váze bylo často čistiti a pod. Stálou položkou ve vydání byly výlohy na mazání kleychu, koště a křidu.

Zajímavé jest poznati, aspoň z časti, co vše v Rakovnici váživali; ozřejmí se nám kus tehdejšího obchodního a průmyslového života.

Ze zápisů v registrech jest patrno, že v hospodářství zaujímal chov ovci místo neposlední, neboť lůj a vlnu vážili v Rakovnici nejčastěji. Tak při r. 1589 z 98 položek vážení zboží poznamenáno vážení loje mydlářům v Rakovnici usedlým i jiným 61krát. Lůj vážení i v ostatních letech nejčastěji. Byloť tedy zapotřebí pobiti drahně dobytka, aby tolik loje mohlo být odpadáno a zváženo. Vedle Rakovničanů váživali na městské váze vlnu nejčastěji jejich urození sousedé. V registrech vážných čteme tato jejich jména: Václav Chotek ze Všetát, Kristof Slovský z Olešné, Ferdinand Renšperk na Skřivani, Jaroslav Libštejnšký z Kolovrat a na Petršpurce, Hrobčická z Petrovic, Adam Příčský, Jaroslav Hrobčický z Hrobčic na Mantiní a v Krašově, paní ze Sence atd. Pro vlnu sem dojízděl drahně let Hans Majer z Řezna a skupoval ji po dalekém okolí, jinak kupovali zde vlnu soukeníci z Loun, Slavkova, Sv. Anny a j.

Při čtení zápisů o vydání na přetrhané oprátky napadne čtoucímu ledacos, avšak na omluvu a obranu vážných úředních nutno připomenouti, že váživali předměty dosti hrubé, kdy ani řetěz nebýval dosti pevný. Vinu toho nesli dva rakovničtí řemeslníci od kovu: kotlář Jan Šara a Matouš Flemík, konvář a sv-

bohdného umění zvonař. Oba rozesílali svoje výrobky daleko a široko; časté vážení surovin svědčí, že tato řemesla na konci 16. věku kvetla v Rakovnici utěšeně. Tak ku příkladu r. 1589 odváženy cínu 24 kameny, 1590 odváženy do Kounova hrnce měděné (3 kameny), na Krakovec pánev měděná vážila $6\frac{1}{2}$ centnýře, do Krušovic plech a hřeby měděné 7 kamenů, kotláři 5 cent. mědi, kotláři Janu Šarovi 6 cent. mědi; 1591 kotláři pánev 9 centů, nová pánev do Žebráka vážila 10 centů a kotláři Janovi Šarovi odvážena stará pánev; 1593 odvážen po mistru Janu Husovi panu Běšinovi na Svinou nový kotel, kotláři Janu Šarovi odvážena stará pánev, měděné hrnce na Lány ($9\frac{1}{2}$ kamenů), nové hrnce na zámek; 1594 váženo urozenému panu Ferdinandovi Renšperkovi umývadlo, Krištofovi Slovskému zvonec, Matoušovi konváři 4 flaše; 1595 truhla cínová k pohřbu urozeného pana Jaroslava Libštejnského z Kolovrat a na Petřpurce, cínové nádobí od Rejkův, p. primasovi váženo cínové nádobí, vážena měď k obci 2 kameny 16 lib., proti tomu stará měď vážila 4 lib., nová pánev na Točník (71 kamen 15 lib.), stará pánev vážila 42 kam.; 1596 odvážena panu Svitákovi pánev nová, stará pánev na Zbiroh, mosazné hrnce na Točník, u veliký pátek váženo zboží měděné, přivezené k jarmarku od zvonařův z Norimberka a z Žatce, měď do pivovaru k opravení pánve, vážen starý zvonec do Krýlu (5 kamenů 10 lib.), později nový zvonec vážil 5 kamenů 6 lib., pánev Ondřeje Pekaře, zvonec starý z Sosny (u Jesenic), cín faráře ze Stebna, mosazné hrnce na Zbiroh, na kladky nové odváženo zvonoviny 1 kamen 2 lib. více 16 lib.; 2 libry navráceno mědi a na spálenině 4 libry 8 lotů; váženo cínové víko na křtitelnici do Stebna; dno k pánvi na Zbi oh; dva plechy a 32 hřeby k opravení pánve rathauského pivovaru; obecního železa cáhlovského p. primasovi jedna hůl; váženo olovo na závaží k hodinám čtvrtním. R. 1597 váženo panu z Landštejna cínové nádobí staré i nové; cínová křtitelnice do Chyš; na Křivoklát dva hrnce, devět mis, kotel, vše pocínované; v středu po veliké noci vážen starý zvon nesuchyňský rozražený, panu Hrobčickému měděné nádobí; zvonovina z Křivoklátu, cymbál, zvonec (že jsou pohořelí, nedali od váhy ničeho); ve čtvrtek po sv. Medardu vážen nový zvon do Nesuchyně; vážen rozražený zvon z Vrbna a na připsání kněžny kláštera v Pan. Týnci od váhy pasírováno.

Daleko by nás vedlo vyčítati rok po roce, co vše zrobili a rozprodali tito dva mistři; uvedené, doufáme, stačí na svědectví jejich zdatnosti a znamenitého průmyslu konvářského v Rakovnici. Registra vážná dosvědčuje, že v Rakovnici i hrnčírství kvetlo v dobách nejstarších, neboť hrnčířům vážena ruda (olověná k polévání) velmi často. Neméně zajímavým jest vážení rakovnického chmele, který za stara vyvážen hojnou měrou do Němec.

Přestáváme však na uvedení těchto několika předmětů nejčastěji vážených, jelikož účelem rádků těchto bylo jen upozornit na zařízení starých městských vah.

K ILLUSTRACÍM.

Obr. 25. F. M. Brokoff, Sv. František Borg.

stal se pak jenerálem. Od původního návrhu bylo při provedení postavy světcovy upuštěno, snad pro technicky obtížné zhotovení poletujícího andělčka s monstrancí, a světec zobrazen byl v prostém rouše řeholním s dvěma anděly po stranách, z nichž jeden drží obraz monstrance s hostií, druhý obraz Madonny, jichž František Borg. býval velkým čitatelem.

Zajímavé jest, že Brokoff užil postavy světcovy z původního návrhu sousoší Borgiášova pro sousoší jiného svatého z řádu jesuitského a to samotného jeho zakladatele, Ignáce z Loyoly. Postoj tohoto světce z nejbohatšího mosteckého sousoší, nyní v obecném dvoře malostranském stojícího, jest týž, jako na návrhu, avšak držení rukou a hlavy jest pozměněno. Jeho ornát byl na návrhu i v kamenném provedení z r. 1711 bohatě zdoben a opatřen jesuitským monogramem I H S.

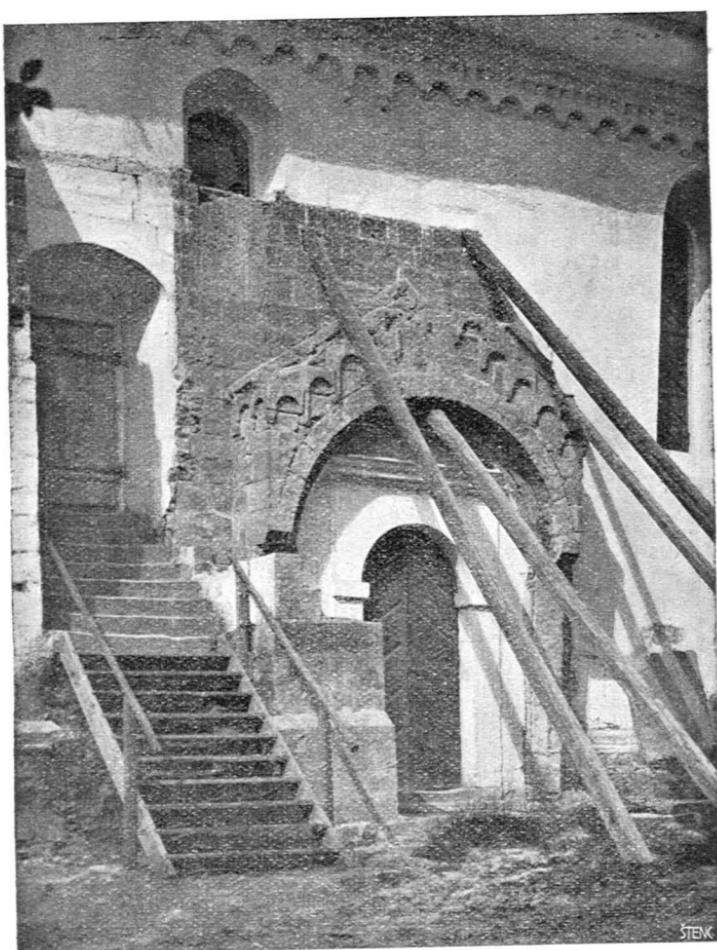
R. Kuchynka.

Sousoší sv. Františka Borgiáše na Karlově mostě v Praze.
Ve sbírce kreseb Ant. Neumanna v Praze chová se perokresba (obr. 25.), kterou považuji za původní návrh pro sousoší sv. Františka Borg. na Karlově mostě a kterou pravděpodobně načrtl sám autor tohoto sousoší, Ferdinand Maximilián Brokoff. Kresba hbitě na papíře provedená jest od úpatí podstavce až po vrchol monstrance $33\cdot7$ cm vysoká, její obrys provedeny jsou inkoustem, stíny pak lehce tuší nanášeny. O tom, že F. M. Brokoff byl zručným kreslířem, svědí jeho kresby čtyř mosteckých sousoší, zhotovených pro velké vydání díla pražského rytce Aug. Neuräuttera „Statuae pontis pragensis“ z r. 1714. *)

Protože pak tato kresba chová v sobě sloučeny podstatné části dvou význačných Brokoffových sousoší na Karlově mostě, možno ji právem považovati za jeho dílo a to za původní návrh pro sousoší sv. Františka Borg., jež bylo r. 1710 postaveno. Podstavec provedeného sousoší jest sice architektonicky bohatěji rozčleněn, nežli vidíme na návrhu, má však přesně dle něho ve vysokém reliefu provedeny odznaky světské i kněžské moci, jimž František Borg., dříve vévoda v Gandii, o povrhl, vstoupiv do řádu jesuitského, jehož

ve vysokém reliefu provedeny odznaky světské i kněžské moci, jimž František Borg., dříve vévoda v Gandii, o povrhl, vstoupiv do řádu jesuitského, jehož

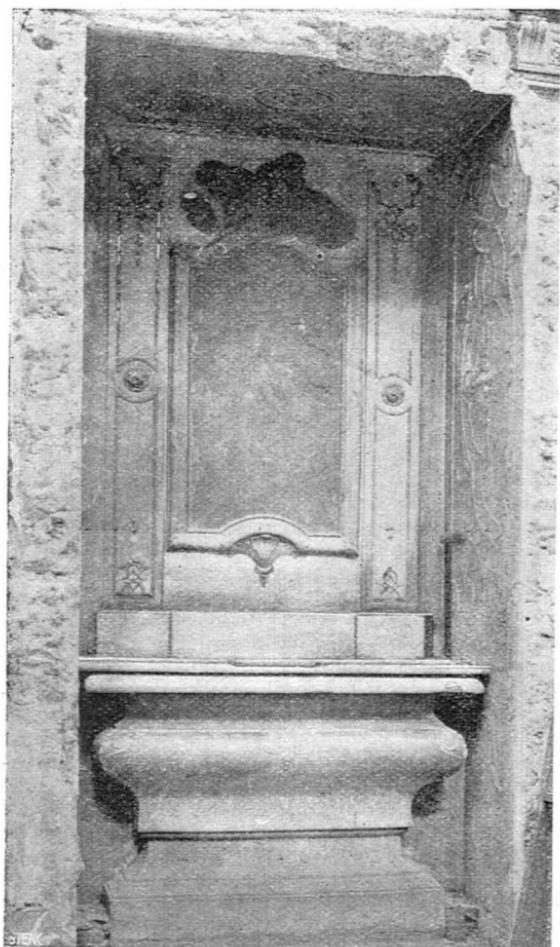
*) V malém vydání z r. 1715. nejsou kreslíři udáni.

Obr. 26. Portál farního kostela v Lanžově.

Dva objevy. Při opravě, podniknuté letos na farním kostele v Lanžově (okres Hořice), byl odkryt románský portál do lodi, jehož snímku (obr. 26.) nám zaslal c. k. ev. geometr v Králové Dvoře, pan Fr. Laudát. Kostelik Lanžovský, *) zasvěcený sv. Bartoloměji (již 1350 farní, později fil. do Miletína a od 1720 opět farní), je zajímavá románská stavba jednolodní, s polygonovitým kněžištěm bez opěráků, v XVI. století přestavěná, r. 1684 o věž a oratoř nad sakristií a r. 1804 o kapli sv. Kateřiny rozšířená. Celkem je právě tím, že se skládá z částí slohově odlišných a že dobou sladěn v harmonii, cenným; na lodi neomítnuté zdivo s profilovaným soklem, lisunami, římsou s obloučkovým vlysem na konsolách a zubořezem dobré se snášeji s lunettovou římsou renaissanční na kněžišti a hrotitými okny, právě jako šindelové sedlo a cibulovitá báň nad věží nebudí touhu, aby místo nich

*) Srov. Schaller XVI. 146; Sommer III., 251; Method 1895, 13; Národop. sborník okresu hořického, 237; Horák, Topografie 102.

Obr. 27. Domácí oltářík v Praze v čís. 857-II.

jichž řemeslo v tom čase v Praze kvetlo neobyčejně. Okna a je ozdoben na vnitřních stranách páskovím v slabém reliéfu. Oltářík má úzkou mensu a nad ní rámcem lištnový, s ozdobami páskovými a mušlovými; obraz ve středu schází a nástavec nad ním je poškozen. Oltářík nebyl zachován, zůstává po něm jen toto vyobrazení, dané nám k disposici Klubem za starou Prahu (obr. 27.). Dům, v němž byl právě o letošních velikonocích objeven, slul kdysi u Kotlářů (XVI. stol.), potom u Burgrafů (do r. 1794), naposled patřil 23 osobám, většinou šlechtickým. Za Burgrafů byl dům asi přestavován a byl opatřen domácím oltáříkem. *Zd. Wirth.*

Náhrobnky v kostele sv. Martina ve Zvoleněvsi. Dle mých snímků byla zhotovena vyobrazení (obr. 28—33.) této památky, poněvadž dříve či později se rozpadnou následkem nesprávného umístění. (Jich popis, výměry a nápis, které se však neshodují u obou se skutečnosti, viz u Fr. Rosenblüha, Die groszherzogl. Toskanasche Herrschaft Svolenioves, (Prag 1840) a u F. Velce v Soupisu památek v polit. okresu Slanském, 440—441,

týčily se původní gotické strmé sedlo a stan. Uvnitř potkáváme se s touž pestrostí forem, časem tu navršených: Vedle valené klenby s výsečí v kněžišti je v lodi plochý rákosový strop a renaissance tu ponechala § dědictvím empory po třech stranách lodi. Moderní ochrana památek drží ochrannou ruku nad takovýmito konglomeráty, protože mluví za celé knihy a jsou pro kulturního historika ne-přebraným pokladem. Z toho stanoviska nebylo by správné — a náš list se proti tomu již předem ohražuje, — aby nyní, kdy po mnoha letech byl odkryt původní románský portál na jižní straně lodi, bylo snad z puristické touhy, míti románskou loď pokud možno slohovou a bez přístavků, vybouráno renaissanční ostění menšího portálu, později do původního otvoru vstanoveného. — Při bourání domu čís. 857-II., (na Příkopě, čís. n. 22), přišli zedníci na zazděný výklenek s domácím oltáříkem barokním, dosti zachovalým. Památku lze klásti do doby kolem r. 1730.

Je to práce štukatéra,

kde však nětoto opraviti údaje o materiálu v ten smysl, že malý náhrobek [zde čís. 4.] je zhotoven z mramoru a ostatní všechny z opuky). Náhrobky byly původně nad panskou hrobkou v kapli Nanebevzetí P. Marie, přiléhající těsně na východě ke kostelu a nyní v kolnu proměněné; po zrušení kaple přeneseny do kostela a zapuštěny do zdi bez ponechání vzduchové prostory za nimi a poněvadž z okapní roury stále zatékalo na zed, zvětrala opuka, plastické části někde opadaly a vedle relifu vytvořily se podélné trhliny, takže náhrobky hrozí již úplným rozpadnutím. Zkázu urychlilo ještě natření povrchu lakem na železo asi před 18—20 léty, který zabraňoval respiraci kamene. Vrchní správa velkostatku zvoleněvského na popud c. k. konservátora soukr. cís. statků má dobrou snahu, náhrobky pokud možno zachovati, ale způsob, jakým chce postupovati (odlití náhrobky a dle nich dáti vytěsat kopie) je v rozporu s nynějšími názory o zachování památek.

F. Duras.

Z P R Á V Y .

Praehistorická archaeologie. Z předhistorického odboru „Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze“.

Ve třetí letošní schůzi 11. dubna přečetl p. konservátor Buchtela článek, který pro odbor napsal p. kons. L. Šnajdr a který pojednává o tom, „Se které strany a kdy byla osazena země česká lidem rolnickým“. Obsah článku jest tento: V článku „Jáma s odpadky kuchyňskými u Nového Bydžova“ (1881) tvrdil Šnajdr, že lid rolnický přišel původně do Čech se strany severozápadní průsmykem labským a to proto, poněvadž 1. tehdy panovalo mínění, že střední Evropa a Čechy na počátku doby neolithické pokryty byly neproniknutelnými lesy; 2. poněvadž střepy vypíchané, které tehdy pokládal za nejstarší keramiku, vyskytovaly se nejen v Čechách až k Děčínu, ale i dále podle Labe a jeho přítoků v Durynkách. K č. 1.: Bádáním prof. Albrechta Pencka (Kirchhoferova Landeskunde 1887) a Dra Roberta Gradmannia (Geographische Zeitschrift VII. 1901) nabyla otázka o rozšíření pralesů středoevropských docela jiné tvářnosti. Dr. Gradmann tvrdí zejména, že předhistorické osídlení střední Evropy shoduje se s rozšířením spraše (Löss) a stepních zvířat a rostlin, zvláště v severních Čechách. První vyskytování člověka ve střední Evropě spadá do doby interglaciální a člověk postglaciální doby „Schweizersbild“ žil na stepi, ale jest pochybno, že by byl měl již stáda, kterými byl by se mohl bránit postupujícímu zalesnění a zachovati se tak až do doby neolithické. Člověk neolithický nalezl ve střední Evropě ještě krajiny rázu stepního anebo aspoň lesem chudé (Waldsteppe) a jeho stáda dostatečně bránila úplnému zalesnění. V novém článku svém dovozuje dále Dr. Gradmann (Geographische Zeitschrift 1906), že ve střední Evropě vyskytovaly se nezalesněné kraje, které odpovídaly stepním doby mezi-glaciální, jak tomu nasvědčuje palaeontologie, stratigrafie a flora. Za doby stadia daunského vlhké klima, podporující rozšíření lesů, pak částečně též klesnutí teploty způsobilo, že člověk paleolitický ustoupil k jihovýchodu, odkudž, když dostavilo se opět klima teplejší a sušší a nastal proto ústup lesů, vrátil se zase do střední Evropy, přinášeje s sebou již kulturu neolithickou, které byl nabyl na východě (z orientu): K č. 2.: a) O době, kdy tento postup člověka díti se mohl, podává asi nelepší vysvětlení sídli té pod převislou skalou „Schweizersbild“ u Schaffhausen. Svýcarský archaeolog Nüesch zjistil zde šest vrstev, z nichž druhá pochází z doby neolithické a čtvrtá obsahovala zbytky činnosti člověka pliocenového. Z mocnosti těchto vrstev (30—40—50—80 cm) usoudil Nüesch a jeho spolupracovníci, že od doby neolithu až po naše časy uplynulo 4000 let, neolith trval 4000 let, hiat 8000—12.000 let a doba paleolitická (postglaciální) 8000 let. b) Dr. Wankel nalezl r. 1870 v jeskyni „Výpustku“ pod vrstvou tra-

vertinovou 30 cm mocnou vrstvu kulturní se střepy ornamentovanými a vypočetl, že k utvoření obou těchto vrstev bylo potřebí nejméně 8000 let.

c) Na Moravě přichází velmi četně volutová keramika s povrchem tuhaným. V Čechách vyskytuje se v neolithu takové střepy jen zřídka, poněvadž v severních Čechách tuha se nenachází. Nádoby tuhané byly buďto z Moravy přiváženy, aneb nádoby zde vyrobené tuhou z Moravy natírány. Vzhledem k všem témto okolnostem možno tedy otázku horejší dosti správně odpověděti v ten smysl, že osazení Čech lidem ronickým stalo se z Moravy na počátku 6000 před Kristem. O obsahu článku tohoto rozprávěla se živá debata, které súčastnili se pp. Buchtela, Dr. Matiegka, Dr. Babor a ass. Jíra a při níž vyšlo bylo pochybnosti o stáří neolithu českého, jak je stanovil kons. Šnajdr.

Na to předložil p. Dr. Babor následující publikace: Th. Arldt: „Die Entwicklung der Kontinenten und ihrer Lebewelt. Ein Beitrag zur vergleichenden Erdgeschichte.“ Leipzig (W. Engelmann). 1907 — W. Volz: „Das geologische Alter der Pithecanthropus-Schichten bei Trivil, Ost-Java“. Neues Jahrbuch für Miner., Geol. u. Palaeontol. Festband zur Feier des 1000jähr. Bestehens. 1907. — M. Schlosser: „Beitrag zur Osteologie und systematischen Stellung der Gattung Necrolemur, sowie der Stammesgeschichte der Primaten überhaupt.“ Ibidem 1907. — J. L. Píč: „Přehled české archeologie“. V Praze. 1908. — J. L. Červinka: „Moravské starožitnosti“. Dil II., sešit I. Kojetín. 1908.

Ku spisu Arldtovu podotýká p. Dr. B.: „Arldt věnoval jednu kapitolu spisu svého otázce o původní vlasti člověka a o východisku ras lidských a dospěl k náhledu, že původní kolébka pokolení lidského byla na velkých ostrovech sundských (s ohledem na Pithecanthropa) a místo, z něhož se udál rozchod lidských ras, že jest území nynějšího Tibetu. Z toho následuje, že datuje člověka z konce pliocenu, poněvadž teprve touto dobou vystoupil Tibet do nynější výše. — Pokračuje v přednášce své o diluvialem člověku v Čechách a na Moravě pojednal potom p. Dr. Babor o klasifikaci ras lidských na základě zoologickém a ve formě vedecké systematiky: Linné bral svůj rod Homo ještě tak široko, že vedle člověka (*Homo sapiens*) v něm umístil také dvě formy anthropoidních opic (ku př. orangy označil původně jako *Homo nocturnus*, teprve později *Simia satyrus*). Jediný druh člověka v ponětí Linného vě rozdělil v plemena Blumenbach; názor o jednotnosti jediného druhu člověka proti jiným náhledům obhájil Darwin, ač diluvialní inferiorní vymřelá rassa lidská byla již dříve Kingem označena jako samostatný druh; rozeznávání více druhů člověka, zejména fossilního, je dosud v oblibě, nemůže však být s hlediska zoologické systematiky o tom pochyb, že rod *Homo* (s příslušníky dosud známými, fossilními i recentními) jest monotypem. Za druhý rod čeledi Hominidae radno míti Pithecanthropa Duboisova. Byl by tudiž přehled systému v této čeledi dle principů zoologických (a paleontologických), pokud vůbec možnost drobných kategorií sahá, i s nejnutnější synonymikou asi takovýto.*“ Na všechny rasy zejména nyní žijící nelze tu zajít.

Famil. Hominidae.

- I. Genus. **Pithecanthropus** E. Dubois, monotyp, sp.: **erectus** Dub. 1894.
- II. Genus. **Homo** Linné, monotyp, sp.: **sapiens** L. 1766.
- I. *Homo sapiens* L. subsp. *neanderthalensis* King 1864. (= *canstattensis* de Quatrefages = *primigenius* aut.). Dělí se na:
 - a) var. *neanderthalensis* King typ. a
 - b) var. *krapinensis* Gorjanović-Kramberger 1901.

* Těžkopádnost označování rass jako variet, subvariet, forem atd. omlouvá v praxi užívání jen binerní nomenclatury (ku př. *Homo cromagnonensis* místo *Homo sapiens cromagnonensis*), ale jejíou se důkladně tato taxonomie provést musí. — Dimorfismy (dolicho- a brachycephalus etc.) zatím vynechávám.

2. *Homo sapiens* L. subsp. *sapiens* L. sensu strictiori. Dělí se na:

- a) var. *cromagnonensis* Quatref. & Hamy 1873, tato pak má:
 - subvar. *cromagnonensis* Quatref. & Hamy typ. (=laugerie-bassensis de Mortill. = lachancelensis autt. = priscus auttor. etc., a někdy i fossilis = lépe praehist.)
 - subvar. *negroïdes* E. Rivière (= grimaldianus Verneau = *cromagnonensis* s. str. Vern.) i
 - subvar. *neanderthaloides* de Mortillet.
 - b) var. *praehistoricus* (nomen provisorium), s těmito pododrůdami:
 - subvar. *neolithicus* autt. (= stauroctonicus autt. etc.).
 - subvar. *neanderthaliformis* mihi (s. *neanderthaloides* Kollmann).
 - c) var. *sapiens* L. typ. s. str. (= *recens* autt.), s tímto rozdelením:
 - subvar. *niger* Blumenbach 1795. (= „*ulothrix*“ autt.):
 - forma *lophocomus* autt. (subff.: Papua, Koikón, Akka?),
 - f. *eriocoma* s. autt. (subff. Negří, Kaffí);
 - subvar. *albus* Blumenb. (= „*euplocamus*“ autt.):
 - f. *australasiaticus* m. (subff. Australané, Wedda Dravidia etc.),
 - f. *caucasicus* autt. (subff. Nub., Bask., Ham., Sem., Allarod., Indogerm. etc.);
 - subvar. *luteus* Blumenb. (= „*euthycomus*“ autt.), s formami:
 - f. *malayanus* autt. (subff. a mutace Negrito, Toala etc.),
 - f. *ruber* Blumenb. (mut. Botokud. etc.) a
 - f. *luteus* Blumenb. s. str. (subff. a mut. Hyperbor., Aino, Mongol. etc.).
- „lissotriches“

Ku konci schůze předložil také předseda p. Dr. Matiegka dvě zajímavé publikace a to jednu od krajana našeho v Americe žijícího, Dra A. L. e. s. Hrdlicky: „Skeletal remains suggesting or attributed to early man in North America“ (Bureau of American ethnology 1907.), v němž hledí autor dokázat, že dosavadní nálezy předhistorického člověka v severní Americe byly špatně datovány, poněvadž pouhý tvar lebky nerozhoduje o jejím stáří. Druhá publikace má název: „Le crâne de Nowosiolka considéré comme preuve de l'existence à l'époque historique de formes apparentées à *Homo primigenius*; a auktorem jejím jest K. Stolyhwo. —

Ve čtvrté schůzi z 2. května t. r. sdělil člen správního výboru p. Zuman s odborem, že Společnost přátel starožitnosti českých společně s Kutnohorským „Vocelem“, se „Včelou čáslavskou“ a s „Vlasteneckým spolkem musejním“ v Olomouci, dále s. „Klubem za Starou Prahu“ a. „Svazem českých spolků okrašlovacích“ pořádati bude ve dnech sv.-václavských sjezd na ochranu památek a že delegáti Společnosti hodlají ku vedení zvláštní sekce praehistoricke navrhnuti v schůzi pracovního výboru sjezdu předhistorický odbor. Odbor má si vyvoliti jednatele, který by ho zastupoval v pracovním výboru a který by vykonal veškeré práce přípravné pro sekci předhistorickou. Po krátké debatě, již súčastnili se zejména pp. prof. Dr. Niederle a kons. Buchtela, zvolen byl jednatelem sekce praehistoricke zapisovatel p. Dr. Karel Prokop. — Potom předložil p. Dr. Babor spis Dra. J. H. Kohlbrugge: „Die morphologische Abstammung des Menschen“, ve kterémžto zajímavém spise učiněna přístupnou celu příslušná literatura hollandská, jinak těžko dosažitelná. — P. Ph. St. Josef Šimek referoval o přednášce předsedy Morav. archaeolog. Klubu J. L. Červinky „o úkolech soustavného bádání archaeologického na Moravě“, uveřejněné v letošním z. čísle „Pravěku“. Referující vytkl zejména ony názory zasloužilého tohoto archaeologa moravského, ve kterých srovnává se s náhledy české universitní školy praehistoricke a ve kterých od ní se liší. — Ku konci schůze naznačil p. konservator Buchtela, jakým způsobem hodlá referovati o spise Dra Piče „Přehled české archaeologie“. —

Pátá schůze odboru konána 18. května 1908. P. kons. Buchtela demonstroval nádobku, vykopanou v okolí Hořic, v níž byly nalezeny samé

denáry Boleslava II.; jest to nejstarší přesně datovaná nádobka rázu hradištního. Dále demonstroval p. konservator střepy knovízko-bylanské z čisté kulturní jámy ve Kbelích a střepy přechodní z téhož nálezistoru nordického, poukazuje zejména na střepy s červeným povrchem upomínající na zvoncovité poháry. — P. prof. Matiegka ukazoval vzorník barev vlasů, zhotovený dle návodu anatoma Fischera a sloužící ku přesnému stanovení stupně světlosti a tmavosti vlasu, a připomenuje, že prof. Martin se strojil podobnou stupnici očí. O lebce vykopané u Bakova a předložené p. učitelem Storchem, která na první pohled zdá se býti trepanovaná, prohlásil p. dr. Matiegka, že otvor v lebce, zdánlivě velmi přesný, spůsoben byl asi teprve při vykopání, poněvadž na něm nejsou patrný ani nejmenší známky hojení. — Potom přikročil p. kons. Buchtela ku referátu a kritickému rozboru spisu Dra Píče „Přehled české archaeologie“, obíráje se v této schůzi statí „Pokolení skrčených kostér“ a ponechávaje posouzení první statí „Stopy člověka v době diluvialní“ p. Dru Babrovi. — Podrobnější zprávu o tomto rozboru přineseme v příštím čísle. — p —

Výkopy a nálezy. V Praze objeven na kostele P. Marie před Týnem nad jižním portálem ve spodní části velikého okna pozdně gotický portálek s vyplňenými kouty, k němuž původně asi vedla od fary visutá pavlač. Bohužel byl portálek odklízen a okno prodlouženo do původní lavice nad kordonem, čímž kostel oloupen opět (již po kolikáte) o kousek své historie. Kde byl konservator? — Při bourání domu č. 27.-V. v Josefské ulici nalezeno 10. června asi 30 zlatých dukátů z časů krále Ladislava. — V Semilech při bourání starého kostela nalezeny pod oltářní deskou ve starším zdivu, na němž bylo mladší obložení z pískovcových desk, ve voskovém obalu látky a kus plechu s pečetí biskupovou; mimo to v podkroví objevena hojnost mincí ze XVII.—XVIII. století a odevzdána městskému museu. — Na kostele v Lanžově odkryt románský portál (viz obr. 26.). — V Jabloném otevřen sarkofag sv. Zdislavy (zde chován od r. 1731) a obsah shledán neporušený.

Ochrana a zachování památek. K otázce opravy pražského hradu královského napsal Dr. Max Dvořák v Beiblatt für Denkmalpflege (1908, seš. I.): Máme také v Praze (jako v Heidelbergu) jakousi Jindřichovu stavbu. Je to za krále Vladislava II. vystavěná část hradu, nejen obdivuhodné dílo Beneše z Loun, ale i památka patřící k těm, jež mimo umění a zálibu budovatelovu pro ně, také jich další osudy a události, jichž byly svědkem, duševní život, politické příběhy národní, poesie a dějiny — proměnily v nedotknutelný pomník minulosti. Kdo kráčí lhostejně kolem této části starého královského hradu, je zcela tupý pro dejmy umělecké a historické. Façáda paláce obrácená ku chrámu, má býti nyní „znovuzřízena“. Ale nemají býti jenom rušící ubohé přístavky od straněny, nýbrž mají býti také obnovena sgrafitta, poněvadž „by jinak zcela zmizela“ (jako by bylo lépe, budou-li již o 100 let dříve opraveny t. j. zničeny), fiály mají býti doplněny, poněvadž prý „by se zcela rozpadly v dohledné době“ a „potom bychom již nevěděli, jak vyhlížely,“ jakoby se nemohlo, kdyby to bylo pravda, předejiti zkáze jednoduchým zabezpečením a zachovati starý tvar pro všechny časy pomocí odlitků, ochoz, jenž obíhá kolem fašády, má býti otevřen a doplněn, „jak kdysi býval“, protože — nevím proč — nová odnož architektury žádá o své právo a poněvadž jsou ještě stále lidé, jichž srdcím a vkusu jsou bližší banality moderní pseudogotiky než stará památka. To vše prý vyžaduje — tak říkají — dekorum, jakoby více dekorum národa a dynastie odpovídalo, kdyby starý královský palác zbaven stop svého stáří, slavil podobné z mrtvých vstání, jako slavívá předměstská villa p. Božidara svoje obrození každý rok jednou po důkladné opravě.

Kacionál Pelhřimovský. Latinský kacionál pergamenový o 260 listech ($15 \times 33 \text{ cm}$), pořízený r. 1493 illumínátorem Janem z Rakovníka a nyní v nově založeném museu uložený, byl před několika léty vandalsky zohaven, což však teprve ku konci předešlého roku bylo obje-

veno; přídešti i titulní list jsou vyrvány, všechny illuminované listy až na jednu iniciálu (G v zeleném poli) a úvod počtem 52 vyřezány a počtem 47 ořezány. Zločin spáchán před 15—20 roky a dovršen před 3—4 roky (v tu dobu viděl prof. Hofmeister ještě několik iniciál celých). Kancionál byl dříve uschováván na městském úřadě, ale později vyžádal si jej zvěčnělý již ředitel V. Petru do professorské knihovny gymnasia, kde prý bude lépe uschován a odtud byla kniha v tak zbdovaném stavu letos navrácena. Je hrozné vysvědčení pro poměry kulturní u nás, že podezření padá aspoň z části na osobu domácí.* Spolek musejní nechce ovšem dříve vystoupiti proti pravému škůdci, dokud by neměl pádných důkazů v ruce a proto prosí o sebe menší pokyny nebo zprávy, jež by mohly vésti ku zjištění pachatele, po případě k získání vyřezaných listů.

P r a h a: Příkročeno konečně k opravě kostela sv. Václava dle projektu arch. J. Fanty (stát. subvence na r. 1909 obnáší 20.000 K) a k opravě letohrádku Ameriky. — Kostel kláštera Strahovského bude vymalován, novými okny opatřen a fresky zrestauruje Viktor Förster. — Ke kostelu sv. Salvátora (evang.) bude přistavěna druhá věž a nový portál a fašáda vyspravena. — Dokončuje se oprava věže radniční, při níž objeveny znaky po stranách hodin a růžice na římse pod ochozem. — Stav. referátu přikázán návrh Soupisné komisie, aby byly postupně staré a uměl cky cenné portály a fašády zbavovány reklamních tabulí a nevkusných výkladců a aby nebyly na nich povolovány křížlavé nátěry. (Centr. komisie prot. právě proti novému výkladci na Karolinum.) — Dům „U Vejvodů“ zakoupil pro Uměleckou Besedu malíř K. L. Klusáček. Dům se právě opravuje dle návrhu arch. J. Fanty a ve dvoře přistavuje se sál. Věnujeme této eminentní památkce v Časopise článek a hojně zobrazení. — V paláci Sylva-Taroucy nebude zřízena kavárna a obec tam umístí svoji obrazárnu a sbírky z pavilonu města Prahy na južní výstavě. — Na mostě Karlově konečně zastavena vozba elektrické tramwaye a nahrazena autobusy, které osvobodily i Nerudovu ulici od nebezpečí horské, ozubené dráhy. — Proti regulaci Malé Strany (návrh arch. A. Balšánka) podán Kl. za St. Prahu rozsáhlý protest, jenž oddáli rozhodnutí asi o 2 roky.

C e c h y: Centrální komisie protestuje proti zboření kaple 14 pomocníků v (Něm.) Benešově, proti změnám na portálu děk. chrámu v Chomutově a proti zvýšení věže a bohatší výzdobě zevnější na kostele ve Výprtech. — Větší opravy podnikány jsou na kostelích v Kouřimi, v Lounech a N. Bydžově. — Na opravu bratrského sboru v Ml. Boleslaví povolena státní subvence 10.000 K. — Katakomby pod jesuitkým chrámem v Klatovech (Soupis VII., 68) byly letos vyčištěny a opatřeny elektrickým světlem. — V Koutě bude kaple z poč. 19. stol. rozšířena v lodi. — Gotický dům č. 52 na náměstí v N. Brodě při opravě fašády v horní partii hrubě znešvařen. — Dřevěná zvonice v Železném Brodě je na spadnutí. — Táborský časopis Jiskra varuje dobré před výstavbou věže Píseckého hradu (na niž záložna věnovala 10.000 K.). — Kostel ve Stráži (Soupis XIV., 365) bude zbořen a nahrazen novostavbou. — Pivovar v Táboře u Kotnovské brány se právě přestavuje. — Barokní kostel v Libočanech bude opraven. — Vloni vyhořelý klášter v Želivě (Trčkův hrad a kostelní věž) se opravuje. — Sev. dráha vyzvána k podání návrhu na zajištění zříceniny Michovick.

Topoly na cestě z Kostelních Louček do Želez. Brodu a lípa ve Frydštejně byly vykáceny. — Socha Neptunova s kašnou na Vel. náměstí v Písku přenesena do sadu Palackého nad vodopád. — V Jesťabí opraven Mariánský sloup z r. 1721.

M o r a v a: Kaple v žens. klášteře v Brně zachráněna. — Dřevěný kostel v Hodslavicích bude opraven (subvence státní 500 K.

*) Zajímavé je, že Koniaš, který by býval měl omluvu v samém duchu doby, při kastigování knihy v r. 1753 nedotkli se ničeho, než že text na několika místech začernil.

a další příspěvek na udržení 200 K ročně). — Klášterní kostel v M o r. N o v. M ě s t ě bude přestavěn. — V Karlovicích u Rožnova má býti kostelík pokryt plechem, což se rovná zničení zevnějšího dojmu dřevěné architektury. — Zámek v Plumlově 23. dubna vyhořel. — V Rožnově má býti zbořena dřevěná radnice. — Kostel sv. Jana v U h. B r o d ě upraven na museum. — Kostel v Určicích u Prostějova porouchán bleskem. — Dřevěný kostelík ve Vrbici a hřbitovní ve V a l. M e z i ř í c í budou zachovány. — V Jevíčku zbořena poslední (horní) brána a kostel děkanský zkažen nevкусnou malbou. — V M o r. Š u m p e r k u má býti zbořena renaissanční radnice. — V O l o m o u c i zbořeno erární skladistiště na mouku z r. 1778. — V Rosicích má býti zbořen starý gotický kostel. Centrální komisie protestuje a radi přistavbu k lodi.

V Bartošovicích opraveno 8 epitafů ze sklonku 17. století a dobře zabezpečeno. — V Klášteře Hradíšti opraveno barokní sousoší sv. Jana. — Centr. komisie protestuje proti zabilení fresek z pol. 18. stol. v Ronově.

Musea, sbírky, archivy. Národopisné museum českoslovanské vydalo zprávu za rok 1907, dle níž je zřejmo, že zájem o ústav stoupá; činnost obracela zřetel k občasným výstavkám (jesličky), k praktické podpoře domáckého řemesla a soustavnému soupisu lidových památek českoslovanských (Kouřimsko, Pražsko). Sbírky vzrostly na 19.516 čísel inv., příjem musea činil 58.760 K 29 hal. — Dne 18. květ. otevřeno zemědělské oddělení uspořádané prof. Dr. J. Jakubcem. Obsahuje plastickou mapu zemí národa českoslov., jež ukazuje zevní ráz půdy a kultury zároveň s národnostní hranicí, dále kollekci českých pluhů, interieur černé kuchyně, domácí nářadí a nástroje, model mlýna, olejárny a pily, kollekci lnářskou a tkalcovskou, pak je zastoupeno vinařství, dřevorubectví, uhlířství, pastýrství atd.; uprostřed sálu jsou modely obytných staveb hospodářských a obraz práce zemědělské v horách. — Museum H l i n s k a a K u t n o h o r s k ý spolek musejní „Vocel“ vydaly publikace (viz zprávy literární). — V K l a d n ě bude uspořádán městský archiv a museum k popudu sládka O. Zachara. — Museum v P o d ě b r a d e c h bylo obohaceno odkazem celé pozůstalosti pí Rosalie Töpfarové, roz. Pekové, jež podává úplný obraz domácnosti měšťanské asi ve 3 generacích od r. 1800. Zvláště jsou cenné výšivky, části krojové, sklo, nábytek a obrazy. Museum Poděbradska, jehož zakladatelem a neunavným opatrovníkem jest lékárník a spis. J. Hellich (dal museu své sbírky, jež od mladé sbíral), bylo původně umístěno v nedostatečných místnostech v druhém poschodi Občanské záložny. Od polovice r. 1906 jest instalováno ve zvláštní budově staré školy, kterou obec k účelu tomu věnovala. Přestavba budovy stála kolem 12 tisíc korun a skříně asi rovněž tolik. Neuhrazení nákladu, který byl vypůjčen, poskytuje obec a okres ročně po 500 korunách. Z příspěvků běžných se hradí výlohy správní a zakupují předměty. Do r. 1907 bylo zařaděno asi 6000 předmětů, umístěných v 8 místnostech. — Dle výroční zprávy (viz i Zprávy literární!), vydané za rok 1907, museum v T á b o ř e ukončilo zcela nové uspořádání sbírek v 8 síních a přijalo za celou dobu rvání nejvíce darů, takže má nyní celkem 8.949 inv. čísel ve 20 odborech rozdělených. Příjem obnášel 2749.61 K (výdej 2389.60 K). — Zakládá se museum v P a c o v ě a Č e s. K a m e n i c i , v H o d o n í n ě jsou snahy o zřízení slováckého muzea uměleckoprůmyslového.

Biographica. Dne 22. června zemřel prof. Jos. Lacina (Kolda Malínský, 1850—1908), autor mnoha spisů historických, z nichž nejznámější jsou Paměti města Slaného (1885) a Česká Kronika. — Pro české okresy v Čechách byli jmenováni noví konservátoři c. k. centrální komise: Jan Emmer, amanuensis univ. knihovny v Praze, J. Felcmann, ředitel cukrovaru v. v. na Smíchově, Dr. K. Hostaš, advokát v Klatovech, Jan Hellich, lékárník v Poděbradech, J. Hilbert, architekt v Praze, Dr. L. Jeřábek, soudní sekretář v Praze, Fr. Matěš, archivář v Třeboni, Dr. J. Matiegka, univ. professor v Praze, R. Němec, architekt v Hradci Králové,

Jos. Šmíd, úředník cukrovaru ve Zvoleněvsi, F. Vaněk, profesor v Klatovech, a Zd. Wirth v Praze. — Professor Dr. Urban Jarník, předseda Svazu čes. spolků okrašlovacích v Praze, slavil 16. květ. 60. výročí svých narozenin.

Různé zprávy. Mezinárodní sjezd architektů ve Vídni po referátu prof. R. Deiningera se vyslovil pro stanovisko konservační a přijal resoluci ve prospěch ochrany památek historických a uměleckých, soupisu památek v Rakousku a zákona ochranného. — Sjezd lidových očkovných Osvětového svazu v Praze (27.—28. června) pojednal v sekci umělecké O svéráznosti hřbitovů (ref. J. Emler) a o zachování svérázu venkova (ref. R. Tyršová) a demonstroval přenosnou výstavku reprodukcí čes. malířství. — Jubilejní výstava obvodu obchodní a živnost. komory v Praze obsahuje retrospektivu v mnohých odděleních, zejména v pavilonu města Prahy (viz v katalogu ve Zprávách liter.), v pavilonu měst, v oddělení stavebního úřadu pražského, státních drah, státní pošty a v pavillonu zlatnickém. Zvláštní výstavka Klubu za starou Prahu v pavillonu města Prahy obsahuje 90 pohledů pražských, vybraných arch. VI. Zákrejem s ohledem na stavbu měst a prevázených stručným textem ve zvláštní brožuře (viz Zprávy literární!). Výstavka (téhož Klubu) soutěžních prací (na motivy venkovské) předvádí vybrané partie z Plzně, Krumlova, Pelhřimova, Budějovic atd. — Výstava českého výtvarného umění za posledních 60 let v Rudolfinu, otevřená 15. června, není ani úplná ani kritická a přináší celkem známou zásobu prací. — Krajinská výstava v Klatovech r. 1909 obsáhne v oddílu XXIV. též umění (i staré památky architektury, plastiky a malířství). — Ve Vys. Mýtě ve dnech 30. července — 8. září pořádaná výstavka fotografická před vede rekonstrukci starého Mýta v malbách, kresbách a fotografiích. — Jubilejní výstava v Kroměříži v rotundě Květné zahrady bude spojena se zvláštní výstavou archeologickou (výšivky, sklo, keramika, praehistorie), spojenou s 2. sjezdem moravských archeologů. — Ve Znojmě pořáданá péčí klubu Deutsche Heimat z Vídne kulturně-historická výstava pro Jižní Moravu (od nejst. doby do r. 1848) v místnostech hradu. — Fischerovi z Erlachu odhalena ve Vídni na domě, kde bydlil, deska.

ZPRÁVY LITERÁRNÍ.

KNIHY.

Ceské.

Dr. J. Glücklich, Václava Budovce z Budova korrespondence z let 1579—1619. (Historický archiv, č. 30.) Praha. Čes. Akademie. 1908. — 8° Str. XLV., 207, 4 tab. Dopisy jsou shledány z archivu a knihoven (Basilej, univ. knihovna, Srbiště, anhaltský archiv; Třeboň; Berlin, státní taj. archiv; Drážďany, t. zv. státní archiv; Sírahoř atd.) a otištěny — počtem 78 (+ 2 listy Budovcova syna Adama) — pořádkem chronologickým, s krátkými regesty v záhlaví a četnými poznámkami; v zadu přidán rejstřík, faksimile rukopisu a 2 symbolické kresby. V úvodě vyličen postup práce, se shledáním dopisů spojené a ve 3 kapitolách nastíněn materiál historický, který poskytuje dopisy jednak pro poznání Budovce sama, jednak pro náboženské a politické poměry české a evropské v době 1579—1619.

Jar. Goll, Rozdělení pražské univerzity Karlo-Ferdinandovy r. 1882 a počátek samostatné univerzity české. (Praha. Hist. Klub. 1908. Str. 152.) Rozšířená přednáška kterou měl autor 19. list. 1907 při instalaci rektorské. Zabývá se připravami k rozdělení od r. 1848 a sleduje vývoj událostí do r. 1882, v některých otázkách jde až do přítomnosti. Dodatkem pojednáno o ústavech čes. univerzity a v Přílohách otištěno 14 dokumentů (resoluce, petice, předlohy vládní a návrhy k nim) této kampaně.

V. Novotný, Jos. Kalousek. (Přednáška v Histor. spolku, otisk z „Hlídky Času“ 1908. Str. 23.) Vřele psané ocenění Kalouska jako historika, učitele i člověka.

V. Vrabec, Popravy na Staroměstském náměstí v Praze 1621. (Praha. B. Kočí. 1908. K 2:40.) Populární, illustracemi provázené vyličení „českého odboje“ a persekuce na Staroměstském náměstí, z části jevíci i samostatné studium a vlastní názory.

Dr. V. Bretholz, Moravský zemský archiv. (Brno. A. Piša. 1908. Str. VI., 160, tab. XV. K 10—.) Viz referáty v Č. Č. Hist. XIV., 252 a Čas. Čes. Mus. 82, 373.

A. Kratochvíl, Ivančice, býv. král. město na Moravě. (Ivančice. Nákl. Mus. Spolku. 1906. Str. 432, ill. 57, tab. 4.) Dobrá monografie městská, jakých mají moravská města pořídku. Rozčlenění látky postupuje od všeobecné kapitoly o poloze k názvu města, pak k dějinám města, do nichž hned vsouvá podrobnosti kulturně historické a topografické, na to zvláštní kapitoly věnuje šlechtě v městě usazené a náboženským poměrům a školství a vnitřním poměrům městským; jako dodatek přičleněn soupis úřadů, škol a veřejných ústavů a pojednání o nábož. obci židovské a podobné rejstříky, seznam pramenů atd. Ilustrační část trpí někde nedokonalými předlohami.

Dr. Fr. Macháček, O vývoji písma. (I. předn. kurs Měst. histor. musea v Plzni.) Zvl. otisk. z Plz. Listů. (Plzeň. Nákl. musea. 1908. Str. 56.) Přednáška pojila se k výstavce rukopisů a faksimilií, museem pořádané a podává pěknou formou jádro nauky o vývoji písma.

Z publikací jubil. výstavy 1908 možno posud uvést dvě, dotýkající se našeho programu. VI. Zákrejs podal ve stručném doprovodu k 90 fotografiím z Prahy, voleným tak, aby ilustrovaly hlavní zásady esthetické při stavbě měst, pokud se dají stopovat na staré Praze a vystaveném v pavilonu města Prahy, výklad těchto zásad a první popud k jich studiu. — V officiálním ill. katalogu pavillonu města Prahy vyličil archivář Dr. J. Šteigere Vývoj města v letech 1848—1908, stav. archivář Jan Herain podal Stavební dějiny od starší k mladší době a reditel J. Šeben zredigoval statist. přehled rozvoje obce v letech 1848—1908. Mimo to připojen průvodce starými částmi Prahy od Jana Emleera.

Publikace musejní: Archaeol. sbor Vocel v Kutné Hoře vydal soubornou zprávu za léta 1900—1907. (K. Hora. Nákl. spolku 1908. Str. 146.) Obsahuje vedle obrazu agendy spolkové a seznamu členů podrobné vyličení postupu restaurace chrámu sv. Barbory a slavnosti při jeho vysvěcení. — Jako každoročně i letos přidán ku zprávě Měst. musea v Táboře za r. 1907 (Tábor. Nákl. obce. 1908. Str. 53.) článek z dějin města; prof. K. Thir rekonstruuje na zákl. knih pozemkových zaniklé domy za kostelem a na dobytí trhu a uvádí i osudy jich majetníkův. — Museum okresu hlineckého začalo vydávat jednou ročně Zprávy, redakcí Dr. K. V. Adámka (I. 1908. Nákl. musea. Str. 79.). V prvním svazku jsou práce vesměs z péra redaktorova: Výsady Svatce udělené (r. 1568 Maxmilián, r. 1728 Karel VI., 1786 Josef II.); Obecní hospodářství hlinecké v letech 1757—1760; Památní kniha školy hlinecké od r. 1833; Národní garda na Hlinecku; Z lidového podání na Hlinecku.

K jubileu gymnasia ve Slaném (1658—1908) byl vydán Jubilejní památník, redakcí Dr. A. Krecara a nákl. měst. rady. (Slaný. 1908. Str. 140, tab. 4, K 2—). Z článků i širší veřejnost zajímajících uvádíme: Dr. A. Krecar, Stručné dějiny gymnasia; E. Cívka, Gymn. kaple; V. O. Slavík, Vinařického mládí a četné Vzpomínky. — V Almanachu Majales Chrudimských studujících 1908 je přehled J. Adámkův Literární Chrudim. — K Almanachu studentskému na rok 1908 přidány jako premie Data a dokumenty stud. života v revolučním roce 1848, uspořádané Ješkem Hofmanem. —

Místopisná literatura: Svaz pro povzn. návštěvy cizinců v králov. českém vydal jubilejní vydání svého Ill. průvodce po králov. Českém. (Str. 102, ill. 41.) značně obšírnější a nákladně vypravené. — Dále vyšly

monografie: J. Renner, Prův. Křivoklátskem a Rakovnickem. (Rakovník. Vl. nákl. 1908. Str. 84, 22 ill. a mapa.) Přes to, že hlavním cílem je praktická příručka turistická, může sloužit knížka i prvním informacím po stránce místopisné. Je vypravena úhledně, s dobrými obrázky a výbornou mapou. — Dr. J. Kropáček, Kuks a Betlém na Králové-dvorském. (Körbrův ill. průvodce čís. 20. K 1—). — A. Kubista, Sázava dolní a střední (dto. čís. 19. K 1-20). — Jan Dotrel, Stará Boleslav (!) s okolím (dlo. čís. 18 K 1-70). — Pol. okres Přeštický I. díl. (Přeštice. C. M. Homann. 8 K). — R. Cikhart, Okres Táboršský (Tábor. V. Šafránek, 1908.). — Království České (Čechy jižní), vyšel sešit 38.—40.

Chystá se:

V České Akademii vydají všechny třídy společně pamětní spis o prvním svém presidentu Jos. Hlávkovi; I. třída vydá české a německé zpracování inventáře rukopisů v knihovně hraběte z Nostitz-Rienecku, sestaveného Drem J. V. Simákem, dotiskuje Marešovo dílo „Prokopova Praxis cancellariae“ a Kaprasový „Desky opavské“ (1431-1530) II. díl. — V Matice Moravské koná přípravné práce komise na vydávání histor. památek moravských, v dohodě se zemským archivem. — A. Sedláček chystá II. díl Kolářovy Heraldiky. — Časopis Jednoty výt. umělců Dílo vydá publikaci o historické výstavě čes. výtvarného umění v Rudolfině. — Umělecká Beseda vydá populární spisek o domě „U Vejvodů“ z péra Dra. K. Chytila. — Posvátný míst III. díl (prací Dra. A. Podlahy) bude obsahovati vikariáty: Kralovice, Vlašim a Zbraslav. — A. Sedláček vydá nákl. obce Dějin města Písku. — Prací Fr. Mizerky vydje I. díl Příběhu města Semil a okolí, obsahující ličení poměrů náboženských, kostelních a farních. — Připravuje se Popis Úpice a Červenokostecka a Národní Jednota Pošum. vydá Průvodce Šumavou (300 str., 250 K). — K. Hipman bude vedle Českého světa vydávat čtrnáctidenník České lázně a letní sídla. — Nákl. V. Kotrby a redakci Dr. J. Tumpacha a Dr. A. Podlahy bude vycházet Slovník bohovenec, který bude obsahovati také články o křesťanském umění.

Knihy cizojazyčné.

V 6. díle O. Piperových Oesterr. Burgen (Wien. A. Hölder. 1908) zařazen popis čes. a moravských hradů: Jindř. Hradce, Pernštiny, Jestřábí, Rábi (dopl.) a Zvířetic; obrazy jsou nedokonalé, literatura zná autor špatně.

Dr. Val. Schmidt und Al. Picha, Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen. I. (1253-1419). Prag. 1908. Verein f. Gsch. d. D. in Böhmen. Str. 235.

Fr. Spina, Tschechischer Buchdruck in Nürnberg am Anfang des 16. Jahrh. Prager Deutsche Studien. IX. (Sonderabzug). Prag. 1908. 8°. Str. 23. (Viz obsah v Čes. Č. Musea roč. 82, 778.)

K. Tutte, Der polit. Bezirk Saaz. Eine Heimatkunde. Vyšel sešit 10. Saaz. 1907. Bezirkslehrerverein. — Al. John, Egerländer Heimatbuch. Eger. Selbstverlag. 1907. (Str. 248, ill. 7.) Sebrané články z časopisů o Chebu a Chebsku, z turistiky, literárních dějin a lidové vědy. — Durch Deutsches Böhmen. Herausgegeben vom Landesverbande f. Fremdenverkehr in Deutschböhmen. Karlsbad. 1907. (Str. 330 a 19.)

Z ČASOPISŮ.

České.

Pam. archaeol. a místopisné. Díl XXIII., čís. 1.—2. Kl. Čermák, O čáslavských kancionálech (s 20 světlot. tab.); Dr. Jos. Novák,

Zpráva o pracích na historických a uměleckých památkách v Jindř. Hradci; Jos. Simek, Hrádek v Kut. Hoře; Dr. A. Podlaha, Materiálie k Slovníku umělců a umělec. řemeslníků v Čechách; E. Edgar, Kostel sv. Maří Magd. ve Velké na Moravě; K. Čupr, O dvou sklárnách na panství novohradském; H. Gross, Několik objednávek skla z hutí Vimperkých. Zprávy. (Cínová rakev Marty Krajířovy z Krajkova v Ml. Boleslavě; Kněžna Kateřina; Novější literatura o hrab. Fr. Ant. Šporkovi a jeho činnosti; Moravští a cizí zvonaři na Moravě; Nábož. nepokoje na Uher. Slovensku 1674).

Časopis Muzea království českého. Roč. LXXXII., č. 3. Dr. V. Flajšhans, Staročeské sbírky přísliví; M. Hýsek, K dějinám probuzení moravského lidu; Dr. J. Volf, Pustošení chrámu Svatotíského 1619; K. Pleskač, Ze starší korrespondence Jul. Zeyera; K. Adámek, Upomínky z Uher; Dr. Č. Zíbrt, Z dějin zámku a panství Zvíkova.

Národní opisny Věstník. Roč. III. čís. 4. K. Chotek, Andrej Kmet.

Český Lid. Roč. XVII. čís. 7.—10. Dr. J. Volt, Bratří kríže růžového a Bibliogr. výčet prací Kalouskových (1855—1908); Dr. Č. Zíbrt, Fr. Hais a jeho paměti, Fr. J. Vaváka Zpráva o mozech bylin a koření z r. 1767, Perlářství, pípařství a brouškařství v Podkrkonoší, Krajkářství v zemích koruny české a na Slovensku, Dr. Jos. Kalousek (I.—II.) a Dřevěné kostelíky v zemích českých; Dr. K. Adámek, Tance lidové v okresu hlineckém; J. Chadt, Pověsti o starých stromech; J. Šach, Píseň o bitvě u Jankova; J. Kubín, Dynovačky a lítovalačky Čechů kladských; J. A. Fritz, Písně z Bechyňska; J. Vyhlídal, Soukenictví v Hlučíně a Benešově v Prus. Slezsku; M. Václavek, Ortel apellace Pražské r. 1711; Fr. Hykeš, Odchylky řeči lidové na Blatensku atd.

Krása naše domova. Roč. VI. čís. 4.—6. Jos. Jíra, Kosteliček sv. Petry a Pavly u N. Paky; Žofie Pohorecká, krajem slunce a dalekých obzorů (Českobrodsko a Kouřimsko); F. Kavalír, Regulace Košířského hřbitova; F. Táborský, Naše stromy.

Časlavský kraj. Roč. II. čís. 2. Některé paměti obce Smrdova; Stručný souhrn dějep. momentů města Světlé (1207—1907); Z dávna; Z dneška; Z muzejního spolku „Včely Časlavské“.

Hradec Kráj. Roč. IV. č. 4. J. Hofmann, Čestu a restaurování stav. uměl. památek.

Architektonický Obzor. Roč. VII. čís. 5.—7. J. Koula, Restaurace kostela sv. Jindřicha (návrh F. Mikše); J. Herain, Zámek v Č. Kostelci; A. Cechner, Dům „U Vejvodů“, Ed. Chauré, Zámek v Poděbradech (s půdor., řezy a pohl.).

Von. Roč. VIII. čís. 38—39. K. Emingerová, Český skladatel — příznivců Mozartův; Dr. K. Chytíl, O domě „U Vejvodů“; — *Rozhledy.* Roč. XVIII., čís. 10. Strážcové umění (konserv. centrál. komise). — *Obzor národního podářského.* Roč. XIII., květen. Dr. K. Chytíl, Výstava keramiky a skla čes. původu 1780—1840.

Zlatá Praha. Roč. XXV., čís. 31—40. U Vejvodů; Čeští malíři (Brandl, Kupecký, Kohl, Führich, Machka, Einsle, Mánes); K odhalení památníku J. Žižky z Trocnova (s 9 ill.); J. Löwenbach, Zachráněné rukopisy z Donnebaurovovy sbírky autografů. — *Český svět.* Roč. IV. čís. 33—37. Dr. F. X. Harlas, Vyšehrad (I.—II.); Radnice v Podskalí; Král. louka; Z výstavy jubil. Kras. jednoty pro Čechy. — *Svetozor.* Roč. 1908. čís. 30—34. Socha Jana Nepa a kříž na Karlově mostě; Modell zámku poděbradského. — Máj. Roč. VI. čís. 31—40. Dr. J. Štolba, Bohdaneč; Sázavské obrázky; F. X. Harlas, Musejní paběrky po r. 1848; F. J. Čečetka, Podháj v Čes. ráji; K. Sv. Jan pod skalou, J. Geisslova, Mlážovice; V. Kádner, Mšeno; F. J. C., N. Hradec u V. Mýta. — *Národní Obzor.* Roč. II. č. 22. Dům „U Vejvodů“. — *Český Jih* čís. 24 (příl.); Navštívte Tábor! (s ill.) — *Plzeňské Listy.* čís. 131. Návštěvou v umělecko-průmyslov. museu (v Plzni). — *Listy Pojizerské* čís. II. U Pyramu (mlíník z r. 1813). — *Osvěta Lidu* čís. 53. Za starobylý ráz Něm. Brodu.

Cizojazyčné.

Mitt. der Zentral-Kommission. Sv. VII. čís. 3.—5. Obsah vyčerpán — pokud se týče českých památek — ve zprávách. Z článků je důležitý: Erhaltung der Baudenkmale im Privatbesitze (L. Jeřábkuv návrh zákona) a Schutz der Kunst- und Geschichtsdenkmale im kirchl. Besitzte (výnos papežské kurie).

Mitt. des Nordböhm. Gewerbemuseums. N. Folge. Jahrg. II., čís. 3.—4. E. Schwedeler-Mayer, Die Wiener Porzellanmanufaktur; W. Schwarz, Alt-Wiener Porzellane.

Mitt. des Mähr. Gewerbemuseums. 1908, čís. 1.—3. Al. Černy, Müglitzer Grabplatten.

Kunst und Kunsthandwerk. Roč. XI., čís. 4. Mezi ilustracemi předmětů z výstavy uměleckoprům. (ze soukrom. majetku) v uměleckoprům král. museu v Budapešti uvedena ze sbírky hrab. G. Batthyány lžička ze XVI. století se značkou města Olomouce a českým nápisem (podobná v Museu král. čes.).

Deutsche Arbeit. Roč. VII., čís. 8.—9. R. von Weinzierl, Das urgesch. Zentralmuseum für das deutsche Böhmen zu Teplitz. Dr. K. Siegl, Zur Charakteristik Wallensteins. A. San Do à, Wandmalereien ital. Meister in der kgl. Burg am Hradčin? Sešít 9. je celý věnován Prachaticum (v části ill. 17 ill. v textu a 3 tab.): Dr. G. Gerson, Aus der Vergangenheit von Prachatitz; Joh. Schebesta, Das neue Studentenheim der Stadt Prachatitz; E. Kaltofen, Prachatitz; M. Strauch, Die Lateinschule und Gymnasium in Prachatitz; Fr. Spatschek, Die Entwicklung des Volkschulwesens in der Stadt Prachatitz; Dr. Fr. Dolansky, Sct. Margarethenbad.

Mitt. des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Roč. XLVI., seš. 4. Dr. O. Weber, Österreich 1848—51; Dr. Val. Schmidt, Südböhmen während der Hussitenkriege; S. Gorge, Konfiskationen nach Alb. v. Wallenstein und seiner Anhänger; Dr. K. Ludwig, Die Ellbogner und Karlsbader Schul-Instruktion von 1665 und 1687; A. Bernt, Die Urfehde Friedrichs von Schönburg mit dem Saazer Kreise im Jahre 1451; Joh. Hille, Die Dreifaltigkeitssäule auf dem Marktplatz der Stadt Luditz; týž, Einige im Besitz der Stadt Luditz befindliche Urkunden; Joh. Haudeck, Tonkünstler aus Gastorf; K. Kumpert, Ein mehr als 100-jähriges Zeugnis für das geschlos. Sprachgebiet Deutschböhmen.

Deutsche Böhmerwald-Zeitung. 1908. 24./1. A. Mörath, Zur Geschichte der Orgeln in der St. Veitskirche in Krumau.

Förternelmi tář. 1907. Sv. 4., 506. Ferd. Menšík, O uherských heslech spisovatelů v XVI. a XVII. stol. (také některá česká hesla).

Sjezd na ochranu památek v Praze, 1908.

(3. sjezd českých archaeologů a spolků musejních.)

Známým již neporozuměním a neochotou listů denních nebylo sjezdové provolání buď otištěno vůbec, či uveřejněno velmi nedokonale; tím jedině zaviněno, že o sjezdu ví dosud málokdo. Muzeum a spolků muzejním bylo pozvání rozesláno přímo 29. a 30. června, ostatní dostanou je teď. Lhůta k přihláškám spolupracovníků a referátů jest prodloužena do 25. července, příspěvek sjezdový stanoven na 3 K za každého účastníka. Důležitost věci vyžaduje hojnou účast i buděž přihlášky zaslány určitě do dané lhůty gen. jeduateli A. B. Černému, knihkupci v Praze I., Karlova ul. 12.

Pracovní výbor sjezdu na ochranu památek v Praze, 1908.

VÁCLAV CHALO UPECKÝ: JÁN Z DRAŽIC, POSLEDNÍ BISKUP PRAŽSKÝ. STUDIE KULTURNĚ-HISTORICKÁ.

VI. Čechy, Jan z Dražic a Avignon.*)

Známo je historické přísloví: ex oriente lux. Avšak do Čech přicházela kultura pravidelně ze západu. Zprvu je to říše římsko-německá, v pozdějším však středověku — a to je zvláštní — dostavuje se přímý vliv světa románského, především Francie. Vliv tento vrcholí za Lucemburků.

Avšak již před Lucemburky, před Karlem IV. počíná se do Čech prodírat francouzský element, jehož rytířská kultura, s feudálními řády, trouverskou písni a gotickou katedrálou podmaňovala si tehdy celou střední Evropu. Leč vliv tento, čím dále v 14. století, stává se mohutnějším, vymykaje se všem analogiím sousedním. Čechy jako suchá houba ssají vyspělou gotickou kulturu, což jistě dostatečné dává svědectví o stupni jejich vlastního vývoje. Kulturní prostředí Čech na konci 13. a počátku 14. století nelišilo se jistě nijak od sousedního Německa. Ale toto samo bylo pod vlivem francouzským.³⁹⁹⁾ Francie stála v té době na

*) Literatura: Dr. Max Dvořák: Knihovna Augustiniánského kláštera v Roudnici. Čes. Čas. Hist. VI. — Týž: Die Illuminatoren des Johann von Neumarkt. Jahrbuch d. Kunsthistorischen Sammlungen 1897 (O tom referát Šustův: Nová kniha o dějinách českého umění. Čes. Čas. Hist. VIII.) — Dvořák-Matějka: Soupis památek. Okres Roudnický I., II. — Horčička: Die Kusthärtigkeit in Prag zur Zeit Karls IV. Programm Staatsgym. Prag. Altstadt 1883, 1884. — Chytil: O mistru Vilému z Avignona. Pam. arch. XII. (1884), str. 415, a Pam. arch. XIV. str. 601. — Labande: Les miniaturistes avignonnais et les œuvres. — Gazette des beaux-arts, 1907, str. 221. — Lehner: Roudnice. Method XXX. — Mádl: Český mecen v XIV. století. Lumír 1890. — Müntz: Nouveaux documents sur les architectes d'Avignon au XIV. siècle, článek v „Bulletin et mémoires de la Société nationale des antiquaires de France, 1890, str. 202.“ Muntz tu otiskuje to, co mu Mádl sdělil, s příslušnou partí z kronikáře Františka. — Týž: Les sources de l'histoire des arts dans la ville d'Avignon pendant le XIV. siècle v Bulletin archéologique du comité des traveaux historiques r. 1887 str. 264. — Tadra: Kulturní styky Čech s cizinou.

³⁹⁹⁾ Dvořák, Čes. Čas. Hist. VI. 120.

vrcholu své moci středověké, jak v ohledu politickém, tak kulturním. Expansi Francie ve směru politickém zastavila válka stoletá.⁴⁰⁰⁾ Ne však v kulturním.

Fakt, že francouzská kultura pronikla zejména do českého státu, a sice více než do blížšího Německa, způsoben byl událostmi sběhnuvšími se tehda ve střední Evropě.

(*Styky politické.*)

Na rozhraní mezi 13. a 14. stol. navázány mezi dvorem českým a francouzským přátelské styky politické. To, co spojilo českou a francouzskou politiku, byl společný nepřítel: papež Bonifác XIII. a Albrecht král římský. Na uprázdněný stolec královský v Uhrách měli dosednout Přemyslovci. Leč papež, jenž hlásil se k právu na korunu uherskou, poslal tam svého kandidáta. Král Václav II., když jednání s papežem skončilo s nezdarem, vypravil do Francie svého kancléře, Petra z Aspelt, aby ujednal s králem Filipem Sličným branný spolek. Aliance česko-francouzská netrvala však dlouho. Smrtí Bonifáce VIII. (1303, říjen) stala se bezpředmětnou.⁴⁰¹⁾ A také vymřením Přemyslovců podlomená politika česká sotva omezuje se na defensivu.

Avšak záhy dostává se Čechám náhrady. Zásluhou opatů cisterckých, i toho, jenž druhdy jednal s Filipem Sličným — Petra z Aspelta — povoláni na trůn český Lucemburkové. Tito spíše Francouzi než Němci, byli úzkými svazky přibuzenskými spjati s vládnoucí dynastií francouzskou. Král Jan celý svůj život, přes to, že byl německým knížetem, podmaňován byl kouzlem francouzského prostředí. Vždy a vždy chvátil do Paříže, aby účasten mohl být života, her a zábav francouzských, a konečně, aby zhynul na francouzském bojišti — Jeho syn Karel vychován u francouzského dvora, studoval v Paříži, a jeho první manželkou byla Blanka z Valois. A tak — a nemohlo být jinak — po delší čas byla na dvoře českém francouzskou dvorskou řečí,⁴⁰²⁾ francouzské způsoby a módy, mravy dvorními. Sňatek krále Jana s Beatrixí burbonskou stav ten ještě stupňoval. Vůbec doba Lucemburků charakterisována je kulturním převratem; nové formy přicházejí z Francie. Mění se módy, mění se mrav, mění se vkus. Život dostává nový rytmus. Gotika s celým svým bohatstvím, náherou a barvitostí hrne se do Čech.⁴⁰³⁾ Zásluha o to v prvé řadě patří dynastii.

(*Universita.*)

Jiná příčina, která vedla Čechy do Francie a zvláště do jejího srdečí, Paříže, byla universita. Je známé rčení, a dosti často opako-

⁴⁰⁰⁾ Lavis: *Histoire de France* III., 2.

⁴⁰¹⁾ Novák J. B. K nové literatuře a nově nalezeným pramenům o Václavovi. II., Čas. Čes. Hist. XII., str. 402.

⁴⁰²⁾ Kron. Zbr. 577.

⁴⁰³⁾ Novák-Novotný, Kron. Zbrasl. kap. 23. „O novotách mravů“.

vané ve středověku, že Německo má císaře, Italie papeže a Francie — universitu. Když pak Jindřich Lucemburský, a později Karel IV. se stal císařem, a když papežové počínají Klimentem V. sídlili v Avignoně, bylo možno říci, že Francie má všecko.

Již Kosmas líčí kouzlo, jaké pro Čechy měla universita Pařížská, mluvě o jinoších „bystrého ducha a v naukách nauk důvtipných, kteří nedávno u velikého stolu paní filosofie rozkošnými nakrmení krměni, a přebravše poklady celé Francie, co noví filosofové se vracují“.⁴⁰⁴⁾ A kardinal de Chateauroux praví, že „Francie byla pekárna, kde pečen intellektuelní chleb celého světa“.⁴⁰⁵⁾ Během století 13. setkáváme se u nás s celou řadou lidí, kteří studovali ve Francii.⁴⁰⁶⁾ A počátkem stol. 14. titul „doctor Parisiensis“ měl i v Čechách již dobrý zvuk.

(*Řád cistercký.*)

Založením řádu cisterckého v Čechách, a ne-li každoročními,⁴⁰⁷⁾ přece jen velmi častými cestami opatů ke generální kapitule v Citeaux, vytypořen byl most, který spojoval Čechy s kulturním světem francouzským. Nejvýznačnější z tohoto působení bylo jistě přenesení do Čech nového slohu gotického, v němž zbudován cistercký klášter Sedlecký. — O založení Zbraslavě výslově se praví, že král Václav věnoval 200 hř., za něž v Paříži po skončení generální kapitoly opatové cisterci „mnoho knih“ nakoupili.⁴⁰⁸⁾ Na Zbraslavě brabantští umělci provádějí kovový náhrobek zakladatele⁴⁰⁹⁾ a kronika Petrova nejlepší dává svědectví o obdivu a zájmu mnichů cisterckých o Francii.

Petr sám byl ve Francii vícekráte a znal ji dobře. Často vzpomíná a popisuje. Líčení pobytu svého ve Francii r. 1334 vrcholí ve verších, v nichž jaksi vyslovena ona trpká touha po tom všem, čím Francie okouzlovala, po tom všem, čím nad Čechy vynikala. Verše tyto, i formou odlišné od četných skládání Petrových, jsou více než středověké dictamen:

<i>O felix terra! — —</i>	<i>Dicque, Bohemia,</i>
<i>Est tibi Francia</i>	<i>mesta prohemia,</i>
<i>summa potencia</i>	<i>dic michi de te,</i>
<i>copia rerum,</i>	<i>que tua gloria?</i>
<i>non violencia,</i>	<i>que tua gaudia? •</i>
<i>sed sapientia</i>	<i>— — — — —</i>
<i>paxque dierum.</i>	<i>Et tua tempora</i>

⁴⁰⁴⁾ W. W. Tomek: Kosmův letopis český (Sbírka kr. a l. v překladech I.), str. 153.

⁴⁰⁵⁾ Lavis l. c.

⁴⁰⁶⁾ Tádra (Styky) je vyčítá.

⁴⁰⁷⁾ Novák-Novotný, Kr. Zbrasl. Úvod str. XXVIII.

⁴⁰⁸⁾ Tamt. str. 91 n.

⁴⁰⁹⁾ Tamt. str. 182.

*sunt modo pessima.
Quidque futurum —
nescio — Sed scio,
quod modo populo
vivere durum“.*

„O šfastná Francie! Máš slávu a ušlechtilost, máš nejcennější ostatky svatých, v Paříži sídlí největší moudrost tohoto světa, máš spravedlivost a mír království!⁴¹⁰⁾ — Nadšený kronikář tenkráté ještě netušil, že za půl století bude mocí jeho vlast se šfastnou tou zemí závoditi.

(*Avignon.*)

Světadějnou a pro styky Čech s Francií v této době jistě nejrozhodnější událostí bylo přesídlení papežů (1305) do Avignonu a vůbec historický vývoj avignonského papežství. Cesty, které dříve vedly přes Lombardii do Říma, vedou nyní přes Isle de France do Avignonu. Význam tohoto faktu zvýšen se centralistickým zřízením církve za papežů avignonských, i tím — a to je zejména významné — že Čechy právě v této době staly se centrem říše německé. Rovněž v této době povýšena dieceze česká na metropolitní a podřízena tak bezprostředně kurii. Tím vším vyvíjejí se styky pravidelné a časté, jakých neměla žádná země v střední Evropě.

Přesídlením papežů do Avignonu počíná veliká epocha. Třeba však vyčkat vystoupení Jana XXII. (1316); neboť přebýval-li Kliment V. (1305-14) v městě, jež mělo se státi „druhým Římem“, nesnál ještě o tom učiniti z něho hlavní město křesťanstva. Za to Jan XXII., jenž byl před pontifikatem biskupem Avignonským, shledal přijemnějším zůstat v rozšířeném svém sídle, než navrátiti se do středověkého a spustlého Říma. Počíná stavbu nového paláce Bibliotheka jeho předchůdců zůstala v Italii; chtěl tedy zřídit novou. Kupuje knihy, a v jeho vlastním paláci je veliké atelier kopistů a illuminátorů. Kardinálové měli podobný vkus jako papež a rivalisovali s velmoži dvoru francouzského.⁴¹¹⁾ Papežský dvůr v Avignonu měl universálnější ráz než kdy před tím a kdy potom;⁴¹²⁾ kosmopolitický dav hemží se ulicemi města. Každé umění je ctěno každé nachází hojný odbyt. Lze konstatovati neuvěřitelný rozkvět nadání a staveb k účelům náboženským. Nebylo kardinála, nebylo bankéře, nebylo preláta, který by neměl pro sebe a svou rodinu aspoň vlastní kaple v některém kostele nebo klášteře. A každému založení odpovídají příslušná darování illuminovaných knih liturgických, každé potřebovalo ruky umělce, aby bylo uskutečněno.⁴¹³⁾ Je patrnó, že nebylo hned tak města, jež by mělo tolík

⁴¹⁰⁾ Pram. děj. čes. str. 321.

⁴¹¹⁾ Labande: *Les miniaturistes avignonais et les oeuvres. — Gazette des beaux-arts*, 1907, str. 221.

⁴¹²⁾ Šusta-Dvořák, *Čas. Čes. Hist.*, str. 310.

⁴¹³⁾ Labande I. c.

skvělých podmínek pro rozvoj umění, jako Avignon po přesídlení papežů. Tam setkaly se dva proudy, nesoucí sebou vrcholky kultur, jeden, příšlý s kurií z Italie, druhý z okolí Paříže; jeden s prvky rodící se renaissance, druhý s květy kultury gotické. Tam přicházejí nejnadanější lidé z celého křesťanstva, ne žáci, ale již mistři, aby za své nadání získali si přízeň papežů, a s ní prostředky k bezstarostnému užívání.⁴¹⁴⁾

A do tohoto prostředí osudem byl zavát, a v něm byl nucen jedenáct let ztrávit český biskup. Bylo možno, aby nepodlehl tomuto víru? Bylo možno, aby alespoň zlomek onoho luxu nechtěl přenést do svojí vlasti?

(*Mecenáštví Jana z Dražic.*)

Tak jako příslušnost hierarchická a nacionální sebevědomí byla i láska k umění v rodině pánů z Dražic posvěcena jistou tradicí; ta jaksi nejdokonaleji vykristalisovala v Janovi IV. z Dražic. Ale téměř všichni jeho předkové zanechali po sobě památku v dějinách umění. Znak Dražických na tvrzi Litovické dosud hlásá, kdo asi byl původcem gotických její kleneb. Janův strýc, biskup Jan III. z Dražic, zříditi dal v staré basilice sv. Vítá dva oltáře „decori et magnifici operis“⁴¹⁵⁾ a dvě okna veliká ve skle umělecky provedená; zobrazeny na nich výjevy z Nového i Starého zákona. Týž nechal chrám pokrýti pěknými a trvanlivými kamennými plotnami,⁴¹⁶⁾ a znova postaviti zbořenou zvonici.⁴¹⁷⁾ Otec Janův zřídil svým nákladem věž kamennou uprostřed dvoru kapitoly kostela Pražského.⁴¹⁸⁾ Hlavní však péči i potřebný náklad věnoval na vystavění nového sídla a *hradu Dražic*. Se stavbou počato r. 1264. Řehník zemřel dříve než hrad byl dostavěn.⁴¹⁹⁾ Úkol ten zůstal jeho synům.

A tak mladý Jan rostl uprostřed stavebního ruchu. Když pak přišel do Prahy asi ještě s nemalou pýchou ukazovali mu díla strýcova, tak pěkná, že i skoupému jinak kronikáři stála za zmínku. Když pak r. 1301 stal se Jan biskupem, a nabyl tím skvělých prostředků hmotných, z prvních jeho starostí bylo dokončení díla otce. Smrtí Řehníka († 1279) nastala asi v stavbě Dražic přestávka. R. 1301 pokračováno. Provedeny klenby, dokončeny zdě, zdviženy věže, střechy opatřeny vzhledným krytem. Celý pak hrad obehnán příkopy a náspem. Po šestnácti letech byl hotov. Zároveň s hradem vystavěn od biskupa v Dražicích *kostel sv. Ludmilky*. Jan daroval mu bohoslužebné knihy i kalichy, opatřil potřebnými důchody a učinil farním.⁴²⁰⁾

⁴¹⁴⁾ Dvořák I. c.

⁴¹⁵⁾ Pram. děj. čes. II. str. 322. — Neuwirth: Der Vorkarolinische St. Veitsdom in Prag. — Mitt. Gesch. Deutsch. Böhmen XXXVIII. 210—34.

⁴¹⁶⁾ Pram. děj. čes. II. str. 419.

⁴¹⁷⁾ Ib. str. 298, 300.

⁴¹⁸⁾ Ib. str. 300.

⁴¹⁹⁾ Conscriptio (Bienenberg).

⁴²⁰⁾ Conscriptio . . . Tištěno Bienenberg: Versuch. u. e. m. Alte-thümer Böhmens III. str. 56 n. — Nadání kostela statky, jež se stalo

Nové vzpruhy dostalo se Janově činnosti stavitelské pobytom ve Francii na koncilu Viennském.

Dvůr biskupský při mostu v Praze značně asi se lišil od paláců kardinálů a prelátů francouzských. Zaujímal veliké prostranství na levém břehu Vltavy, mezi ulicí jdoucí od mostu, rynkem a hradbami. Ohrazen byl dřevěným plotem; z hrubého dříví provedená brána vedla k budovám snad rovněž dřevěným, málo asi vzhledným vnitř i vně.

Jan z Dražic po svém návratu z Vienny na místě tohoto málo jen primasa království representujícího stavení, buduje hrad-palác, jak je byl asi viděl ve Francii. Nad branou zdvihala se věž z lámaných a tesaných kamenů; od té až k mostu táhla se nově zřízená stavení hospodářská, cihlami krytá. — Ve skvěle malované domácí kapli umístěny byly sochy jeho předchůdců. — Stěny refektáře vyzdobeny byly znaky knížat a pánu českých, a poučnými a mravnými verší, jež si přinesl z Francie. Podobně jako kaple provedena byla i zvláštní komnata biskupova. V ní chována byla kniha „*Symbolum prophetarum et apostolorum*“ s vystižnými miniaturami. I tu přivezl z Vienny.⁴²¹⁾

V kostele Pražském založil několik oltářů, a zároveň nadal. Tak r. 1304 oltář sv. *Sylvestra*,⁴²²⁾ jejž později přenést dal na jiné místo. Ve stavbě kostela sv. *Jiljí*, s níž počato kolem r. 1293, za Jana z Dražic pokračováno. Jan byl v kostele patrónem.⁴²³⁾ — Těm, kteří přispěli na stavbu kostelů neb jich opravu, udílel odpustky.⁴²⁴⁾ A také sám vystavěl kostely mnohé ve své diecesi a zvláště na statcích biskupských.⁴²⁵⁾

Měl-li Jan z Dražic značný smysl pro umění již před svým pobytom v Avignonu, dostalo se této náklonnosti ve Francii nového oplodnění i utvrzení. Komfort, jež seznal v novém sídle papežů, byl mu i po návratu životní potřebou. K tomu pak při stupovala i jiná okolnost: biskup byl již stařec. Klidný jeho duch stará se nyní již jen o to, čím by památku svoji zvěčnil, slávě svého rodu prospěl. Častěji a častěji se ozývající memento mori vede jej k činům lidumilným. Jeho životní zájem soustředuje se stále více a více k jednomu bodu, a tím je *Roudnice*.

z rodinného nedílu, upraveno, zdá se, definitivně až r. 1340 (Reg. Boh. IV. č. 800).

⁴²¹⁾ Pram. děj. čes. (František) IV. str. 368. že stavba paláce biskupova стала se již po návratu z Vienny, ukažuje kontext vypravování kronikářova. Také však vzhledem ku komoře biskupské třeba předpokládati, že stavby daly se postupně a ne najednou.

⁴²²⁾ Reg. Boh. II. č. 2772.

⁴²³⁾ Na kostele tom zachoval se dosud znak Jana z Dražic. Chrám dostavěn až za arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi, kdy 1371, květ. 4. vyšvěcen. (Pam. děj. čes. — Beneš Krabice — IV., str. 543.)

⁴²⁴⁾ Formulář Jana z Dr. (viz Čas. př. st. čes. roč. XV., str. 106).

⁴²⁵⁾ Pram. děj. čes. (František) IV. str. 368, 385, kap. XXXI. „*di lectionem dei habuit et hoc in edificacione claustrum et multarum altiarum ecclesiistarum ostendit.*“

Bыло же vypravováno, z jakých motivů přišel biskup Jan z Dražic na plán založit v Čechách augustiánský klášter, i že mu to bylo v Praze znemožněno. Sídlo, které pro nový, módní řád zvolil, bylo jeho zamilované sídlo: Roudnice. Klášter Roudnický byl klášter moderní. Kořeny svými tvící na půdě francouzské, lišil se celým svým duchem od starších, z Německa k nám příšlých typů. Časová reakce proti scholastice a mystice, pěstované od řádu žebavých, záležejících v návratu k augustianismu, nabývá zvláštního ostří trpkými zkusebnostmi zakladatele s mendikanty i jeho nationalismem. Leč i v tom je memento doby. Staré kláštery v Čechách jsou z větší části německé. Klášter Roudnický je český, a to výlučně český. Aspoň za života Jana z Dražic jistě. Duch, jenž v něm vládl, ozývá se nám z *písni o sv. Prokopu*, složené v prvních létech trvání kláštera. Sv. Prokop, „gentis native zelator“, velebí se tu verši, jichž spád připomíná píseň o sv. Martě, kterou biskup přinesl z Marseillu.⁴⁸⁰⁾ A klášter Roudnický je do-

⁴⁸⁰⁾ Píseň tuto, dosud neznámou, našel jsem na posledním quaternu „Missalu dražického“ (ruk. Mus. sign. XIII. B 9), kde jsou i jiné. Quatern tento psán je touž rukou, která učinila záznam o smrti Jana z Dražic v nekrologu roudnickém (ruk. hr. Thuna, Děčín, sign. MS 101).

„DE SANCTO PROCOPIO:

*Aleluia! Felix es Bohemia, que tam
pium patronum, beatum Procopium
pro te exorandum premisisti ad
dominum.*

(1.) <i>Plaudant chori monachorum
et letentur fratres, quorum
pater est Procopius,
cetus, quorum clericorum
melodie dulcem chororum,
huic frequentent sepius.</i>	(5.) <i>Ibi tandem fabricauit
templum, fratribusque locauit
deuotum collegium,
quibus prophetans precauit,
dum pellendos indicauit
ducis per fastigium.</i>
(2.) <i>Qui de gente Bohemorum
natus, velud sydus, morum
venustate claruit,
in salutem plurimorum
sospitates infirmorum
dans, pius apparuit.</i>	(6.) <i>Sed quos pellendos predixit
hiis breue tempus prefixit,
quo sufferrent modicum,
nam quos fouerat, dum vixit,
pro hiis mortus conflixit
aduersus inimicum.</i>
(3.) <i>Noue legis, nouus lator,
gentis nativus zelator,
nouis doctus litteris,
doceat, non ut simulator,
sed actinus contemplator,
dans exemplum posteris.</i>	(7.) <i>Hinc tyrannus effugatur
et edicto promulgatur,
ut in sonles redeant;
vir sanctus mirificatur,
prestans, quodcumque rogatur,
quo fideles gandeant.</i>
(4.) <i>Mundi namque flore spreto
regulari sub decreto
sese sponte vinciens,
in deserti mansit freto,
eius loci de secreto
demones eiciens.</i>	(8.) <i>Cecis visum, claudis gressum
reparuit et opressum
lapidum congerie,
atro demone possessum
liberavit et confessum
patricidam carie.</i>

dnes nejznamenitější památka po biskupovi. Založení jeho stalo se případnou slavností dne 25. května r. 1333, za přítomnosti četných hostí.⁴²⁷⁾ Biskup dal řádu, jejž uváděl do Čech svým založením, statuta; klášter vyhradil jedině Čechům, a ustanovil, jak má býti v klášteře ctěna památka jeho, i rodu pánů z Dražic. A je vskutku dojemné sledovati tohoto asi osmdesátiletého starce, s jakou láskou a péčí stará se o hmotné blaho kláštera, jak novými a novými směnami a koupěmi hledí zvýšiti jeho blahobyt. Klášter však více snad ještě než bohatstvím měl vynikati nádherou a výstavností. — V Roudnici po návratu Janově z Avignonu, stavěno mnoho a monumentálně. V první řadě byl to klášter sám, dále most, přestavba hradu a špitál.

Stejně jako plán založití klášter i stavbu mostu v Roudnici přes Labe předsevzal si Jan již za svého pobytu v Avignonu. Jednal o vči i se zkušeným mistrem Vilémem, stavitelem mostu Avignon-ského, který slibil k jeho vyzvání odebrati se do Čech.⁴²⁸⁾ A tak když marně hledal stavitele mostu jak v Čechách tak v zemích sousedních, posal pro Viléma; ten splnil slib daný a přibrav si jiné tři architekty francouzské s posly biskupovými přišel do Prahy (1333). Ihned dali se do práce. Dne 24. srpna položen slavnostním způsobem základní kámen mostu. Pod vedením francouzských architektů dokončeny dva pilíře a jeden oblouk; na to následujícího roku (tedy 1334) mistr Vilém i s pomocníky svými navrátil se do své vlasti, biskup pak pomocí jiných stavitelů z národa českého, kteří od Francouzů náležitě byli poučeni, celkem během sedmi let stavbu mostu dokončil.⁴²⁹⁾ Most hned roku ná-

(9.) *Item dum interpellatur
fluens amnis congelatur
in estatis tempore,
orbus videt et cecatur,
quia non plene precatur
pro salutis opere.*

(10.) *Hinc oramus, o patrone,
miseros audire prone,
qui tot signis radias,
a vindicta nos mucrone
saluans, celesti corone
conformari facias.*
Amen.

⁴²⁷⁾ Reg. III. č. 2008.

⁴²⁸⁾ „misit pro ... magistro Gwilemo operario pontis Auinonensis in arte poncium peritissimo, cum quo ipse dñs episcopus, dum in Romana stetisset curia locutus fuerat, et qui promiserat ad suas preces uenire Boemiam pro faciendo ponte“ — Conscripcio ... Tišt. Štědrý Fr.: Hlava XXXI. Kroniky Františka Praž. a její pramen — Sbor. hist. kroužku, roč. I., str. 251 n. — Kol tohoto Viléma točí se dosti četná literatura. Tak Chytil vyslovil (v Pam. arch. XII. str. 415) domněnku, že Vilém je totožný s Vilémem de Cucurone, slavným architektem papeže Jana XXII. Domněnku tu přejal prostřednictvím Mádla i Eugen Münz („Nouveaux documents sur les architectes d'Avignon au XIVe siècle“ v „Bulletin et Memoires de la Société nationale des antiquaires de France, 1890 str. 202, kde otištěna je i příslušná partie z Conscripcio). V dalších však bádáních („Les sources de l'histoire des arts dans la ville d'Avignon pendant le XIVe siècle“ v časopise „Bulletin archéologique ...“ 1887, str. 264) zjistil, že domněnka ta je mylnou. Gwillelmus de Cucurone zemřel již r. 1323.

⁴²⁹⁾ Conscripcio (Štědrý 1. c.) — Matějka-Dvořák: Soupis „Okres Roudnický“ pamětní deska v chrámu proboštském z r. 1340 „et tandem per VII annos in eo laborando — pontem — — perfecit“.

sledujícího přestál obtěžkací zkoušku při povodni, kterou stržen byl pražský most Juditin.⁴³⁰⁾

Současně s mostem počata — zdá se též od francouzských architektů — stavba chrámu Panny Marie a kláštera. R. 1338 dokončen chór, r. 1340 v den Nanebevzetí Panny Marie vysvěcen.⁴³¹⁾ Ve stavbě pak pokračováno. Celkem za Jana mimo kúru postavena sakristie, a k ní přiléhající síň konventní, východní část ambitů, a částečně i trojlodí kostela.⁴³²⁾ Byla tó stavba nádherná. Poslyšme o tom oslněného kronikáře: Ze zdi z tesaných kvádrů vyrůstaly klenby jiště a ozdobně provedené. Zvenčí nad okny zasaditi dal biskup znaky svého rodu a kapituly Pražské, kamené, zlatem ozdobené. Okna, jež měla umělecky provedené kružby, byla nádherně zasklena. — Vnitrek byl vyzdoben „znamenitými sochami, dovedně tepanými zkrášlenými zlatem, stříbrem i barvami drahocennými, též malbami různými, jemnými a bohatými“.⁴³³⁾ Z popisu toho možno si učiniti pojem co pompy, co barvitosti, co života pokrývalo drahdy sšedivé gotické katedrály.

(*Rukopisy Jana z Dražic.*)

Jan z Dražic věnoval klášteru „různé knihy, kalichy a ornaty rozmanité a drahocenné“, jakož i jiné věci potřebné.⁴³⁴⁾ Z toho zachovala se do dnes řada rukopisů, jež tvorily kdysi část biblioteky klášterní, a již vzhledem k tomu bude snad vhodně zmíniti se o nich několika slovy, ovšem na základě práce *Dra Maxe Dvořáka*. Rukopisy roudnické nyní v Museu království Českého nezachovaly se často v té podobě, jak do kláštera přišly. Často vazbou dostalo se v jeden celek, co dříve tvořilo celky samostatné, a někdy i leccos zmateno.⁴³⁵⁾ Úkolem naším je ukázati, které asi rukopisy pocházejí z darování zakladatele, a tak osvětliti i jeho vlastní vkus a záliby.

Předem jsou to takové, které to o sobě hlásají. Tak XV. A 6 s původním nápisem „*Byblia fundatoris*“, v níž na fol. 419 (posledním) je záZNAM, že bibli tuto o dvou svazcích Jan IV. z Dražic r. 1336 klášteru daroval.⁴³⁶⁾ Zápis tento, a zvláště inicialka „A“ jasně svědčí, jak daleko bylo si umění písáře zápisu a toho, jenž bibli illuminoval. A ony pěkné lilié, jež dosti často vracejí se v orna-

⁴³⁰⁾ Pram. děj. čes. IV. str. 434.

⁴³¹⁾ Pram. děj. čes. 385.

⁴³²⁾ Matějka-Dvořák: *Soupis, Roudnice I.*

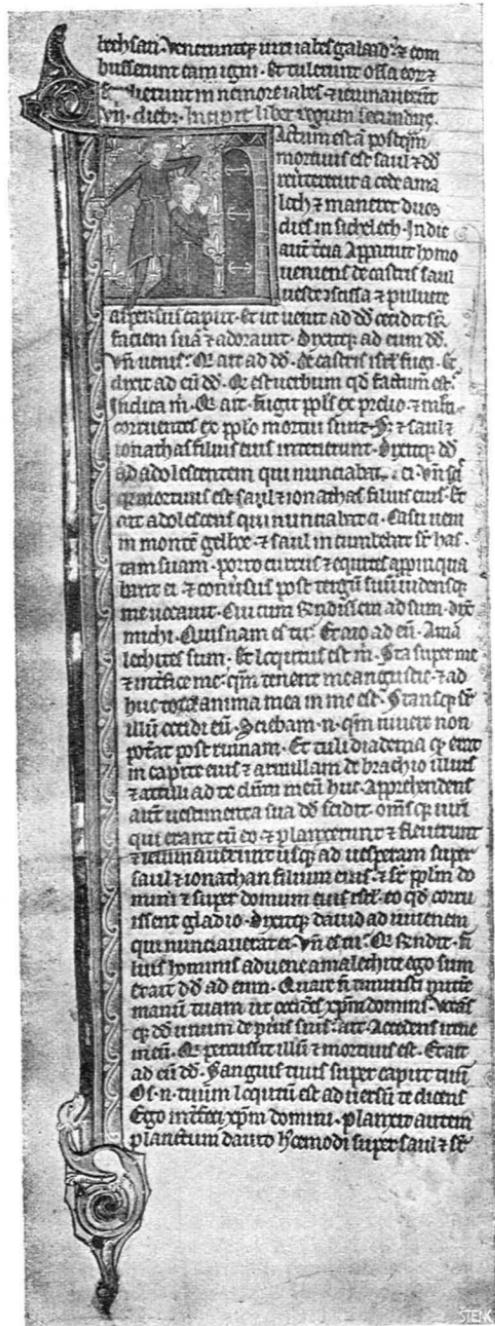
⁴³³⁾ Pram. děj. čes. (Frant.) IV., str. 385.

⁴³⁴⁾ Pram. děj. čes. IV., str. 385.

⁴³⁵⁾ Augustiniánská knihovna v Roudnici. Čes. Čas. Hist. VI.

⁴³⁶⁾ Na př. ruk. XVII. A 5, XIII. A 4, XIV. A 2. V ruk. XII. A 6 na desce je záZNAM „iste liber dudum in monasterio nostro, fuit per negligenciam destructus sed; a. d. 1432 est reformatus et ligatus Wratislauie in mon. b. Marie Virg. in arena“. Snad se tak stalo i s jinými. (Do Vratislavi uchylili se kanovníci roudničtí za válek husitských.)

⁴³⁷⁾ Nakonec je později vyradirované comminatio: „Et qui hunc librum alienare presumperit, sit ipso facto anathematis vinculo innodatus.“

Obr. 3. Rkp. bibl., přivezená Janem IV. z Dražic z Francie.
(Rkp. Musea královské čes. XV. A6.) Initálka F.
Cca 1/2 skut. veř.

mentu, ukazují, že rukopis vznikl v zemi Kapetovců — ve Francii. Rukopis má velké množství miniatur, některé obdivuhodné výtvory umění kreslířského. Znakem Jana z Dražic označen je ruk. XII. A 11, *Durantiovo speculum iudiciale*. Rukopis pochází z Avignonu.⁴³⁸⁾ Jan z Dražic nekupoval rukopisy jen ze záliby, ale často z potřeby. Při spletitém svém processu nemohl se ani obejít (at již sám či jeho prokurátor) bez posledních právnických příruček.⁴³⁹⁾ Tak dostala se do kláštera Roudnického celá skupina kanonistických spisů francouzských. Jejich písmo, vlašský pergamen a výzdoba odstraňuje všecky pochybnosti. Tak traktát Viléma z Mandagout de eleccione a s ním souvisící *Postilla magistri Bernhardi Campostelani super decretales*, (XVII. A 5), v němž na fol. 154 zachoval se zápis, že koupen v Avignoně.⁴⁴⁰⁾

⁴³⁸⁾ Dvořák 123.

⁴³⁹⁾ Zajímavá je pozn. na fol. 141v, ač dělá dojem pouhého tentamen: „*p dñi Johāis de boemia*“. Jistě v Čechách neppsána.

⁴⁴⁰⁾ „Die ultimo mensis decembris pontificatus etc (sic!) XVII (sic) indycione prima personaliter constitutus in presencia mea, notarii Wderici et testium subscriptorum Otholmus de Moduecia Medyalen. dyocesis stacionarius in curia romana r congnovit se recepisse duos florenos aureos cum dimidio a magistro Wolkline, canonicu sti Egidii Pragen. pro venditione cuiusdam libris nominati Maudagot, qui incipit in prima columpna in secundo folio in

Obr. 35—36.
Bible. (Rkp. Musea král. čes. XV. A 6.) Initiały
U a O.

Vilém de Mandagout pocházel z Languedocu, byl biskupem v Nimes, žil v Toulousu, od r. 1295 byl arcibiskupem emírinským, a od r. 1305 aixským. Zemřel r. 1321 v Avignonu.⁴⁴¹⁾ Jeho traktát obsahuje theoretické pojednání o volbě, k němuž se připojuje malý formulář (fol. 147—154), obsahující 25 formulí; k jedné pojí se glossa, zdá se, českého původu. Jinou část ruk. XVII. A 5 tvoří „*Suffragia monachorum*“ (fol. 261—305). Na posl. prázdném foliu (305^v) jsou zase poznámky, vypadající jako tentamina. Mezi nimi „Pr(a)-g(e)n(sis) dñi Galli de bohemia p(recium) XI (?) questionibus disputatis“. Pavel z Kladna byl synovcem Jana z Dražic.⁴⁴²⁾ Poznámka tato v Čechách psána nebyla. — Další části rukopisu jsou *Repertorium super titulos* (fol. 1—133) a *Durantius: Super titulos decretorum* (fol. 155—260), jež svým rázem též ukazují na avignonský

textu „Erit per litteras“ et finit in eadem columpna „coram“, et promittit de vicio et evictione predictum Wolklinum reddere indempnem, presentibus dnō Petro Berboni presbitero Lemovicen. dyocesis et Albrico Sbercelli de Sto Desiderio clérico, notario publico auctoritate imperiali. Cathalenensis dyocesis et me Widerico de Luberduno, clérico, auctoritate imperiali notario, Tulen. dyocesis. — Údaje zápisu s textem souhlasí. — Wolklinus can. Wiseqr. et s. Egiidii in Praga připomíná se v letech 1320—29. Pod uvedeným zápisem je poznámka „carte XXII.“ Manda aut obsahuje 22 listů. Touž rukou na fol. 260 „Carte XLIII“. Počet listů Bernarda, jehož původní paginace počíná fol. 23. Oba traktáty psány týmž písárem, a teprv při vazbě vložen mezi ně traktát Durancia super titulos. V Bernardovi četně glosy, týkající se sporů o beneficia. Na př. „Iste est casus in causa Bertholdi et domini mei episcopi“. Nebo „ut est in gracia facta mihi in ecclesia Wysegr.“ Jsou to asi poznámky Wolklinovi. Kdy byl rukopus koupen? Snad r. 1333 („indycione prima, pontificatu (papeže Jana XXII. roku) XVII.“ To potvrzuje i jméno Berthoda, jenž připomíná se u kurie někdy mezi léty 1333—1343 (Jacobi: Cod. epist. Joh. r. g. Boh. 116). Snad Wolklín byl prokurátorem Janovým, a tak mohl se rukopus dostat do Roudnice. Byl by tu snad možný i jiný výklad, že ova XVII značí léta biskupování Jana z Dražic; pak byl by to rok 1318, s nímž by se i „ind. prima“ shodovala. Pro toto datum by mluvila okolnost, že Jan z Dražic při svém příchodu do Avignonu právnické knihy potřeboval a skutečně kupoval.

⁴⁴¹⁾ Dvořák 124.

⁴⁴²⁾ Viz rodokmen na str. 6.

původ. Každá z uvedených částí opatřena je poznámkou „liber mon. Rudnicensis“. Rukopisy illuminovány nejsou.

K těmto rukopisům třeba přicít i XVII. B 9, psaný na vlašském pergamenu pozdní minuskulou, celkem stejného rázu jako XVII. A 5, obsahující *Summu mistra Goffreda de Trano, Distinkce mag. Petra de Samsone*, a traktát „*Sumula de libellis super omnibus actionibus*“ od *Petra de Boactenis* — a dále XVII. A 3 („*Summa Hostier sis*“) s pěknými iniciálkami vlašského původu.⁴⁴³⁾ Určitě avignonského původu je i traktát (XII. C 8) *Armarda de Bello Visu de Declaratione diccionum et dictorum difficultium in theologia*,⁴⁴⁴⁾ jehož autor zemřel r. 1334 při dvoře papežském. Spis, který nabyl většího rozšíření, nepřišel do Roudnice asi jinak, než prostřednictvím Jana z Dražic.⁴⁴⁵⁾ Rukopis je bez výzdoby. Podobně i *Concordancie a discordancie* (XII. A 12).⁴⁴⁶⁾

Tím by asi vyjmenovány byly rukopisy právnického obsahu, jež byly pravděpodobně majetkem Jana z Dražic.

Po stránce umělecké zajímavější jsou rukopisy obsahu theologického. Vedle již zmíněné bible jsou to nádherné rukopisy XII. B 12, XIV. A 11 a XII. C 13, pocházející asi ze stejné dílny. Jejich výzdoba, jemně a umělecky ve francouzském slohu provedená,⁴⁴⁷⁾ může nám podat svědectví o vкусu jejich dárce. První dva obsahují *glossy* (XII. B 12 *super parabolas Salomonis*, XIV. A 11 *super Ezechiel et Danielem*) třetí *sentence*. Jsou to mistrovské práce kalligrafické i illuminatorské. Z Provence pochází XII. A 6,⁴⁴⁸⁾ obsahující některé spisy Augustinovy a Anselmovy. Snad též od biskupa Jana pochází ruk. XVI. B 2 obsahující druhou část *Tomáše Aquinského*⁴⁴⁹⁾ a XV. D 1 *Glossy super minores prophetas*.

Rukopisy ty, hlavně po stránce obrazové, měly v Čechách vliv, vliv, který můžeme dosti dobře sledovat. Nehodlám zde opakovat líčení vývoje českého malířství miniaturního, jež vyličil Dvořák v citovaném spise, a ukázel, jak dle vzorů koupených ve Francii počala se vyvíjet samostatná česká škola malířská. Jen o tom, jaký tu měl vliv Jan z Dražic a jeho pobyt v Avignonu.

⁴⁴³⁾ Dvořák 125.

⁴⁴⁴⁾ Druhá část XII. C 8 obsahující „*Bonaventuru Super summas*“ je asi pozdějšího původu. Snad je to týž, jenž věnován v 2. pol. 14. st. klášteru od bratra Petra (Nekrolog Roudnický, Čas. př. starožit. čes. XV. str. 104 č. 20).

⁴⁴⁵⁾ Dvořák 124.

⁴⁴⁶⁾ Dvořák 123.

⁴⁴⁷⁾ Dvořák 124.

⁴⁴⁸⁾ Dvořák 124.

⁴⁴⁹⁾ V rukopise je záznam o kanonisaci Tomáše Aquinského, jenž dělá dojem současnosti. Tomáš Aquinský kanonizován za pobytu Jana z Dražic v Avignoně. Na posledním folio verso je rasura, kde s námahou lze ještě přečíst „*Iste liber est fratis — — et sancte Marie | de Carmelo — — et emit | eum — — | — — — — | — — lit inhabendi (?) sigillo hic sigil — lavi Marie | — — anno M^oCCC^oXL^o die mensis — — Joh(annes) — — |*“.

Rukopisy, jež přivezl z Francie a daroval klášteru roudnickému, byly předlohou neb aspoň vzorem rukopisům domácím. Někde je filiace patrná. Tak v XII. A 4 na fol. 169^v honba na zajíce. Je to týž motiv, který je ovšem daleko jemněji zobrazen v XII. C 13. Podobných příkladů našlo by se více.

Zvláště pak typickým pro vývoj české školy malířské je ruk. XIII. B 9 „*Missál Dražický*“, jak by jej slušelo nazývati. Zde vystupuje vliv Janův nejpatrněji. Rukopis psán a illuminován k jeho podnětu. Ba více: Jan měl vliv i na způsob jeho výzdoby, na tvary ornamentu. Na fol. 65 je vlepena ona pěkná miniatura, představující Golgotu, Jana z Dražic, znaky jeho rodu a kapitoly. (Viz obraz č. 14.) Mimo tu má však rukopis i četné iniciály. Tu je zajímavé: na fol. 57 do iniciálky „O“ vmalován červený štit se zlatým Dražickým trojlistem, s černou konturou a nitkami. Motiv tento pak illuminátor rozvíjí v různých variacích. Brzy břevna kříže zakončuje tímto trojlistem (fol. 30, 54), brzy připíná jej na dříky písmen (fol. 315, 350^v, 337), zdrobňuje jej a stilisuje, brzy používá jej jako výplně (D fol. 247, 244, B fol. 186^v, S fol. 182^v, R fol. 166^v) neb činí ho základním motivem podle kolumny vybíhajících pásov (fol. 30, 58^v, 61, 54^v), přetvořuje a množí jej, při čemž do kruhových smyček vkládá onen pětilistý květ šípkový, který dosti často, stejně jako stylisovaný trojlist, vrací se i v jiných rukopisech; někdy i při zcela malých iniciálkách nedovede si odepráti zamilovaného motivu (tak na fol. 36^v, kde na rohy čtverce, tvořícího rámec C, přivěšuje trojlístky).

Bylo vypravováno, že bohatí preláti avignonští měli celé dílny, kde pro ně psány a illuminovány knihy. A tu není daleko k domněnce, že podobný luxus dovolil si i poslední biskup Pražský, a že v této dílně vznikl zmíněný missal.⁴⁵⁰⁾ — Rukopis darován klášteru roudnickému. — K rukopisům českého původu, darovaným Janem z Dražic, patří, zdá se, všecky, jež přišly do kláštera v prvních dobách jeho trvání. Určení jich bylo by možné na základě detailního studia písma a výzdoby, jež však se vymyká rámci této studie.⁴⁵¹⁾

Klášter roudnický dobudován až za nástupců Janových, jmenovitě za opata Mikuláše, kdy postavena větší část ambitů, aťž se přízni všech nástupců Janových v 14. st., jakož i jiných příznivců duchovních i světských.⁴⁵²⁾

⁴⁵⁰⁾ Golgota z misálu Dražického vrací se v mladším rukopisu XVI. B 12 na fol. 42^v.

⁴⁵¹⁾ Do této starší skupiny zdá se, že patří ruk. XII. A 4, Augustin, kde na fol. 43^v zajímavá miniatura, Adam a Eva. Na výzdobu nekrologu roud. upomíná XIV. A 5. — V ruk. XIV. A 2 psala „Tytuli omeliarum beati Augustini“ táz ruka, jež zaznamenala úmrtí Jana z Dražic v nekr. roudnickém. S ní setkáváme se i na posledním quaternu, missalu Dražického (XIII. B 9).

⁴⁵²⁾ Umělecké zprávy v nekrologu roudnickém. Čas. Spol. přátel starozitnosti českých, roč. XV., str. 101—106.

Dle Dra Maxe Dvořáka⁴⁵³⁾ postaven či přestavěn za Jana IV. z Dražic i biskupský *hrad v Roudnici*, jehož bastionové věže mají své analogon ve Francii, ne však u nás.

Mimo Roudnici chtěl zůstavit Jan z Dražic umělecké památky v Praze, zvláště v kostele sv. Víta. Tak po svém návratu z Avignonu postavil tam *kapli sv. Marty*,⁴⁵⁴⁾ jejíž památku nařídil dvojím svátkem ctiti. O téže světicí přinesl z Marseillu novou hymnu a nařídil, aby zpívána byla v kostele Pražském.⁴⁵⁵⁾ Neznámo kdy vystavěl Jan z Dražic v témže kostele *oltář sv. Vavřince a sv. Anny*.⁴⁵⁶⁾

(*Poslední léta Janova.*)

Hrůza před záhrobím a blížící se smrt odvracela stále více a více staričkého biskupa od starostí pozemských a obracela směr jeho myslének k životu posmrtnému. R. 1340 založil tři prebendy při kostele Pražském, aby slouženy byly mše a konány modlitby za jeho duši.⁴⁵⁷⁾ V téže době založil v Roudnici při dostaveném mostě *špitál*, jehož správu svěřil kanovníkům roudnickým.⁴⁵⁸⁾ Oltář sv. Silvestra, při němž zvolil svůj hrob, přeložen byl na jiné místo.⁴⁵⁹⁾

R. 1341 v souvislosti s událostmi církevně-politickými počalo se mysliti na postavení nové budovy chrámu Svatovítského, nádhernější, než byla stará basilika. Král Jan udělil k tomu účelu biskupství privilegium na desátek z urbury královské. Počátek měl být učiněn zbudováním kaple patronů českých sv. Václava a sv. Vojtěcha „se stříbrnými obrazy a sochami pozlacenými, s drahokamy“, jak se v privilegiu praví.⁴⁶⁰⁾ Pak měl býti postaven chor a konečně i loď chrámová. Plány budoucího krále Českého Karla IV., jemuž spíše třeba přičisti iniciativu než Janovi, možno již tušiti z tohoto projektu. Pravděpodobně ani biskup jich nebyl

⁴⁵³⁾ Soupis, Roudnice II.

⁴⁵⁴⁾ Tomek I. str. 231.

⁴⁵⁵⁾ Pram. děj. čes. (Beneš Krabice) IV., str. 482: „Sed et historiam novam cum legenda propria de Marsilia eciam secum attulit et cantari mandavit“. Píšeň tato patřící ku zdařilým poesie mystické, zachovala se v missálu dražickém na posledním quaternu, jenž psán v letech čtyřicátých XIV. stol. Je nadepsána „*De S. Martha prosa*“.

<i>„Ave Marthā gloriōsa celis iubarū, mundi rosa, Saluatoris hospita, melodīa gaudiosa, presens decantetur prosa tibi laudis debita</i>	<i>Tu sola virtute dei morbū regis Clodoneū curas incurabilem, unde reges et regine tue laudant medicinē virtutē mirabilem.“ atd.</i>
---	---

Písni té v zmíněném kodexu předchází hymnus k P. Marii, počinající „*Verbum bonum et suave*“ a následuje „*De sancto Procopio [prosa]*“. Viz pozn. 426.

⁴⁵⁶⁾ Chronicum Bohemicum (SS. rr. Boh. II. str. 448). Reg. III., č. 2008 (1333) str. 782.

⁴⁵⁷⁾ Pram. děj. čes. IV., František, kap. 31.

⁴⁵⁸⁾ Ib. Emler: Urbáře str. 11.

⁴⁵⁹⁾ Ib. str. 422.

⁴⁶⁰⁾ Reg. IV. č. 1341.

neúčasten. Jemu však dopřáno provésti z nich jen část, *náhrobek sv. Vojtěcha*; zhotoven byl ze zlata a stříbra a ozdoben obrazy různými, a umělecky provedenými skulpturami. „A takový nikdy před tím v Čechách nebyl k spatření,“ dodává kronikář.⁴⁶¹⁾

V této době biskup myslil však již jen na blížící se smrt. Nechal si zhotoviti *kovovery relief*, důkladně pozlacený, představující biskupa v pontifikálních, jenž měl po jeho smrti být zasazen na jeho hrob. Též *stříbrnou desku* si nechal zhotovit s nápisem „*Na počátku bylo slovo*“ obdivuhodně provedenou, i *hrobku* samu z kamene. i rakev z cypřišového dřeva (cypřišové desky získal skrze Pražské kupce v Benátkách za veliké peníze). a postaral se o vše, čeho třeba bylo k pohřbu.⁴⁶²⁾ Za choroby, která předcházela již smrt, nařídil, aby všem služebníkům jeho od nejmenších až ku prelatům, kaplanům a rytířům, dáno bylo po 100 hřivnách, neméně dle významu a zásluh, „a tak dobrou pověst, kterou za živa požíval, i v smrti zůstavil a mnoho jiných věcí pro blaho a spásu své duše — — — vykonal, chtěje sobě poklady v nebesích na shromážditi“.⁴⁶³⁾

Jan IV. z Dražic, poslední biskup Pražský, zemřel dne 5. ledna r. 1343 asi v 9 hodin večer,⁴⁶⁴⁾ ve věku více než 90 let, a pochován byl na místě, jež si byl před tím připravil, při oltáři sv. Silvestra v kostele Pražském. Když však stará basilika musila ustoupiti plně nové katedrále, povolil arcibiskup Arnošt synovci Janovi Zděslavovi, scholastikovi Pražskému, aby v novém chrámě po levé straně choru jednu kapli na svůj náklad postavil, a „tělo dobré paměti pana Jana, kdysi biskupa Pražského — — tam na místo příhodné — potichu a tajně přenést mohl,“ jakož i ostatky a oltář sv. Silvestra.⁴⁶⁵⁾ Proto Beneš Krabice, když ostatky biskupů Pražských přemísťoval do nové katedrály, kosti Jana IV. nenašel.

*

Cestou, kterou Jan se bral, šli po něm i jiní. On ještě za svého života mohl pozorovati převrat odehrávající se v jeho národě: Jan zažil deset let slavné vlády Karlovy, jemuž byl jaksi před-

⁴⁶¹⁾ František (Pram. děj. čes.) str. 436.

⁴⁶²⁾ Pam. děj. čes. IV. (František), str. 422, 423. — Domněnka Neuwirthova (Beziehungen Brabanter Künstler zum Böhmen während des XIV. Jhd. — Refr. Mitt. Gech. Deut. Böhmen XXXII., str. 46), že náhrobek Jana z Dražic zhotoven byl od Brabantského mistra, jenž lila náhrobek krále Václava II. na Zbraslaví, nezdá se mi být správná. Odpovídal totiž Neuwirthova chronologie skutečnosti, a náhrobek zbraslavský ulit v l. 1327—29, je téměř vyloučeno, že by se Jan z Dražic s Janem z Brabantu v Čechách setkal, ani se teprvě v červenci 1329 vrátil z Avignonu, a tu, jak již víme, měl jiné plány před sebou. Plán náhrobků biskupova i hrobu sv. Vojtěcha vyskytuje se až r. 1341, a jeho rychlé provedení ukazovalo by spíše na domácí původ.

⁴⁶³⁾ František (Pram. děj. čes.) str. 436.

⁴⁶⁴⁾ Ib.

⁴⁶⁵⁾ Cancellaria Arnesti str. 508. Ustanovení Arnoštovo nesvědčí právě o pietě k svému předchůdci.

chůdcem. Přirovnání, na mnoze bez příčinné souvislosti, bylo by možno vésti až do detailů. Oba stojí pod vlivem kulturního prostředí Francie, oba snaží se příklady francouzské nápodobit u nás. — Dle vzoru nějakého kardinálského paláce staví biskup po svém návratu z koncilu vienského dvůr biskupský na Malé Straně; Karel podobně přetvořuje Hradčany. Jan z Dražic povzbuzuje k literárním a uměleckým snahám; záliba Karlova v umění je známa. — Jan z Dražic staví kamenný most v Roudnici — Karel v Praze — Jan z Dražic zakládá augustiniánský klášter v Roudnici, jehož budova patří k nejslavnějším plodům stavitelským té doby, Karel pro mnichy téhož řádu buduje pověstný Karlov. — Jan z Dražic povolává do Čech francouzského mistra Viléma, Karel Petra Parlére. — Jan staví kostel sv. Jiljí, jenž měl svému okolí smělostí a rozsálostí dominovati asi podobně, jako Karlem założený kostel Týnský. — Analogií našlo by se ještě více. — Ovšem ryzím upřímným Čechem tak jako Jan, Karel nebyl. Bylo to vidět záhy po smrti biskupa. Na žádost Karla ustanovení, aby do kláštera Roudnického byli přijímáni výhradně Češi, stolici apotolstskou zrušeno.⁴⁶⁶⁾

Z četných památek uměleckých, jimž Jan z Dražic dal vzniknout, zachovalo se nemnoho. Z hradu Dražic jsou trosky, z kostelika sv. Ludmily stodola. Na kterémse malostranském dvorku trčí začernalá věž, jejíž gotický portál se znakem o třech vinných lupenech hlásá, že tudy se vcházelo do paláce posledního Pražského biskupa. Slavný most Roudnický zničen za války třicetileté; klášter je pod barokním příkrovem. Znak Janův na kostele sv. Jiljí ukazuje, kdo byl z hlavních původců nedokončeného tohoto díla. A svorník v kapli sv. Anny v katedrále sv. Vítá chce snad naznačit, že již poslední biskup Pražský měl na jejím vzniku jistý podíl. Poměrně nejlépe zachovaly se rukopisy Jana z Dražic, které po různých osudech dostaly se do Musea království Českého.

Snad ještě v stol. XIV. převýšili jiní Jana z Dražic slávou, snad předstihli ho v mecenáštví, on však vyniká nad ně tím, že byl prvním a že byl „gentis bohemice zelator“.

○ ○ ○

⁴⁶⁶⁾ Mon. Vat. I. č. 1052, 1055 Carolus Rom. et Boh. rex supplicat, quatenus — — — de statutis — — — ubi (Johannes IV.) statuit „in canonicos — — recipi non debere personas, que non sint de Bohemica lingua seu nacione, ut — — anathematis pena et personarum excepcio de statutis subducantur.“

JOSEF VOBORNÍK, DVĚ ZPRÁVY O REJDICKÉ SKLÁRNĚ.¹⁾

I. *Jiří Prejzler či Tonas a jeho syn Jan kupují r. 1617 od Jana a Pavla Ěwalda sklárnu v Rejdicích za 650 kop č. gr.*

Léta 1617 ve čtvrtek po sv. Lukáši předstoupili k registrům Georg Prejzler, jinak Tonas, s Janem, synem svým a Janem Hanzlem Evaldem a Pavlem Evaldem,²⁾ bratrem svým, též s oznámeným druhým bratrem Gerhardem Evaldem, kterýmž dvěma bratřím za živobytí Ne. otce jich po huti sklenné koupeno a nemalý náklad oběma na veselí svadební učiněn jest, že jsou k tomu dobrovolně přistoupili, nemohouce předpsaný Jan Evald dílu polovičnému hutí sklenné na Rejdicích, nemaje odkud nákladu, což k té hutí by zapotřebí bylo, učiniti, a jsouce veliký dluh jak do důchodu J. M. Páně tak i obecným lidem po Ne. Gerhartovi Evaldovi, otci předpsaných bratří, zůstalej, dobrovolně tuž veškerou živnost s tou hutí i se vším stavením, rolemi, lukami i cožkoli Ne. otec jejich v užívání měl i také s tím kusem lesu a pole pod cestu Příhovskou, kudy se k Sklenářicím jede, a od potoka Vražeckého, potok Příhovský až pod potok Ješkrabce, kterýž v nově od J. M. Pána společně on Ne. Kerhart s Jiříkem Prejzlerem jinak Tonasem koupili i se vsemi privijiliemi hamfesní od slavné a dobré paměti J. M. Pana Jaroslava Smiřického (ze) Smiřic na Kostelci nad Černými lesy v sobě šíře obsahuje a zavírá, prodali Janovi Prejzlerovi, synu předpsaného Jiříka Prejzlera jinak Tonasa, kteroužto huf společně s týmž otcem svým držeti a užívatí má, za summu 650 kop g. č. Na to závdavku do příštích vánoc položiti 300 kop g., totiž při zápisu nynějším 107 kop 30 g. a při nejprvnějších vánocích 200 kop. Placení na roky pro dlužníky po 30 kopách do vyplnění. Léta 1626 hutí doplaceny.

II. *Jiří Prejzler a jeho syn Jan kupují r. 1623 od vrchnosti kus lesa pod Příhovicemi pro novou sklárnu za 200 kop č. gr.*

Léta 1623 v sobotu 7. dne Januarii.

Jakož jest od mnoha časův Jan Prejzlar spolu s Jiříkem Prejzlatrem, otcem svým, toho při J. M. vrchnostech panství Semilského sníženě vyhledávali, aby jim kus lesu, ležícího pod vsí Příhovicemi, kdež by sobě huf sklenou vystavěti a z téhož lesu dříví ku potřebě hutí té užívatí mohli, prodán byl. Na kteréžto jich toho vyhledávání jisté osoby jak z pánův z rytířstva tak z ouřadu města Turnova obráni jsouce, k prohlídnutí téhož lesu jsou vypraveni byli. I také poznavši to, že by k jinší příležitosti

¹⁾ Jsou vybrány z pozemkové knihy panství Navarovského, z r. 1607.

²⁾ Pav. Evald, sklář v Sahlenbachu r. 1516—1625. (Mareš, Č. sklo.)

mimo tu ku potřebě hutí pro nepřístupnost míst J. M. se obrátili a užitku nésti nemohl, podle sobě poručení, v jaké by ceně býti mohl, zdání šacunku vynesli. Kterýžto šacuňk Jan Prejzlar vyzdvihší od ouřadu města Turnova pod pečetí městskou, aby téhož lesu, huf sobě vystavějíc, k potřebě užívati mohl, ten šacuňk urozenému a statečnému rytíři Panu Václavovi Štablovskýmu z Kolalovic, Panu hejtmanu vrchnímu přednesl, a toho za povolení žádal i na místě Jiříka Prejzlaru, otce svého, aby jim na takový kus lesu zápis v registra purkrechtní panství Semilského učiněn byl. Kteréžto žádosti Pan hejtman vrchní povolení davši, to na místě J. M. Páně nařídit ráčil, aby takového zápisu na týž les užili a jim to do register vloženo bylo.

Kterýž zápis takto učiněn: Léta a dne vejše psaného prodán jest kus lesu Janovi Prejzlarovi, hutníku z huti Rejdické, spolu s Jiříkem Prejzlařem, otcem jeho, začátek svůj berouce od studnice staré, ležící za vsí Přichovicemi, dolů potůčkem, jenž slove Malej Polomej až do potoku Velkýho Polomýho a od toho potoku přes jiný potůček, jenž slove Kolářský, přes jiný potok Kružský až po vrch Malej Světlej, vrchem vzhůru k polím Matěje Havlouska ze vsi Přichovic. Kterážto místa od začátku lesa na držení vyplízována a cejchem naskrže vycejchována jsou, přes kterážto vycejchování Jan Prejzlar ani Jiřík, otec jeho, ani budoucí jeho nikam dále sáhati a si ujímati čeho nemají, nýbrž toho lesu, což jim vycejchováno, průjezdy i důjezdy svobodně užívati, s tím však vymíněním, kdyby takový les k vyplanění přišel, a místa k tomu hoditi se mohly, aby je po planinách vosívali a chalupy jaké na nich vystavěli. Tehdy podle uznání povinni budou jistý ourok do důchodův J. M. Páně Semilských odvozovati a odvozujíc takový plat, který by nařízen byl, toho lesu i s půdou svobodně bez překážky užívati důjezdy i průjezdy všemi, kdež by J. M. Páně na škodu nebylo. — Takový pak kus lesu těmi místy a vycejchováním, jakž se vejše píše, prodán jest Janovi Prejzlarovi a Jiříkovi Prejzlarovi, otcí jeho, za summu 200 kop g. č., na kteroužto summu při zápisu složiti má 50 kop g. č., o středopostí 50 kop, na roky dopláceti po 50 kopách g. č. Stalo se léta a dne svrchu psaného.

Ukoupení pak toho lesu toto vymínění mezi Janem Prejzlařem a Jiříkem, otcem jeho, jest učiněno, totiž, poněvadž oni takový kus lesu společně ujímají a za něj platiti budou, jestližeby prostředkem smrti Jiřík Prejzlar, otec jeho, ze světa prve nežli Jan Prejzlar sešel, tehdy aby druhého dílu toho lesu Jan Prejzlar spolu k tomu, co na díl jeho přišlo, jakožto pravý dědic po otci svém, jako i jiného statku on aneb dědicové jeho, splatice podle slušnosti jiným sestrám svým a nápadníkům, po otci bez překážky užívati mohl. A oni přijmouce, co by náležitého jim bylo, jemu v to žádným vymyšleným způsobem sáhati moci nebudou a nemají. —

Položil při zápisu 50 kop g. č. Ty peníze Panu hejtmanu vrchnímu Panu Václavovi Stablovskýmu z jeho poručení od P. ouředníka jsou odvedeny. — Léta 1624 ve čtvrtek po veliké noci Jan Prejzlar spolu s Jiříkem Tonasem, otcem svým, na doplacení toho lesu složili k důchodům Semilským ostatní díl summy 150 kop g. č. A takový les po odvedení této summy spolu i s půdou, jakž se v zápisu piše, od nich obou společně zcela a zouplna jest zaplacen a jakž jim prodán byl, za něj summa složena.

Z kterého summy z nařízení Pana regenta vrchního Pana Jeronyma Bukovského z Nejdorfu za tyto věci skleně placeno a sražováno z té summy: Předně 11. Aprilis 1624 poručeno na těch 150 kop g. č. Janovi Prejzlarovi za 5 truhel skel prohlédajících, za každou truhlu po 12 kopách 30 g. č. a za 2 truhly koleček prostých po 2 kopách 30 g. č., v summě což poraženo činí 67 kop 30 g. č. Z těch koleček i truhla odvedena v Jičíně v domě J. M. knížecí a Pánům Jesuitům z truhly prohlédající, Davidovi sklenáři do Turnova z truhly prohlédajících a 2 truhly koleček prostých. Item 11. Augusti týž Jan Prejzlar na sražení té summy odvedl do Jičína do domův J. M. Knížecí koleček prohlédajících 3 truhly, za něž mu poraženo 37 kop 30 g. č. Item 11. Octobris týž Jan Prejzlar odvedl do domu J. M. Knížecí 3 truhly skel prohlédajících, z nichž 2 v domích složeny a 1 z těch Panu Aukvicovi poslána, za něž poraženo 37 kop 30 gr. č. Více za 6 liber lazauru předního a za 4 libry zadnějšího, který do Jičína posán, poraženo 1 kopa $3\frac{1}{2}$ g. č. Více témuž Janovi poraženo za 2 kopy sklenic prohlédajících, kteréž 13. Septembbris do Jičína k příjezdu J. M. Knížecí poslány, za každou po 1 g. č. činí 2 kopy g. č. Téhož léta 4. Februarii z té summy Panu Janovi Šírerovi zaplacená 1 truhla skel prostých na opravu zámku Navarovského aneb v něm skel činí 2 kopy 30 g. č. Více léta 1625 5. dne Februarii témuž Panu Janovi Šírerovi, když nemohla stačiti summa dluhů jeho povinných do důchodův za Ne. Pana otce jeho za 1 truhlu skel prohlédajících a za 1 skel prostých z té summy dodáno 1 kopa $22\frac{1}{2}$ g. $3\frac{1}{2}$ d. č. A tak ta summa za týž les jest zase za vejše psané potřeby vydána.

○ ○ ○

MUDR. FR. TICHÝ, KU POBYTU FRANCOUZSKÉHO A BAVORSKÉHO VOJSKA R. 1741 V PRAZE.

Nedávno vydal král. bavorský vrchní štábní lékař Dr. Schuster knihu: „*Studien zur Geschichte des Militärsanitätswesens im 17. u. 18. Jahrhundret.*“¹⁾ V knize této pojednává také o účasti bavorského vojska ve válce o rakouské dědictví v letech 1740—48.

¹⁾ Dr. J. Schuster, *Studien zur Gesch. des Militärsanitätswesens im 17. und 18. Jahrhundert mit besonderer Berücksichtigung der kurbayer. Armee. Beitr. zur Gesch. der Medizin.* München. J. Lindauer. 1908. (Str. 98.) Mk. 2'20. — 8°.

Pro nás zajímavé jsou části dílka, pojednávající o pobytu Bavorů a Francouzů v Praze. Vojska tato přitáhla 22. listopadu r. 1741 ku Praze, kteráž nepatrne jsouc ku přivítání nepřátel připravena, již v noci mezi 25.—26. listopadem byla dobyta. Ztráty na obou stranách byly nepatrne. Na osobní rozkaz Karla VII. i dva prapory tehdejšího kurfirsckého tělesného regimentu (dnešní 10. pěší pluk) vloženy jako posádka do Prahy. V posádce nepřátelské záhy počaly se objevovati případy skvrnitého tyfu a to v nejhorší formě a pak úplavice-dysenterie. Choroby tyto brzy naplnily veškeré pražské nemocnice a zdecimovaly podporovány jsouce častou otravou krve a morem špitálním celou garnisonu. Dle Richtra a Fröhlicha prý v době této v Praze touto nemocí zemřelo celkem 30.000 mužů. Číslo toto je rozhodně přehnané již z té příčiny, že kdyby bylo 30.000 mužů zemřelo, bylo by jistě bývalo nemocných aspoň 60.000, avšak 13. června byl počet francouzských vojáků po odpočtení 2291 mužů, kteří po cestě ubyli, pouze kolem 30.000 (ba některí mluví jen o 26.000). V srpnu r. 1742 píše francouzský maršál Belleisle z Prahy, že nevěří, aby bylo vojsko čítající 30.000 mužů obléháno, připomíná ovšem zároveň, že od konce července je jeho armáda v Praze odkázána pouze na maso koňské. V té době již i civilní obyvatelstvo — pražští měšťané — musili požívat masa koňského. Z času toho také pochází vtip, že rakouští kavaleristé mají koně pod sebou, ale francouzští v sobě. Štěstím pro Prahu prý ještě bylo, že bylo s dostatek mouky a obilí. Nakažlivé choroby stále více a více obtěžovaly, jsouce ve svém vzniku podporovány nečistotou ulic a pak nedostatečným pohříváním mrtvol, obyvatelstvo i posádku. V září podařilo se Francouzům zlepšiti poněkud, výpady zásoby potravin. Ve zprávě z 2. listopadu r. 1742 oznamuje Belleisle, že v nemocnicích leží 2800 mužů, z nichž denně umírá 40—60. V celku byly tehdy v Praze zřízeny čtyry nemocnice. Ku ošetřování nemocných našlo se hojně milosrdných paní i dívek. V té době klesl počet garnisony na 18.160 mužů. Když 16. prosince r. 1742 Belleisle z Prahy vytáhl, zůstalo v nemocnicích 2876 důstojníků a vojáků. V době obléhání vykonány tři výpady, při nichž padlo a zraněno bylo 1000 mužů. Mimo nemocné, ponechal maršál v Praze 2000 mužů boje schopných, takže vytáhl směrem k Chebu celkem s 11.000 muži pěchoty a 3.000 jízdy. Ztráta tedy celková za dobu pobytu v Praze obnášela 10.000 mužů.

„*Specificatio Militum Bavaro-Gallicorum in Triurbi Pragensi mortuorum, qui non rite et congruenter sepulti videntur*“ podává dle Webra zprávu o 3302 mrtvých; v počtu tomto nejsou zahrnuti oni, kteří byli pohřbeni ve Volšanech, na Vyšehradě a u sv. Alžběty. Vidno určitě, že počet zemřelých nikterak nemohl obnášeti 30.000 mužů, nýbrž že bylo asi o jednu nulu méně. Jak Pagel udává, jednou z příčin ohromné úmrtnosti na skvrnity tyfus v Praze, byla i bezměrná prý nedostatečnost francouzských lékařů. Odchod vojsk nepřátelských z Prahy byl vykonán v uoci z 16. na 17. prosince,

za ohromné zimy. Tento pochod zle se maršálkovi Belleisleovi vypлатil, takže ztráty byly takové, že necítil ani dosti odvahy kurfirstovi o nich plnou pravdu sděliti. Píše totiž, když přitáhl do Chebu: „sans avoir été entamé par les ennemis, mais apres avoir essuié des fatigues incroyables et souffert des froids inouï qu'enfin la perte de ceux, qui sont morts de froid en chemin faisant pouvoit aller à 300—400 hommes.“ C. a k. válečný archiv udává, že ztráty dosáhly asi výše 1500 mužů a že 800 mužů při vtrhnutí do Chebu bylo uloženo v nemocnicích. Zle vedlo se tém, kdož zranění zůstali na cestě zpátky, hojně bylo jich husary rozsekáno, jiní do naha vysvléknuti a naházeni na vozy a v krutých mrazech takto vezeni. Nešfastníků na cestě zůstalých bylo asi 700—800 mužů. Týž den (26. prosince) kdy Belleisle dorazil do Chebu, vzdala se i posádka Prahy a dostala se celá i s nemocnými a zraněnými do zajetí rakouského vojska. —

○ ○ ○

Z PRÁVY.

Praehistorická archaeologie. Z praehistorickeho odboru „S polečnosti přátel starožitnosti českých v Praze“.

Jak v minulé zprávě (str. 173) bylo uvedeno, přednesl p. kons. Buchtela v 5. schůzi kritický rozbor spisu Dra Piče „Přehled české archaeologie“, při čemž vytkl na základě tohoto spisu jen význačné rozdíly v archaeologických názorech museální školy a školy universitní. — Ve statí „Pokolení skrčených kostér“ rozděluje Dr. Pič tuto obsáhlou dobu české praehistorie na tři období: nejstarší, únětické a bylanské, a rozlišuje, jako dříve, mezi keramikou hrobovou a sídelní, ovšem omezuje nyní toto dělení pouze na nejstarší období skrčených kostér. Pro nejstarší období, praví Pič, nejvýznačnější jest keramika svou různorodou rázovitostí, takže v prvé době skrčených kostér nebylo v Čechách jednotlivé kultury. Nalézáme v hrobech zvoncovité poháry a keramiku šňurovou a na sídištích nádoby tvaru hruškovitého s ornamentem tečkované píchaným a nádoby kulovité buď s pupíky neb s volutou a výjimečně vyskytla se i lahovitá amfora typu meklenburško-brandenburškého. Z toho vyvzouje Dr. Pič, že pokolení skrčených kostér přišlo do Čech s touto pestrou keramikou z Durynska v době, kdy tam byly zastoupeny již všechny čtyři typy neolithické keramiky. — Promlouvaje o kultuře únětické, podotýká prof. Pič, že v mladší době této kultury vyskytuje se zejména na sídištích střepy a celé nádoby rázu knovízského a radimského, které se odvoditi dají ze vlivu jezerních staveb švýcarských. Dále pak poznamenává, že odstín této mladší kultury v hrobech posud se nevyskytly. — Dle Dra Piče, dochoval lid únětický kulturu svoji až do doby hrobů bylanských, kdy pozměnila se vlivy kultury hallstattské. — Žádné z těchto tvrzení Pičových nelze uznati za správné. Pro období skrčených kostér v Čechách rozeznává kons. Buchtela celou řadu samostatných kultur a to: čistou neolithickou ve dvou fasich, čistou přechodní, čistou únětickou, čistou knovízskou a čistou bylanskou, nehledě ani ke svérázným kulturám lužické a slezské, současným s dvěma posléz jmenovanými. Není prava, že nejstarší národ přišel

do Čech z Durynska s pomíchanou kulturou a to proto, že máme v Čechách celou řadu jak sídlišť, tak i pohřebišť čistých, příslušných k uvedeným kulturám. První národ přišel k nám v mnohem starší době a ne v době prvního vystupování kovu; přišel sem z krajin poddunajských a přinesl keramiku kulovitou s pupíky a volutami, která se tu pak vyvinula v mladší neolithickou fasi nádob s vypíchaným ornamentem. V Porýni, odkud prý nejstarší národ k nám přišel, objevena byla celá pohřebiště s nádobami vypíchanými, kdežto u nás pohřebiště takových vůbec není a vyskytuje se jen zřídka hroby ojedinělé. Nástroje kamenné z doby neolithické jsou tvaru nejednoduššího a nepřicházejí nástroje vykrojené. — Z čisté kultury neolithické vznikla pak v Čechách vlivy obchodními kultura nazvaná přechodní. Následkem obchodu vznikala k nám ze severu kultura šňurová a nordická, a i kultura pohárů zvoncovitých. Prof. Pič pokládá skrčky se zvoncovitými poháry za nejstarší. S tímto názorem nelze souhlasit. Nejprve dostala se do Čech kultura čistých hrobů durynských, ovšem v množství nepatrném. Tepře v mladší fasi šňurové keramiky t. zv. durynsko-nordické nastalo v středních Čechách hojnější rozšíření šňurové keramiky. V době úsilovného vnikání durynské keramiky objevují se u nás i elementy keramiky nordické a právě v této době přicházejí k nám i zvoncovité poháry. Důkazem jest nám typ mnohých nádob, které současně se nalézají v hrobech se zvoncovitými poháry anebo s předměty do okruhu zvoncovité keramiky patřícími (ku př. hrob zvoleněveský; Pič, Starožitnosti I., str. 74). Dále nutno též podotknouti, že naše hroby se zvoncovitými poháry spadají do doby, kdy se vyskytuje již první kov (měď). Též sluší uvést, že keramika nordická nepřichází v Čechách zřídka, nýbrž naopak přichází velmi často, ne-li nejčastěji; patří sem četné střepy s hluboce vrytým ornamentem (pro bílou výplň) aneb se zvláštním červeným povrchem. Z uvedeného jest patrnó, že keramika volutová a s vypíchaným ornamentem není keramika sidelní, která by se objevovala vedle keramiky šňurové, dolmenové a nordické, nýbrž jest to naše nejstarší keramika čisté neolithická, kdežto vlivy kultury šňurové atd. přivodily vznik kultury nové: přechodní. — Kultura únětická nevykazuje žádných přímých přechodů do bylanské kultury. Z nálezů můžeme však dedukovati, že po kultuře únětické následovala kultura knovízská, po případě kultura žárových hrobů lužických. Lid únětický, který byl koncentrován hlavně ve středních Čechách, byl asi poroben lidem mohylovým z jižních Čech, jak tomu nasvědčují některé hroby únětické, vykazující na bronzech vliv kultury mohylové (srov. nálezy v museu teplickém; mohyly nalezeny i u Teplic). Také z nálezů mohyl, které tu ojediněle, tu v menších skupinách přicházejí ve Středních Čechách, můžeme s jistou bezpečností souditi, že lid mohylový vnikl do středních Čech a připravil lid únětický o bohatství a i o kulturu. A asi v této době úpadku kultury únětické přišel do Čech národ žijící v kultuře lužické a spalující své mrtvě, který lid únětický si podrobil a svoji kulturu mu takřka vnutil. Ze lid únětický i v době keramiky knovízské, která není než zvláštní vývoj mladší keramiky lužické, ve středních Čechách se udržel, tomu nasvědčuje, že se tu udržel ritus skrčeného pohřbívání (Bránič, Podbaba a j.), tomu nasvědčuje přesnost ve výrobě nádob, spůsob leštění nádob a p. Keramika knovízská vykazuje však také přemnohé elementy kultury mohylové. Vlivy kultury hallstattské proměnily pak kulturu knovízskou v kulturu bylanskou, která ve své podstatě, jako knovízská, jest kulturou hrobů žárových. Ze kultury únětické sahala až do doby bylanské a tedy do nar. Kr., dokazuje Dru Pičovi pohřebiště bylanské; avšak hroby tu nalezené nesouvisejí geneticky, nýbrž pouze lokálně a mimo to ony starší hroby nejsou únětické, nýbrž šňurové (durynské). Nutno ještě zmíniti se o jámách libšické a slavětínské, kterým Dr. Pič přisuzuje takovou moc důkaznou. O oné jámě tvrdí, že mezi střepy tečkované píchanými ve všech odstínech tečkování byly pomíchaný střepy „čistého typu únětického“. Tak tomu však není, nebot domnělé střepy únětické nejsou skutečně střepy únětickými, nýbrž střepy přechodní rázu terramarního, jakých v Podbabě hojně se vy-

skytlo. Ježto pak ony střepy tečkovaně píchané byly také rázu mladšího, není současnost střepů obého druhu vzácností a nápadna a nikterak nedokazuje, že v době kultury únětické trvala v Čechách ještě keramika s ozdobou vypíchanou. Ve Slavětínském pak nalezen byl jeden střep tečkováně píchaný mezi střepy keramiky mladší. Nehledí ani k tomu, že jediný střep ve velké jámě mnoho nedokazuje, třeba tvrdit, že vlastně jáma ta, která obsahovala knovízskou keramiku, protínala nějakým spůsobem starší jámu se střepy píchanými, z níž při kopání vypadl jeden střep. Jedná se tu tedy jen o špatné kopání, při kterém nebylo zjištěno, jak obě jámy, starší a mladší, spolu souvisely. Prof. Pič v zasedání sboru archaeologického sám doznal, že seděl opodál kopajících dělníků, kteří mu jednotlivé střepy přinášeli! Jiného důkazu pro setkání se kultury bylanské se staršími Dr. Pič neuvádí a také nejspíše nezná.

V s e t é s c h ú z i Odboru dne 30. května 1908 předložil p. Dr. Babor tyto spisy ku nahlédnutí:

H. H a h n e und E. W ü s t: „Die paläolithischen Fundschichten und Funde der Gegend von Weimar.“ 1908. — Sir J o h n E v a n s: „Some recent discoveries of Palaeolithic implements.“ 1908. — J. L o r i é: „La stratigraphie des argiles de la Campine belge et du Limbourg néerlandais.“ 1908. — M. K ř í ž: „O zalednění severových. Moravy a Rak. Slezska.“ 1907. (Předběžná zpráva.) — Týž: O zalednění Rakouského Slezska a severovýchodní Moravy. 1908. (Definitivní sdělení.)

Potom přednášel p. Dr. Babor dále o diluvialním člověku ve vlastech našich, vyčítaje nález d i l u v i a l n í h o č l o v ě k a v Č e c h á c h a připojuje tyto poznámky:

Ceské nálezy diluvialního člověka (srv. B a b o r, Člověk diluvialní 1904), dlužno opravit v ten smysl, že nález od Jičína (z Prachovských skal) jistě není plistocaén, nýbrž naprosto recentní (laskavostí p. Š n a j d r a zpřístupněno), a doplniti je připomínkou o neuveřejněném dosud nálezu četných drobných zlomků lidských kostí úplně fossilisovaných z Lubné u Rakovníka, jež se chovají v Museu krále českého. — Pro posouzení stupně fossilisačního pochodu máme nyní uspokojivou pomůcku ve výrazu zvaném „číslo C a r n o t o v o“), jež udává poměr fluoru ke kyselině fosforečné ve srovnání s apatitem; pri řádném zření k minerálnímu okoli zkoumaných kostí je metoda tato cenná.

P. kons. Buchtela pokračuje v rozboru díla Dra Piče, probral stat: „Pokolení kamenných mohyl v jihozápadních Čechách.“ V této statí obmezuje se Dr. Pič pouze na rozbor kultury mohylové, rozeznávaje období starší a mladší a skupinu západní (plzeňskou) a jižní (povltavskou), a nepouštějí se nikterak do řešení otázky, zdali změnu kultury období staršího v mladší spůsobily vlivy cizí, či zda nový národ vnikl do jižních Čech. Nutno však ihned uvést, že dosavadní materiál mohylový jest velmi špatný a bádání úplně nedostatečné, takže nedá se dosud zcela spolehlivě rozpoznati, kdy pohřbívalo se kosterně a kdy se spalovalo. Dokázati dá se pouze vývoj kulturní. Tento vývoj zračí se zejména v keramice a rozeznáváme skupinu starší a mladší. Starší keramika má ornament jednoduší, sestávající namnoze z příčních, bluboce rýhovaných linii; mladší období jest nepochybně rázu hallstattského a vykazuje vývoj až do fáze nejmladší. Obě skupiny nejsou však přísně od sebe odděleny, nýbrž nalézáme přechody ze staršího období do mladšího a to v některých skupinách mohyl, ano i v keramice samé. Prof. Pič rozeznává mohylovou oblast západní a jižní a praví, že keramika z první doby mohylové jest v obou skupinách dosti odchylilá. O nějaké různosti základní nelze tu však mluvit, neboť v obou skupinách vystupují obě fáze keramiky (starší a mladší) a rozdíly mohou záležet pouze v nedostatku předmětů objevených a v té okolnosti, že kultura mohylová rozšířila se do krajin povltavských později, neboť je nepochybně, že přišla do Čech od západu. Také neznámé direktní spojky mezi mohylami jižními a mohylami v Podunají. Starší období kultury mohylové spadá do mladší doby bronzové, kdežto mladší období nutno zařaditi do doby hallstattské

(železné). K tomuto časovému zařadění kultury mohylové připíná Dr. Pič polemiku, namířenou snad i proti škole universitní, která však již v předpokladu svém jest mylna. Netvrdit nikdo, že kultura mohylová svou keramikou tvoří fási ve vývoji české archaeologie a že by po kultuře únětické, jako starší bronzové, následovala kultura mohylová, jako mladší bronzová. Kultura mohylová není v žádném vývojovém spojení s kulturou únětickou, ačkoliv jest kulturou mladší doby bronzové. Naproti tomu v severních Čechách následovala po kultuře únětické jako starší bronzové, mladší doba bronzová, totiž kultura lužická, pokud se téče knovízská. Poznamenati dlužno ještě, že v této statí prof. Pič uznává existenci nejstaršího období tečkané píchané a volutové keramiky, ačkoliv jinak zná na kulturní jámy s touto keramikou jako současné s kulturou bronzovou v hrobech.

Na počátku sedmé schůze dne 13. června 1908 podali předseda p. Dr. Matiegka a zapisovatel p. Dr. Prokop zprávu o přípravných pracích pro sjezd na ochranu památek, jež Odborem byly schváleny.

P. Dr. Babor, předloživ spis Ch. A. c b y: „Das histologische Verhalten fossiler Knochen und Zahngewebes“ (1878), pokračoval ve svých výkladech o člověku diluvialního na Moravě (sr. spis Baborův). Moravské nálezy diluvialního člověka jsou mnohem hojnější nežli v Čechách a prodělaly svoji literární krisi již před delší dobou; dodati slúší, že nález Kries u Balcarovy Skály a ochozskou čelist Rzechakovu, ač anatomicky pro svou tloušťku zajímavou, referent z plistocaeum, ba i vůbec z doby palaeolithické vylučuje, kdežto nový vynález Mladečský (Kries, Smyčka, Maška) spadá jistě ještě do palaeolithika (nejspíše postglacial). — Potom podal p. Dr. Babor zprávu o sjezdu čes. přírodozpytců a lékařů začátkem června 1908, který věnoval jednu schůzi příslušných sekcí diluviu, a to s témito thematy: dvorní rada prof. Dr. Karel Gorjajnovic - Kraumberger přednášel o kannibalismu diluvialního člověka v Krapině (dle podélného rozpoltění dlouhých kostí), Dr. J. Babor podal přehled diluvialního člověka v Čechách a na Moravě, ředitel K. J. Maška velmi zverubně a kriticky probral otázkou diluvialního psa v týchž zemích střední Evropy i dokázal tu rod Cyon, což je nad míru důležitá palaeontologická novinka pro nás, prof. Cyrill Růžek vymyslel Penckově na základě jistého profilu z okolí Plzně a assist. J. V. Želizko poslal palaeontologický příspěvek k diluvialní fauně nových nalezišť, jím objevených nedaleko Volyně, který byl v jeho nepřítomnosti přečten doc. drem J. Danešem.

O zprávě p. Baborově rozpředla se debata, v níž p. prof. Dr. Matiegka na základě svých zkušeností připustil kannibalismus i pro předhistorickou dobu v Čechách, zejména po dobu kultury knovízské.

Po té přikročil L. kons. Buchtela ku rozboru dálší statí spisu prof. Piče „Přehled české archaeologie“, uváděje toto: V kapitole „Kostrové hroby latèneské v severních Čechách“ dělí Dr. Pič kulturu těnskou na období starší a mladší. Ve starším období vyskytá se spona se slabě kle-nutým obloučkem, který přechází ve spirálu a tetivu a končí jehlou, která zapadá do žlabku patky k obloučku zevně přehnuté a buď v destičku obyčejně červenavou pastou pokrytu, neb v kuličku zakončené. V mladším období vyuvíne se spona, jejíž patka jest prodloužena do polovice obloučku a k němu pevně připojena. Zvláštností tohoto období jsou náramky a kruhy z nohou sestavené z vydutých polokoulí hladkých neb zdobených; též objevují se náramky z barevného skla. Kostrové hroby s kulturou těnskou nejsou rozšířeny souměrně po celé Evrově, nýbrž vyskytují se v jistých skupinách. Nejhustejší skupina jest v porici řeky Marny, v území gallských Rémů, dále zjištěny v severovýchodní někdejší Galii a pronikají do území kamenných mohyl, zejména do Poryní. Bohatstvím vynikají zejména ve Švýcarsku. V mladší fási jsou zastoupeny na Dunaji u Rezna, v severní položici Čech, ve střední Moravě a jižním Slezsku a dále u Du-

naje v poříčí Litavky a u Vacova. Konečně objevena větší skupina hrobů těnských v severní Itálii kol Bologně, kde přísluší historickým Bojům a kol Milána, kde náležejí Insubrům. A dále pokračuje prof. Pič: „když pak skupina těchto kostrových hrobů v Bojohemu ve starší své fasi jest totožna (?) se skupinou kolem Bologně, tudiž se skupinou italských Bojů, nalezen podklad pro stejné pojmenování Bojů v Itálii a Hercynském lese.“ Pokládá tedy Dr. Pič naše kostrové hroby za bojské a uvádí dále, že kultura těnská končí u nás v mladším období sponou, jež patka zpět přehnutá k obloučku pevně jest připevněna, a která za válek Caesarových v Gallii nejvíce jest rozšířena, z čehož vyplývá, že gallští Bojové od nás odešli na počátku válek Caesarových v Gallii. V poznámce pak diví se Dr. Pič, že možno i dnes kulturu těnskou u nás připisovati Markomanům, když známa jest rozloha hrobů s kulturou marnskou čili latěneskou a víme, že Bojové, Insubrové a Rémové nebyli Germani. — P. kons. Buchtel konstatuje, že kultura těnská pokládá se za kulturu nejnejsnadnější, neboť dosud se všeobecně neví, kde se vyvinula, jak se vyvinula a kteřím národům patří. Má se za to, že se vyvinula ve 4. stol. před Kristem. Kultura tato obsahuje mnoho elementů řeckých a etruských, zejména meče a spony tesně souvisejí s kulturou etruskou. Řada spisovat lú, zejména Tischler dělí kulturu těnskou na starotěnskou, středotěnskou a mladotěnskou. Dělení toto nemůžeme však pokládati za nějaké fase těnské kultury, neboť nevystupuje nikde typicky a také neznáme pohrebiště, na kterých by tyto jednotlivé druhy samostatně a v přesném jakémusi ohrazení vystupovaly. Naproti tomu můžeme pozorovati na kultuře těnské jistý vývoj, který zejména dá se sledovati na mečích, sponách a na keramice. Pochva nejstaršího meče těnského má zvláštní zakončení, které nese sice ještě sledy hallstattské kultury, ale má zároveň jisté prvky etruské. Na nejstarších těnských sponách, které typicky vystupují v Gallii předalpské, trčí patka nahoru aneb isouc do polovice zpět zahnuta, nesáhá až k obloučku. Co se týče keramiky, vystupují nádoby na kruhu robené, jak souhlasně uznávají archaeologové francouzští a švýcarští, teprve v 2. stol. před Kristem. Do Čech přišla těnská kultura ze západu a to již jako kultura vyvinutá. Zakončení pochvy našich těnských mečů souhlasí s meči t. zv. středotěnskými. Známe jediný meč starší, totiž hořelický, ale tento meč nepochází z hrobu těnského, nýbrž patří do skupiny mohyl jihočeských, jak soudí i dlužno podle ostatních, současně nalezených předmětů. Naše těnské sponky, zejména t. zv. starší sponky duchcovské, vykazují tak pokročilý vývoj, že nelze je klásti na roveň s nejstaršími, těnskými sponami italskými. Spona duchcovská přechází u nás do sponky římsko-stradonické a vystupuje s o u c a s n ē s těmi nejmladšími těnskými sponami, a proto nelze ji datovati daleko než do 2. stol. před Kr. Také neznáme bezpečně jedinou sponku, která by měla korálovou inkrustaci. Keramika naší těnské kultury jest pak tak mladá, že nemožno ji klásti daleko před 1. stol. př. Kr., neboť jeví již nápadnou příbuznost s keramikou stradonicko-dobřichovskou. Jak již řečeno, vystupuje hrnčířský kruh ve Švýcarsku teprve ve 2. století př. Kr. a proto nemůžeme naše těnské nádoby, které jsou vesměs na kruhu robeny, klásti před 2. stol. Na Marně ve Francii vystupuje ještě keramika v ruce hnětená, u nás v Čechách ji však neznáme. Již z toho, co bylo řečeno, vyplývá, že v Čechách nemáme nejstaršího typu těnského meče, nemáme nejstarší sponky a nejstarší keramiku. U nás začíná těnská kultura v 1. stol. př. Kr. a zaujímá tedy asi období 1. stol. př. Kr. a počátek 1. stol. po Kr. Prof. Pič přisuzuje naši těnskou kulturu Bojům. Ale že tomu tak není, dokazují zejména tyto okolnosti: 1. počátek kultury těnské nelze u nás datovati do 4. stol. př. Kr.; 2. na Marně ve Francii vyskytá se těnská kultura na starším stupni vývoje než u nás,

a není nikterak dokázáno, že právě od Marny přišli Bojové do Čech. Naopak, kdyby tomu tak bylo, byli by zajisté k nám přinesli marnskou keramiku.

Ve s c h ú z i o s m é dne 27. června 1908 probral p. kons. Buchtela další stav spisu Pičova: „Hradiště u Stradonic“. V kulturním vývoji na Hradišti stradonickém shledává Dr. Pič dvě fáze: starší, kterou charakterizuje spona s patkou k obloučku připevněnou a mladší, pro niž význačná je spona provinciální římská, a ohraňuje podle toho osídlení Hradiště na dobu od 15.—5. r. před Kr. až do 25.—50. r. po Kr. Hradiště samo pokládá Dr. Pič za historické Marobudum a uvádí na důkaz toho zejména tyto okolnosti, nehledíc k vývodům historickým. Kultura na Hradišti nesouvisí prý se žádnou v Čechách předcházející kulturou, neboť byla bezprostředně přenesena na Hradiště. — Na Hradišti nalezeno bylo množství předmětů dovezených z vých. Gallie a z Norska; zjištěny tu i stopy průmyslové výroby, ale přece nebylo Hradiště obchodním městem, neboť předměty z Hradiště dosud jinde v Čechách nebyly zjištěny. — Na Hradišti objeveno opevnení na spůsob terasovité zdi bez malty, které sice ani v Čechách, ani v Gallii nebylo obvyklo, ale nalezeno bylo na Gleichbergu u Römhildu, kde sídlili Markomané. — Ještě známo, že Marobud měl kol sebe na 70,000 mužů děsích a 4000 jezdci; jest tudíž zajímavé, že na Hradišti nalezeno bylo množství ostruh, kdežto zbraně byly objeveny jen v nepatrém počtu, což by se dalo vysvětliti tím, že Marobud a Karvalda přešli s mužstvem vyzbrojeným do říše římské. — Nejdůležitější jest však, že pro dobu Augustova a Tiberiovu, kdy pobyt Marobudů v Čechách doložiti se může, není v Čechách jediného místa, kde by pobyt tak značného vojska a zároveň i průmyslníci a kupci z říše římské archaeologicky zjistiti se dali tou měrou, jako na Hradišti. — P. kons. Buchtela, prve než přikročil ku rozboru této kapitoly, poznamenal, že mnohým předmětům nalezeným na Hradišti stradonickém nelze přičítati valné ceny, neboť z korrespondence občana stradonického Obersteina, kterou přednášejíci od něho získal, vychází na jevo, že zejména do sbírky Bergrovy došlo se velmi mnoha předmětu buď zfałšovaných anebo cizích. Ovšem máme také dosti ověřených věcí, zejména ve sbírce Mikšové. Tento dobrý material z Hradiště dá se roztrídit na tři skupiny: na skupinu předmětů starých těnských, na skupinu mladších těnských a na skupinu věci římských. Co se týče předmětů těnských, jest to zejména spona těnská, která se hojně vyskytuje na Hradišti a to zvláště i spona starší t. zv. středo-těnská, která tu přichází nikoliv jako bludná, jak praví Pič, nýbrž jako typická, neboť třeba by nebývalo tu nalezeno větší množství duchcovských spon bronzových, přece jest tu zastoupeno dosti duchcovských spon železných. Tato starší spona přechází na Hradišti do mladší spony těnské, která má již patku spojenou s obloučkem. Dále vystupují tu sponky s patkou upomínající na římské a tvořící již organickou část sponky a konečně spony s patkou vyplňenou nebo prolamovanou. Na Hradišti stradonickém dá se tedy dokázati celý vývoj naší spony z těnské do římské a z toho vyplývá, že hlavní rozkvět osídlení Hradiště musíme klásti na rozhraní našeho letopočtu. Tomuto datování nasvědčují také skleněné a emailované předměty na H. nalezené, zejména korále, knoflíky a také emailované ostruhy. Také množství zlatých mincí z Hradiště odůvodňuje toto datování. Keramika na Hradišti jest buď tmavá (láhev a mísy), buď malovaná. Ze by však tato keramika malovaná byla přišla na Hradiště přímo z Gallie a že jinde v Čechách nepřichází, tomu není tak, neboť keramika tato vyuvinula se vlivy kultury římské nejen na Hradišti, nýbrž i jinde v Čechách, ku př. v Podbabě. — Dr. Pič pokládá Hradiště stradonické za Marobudum a domnívá se, že nejvyšší část jeho byla „hrad“. Nutno však poznamenati, že místo toto nikdy „na hrade“ se nenazývalo, a že byl Dr. Pič svého času výslovně na to upozorněn, že místo to tak se nenazývá. Co se týče domnělého opevnění hrubou, terasovitou zdí, nelze s tvrzením Dra Piče souhlasiti, poněvadž tato terasa mohla vzniknouti kdykoli ve středověku a sloužila-li někdy za ohrazení, nemůžeme ještě mluvit ani

o ohrazení hradu, ani o ohrazení Hradiště samého. Docela pak nelze tuto zed' porovnávat s opevněním na Gleichbergu. — Podle prof. Píče bylo Hradiště znamenitou stanicí vojenskou, kde Marobud soustřeďoval na 70.000 pěších a 4000 jezdců. Naproti tomu nutno uvést, že na Hradišti nalezeno bylo velmi málo zbraní, kdežto ostatní předměty (i polotovary) vyskytuji se tu v masách. Ovšem také množství ostruh se tam nalezlo, ale z toho nelze souditi na množství jezdců, neboť nedá se dobře mysliti, že když po dobytí města odtud utíkali, by tam byli zanechali jen ostruhy, ale žádné zbraně. Zdá se spíše, že nepatřily jezdcům Marobudovým, o nichž vůbec není dokázáno, že nosili ostruhy, nýbrž že patřily asi lidem, kteří se súčastnili karavan obchodních na Hradiště přijíždějících; ale není také vyloučeno, že se na Hradišti vyráběly a odtud vyvážely. Také nejsou známy ostruhy z Gleichbergu, odkud Marobud přišel do Čech; za to však našly se tu spony t. zv. duchcovské. — Přijati možno názor, že město na Hradišti bylo zničeno ohněm. Že by však na Hradišti bývalo koncentrováno takové množství vojska, nelze připustiti, poněvadž ani terrain není příhodný, ani místo to dostatečně velké a poněvadž dosud na blízku nebylo nalezeno příslušné pohřebiště, jež při takovém množství vojska nutno předpokládat. Z toho všeho vyplývá, že Hradiště stradonické nesluší pokládati za vojenskou stanici, nýbrž spíše za město výrobní a obchodní, které bylo skutečně ve spojení s ostatními krajinami českými, jak tomu nasvědčují mnohé osady z I. stol. po Kr., kde vyskytují se skleněné náramky, náramky z drátu s uzlíky, železné sponky a mince právě tak jako na Hradišti. Bylo-li to skutečně obchodní město vedle Marobuda, třeba hledati vojenský tábor na jiném místě, snad na protějším ostrohu Nižboru.

P. Dr. Babor vyložil ku nahlédnutí tyto spisy:

A. Guébhard: „Sur l'antiquité des superstitions attachées aux coquilles fossiles.“ 1907. — E. Caziot: „Faune du tumulus de St. Christophe.“ 1904. — R. Verneau: „Compte rendu sommaire de la XIIIe session du Congrès international d'Anthropologie et d'archéologie préhistorique.“ 1906. — Captain Breuil, Bourraine & Peyrony: „L'abri Mège, une station magdalénienne à Teyjat (Dordogne).“ 1906. — Baron J. de Baye & Th. Volkov: „Le gisement paléolithique d'Aphontova-Gora près de Krasnoiarsk (Russie d'Asie).“ 1899.

Pan konservator L. Šnajdrku přání p. Dr. Baboru svolil k demonstraci stratigrafického schematu svého z diluvia v okolí Hradce Králové, na němž podán opětovně doklad o správnosti geologických výzkumů Pukyňových v ýchobě v oboru českého diluvia. — Pokračuje potom v přednášce své o člčevku diluvialním v Čechách a na Moravě, promluvil p. Dr. Babor speciálně o nálezu diluvialní lebky či neúplně kostry, který učinil v Kobylisích p. E. Štorch, učitel. O tomto Štorchově nálezu víme dosud asi toto (srov. Vesmír: E. Štorch 1905 a násł.; Štorch-Babor 1907): Nález učiněn byl v cihelně v červenavé, hlinitopísčité vrstvě („diluvium rouge“), jež se v rámci hned již ještě, čistě hlinitou a rovněž rezavou vrstvou patří jistě v obor nejmladšího plistocaenu (patrně data postglacialního, ale před původem usazenin alluvialních, jež tam obsahují nálezy neolitické). Důkaz o tom vésti lze zevrubným rozborom stratigrafickým v místě nálezu i zejména v pokračování rudých vrstev, jež se obzvláště v Proseku dají výborně sledovat: tam je také otevřen profil (v cihelně p. Kneifla, na němž bez mezer lze studovat také sled všech podložených vrstev až nad útvary křídový. Z tohoto zvrstvení vysvítá rozhraní mezi diluviem a alluviem i příslušnost dotyčné vrstvy kobyliské k svrchnímu diluviu zcela zřejmě. Tato příslušnost k plistocaenu je však doložena také paleontologicky (mamut, nosorožec, sob, diluvialní kůň atd.). Ze byla kostra ona skutečně nalezena v této vrstvě, patrně jest — i kdybychom nekladli váhu na sdělení dělníkovo i udaje Štorchovy, jenž v čas místo rádně ohledal — z úplného prostoupení zarudlou hlinitopísčitou hmotou loebšovitou, z níž se vrstva, o kterou jde, skládá, kdežto nad ní je vytvořena mohutná partie černé hliny alluvialní a pod ní lavice písků i štěrků s vložkou jílovitou. O uložení

kostry ve vrstvě ještě diluvialní, ač tak mladé, že jde skoro o rozhraní diluvia a alluvia, ale ještě v poslední chvíli diluvialní, nemůže tedy být pochyb. Ovšem, jiná jest otázka, zdali je také s touto vrstvou ona kostra současná čili nic. O tom pak dosud víme tolik: 1. ze spodnějších vrstev patrně nepochází; 2. dle uložení může být nanejvýš soudobá s čistou spráši ve visutém (jde-li o rituální sepulturou s mírným vhloubením); 3. kosti jeví makroskopicky i zvláště mikroskopicky daleko pokročilejší stupeň fossilisace nežli nejstarší nálezy neolithické, ale při tom fossilisaci ne tak úplnou jako diluvialní kosti moravské (i mladěcké), shodují se tedy ještě nejspíše s nějakou fasí mezi diluviem a začátkem alluvia („mesolith“ a p.), což úplně souhlasí i s mladodiluvialním stářím vrstvy, v níž kostra nalezena. Může tudiž být tato kostra v nejkrásnějším případě, snažíme-li se úmyslně její stáří co nejvíce k nynějšku přiblížit, prastarým neolithikem, ale její fossilisace daleko jest úplnější nežli u nejstarších známých kostí neolithických. S druhé strany však o tom nemůže být sporu, že patří k diluviu nejsvrchnějšímu. O původu z doby mladší neolithické nebo dokonce přechodní arci nemůže být ani řeč. — Morfologicky je celá kostra vyvinuta ve formu velmi nápadnou, ku které lze velmi těžko najít vhodné analogon. Dlouhé kosti jeví proporce neobvyklé a anatomicky se blíží ještě nejspíše nejmladším příslušníkům rassy cromagnonské; hyperdolichocefální lebka připomíná sice tak zv. I. typus Hellrichů v českých lebkách předhistorických, ale rozezná se od této i v norma verticalis i zejména v profilu jenž je naprostě přesně cromagnonský (v nejčistším typu). Calva je poněkud tlakem deformovaná (post mortem), ale v poměru takovém, že lze chybu tím povstalou kraniometricky zanedbat resp. vymýtit; index cephalicus obnáší něco kolem 55, což je dosud nejnižší známá hodnota mimo lebky chorobné a uměle deformované (největší dosud známá dolichocefalie má index 58, Deniker 1900, recent.) — Také spůsob položení připomíná nejmladší kostry paleolitické. — Celkem tedy nejsprávnější dosud úsudek o stáří k o b y l i s k é kostry Štorchovy zní: nejmladší diluvium.

O tomto thematu rozpředla se velmi živá debatta, v jejímž průběhu navrhl p. prof. Dr. Matiegka, aby nález kobylyský prozkoumán byl zvláštní komisi odborníků, která by pro věčnou pamět veškeré okolnosti nálezové zjistila a popsala. Návrh byl přijat a komisi, jež zvolena bude později, dáno za úkol: aby vyslechla všechny účastníky nálezu; aby ohledala terrain kobylyský, kde již velmi mnoho nálezů z různých dob učiněno; aby zjistila uložení kostry v určité vrstvě na důkaz, že patří do diluvia, aby lebka porovnána s ověřenými lebkami pozdějšími obzvláště přechodními a konečně aby určen byl stupeň fossilisace lebky a porovnán s fossilisací lebek jiných ověřených.

—P.—

Výkopy a nálezy. V Praze objeven při kopání základů pro novou část radnice na Mariánském náměstí zbytek z kostela P. Marie na Louži, románský sloupek pískovcový, dle tvaru z konce 12. stol. [III. přinesl Kurýr 15./IO. (č. 284.)] Při kopání stoky na „Františku“ nalezeny četné střepy benátského skla, polévané kameniny, mísy, porcelánové dýmky, visací zámek, bronzový řetěz, jehly, dřevěné stolní příbory, vykládané koštěné nože atd.; věci odevzdány městs. museu. Při opravě domu „U Vejvodů“ nalezen renaissanční kachel. Při opravě v paláci Kinských objeveny nástropní malby a štukatury. — V Hradci Králové nalezeny při kopání základů k vile R. Schmidta „U Střelnice“ zbytky kostela sv. Petra (bývalý farní, r. 1778 zbořený) jeho kružby a části profilov. ostění. — V Chotovicích objeven pod omítkou nápis z r. 1589 o vystavění kostela. — V Klášteře u Opočna nalezen archit. detail gotický s profily a vytěsaným křížem. — V Loučimi odkryty fresky z 1. pol. XV. stol. (8 svatých) na triumf. oblouku. — V Plzni při kopání základů k novostavbě hôtelu „U Salzmannů“ nalezeny mince z XVIII. stol. a kachle z XV. stol. Mezi Plzni a Rokycany prozkoumáno nákl. Měst. histor. musea v Plzni v lese Háji u Nové Huti 20 mohyl; celé tamní pohřebiště

čítá 122 mohyly, z nichž dosud prokopáno 35. — V Podlažicích během srpna vykopána celá klausura s dvorem nákl. Arch. sboru Musea král. čes., biskupa Dr. Doubravy a jiných, za vedení prof. J. Plačka a stav. F. Štovička z Chrasti. — V kostele v Proseku při opravě objevena románská mensa a fresky. — Při kladení vodovodu v okolí hradu Ráby nalezeno hojně střepů, kulí, kachlů atd. — V Rokyce na nech na půdě radnice nalezeny nepolévané i polévané kachle ve velkém množství. — Ve skulině zdíva hradu Střekova nalezena skřínka tepaná z mědi, z poč. XVI. stol., zdobená akanthy a biblickými postavami s němec. průpověďmi. — Při regulaci Lužnice u Táboru objeveny základy zaniklého mlýna Stružského. — Ve Veselín. L. odkryty v kostele středověké malby, v XVIII. stol. přemalované.

Ochrana a zachování památek. Praha: Dokončuje se oprava židovské radnice, celého chrámu sv. Jindřicha (střecha zůstane v nynějším tvaru i v kopii) a zvonice a sanktuusové vížky u sv. Vojtěcha. — Portál severní na kostele P. Marie před Týnem zůstane nerestaurován a bude jen očištěn a upevněn. — Kostel sv. Martina měl být pronajat anglické církvi, ale nebylo uskutečněno. — Kaple sv. Longina bude opravena. — Okenní mříže v seminářské budově v Clementinu konservovány. — Zahradny paláce Sylva-Tarroucy bude vestavěna passáž s krámy do ulice Panské a Jindříšské a dva činžovní domy. — Následkem parcelace ztratí Bouquoyska na Smíchově velkou část své zahrady. — U sv. Petra na Poříčí byly uloupeny 4 kalichy, ciborium, monstrance a 4 nádobky, ale zase nalezeny. — Relief na soše Jana Nep. na Karlově mostě byl zohaněn. — Kopie sochy sv. Ivana od Fr. Hergesella jest právě osazována na mostě.

Cechy: V Březinci opraven děk. kostel. — V Dol. Bořsové příkročí se k opravě far. kostela. — V Kadani opravena věž (Heiligenurm). — V Kolíně má být kostel Všech Svatých celý zachován. — V Libčanech bude ke kostelu přistavěna věž. — Mlýn Pátek adaptován nově bez újmy starožitného rázu. — V Podležicích opraven farní kostel. — V Děčíně má být zbořen most z let 1564–67. — V Lůži zachráněn děkan. kostel sv. Bartoloměje a na Sv. Hoře poutní kostel před požárem. — Dřevěná kaple P. Marie „U dobré vody“ u Pocinovic úplně shořela. — Ve Vys. Mýtě shořely na náměstí čtyři domy, v základě z XVIII. stol. — V Žel. Brodě bude dřevěná typická zvonice zbořena a zvony budou dány do kostnice..

V Heřm. Městci má být ke kostelu P. Marie přistavěna nová věž. — V Klatovech dokončena oprava chrámu děk. dle návrhu arch. Jos. Fanty, staré malby z poč. XV. stol. opravil Jos. Matouš z Budějovic. — V Pacově opraven zevně děk. kostel. — Ve Volenicích opraven kostel dle návrhu arch. K. Hilberta a nově vymalován. — Zámek v Nov. Městě n. M. koupil čes. továrník Bartoň z Náchoda a dá jej opravit dle návrhů arch. D. Jurkoviče. — Městs. zastupitelstvo v Nyimburce usneslo se opravit děk. kostel nákl. 212.171 K (staré plány Mockrových nynější době ovšem již nepostačí).

V Doksanech opravuje se vandalsky velký portál klášterní. — V Lokti bude opravena statue na náměstí. — V Lázních vykopány na hřbitově tři kamenné kříže z XV. stol. — V Novém Bydžově hlavní oltář nevhodně opraven: zábradlí kůru a varhany, jež měly být odstraněny, centr. komisse uznala schopnými k další potřebě. — V Pardubicích vyňaty z mensy oltářní v děk. kostele náhrobek P. Kropáčka (1612) a v kapli sv. Marka náhrobek jejího zakladatele Adama. — V Plzni přenesen starý portál z r. 1584 na novostavbu hostince „U Salzmannů“. — Socha Jana Nep. ve Svatotýnských proudech zaměněna novou, na náklad strahovs. kláštera tesanou Č. Vosmíkem. — Sloup sv. Trojice v Žatci opraven. — Malovaný a řezaný strop z Haasovského domu v Budějovicích koupil kníže Schwarzenberk. — V Levice u Chlumce n. C. shořel 500letý dub.

Morava: V Jadrusi shořel úplně kostel ze XIV. stol. — V Olomouci má být zbořena kaple sv. Sarkandra z r. 1720 a v Brně kaple při klášteře jeptišek. — V Rožnově má být zbořena dřevěná radnice z r. 1773.

Musea, sbírky, archivy. Pražské Hollareum co do počtu čísel předstihlo všechny sbírky a je nyní první sbírkou světovou (proti seznamu Partheyovu má o 246 čísel méně, ale více o 69 neuvedených, mimo to 34 orig. kresby; sbírka Windsorská, dosud první, má o 267 č. méně, orig. kreseb jen 6 a jednu miniaturu). — Sbírka ryt. H o š k a z M ü h l e i m u († 1907) prodána do Amsterodamu obchodníku Goudstikkerovi. — Obec. starší Hodek navrhl zřízení D i e n z e n h o f e r o v a musea v letohrádku Americe. — V H l i n s k u se zřizuje jubil. lidová a školní gallerie umělecká. — V N o v é m B y d ž o v ě otevřeno 18./10. museum v nových místnostech. (O publikacích musea viz v rubrice literární.) — V P a c o v ē a P e l h ř i m o v ě otevřena musea městská. V Pacovském je zejména úplná sbírka památek cechu soukeníků, velká knihovna a archiv; o Pelhřimovském viz str. II. 3. — V T a c h o v ě činí se přípravy k založení musea.

Moravská mus. společnost zakoupila Maškovu sbírku palaeontologicko-præhist. za 40.000 K a usiluje o získání podobné sbírky Červinkovy. — Museum ve Výškově přeneseno do nových místností. — Otevřeno Slovácké museum ve S v. M a r t i n ě (sbírky v ceně 85.000 K).

Přednášky. Arch. V l a d. Z á k r e j s přednášel v Klubu za St. Prahu o regulačních plánech malých měst. — V cyklu přednášek Reforma bydlení, pořádaném Ústř. spolkem čes. žen, zařazeno také několik přednášek historických: Z d. W i r t h, Stavební vývoj města; J. E m l e r, O staré Praze jakožto kult. celku; J. S a k a ř, O staré Praze s hlediska esthetického.

Biographica. V Něm. Brodě umřel dne 7. října archivář měst. musea Ph. Mg. J a r o s l a v R ú ž i č k a ve věku 33 let. Přinucen před několika léty pro chorobu usní a plícní opustit své povolání, oddal se zcela své zamilované myšlénce, k níž se již od mládí připravoval, napsati dějiny svého rodiště. Jako ukázky studií k tomuto dílu uveřejnil v našem Časopise články „Stará rychta v Něm. Brodě“ a „O emigrantech z Něm. Brodu po bitvě bělohorské“. Historii a topografií Něm. Brodu znal dokonale. Dějiny jednotlivých domů od poč. XVI. stol. vybral s mravenčí pilí z měst. knih pozemkových, při čemž zjistil rodný domek kronikáře Jana Beckovského a osudy jeho rodu. (Viz Zprávu měst. musea za r. 1907.) Ty a jiné zprávy o Něm. Brodě uveřejňoval v místním listě. Ukázky z většího díla o školství něm. brodském vydal jako brožuru pro pavilon měst na letošní jub. výstavě, pro niž pořídil i odlitky a otisky pečetí z muzejního archivu. Vědomosti jeho archivální, heraldické a numismatické vynikaly daleko nad vědomosti ochotníka. Byl tichý a skromný pracovník, neúnavný zastanc pravdy a horlivý pro starobylý ráz svého rodiště. Čest budí jeho památek!

J. N ě m e c .

Různé zprávy. V Lübecku konal se v září německý sjezd n a o c h r a n u p a m á t e k (Denkmalpflegetag) za účastenství asi 300 osob, většinou officiálních zástupců úřadů, technik, odborných spolků atd., tentokrát i zástupců města Prahy. Příručního seznamu památek v Německu vydán ke sjezdu III. díl (Německo jihozápadní). Z přednášek uvádíme zejména: Kahr, Novější opatření na ochranu památek v Bavorsku; C. Gurlitt, Opuštění starých kostelů; Clemen, Udržování náhrobků a hřbitovů; Baltzer, Moderní přístavby na starých budovách; Bredt, Místní opatření proti znešvařování krajiny a města; Weber, Městské umělecké komisie. Těsně před tímto odbýval svůj 5. výroční sjezd s v a z p r o o c h r a n u d o m o v i n y (Heimatschutz). Mimo off. zprávu, provázenou promítanými obrazy, přednášel stav. rada Grothe o hněti ochranném v Sasku, vl. rada Gröschel o působení bav. spolku pro lidovédu a prof. Brand o hypertrofii muzejnictví na venkově. Příští sjezdy budou v Třešťi. — 30. září podali Dr. Lub. Jeřábek a Vlad. Srb na zemském

sněmu návrh novelly k stavebnímu řádu. — Dr. Lub. Jeřábek znovu se v zemském sněmu dotazoval po osudu míčovny, žádal o přístupnost Král. zahrady a úpravu Jeleního příkopu a Král. obory. — Na českém venkově pořádány letos výstavy historických a uměl. památek, zejména v Kolíně výstavka uměl. památek rodinných (viz článek B. Markalouse v Kol. Listech 4/9. č. 34.), v Táboře výstava architektonických krás města (V. V. Štech v Č. Jihu 5/9.) a ve Vys. Mýtě jako část výstavky Klubu fotogr. amatérů velice úplný soubor pohledů na město a jednotlivé budovy z XVIII. a XIX. stol. — Na výstavě židovských staveb a předmětu kultu v uměl. prům. museu v Düsseldorfském bylo věnováno pražské staronové synagoze I3 čísel. — Gesellschaft für Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst u. Literatur in Böhmen udělila r. 1908 subvence pražské c. k. univ. knihovně na vydání katalogu něm. rukopisů, arch. kand. Karlu Kühnovi na vyměření kláštera v Kuksu, asist. univ. Rich. Ernstovi na studium pražské školy malířské XIV. století.

Sjezd na ochranu památek v Praze 1908 (3. sjezd archaeologů a spolků musejních) konal se ve dnech 27.—28. září za účastenství asi 200 osob v Clementinu a v Lázeňském sále na M. Straně. Předcházela mu přátelský večer dne 26. září na Žofíně, při němž vykládal arch. Hildebert v chrámu sv. Vítta. Poněvadž bude o sjezdu vydána obšírná publikace, omezujeme se tu na stručný referát pomíjejíc formálních a osobních záležitostí. Sjezd zasedal ve 3 sekcích: památkové, praehistoricke a musejní (organizační); na konec sešli se všichni účastníci ve valné schůzi, kde resoluce v sekcích přijaté byly shrnutý v jednu společnou.

Sekce památková měla podati účastníkům obraz nynějšího stavu ochrany památek v celém rozsahu t. j. bez omezení na památky umělecké a obsáhnouti tak výtvory rukou lidských právě jako památky přírodní. K tomu směrovaly přednášky jednak všeobecné informační: J. Emel rova o zákonné ochraně památek v cizině a Z. Wirthova o preventivní ochraně památek, jednak propagační a speciellí Dr. L. Jeřábkova o novelle k stav. řádu, Br. Jelícky-Brodského o působení spolků okrašlovacích při ochraně památek, VI. Zákrejsova o významu boje za starou Prahu a V. Slobodova o poměru obecnosti k přírodním památkám. Debatta k přednáškám připřatá aplikovala přednášky na domácí bolesti a potřeby, ale utápela se často v podrobnostech zbytečných. Resoluce o mnoha bodech hlavně žádá uzákonění novelly k stav. řádu, říšského zákona vyvlastňovacího k ochraně památek a zákona zemského na ochranu památek přírodních, doporučuje zřízení fot. archivu památek při knihovně Musea král. čes. a vybudování řádného archivu stavebního města Prahy, žádá o rychlé provedení soupisu památek přírodních a památek lidových a konečně doporučuje rozšíření učebné osnovy fakult theologických o dějině umění a techniku konservační a spolupůsobení učitelstva se samosprávou k ochraně památek.

V sekci musejní soustředilo se jednání zcela na popudech, daných přednáškou Dra. K. V. Adámka (Organisace musejní), k níž se doplňkem přičlenovaly zprávy C. Merhoutova o ochraně památek a škole a A. Stockeho o svazu musejí a spolků musejních. Resoluce také se zabývá zcela touto organizací, k níž tuto položeny první základy na podkladě statistiky musejí v zemích české koruny, vypracované též Dr. K. V. Adámkem.

V prachist. sekci přednášeli: K. Čermák, O názvosloví v české archaeologii praehistoricke, J. L. Červinka O organizaci předhistorického badání na Moravě, K. Buchtela O metodice při výzkumech praehistoricckých, MUDr. Josef Babor O metodice výzkumů diluvialních a prof. Dr. J. Matiegka O ochraně materiálu somatologického. Kons. Čermák dal pak návrh, který byl jednomyslně přijat: a) Názvosloví české praehistorie sestavené komisi zvolenou sjezdem Kutnohorským r. 1898 budiž vydáno a spolu s příslušnými obrázky vytiskeno v „Cas.

Spol. př. star. čes.“ aneb v jiném odb. časopise. b) Materiál názvoslovny budíz rozdělen na jednotlivé oddíly dle kultur a to na materiál zahrnující období 1. palaeolithu (diluvia), 2. neolithu, 3. doby přechodní až polí popelnicových, 4. rázu římského až hradištního, a budíz pro každý oddíl dosazena komise z odborníků se přihlášivých a zvolených, kteří by materiál propracovali a názvosloví stanovili. Provedení návrhu zůstavuje se „Předhist. odboru Sp. př. st. č. v Praze“. Prof. Dr. Matiegka učinil návrh, aby sestavena byla komise, která by vzala v úvahu zřízení co možno úplné sbírky české fauny a flory předhistorické a systematické studium těchto předmětů archaeologických. Sestavení této komise ponechává se výboru „Předhist. odboru Sp. př. st. č.“. Také tento návrh byl přijat. Konečně po delší debatě odhlasován byl návrh kons. Kl. Čermáka jakožto návrh sprostředkující mezi návrhy uč. Koudelek a inž. Stockého a) Prostřednictvím cent. komise vídeňské podána budíz žádost k ministerstvu vyučování, aby nařízeno bylo, při vyučování dějepisu na školách obecných, středních a na ústavech učitelských bráti dostatečný zřetel i na prae-historii a aby dle toho byla upravena učební osnova; b) budťež pozádány ústřední jednoty učitelské, aby bedlivé zření měly k tomu, aby učitelstvo dostatečně obeznámeno bylo přednáškami neb kurzy také s praehistorií.

Valná schůze věnovaná byla jen několika přednáškám souhrnným, které (mimo praehistorii) se dotýkaly všech předmětů jednání sekčního. O vývoji musejí v království českém pojednal obšírně Dr. K. V. A dám e k. zdůraznil zejména (a vůbec poprvé) literární a publikaci činnost těchto institucí; o ochraně památek přírodních v pilné, hojnými doklady opatřené řeči J. E m l e r; o teorii a praksi památek, jak se během století 19. měnila až k nynějsímu stanovisku konzervačnímu. Z d. W i r t h; vedle těchto informačních revuí přednesl Dr. L. J e ř á b e k svůj návrh na zemský zákon pro ochranu památek přírodních. I tu debatta odbočovala poněkud od programu, takže pro detaily nezbylo času na zásadní a palčivou otázku, zejména principy praxe záchranné. Schůze ukončena zvolením pracovního výboru k uspořádání budoucího sjezdu nového.

Naposledy sešli se účastníci k prohlídce restaurovaného chrámu sv. Jiří na Hradčanech, kde jim byl ochotným průvodčím p. c. k. stav. rada F. M a c h.

ZPRÁVY LITERÁRNÍ.

Ceské:

Dr. Čeněk Zíbrt, *Bibliografie české historie*. IV. svazek seš. I—2. (Praha. Čes. Akademie. 1907—1908. — 8°) Jediným předmětem je tu válka třicetiletá, vlastně její předehra 1600—1618 a léta 1618—1621. Po všeobecné partií celkové následuje tu detailní bibliografie, rozdělená chronologicky dle událostí (někde jde dělení až do měsíců bádní), s exkursy o jednotlivých osobách, stavbách atd. Methoda Zíbrtova, jemuž přibyl v Dr. J. Volfovi spolupracovník, je nezměněna, ač byly proti ní vysloveny pochyby a výtky.

Ve všeobecné *Bibliografii české* pokračuje nyní Dr. Zd. T o b o l k a v vlastním nákladem a vydal právě svazek IV. za rok 1905, s dodatky za rok 1902 až 1904 (str. 211) o 2444 číslech, s vědeckým přehledem a rejstříkem.

Neúnavný Dr. A. P o d l a h a počal vydávat *Sbírku pramenů církevních dějin českých XVI.—XVIII. století*, v první řadě z arcibisk. archivu pražského. Tři první svazky, zpracované vydavatelem, jsou *Dopisy reforační komise v Čechách z let 1627—29* (250 dopisů, důležitý dokument pro praksi protireformační) — *Relationes super statu ecclesiae et archidioecesis Pragensis 1759—1781* (šest relací úředních, znichž vystupují podrobnosti církve, poměrů v Čechách) — *Jana Vod-*

ňanského Traktát o početí přičistém a neposkrvněném důstojné P. Marie (polemický spis, nejstarší o předmětě v české literatuře, významu theologického).

Dr. Č. Zíbrt, *Z dějin zámku a panství Zvíkova*. (Zvl. otisk z Čas. Musea král. čes. roč. 82. Str. 174, ill. 19 a 4 tab. K 260.)

Jubilea venkovských museí dala popud k několika publikacím, 20leté trvání musea a přenesení sbírek do nových místností v N. Bydžově oslaveno jednak spisem: 20 let práce musea a musejního spolku v N. Bydžově, v němž je vyličen jednatel vývoj musea se všemi personaliemi a statistikou (přidány pohledy do býv. i nynějších místností) a kustodem podán nárys praehistoricích výkopů v okolí N. Bydžova, jednak vydáním obšírného, ill. Průvodce po sbírkách, prací J. Koudelky a Alb. Stockého, založeného na moderních zásadách popularizačních. — Podobná je publikace musea v Soběslavi, uspořádaná na paměť desetiletí (1898—1908) K. Lustigem a vydána jako II. číslo musejních publikací. Obsahuje katalog knihovny, přehled činnosti sběratelské a pořadatelské a illustrovaného průvodce s vysvětlivkami a úvody pro laiky.

Publikační činnost musea okresu hlineckého čile pokračuje; vydán již 2. svazek *Z práv za rok 1908*. (79 str., 4 ill.) s příspěvky Dra K. V. Adáma: *Museum okresu hlineckého; Ze starého Hlinska 1770—1847; Obyvatelstvo Hlinska a okolí r. 1698*. — Městské museum v Jin dř. Hradci počalo vydávat katalog svých sbírek dle oddělení; jako I. číslo podává Dr. A. Děcker seznam listin musejního archivu (str. 24.).

Výstavní katalogy jubil. výstavy v Praze 1908 obsahují články historické v odd. 4. (Zd. Wirth, Česká města) a 5. (K. B. Mádl, Umění grafická do let 60. třídy). Umělecká díla z pavilonu města Prahy vydána ve zvláštní publikaci, určené vzácným hostem města. (30 tab.) — Katalog jubil. výstavy českého umění v Rudolfinu obsahuje životopisná data o umělcích a 42 reprodukce.

Dr. Herm. Jireček vydal 5. číslo svých *Rozprav s titulem Rozmanitosti dějepisné* (V. Mýto. VI. nákl. Str. 43.), kde mimo jiné je stať o Vršovcích a mravopisné výpisky z Kosmy.

Slanšský obzor. Ročník XVI. Red. Dr. A. Krecar. (Str. 120, tab. 4.) Dr. A. Krecar, *V ochraně* (soubor starých časop. článků) a Paměti současníkovy: *V Slatém r. 1848. Pěkné obrazy domů v Slatém čís. 9. a 14. a jich portálů z konce XV. a poč. XVII. stol., dle fot. F. Durase.*

Z článků v gymnasiálních programech letos uveřejněných spadají v naš program: Jos. Lamáč, *O staročeských měrách polních*. (R. Praha III.) — V. Severa, *Soukenický cech v Příboře*. (R. Příbor) — T. Halík, *Hrabě Fr. A. Sporck. Hospitál v Kuksu*. I. část (G. Králové Dvůr, též ve zvl. otisku, za 80 hal.) Je to pokračování předešlých prací téhož autora o Šporckovi a Kuksu a zabývá se popisem nynějších budov hospitálu a stavebními jeho dějinami; četné zprávy uměleckohistorické dávají dílku cenu; bohužel jsou ilustrace značně zmenšeny a tak pro studium malého významu. — Fr. Baroš, *K vycházkám po Boleslavsku*. (G. Ml. Boleslav. I.—II. část r. 1907—8.) Stať tato je shuštěný, místem aforistický soupis památek v někdejším kraji Boleslavském, vyjímaje sever a severovýchod, zpracovaný dílem dle Soupisu pam. okr. Mladobol. a j. pomůcek, dílem dle vlastního názoru. Ježto citují se tu za pomůcky i má sepsání a mohlo by vzniknouti domnění, že omyle sem tam jsou přejaty ode mne, dovoluji si tuto pojmenovat některé opravy: V Mn. Hradišti zámek nemá 3 křídla a věže nestojí v rozích, nýbrž má průčelí s 2 pravoúhlými křídly a všežestavěny jsou v kouty pravých úhlů v nadvoří. Ostatky Alb. z Valdštejna nejsou v kostele sv. Anny — nestojí to sic v textu, ale text mohl by být tak vykládán — nýbrž ve zvláštní hrobce, ke kostelu přistavěné. — Radnice je nově vystavěná na místě staré zbořené. — Na Klášteře kostel farní není z XVI. věku, třeba byl snad od Labouňských tehdy obnoven; je venkovský chrám býv. kláštera z doby současné s klášterem; jak by se dostaly do nitra náhrobky ze XIV. věku a do sev. zdi portál z doby přechodní? — „Vřeslav“ na Loukovci je tisk. ch. m. Všeslav. — V Březině

pisé se „pravoúhlá apsis“ nedopatřením m. „presbytář“ — Turnov: „p. Em. z Valdštejna zrušil tělesnou robotu, avšak zbytek středověku se tu dosud udržel, podací právo ke kostelu turnovským vykonává vrchnost hruboskalská“. Mělo být řečeno, kdy a jak se Turnov do tělesné roboty dostal; poroba a podací právo tu spolu nesouvisí; podací právo pak tuším mají někdejší vrchnosti v šu d e d o s u d. Věž kostela sv. Mikuláše je „staršího původu“. Je to býv. gotický chrám sám, jejž snad po r. 1538 zvýšili za věž a z choru učinili novou lod. (Viz mé Příběhy m. Turn. I., 177.) Obraz oltářní nemaloval Jiří Hertl; připisoval se Rudolfu Hertlovi, ale asi také omylem. (Viz „Malíři Turnovští“ v Pam. arch. XXI., 69.) Ozdoba nad portálem je hrnčířská práce z doby nejnovější, neorganicky nad vchod přilepená. Náhrobkové nápisy uvedeny jsou docele nesprávně a neúplně (Karel m. Kryštof, Oculi m. Invocavit), ač v mé knize (Příb. 98, 99) jest nejen přesný text, nýbrž i obrázky s nápisy. Klášter dominikánský nebyl založen Benešem z Vartemberka a chotí jeho Dorotou z Dubé, kteří žili o sto let později, ale pp. z Lemberka a Valdštejna ok. r. 1240. (Příb. st. 9.) — Kavčiny, chybou tištěno „Kročiny“ — Č. Dub. Opakuje se starý omyl, že komenda sv. Jana stála ve Světlé a potom přenesena do Dubu; tak se mluvilo, dokud se nevědělo, že Dub slul dříve Světlou, což jsem prvně dokázal v tomto Časopise I., 59; tamž i doloženo, že kostel komendy byl zasvěcení sv. Ducha a že tedy komenda byla jedině v nynějším Dubě. Ze kostel je spojen ze dvou, je lidový výklad, ničím nedoložený: byl (a je z části nepatrné) gotický a několikrátě přestavěn a prodloužen. Radnice nebyla přestavěna, nýbrž zbořena a vystavěna znova, jen věž zůstala. — Světlá. O kostele díl na cit. místě (Čechy XII., 13), že nitro má v z h l e d archaický, takořka románský. Ten vzhled, t. j. úprava kleneb a ornamenty na nábězích jich a pilířích vzal za své požárem před několika lety: že byla stavba románská, nepraví. — Sobotka; ch. tisku Curago m. Lurago. — Citace pomůcek měla být důsledná, buď všude, buď nikde. — J. V. Šimák.

D r. J o s. V o l f, S o u p i s n e k a t o l i k ú p a n s t v í O p o č e n s k é h o r. 1742. (Praha. Nákl. Král. Spol. náuk.)

A. T r u b l á ř, R u k o v ě t k p í s e m n i c t v í h u m a n i s t i c k é m u, zvláště básnickému v Čechách a na Moravě ve stol. XVI. Svazek I. (Praha 1908. Čes. Akademie. Str. 308.)

J a n M á c h a l, Staročeské skladby dramatické původu liturgického. (Praha 1908. Čes. Akademie. Str. 235. tab. 5 s ukázkami zpěvu.)

F r. M a r e š, Prokopa písare Nového Města Pražského Praxis cancellariae. (Praha. 1908. Čes. Akademie. Str. 169.) Viz posudek J. Bořovičků v Č. Č. H. XV., 80—84.

D r. J a n K a p r a s, Pozůstatky knih zems. práva knížectví opavského. Dil II. Desky zemské. I. (1431—1536) (Praha. 1908. Česká Akademie. Str. 259.)

A. R e j z e k, Bohuslav Balbín. (Praha, Děd. sv. Prokopa čís. 48. 1908. Str. 465.) Viz posudek J. Hanušův v Č. Č. H. XV., 94—9.

A. P a t e r a, K o r r e s p o n d e n c e J. D o b r o v s k é h o II. Dopisy J. Val. Zlobického (1781—1807) (Praha. 1908. Čes. Akademie. Str. 201.)

F r. T í s c h e r, Dopisy Sylvie hrab. Černínové s chotěm jejím Hermanem 1635—1651. (Praha 1908. Nákl. Král. Spol. náuk. Str. 108.) Viz posudek J. Pekařův v Č. Č. H. XV., 92—4.

V a v i n e c z B ř e z o v é, Snář velmi pěkný. Vydal dle úpravy Hájka z Libočan Dr. Č. Zíbrt. (Světová knihovna č. 680—682. 60 hal. Str. 176.)

J. V. D i v i š Č i s t e c k ý z e Š e r l i n k u, S t u d i e r o d o p i s n é z m ě s t a P a r d u b i c. (Publ. mus. spolku č. 7.) Str. 156, ill. 31. K 2—.

Z topografické literatury uvádíme: K r á l o v s t v í Č e s k é h o (Jihozápadní Čechy) vyšel seš. 45, okr. monografií Poděbradsko dílu III. seš. 5—7 a Chrudimsko a Nasavrecko seš. 14—15. — Boh. Ferles vydal nákl. Sokola v Čelakovicích Stručné dějiny králov. města Čelakovic. — V Pamět, spise sboru dobr.

hasičů v K. Hoře (1868—1908) je také článek O. Adamce, Návštěva ve starosl. Hoře Kutné. — Nákl. ústř. svazu čes. esperantistů vyšel Illustrovaný průvodce po Praze (I l u s t r i t a g v i d - l i b r o p ó r t u r i s t o j . 63 str., 44 ill. 60 hal.). — V K a v k o v ě ill. průvodci vyšel díl XIV. Orlické Hory, v Körbrově ill. průvodci Jar. Brože a A. Kubíšty, Z Budějovic ku pramenům Vltavy. (57 ill. 2 K.) — Nár. Jed. Pošumavská vydala red. A. Bašty krásného Průvodce Šumavou, vymykajícího se svým rázem a kvalitou článků běžným průvodcům (str. 409, ill. 12, 3 mapky, K 3—), ale špatně illustrovaného. — Fr. Páta vydal nákl. J. R. Veselíka v Litomyšli populární spisek o Růžovém paloučku (24 str. 40 hal.). — Ve Vlastivědě moravské vyšel prací Dr. F. Dvorského Okres Náměšťský. — A. Píša v Brně vydal překlad spisku A. Costy Ranetti z Rossanegg u Brněnský Špilberk. — Vlastním nákl. vyšel Holzbachův Ill. průvodce po Kroměříži a okolí. (200 str., 48 ill., plán a mapa.) — O t. Klimeš vydal nákl. J. F. Bučka Plán města Prostějova. (K 1—.) — K. Bellmann v Praze vydal Album Karlova Týna. (zo pohl. světlotisk. K 1·20.)

Chystá se:

Z. Winter vydá nákl. České Akademie Řemeslnictvo a živnostnictvo v Čechách v 16. věku. — Historický spolek v Praze vydá (ročně svazek s 2—4 kraji) prací Dr. J. V. Simáka a J. Ponocného Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z let 1671—1725. — Dr. J. Teige vydá nové zpracování Rukověti chronologie. — Verein für Gesch. d. Deutschen in Böhmen vydá 2. díl knihy J. Schiepekovy o chebském nárečí a Dr. A. Hořičky Nejstarší městskou knihu České Kamenice. — V „Posv. místech“ vydá Dr. A. Podlahář. 1909 vikariáty Libocký, Kolínský a Rakovnický. — Musejní spolky v Pelhřimově a N. Brodě připravují vydání moderních průvodců po městě. — Flor. Bězina chystá do tisku Kroniku kláštera františkánského v J. Hradci. — Jos. Ledr vydá nákl. obce Dějiny Uhl. Janovic (subskripce u obec. úřadu). — E. Trkal připravuje vydání Dějin Proseče. — Jos. Švejdá chystá histor. práci o vesnicí Pcheráč. — F. Velc vydá monografiю o rybníčích na Slansku. — Jos. Miškovský vydá vl. nákl. knižečku o pokladech pánu Smiřických a jiných nálezech na panství kosteleckém. — Ve sbírce Stätten der Kultur vyjde i Praha.

Cizojazyčné:

Dr. Ulrich Thiem und Dr. F. Becker, Allg. Lexikon der bildenden Künstler. 2. svazek této důležité příručky (viz o 1. svazku str. 47.), který na 600 stránkách obsahuje dokončení litery A a počátek litery B, přináší mnoho hesel českých, zejména: Dom. Auliczek (J. Emller), Australis (Dr. Pollak), Vojtěch Bartoněk (W. Schram), Bartoš architekt (Bischoff), illuminátor, kameník a malíř (Teige), Asamové (O. Weigmann), Balzerové (A. Dolenský) atd.

Egerer Jahrbuch. Roč. 38. (Eger. Kobrtsch & Gschihay. Red. L. Wolf.) Fr. Heisinger, Beiträge zur Schulgeschichte des Egerlandes; Dr. K. Siegl, Die Egerer Münze; Al. John, Egerer Studenten an der Prager Universität (1367—1585) in Heidelberg u. Erfurt; Dr. M. Müller, Egerländer Amulette; Jos. Köhler, Bibliographie des Egerer Jahrbuches (1865 bis 1907).

Mährisches Magazin für Biographie und Kulturgeschichte. I. Band. Hrsgb. von Dr. Wilh. Schram. Brünn. 1908. (Str. VIII., 190.) Z obsahu uvádíme: Die Hochaltarbilder der Brünner Kirchen. Die Klosterdruckerei in Bruck a/d. Thaya 1595—1608.

Jos. Schramek, Das Böhmerwaldbauerntypus. (Beiträge zur deutschböhm. Volkskunde. IX., 1. seš.) Prag. 1908.

P. Mebes, Um 1800. (München. F. Brückmann. 1908. 2. díly à Mk 20—) Z českých a slezských památek jsou tu zastoupeny: Vratislav (universita, 6 domů, villa), Praha (domy v Úvoze), Děčín (dům, dvéře, prádelník). — Podobná publikace architekta O. Zecha, Heimatliche Bauweise in Sachsen und Nordböhmen. (Dresden. G. Kühtmann 1908. 507 ill. Mk. 30—) vybírá ze severních Čech několik pohledů: zahradu a konvent Oseckého kláštera (II obr.), kašnu a faru v Teplicích, klášter v Hejnici (3 obr.), ulice a domy v Krupé, v Liebverdě, zámek v Duchcově, poutní kostel v Bohosudově (6 obr.), zámek v Děčíně, Bílině, Červ. Hrádku a Jezeři.

Die Kunstdenkmäler des Königreiches Bayern. II. 14. seš. F. Mader, Bezirksamt Tirschenreuth. (München. R. Oldenbourg. 1908. Str. 160, ill. 104, tab. 15. Mk. 8—) Z hesel zejména Kappel a Waldsassen vykazují nejen formové příbuznosti (ku př. s kostelem sv. Anny ve Všerubech), ale i osobami umělců a řemeslníků tu zaměstnaných souvisí s Čechami: v Kappel staví Jiří Dienzenhofer (1685—89), maluje A. Smichaus (cca 1730) a celk vůbec upomíná na český barok. Ve Waldsassen při barokní přestavbě byli zaměstnáni architekti Abr. Leuthner, Jiří Leonhard a Kristof Dienzenhofer (1681—1704), štukatér Caralone (1695), malíři Jakub Steinfels (1695—98) a Eliáš Dollhopf a r. 1683 doporučoval sem opat Ondřej z Plas architekta pražského arcibiskupa; drobné předměty mimo jiné dodali sem chebskí zlatníci Jiří Göhringer (1715), Jan Ondřej Frank (1733), J. A. R. (1730) a J. M. F., chebský řezbář Ondřej Burgl a plzeňský zvonař Perner (1718).

V E. Diederichsovy atlasu Deutsches Leben der Vergangenheit in Bildern jest v díle II. zařazena také rytina výjevu přepadení františkánského kláštera v Praze 1610. (Obr. 926.)

Z nové literatury místopisné uvádíme: 2. vydání H. Hantichaovy Prague (Praha. Topič. 1908.) — Joh. Schindler, Das Urkundenbuch der Stadt Aussig. (Aussig. 1908. A. Grohmann. 149 str.) — Dr. F. Hantschel, Heimatkunde des polit. Bezirkes Böh. Leipzig. (Leipa. 1908. Bezirkslehrerverein; vyšel 12. sešit.) — F. J. Jirasek, Heimatkunde des Hohenelber Bezirkes (Hohenelbe. 1908; vyšel 5.—6. sešit). — H. Wallenberg, Ortskunde von Rosenberg. (Budweis. Moldavia. 1908.) — Jos. Binder, Heimatkunde des Marktes Schamers in Böhmen. (Frag. Selbstverlag. 1908. Str. 463.) — Dr. K. Siegl, Führer durch das städtische Museum, die alte Kaiserburg u. sonstige Sehenswürdigkeiten in Eger. (Eger. Stadtgemeinde. 1908. 71 str. 8 ill. a 2 plány.) — Dr. K. Siegl, Die Wallensteinsspiele in Eger 1908. (Eger. Verein zur Veranstl. histor. Festspiele.) — K. Leimbigner, Der Böhmerwald und das Höritzer Passionspiel. (Budweis. 1908. Deut. Böhmerwaldbund.) — Dr. K. Ludwig, Der Posthof in Karlsbad. (Karlsbad. A. Kiffl. 1908. 43 str.) — F. W. Kirsch, Das nördliche Deutschböhmen (Meinhols Routenführer. Dresden. C. C. Meinholt. 1908.) — J. Hrdy, Aus dem Isergebirge. (Gablonz. 1908. H. Rössler. 144 str.) — J. Brechensbauer u. E. A. Prasse, Erzgebirgs-Kammerwegführer. (Annaberg. 1909. Graser. 39 str.) — Karlsbad und Umgebung. (Griebens Reiseführer 43. 17. vydání. Berlin. A. Goldschmidt. 1908.)

Z ČASOPISŮ.

Ceské:

Pam. archaeol. a místopisné. Díl XXIII. čís. 3. Zd. Wirth, Barokní gotika v Čechách v 18. a 1. pol. 19. stol.; V. Fähnrich, Kazatelna v Mnichovicích. O. Hejnic, Přísp. k životopisu humanisty a illuminatora Jana Táborského z Klokočské Hory; Dr. Boh. Horák, Hradisko Plzenecké; A. Stocký, Praeh. výzkum okolí N. Bydžova r. 1907; A. Tomíček, Odměna rychtářům za vybírání platů panských r. 1548 na Litomyšlsku; Dr. J. V. Šimák, Zprávy o některých farách a školách v Hor. Pojizeří v době

profireformační; Dr. K. V. Adámek, Desátá zápisní kniha města Hlinska; Dr. K. Chytil, Smlouva opata sedleckého se stavitelem a Pavlem Ign. Bayerem; F. Hykeš, Záhadný nápis zvonový v Březnici; Zd. Wirth, Stavba zámku v Trpistech.

Český Časopis historický. Roč. XIV. čís. 3.—4. K. Krofta, Kurie a církevní správa zemí čes. v době předhusitské; Fr. Hýbl, Slovanská liturgie na Moravě v IX. věku; Fr. Macháček, Defenestrace 1618; J. Hanuš, Počátky král. čes. spol. náuk; Jul. Glücklich, Nový neznámý spis V. Budovce z Budova. Referáty. Zprávy. Výtahy z časopisů. Příloha: Bibliografie české historie za rok 1907, pořád: Jos. Kazimourem. (Str. 71.)

Časopis Muzea královského. Roč. LXXXII. č. 4. Dr. Č. Zíbrt, Z dějin zámku a panství Zvíkova; A. Truhlář, Příspěvky ke studiím humanismu v Čechách; K. Adámek, Vzpomínky z Uher; K. Pleskač, Z korrespondence Jul. Zeyera.

Časopis Moravského muzea. Roč. VIII. č. 2. Dr. Č. Zíbrt, Matěj Kneisel (1805—90); St. Souček, Z Gallašovy liter. pozůstatosti; A. Fiala, O svéravnosti tvorby českoslov. vůbec a keramické zvláště; Dr. J. Chylík, Velkostatek Křižanov v 17. a 18. stol.; J. Klvaňa, Kroj lidu slovenského; J. Válek, Pozn. k mapě Mor. Valašska; J. Tiray, Městská kniha bítěšská 1414.

Časopis Vlast. spolkumu s v Olomouci. Roč. XXV. čís. 3.—4. J. R. Vitásek, Pověsti lidu valašského; F. Kvasnička, Cech řecknický v Holešově.

Národopisný věstník. Roč. III. čís. 7.—8. T. Nováková, Lidové zvyky ve venk. městech v letech 70tých. — J. Tykač, Lidový ornament kovářský na Lanškrounsku a Litomyšlsku.

České lid. roč. XVIII. č. 1.—2. F. Pátek, Provokání Jana Konopase r. 1860. V. Novotný-Kolenský, K otázce zachování památek lidového umění. J. Š. Baar, Přijímání za souseda. P. O. Plaček, Přísp. ku pověstem o Kubatovi; A. Tomíček, Posvícení na Litomyšlsku poč. 19. stol.; V. Schulz, Ze života čes. učitele na konci stol. 18.; Dr. Č. Zíbrt, Lidové umění na Nasavrcku a Chrudimsku; Týž, K dějinám čes. divadla; Dr. Al. Hnilička, Někdejší kassace na venkově; Fr. Hykeš, Odchylky řeči lidové na Blatensku; J. V. Neudörfl, Povolný ženich; Fr. Teplý, K dějinám kroje 1763; Č. Holas, Stínání berana na Poličsku o hodech; Dr. Č. Zíbrt, Písničkář Fr. Hais a jeho paměti; J. Milota, O štíru; Dr. Jos. Wolf, Bratrí Růžového kříže a proroctví jich na rok 1622; J. A. Fritz, Písni z Bechyňské; J. K. Hraše, Píseň o sv. Václavu; Dr. Č. Zíbrt, Literatura kulturně hist. a ethnogr. 1907/8; A. Rokyta, Vavákovy písni o havířích 1496; V. Schulz, Revers provinilce 1613; Č. Zíbrt, Potrestání tanečníci na Zvíkově; J. Thon, Rozšíření ballady Vnislav a Běla; Č. Zíbrt, Dopisy F. Fribecka o Hanáčích; Dr. O. Zich, Tanec do kolečka; Zíbrt, Pamětní kopy; týž, Sborník V. Dobřenského.

Krása našeho domova. Roč. VI. čís. 7.—9. Zd. Wirth, Silnice; C. Gurlitt, O znovupostavení hradu Alteny (překl.); R. Ludmila, Krajem Havlíčkovým; Vl. Zákrejs, Regulační plány venkovských měst; X. Zachování pův. rázu Malého náměstí v Praze; Jedlička, Přír. památky a jich záchrana; F. K. T., Červenkův topol u Pardubic.

Čáslavský kraj. Roč. II. čís. 3. Ronov n. Doubravkou; J. Váňa-Mcelský, Pověsti z Habrska; Některé paměti obce Smrdova; K. Seidler, Světlá 1207—1907.

Brdský kraj. Roč. I. čís. 1.—2. Založeno dle vzoru Čáslavského, Hradeckého, Táborského kraje a vychází měsíčně nákl. Městs. musea a Osv. sdružení pro okres Rokycanský. Z obsahu: Jos. Hodek, Mladí Wünschovo; J. Königsmark, Příspěvek k dialektologii Brd; M. Kozák a Jos. Seitz, Dožinky a obžinky; Jar. z Hrádku, Kravské hody; R. Dračhovský, Zaniklá a spustlá místa na Zbirovsku; Dr. J. Pohl, V. Hrdlička; Dr. B. Horák, Zprávy z dávnověku.

Dílo. Roč. VII. seš. 4.—9. Dr. F. X. Jiřík, 100 let českého malířství. — Archit. o b z o r. Roč. VII. čís. 10. J. Koula, O restauraci kostela sv. Jindřicha v Praze. — Klenotnické listy čís. 6.—7. Dobré reprodukce infule s mitrou sv. Eligia, kalicha, kříže (1738), pochrebních štítků a reliquiáře, vše z majetku gremia zlatníků v Praze.

Česká Revue. Roč. II. čís. 1. Dr. J. Gruber, Zemské technické museum v Praze; Dr. Zd. Nejedlý, Památky staré české hudby. — Os věta. Roč. 1908, čís. 10. Z. Winter, Apatykatří XVI. věku. — Z v o n. Roč. VIII. čís. 42. Z. Winter, Ševci a krajčí v 16. věku. — Časopis čes. turistů. Roč. XX. čís. II. F. J. Pazourek, Blaník.

Zl. Praha. Roč. XXV., čís. 41—52. K. B. Mádl, Z výstavy interierů a rod. památek v Kolíně; Mariánský sloup v Jaroměři; Z. Winter, Čeští zvonaři v 16. století; Sochy na Karlově mostě v Praze; Malby stropní u Vejvodů; J. G. Heintsch, Umučení sv. Vítá. Roč. XXVI. čís. I.—6. J. Král, Boření Platnéřské ulice; B. Müller, V assanaci. — Český s vět. Roč. IV. čís. 38—52. Malostranská zátiší; Zahradka Kinských; Sichrov; Výstava v Kolíně. Roč. V. čís. I.—6. Zřícenina Helfenburku; Jez Svatoštěpánský; Manesův portrait; Honthorstův portrait České zimní královny; český obraz ve sbírce; Sedlecká kostnice; Hradební věž St. Města; Vyčistěný obraz sv. Kateřiny z kostela sv. Mikuláše na Malé Straně; Portrait zimní královny; Jezírko v Černíkovském parku; Zámek v Rychnově. — Máj. Roč. VI. čís. 41—52. Ze zaniklé Prahy; R. J. Kronbauer, Rytiny a obrazy Kupeckého; Břevnov a jeho chodba vzdechů; Zničený obraz V. Rainera; Zvon Zikmund u sv. Vítá. Roč. VII. čís. I.—5. Dr. R. J. Kronbauer, Kolčavka; Ze zahrady býv. paláce hrabat z Vrtby; Máčhův portrait; Brandlův Tobiáš. — S větozor. Roč. 1908. čís. 35—52. Spilberk v Brně; Pův. figurky Mat. Kopeckého; J. R., Výstava v Kolíně; Zámek v Dol. Beřkovicích; Usov; Lapidarium zems. musea. Roč. 1909. čís. I.—4. Chrámek sv. Václava na Proseku; Kostel v Brozanech; Kostel ve Stodůlkách.

Kuryr 1908. I./IO. Hrobka Šliků na Strahově. — Týden. 1908 č. 35—40. Krkonoše (I.—V.); Z dějin poštovnictví (I.—II.). — Os věta L idu 1908. č. 105. J. Balcar, Osudy a proměny hradeb vysokomýtských. — Ratibor. 1908. č. 44/48. Bývalé osvětlování města Kr. Hradce. Zd. Wirth, Město jako umělecké dílo.

Cizojazyčné:

Mitt. des Vereines f. Gesch. d. Deutschen in Böhmen. Roč. XLVII., čís. I. Dr. O. Weber, Oesterreich von 1848—51; Dr. K. Siegl, Die Überrumpelung der Stadt Eger durch die Sachsen im J. 1631 und ihre Befreiung durch Wallensteinsche Truppen im J. 1632; Dr. Fr. Bliehetzrieder, Der Karthäuserorden und das abendländ. Schisma. zugl. zur Gesch. der Kartause Mariengarten bei Prag; Dr. V. Schmidt, Testament Peters von Rosenberg 1324; G. Schmidt, Die Privilegien d. Stadt Weseritz; Týz, Ein Register über den Weinhandel; S. Gorge, Noch einiges zum Besitzwechsel böhm. Güter im 30 jähr. Kriege; E. K. Blümml, Hist. Lied aus d. 7jähr. Kriege; K. Jahnel, Einige Bemerkungen zur Gesch. der Marienkirche in Aussig.

Deutsche Arbeit. Roč. VII. čís. 10.—12. A. Michalitschke, Die alte Rathausuhr in Prag; G. v. Portheim, Aus meinen Erinnerungen (o starém Smíchově); K. v. Krattner, Karlstein und anderes!; Erich Steinhard, Ein alter deutschböhm. Tonkünstler (F. Leop. Gassmann). Roč. VIII. čís. 1.—2. F. St. Schindler, B. Bolzano.

Mitt. des Erzherzog Rainer Museum für Kunst u. Gewerbe 1908. čís. 6. J. Leisching, Der Brünner Dominikanerkloster.

Repertorium für Kunsthissenschaft. Roč. XXXI., čís. 4. A. Gümbel, Hans Scholler, ein deutscher Bildschnitzer am böhmischen Hofe (1490—1517).

UKAZATEL JMENNY I VĚCNÝ.*)

Sestavil *Fr. Šanda.*

- Abel, kanovník 54, 55.
Ada 55.
Adamec O. 213—215.
Adámek K. V. Dr. 44, 47, 177, 211
 až 213.
Adámek J. 177.
Adamité 148.
Aehrenthalova cihelna 109.
Afrodite 23.
Aichl 47.
Aix 191.
Akademie Česká 42, 44, 110, 116,
 122, 128, 176, 178, 212, 213.
Albertův Theodor, kanov. Pr. 55.
Albigenští 148.
Albrecht I. 24, 134, 182.
Albrecht II. 26.
Albrecht, arcikněz rak., vév. burg.
 26.
Album svatojans. 129; svatovojt.
 129; Karlova Týna 213—215.
Aleš 47.
Alexander I. 127.
Alexandra IV. bulla 146.
Alexander V. 151.
Alfons, arcikněz rak., infant špan. 26.
von Allio Felice Donato 47.
alluvium 207, 208.
Almanach 177.
Alpy jihových. 110.
Altenfurt 117.
Amerika letohrádek 38, 174, 210.
Amerika Severní 172.
Amsterdam 210.
Annaberg 216.
Anna Kateřina 55.
Anny královny letohrádek 41.
sv. Ainy oltář 194; kaple 196; ko-
 stel 213, 216.
sv. Anežky klášter 96.
Anglie 116, 127.
Anselm 192.
Antonius Pius 109.
apellační soud 78.
u sv. Apolináře v Sadské 55.
Apollo 23, 29, 88.
Arbes Jakub 14.
Ares 23, 29.
Archaeologické Památky 42, 97, 103,
 113.
Archæolog. komisi se 112.
Archiv: arcibiskupství Pražs. 73; 81;
 archæologický v Srbišti 176; český
 79; Dol. Kounic na Mor. 43; ve
 Dvoře Králové 40; historický
 v Praze 176; města Kladna 113,
 175; musejního spolku v Jičíně
 116; f. öst. Geschichts 59, 70;
Pravlova a Prostoměřic 43; řádu
jezuitského 116; řádu kartusiáns.
116; St. Prahy 112; státní v Ber-
líně 176; státní v Drážďanech 176;
zemský 41, 73, 81, 159.
Archivní kommisie Čes. Akademie
 116.
Archivní sbor „Vocel“ 120.

*) Rubrika „Z časopisů“ nebyla pojata do Ukazovatele vůbec,
u knih excerptování jen autoří a z titulů jen jména.

- Aristoteles 58.
 Ardlt Th. 171.
 Arnošt 195.
 Aquinský Tomáš 182.
 Assam 39.
 z Aspelt Petr, arcib. Mohučs. 59, 62,
 69, 73, 137—139, 154, 182.
 Aš 46.
 Athena 23, 29.
 Atheneum 147, 148.
 Augsburg 22.
 Augusta Jan 128.
 Augustin 95, 192, 194; eremita 162.
 sv. Augustina řád 160; knihovna
 160.
 Augustiniánský klášter v Roudnici
 139, 161, 181, 187, 189, 196.
 Augustus 206.
 Auliczek Dom. 216.
 Aurora 28.
 Avignon 54, 59, 61, 64, 66, 70, 73,
 77, 138, 146, 155, 157, 161, 181,
 183—185, 188, 190—192, 196.
 z Avignonu M. Vilém 181.
- Babiny 76.
 Babor J. MUDr. 38, 110, 111, 129,
 130, 131, 171—173, 203—206.
 Bacchus 23, 29.
 Bachmann 135, 136.
 Bakov 81, 173.
 Balbín Bohuslav 213.
 Balcarova skála 204.
 Ballov 76.
 Balzánek A. archit. 22, 39, 111, 174.
 Baltzer 210.
 sv. Barbory v Kut. Hoře chrám 39,
 177.
 Bareš F. 129, 213.
 sv. Bartoloměje kostel 39, 209; ko-
 stelík 168.
 Bartoň, továrník 209.
 Bartoněk Vojt. 215.
 Bartoš archit. 215.
 Bartoše písáře kronika 42, 128.
 Bartošovice 111, 175.
 Basilej 176.
 Bašta A. 213—215.
 Batík V. 115.
 Bavorov (hrábitov) 2.
 Bavorský les 76.
 Bavory 74, 146, 200, 210.
 de Bake J. bar. 207.
 Bayer Jan archit. 113.
 Beatrice 182.
 Becker F. Dr. 47.
 Beckovský J. T. 112, 210.
 Bedřich II. 127.
 Bedřich III. Krásný 24.
 Bedřich IV. 24.
- Bedřich VII. 127.
 Bechyně 47, 75, 77.
 z Bechyně Tobiáš, biskup 52—54,
 58, 59, 70, 73, 74, 77—79, 133, 135,
 143.
 Běchary 74, 83.
 Beiblatt für Denkmalspflege 111,
 173.
 Bělá 36, 131.
 Belleisle, maršál 200, 201.
 bělohorská bitva 210.
 Benátky Nové (klášter kajících bra-
 tí) 57.
 Benedikt XI. 141.
 Benedikt XII. 63, 66, 160, 161.
 Beneš 55, 148.
 Beneš z Loun 173.
 Benešov 174.
 Benešovský Adam Volfius 98.
 Beránek Jindř. Dr. 123.
 Berbonis Petr 191.
 Berger 206.
 z Bergova 75.
 Berichte u. Mitteil. d. Altertums-
 vereins zu Wien 127.
 Berlín 3, 176, 216.
 Bernard prof. 112, 191.
 z Bernartic Klospergova Kateřina
 106.
 Beroun 45, 112; vikariát 114, 123.
 Berthold 66, 191.
 Bertramka 14.
 z Běšín Běšinová Rosalie 104; Já-
 chym Frant. 104, 166.
 Betlém 178.
 na Bezdězi kaple 112.
 Bíbová R. 43.
 Bienenberg 52, 185.
 Bílá Hora 96.
 Bilina 72, 136; (zámek) 216.
 Binder Jos. 216.
 Bischoff 215.
 biskupství Pražské 157, 160.
 Blahoslav Jan 128.
 Blanka markraběnka 66.
 Blätter f. Architektur u. Kunstge-
 wrbé 95.
 Blažek Ant., učitel 128.
 Blücherovský zámek 40.
 Blumenbach 171, 172.
 Boček Mart., hejtman, 73, 98.
 Bode W., gen. řed., 41, 45.
 Bohdaneč 113.
 Böhm 12, 117.
 Böhmer 62, 139.
 Böhmerwald 216.
 Bohosudov (kostel) 216.
 Bohumín 40.
 Bohuta ze Skyšic 55, 57.
 Bohušovice 205.

- Bojové 205.
 Boleslav I. 30—34.
 Boleslav II. 173.
 Boleslav Mladá 39, 213; Stará 30,
 32, 34, 35, 42, 178; (kostel) 66, 72.
 Boleslavsko 54, 74.
 Bologna 205.
 Bolzano Bern. 40.
 Bonaint kollektor pap. 67.
 Bonaventura 192.
 Bonifác VIII. 151, 153; (bulla) 140,
 141, 161, 182.
 Borecký J. Dr. 44.
 Bořický Em. Dr. 14.
 Bořivoj 33.
 Borotín 35—37, 104.
 Borová (hřbitov) 2.
 Borovany 121.
 Borovec 45.
 Borovský F. A. 40, 122.
 Bösch H. 3.
 Boubín 104, 106, 107.
 Bouček J. F. 213—215.
 Bouquojká 209.
 Bourinnet 207.
 Bousov Dol. (kostel) 111, 209.
 z Brabantu Jan 195.
 brána: Horní 98; Kutnohorská 174;
 Plzeňská 112.
 Brand 210.
 Brandejs n. L. 30, 34, 35; (zámek)
 42; Brandejs n. O. 112.
 Brandl 40.
 Braník 202.
 Braniš J. 30, 40, 42, 120.
 Branná Horní 17.
 z Branže Tuhanská Lidmila 35;
 Anna 37.
 Bratské 127.
 bratrská zahrada u sv. Havla v Ml.
 Boleslavi I.
 bratrský sbor v Ml. Boleslavi 174.
 Braun E. W. 47.
 Braun Mat. 38.
 Bredt 210.
 Břeh 127.
 Brechensbauer J. 216.
 Bretfeld Ant., hrabě 13.
 Bretholz V. Dr. 177.
 Břetislav (kníže) 32.
 Břetislavova ul. 21.
 Břevnovský klášter 39, 72.
 Breuil 207.
 Březí 76.
 Březina Flor. 213—215.
 Březnice 209.
 z Březové Vavř. 213.
 Břežany (zámek) 115.
 z Brnička Funkl Jan 107; Teresie
 107.
- Brno 177; (kostel minorits.) 39, 40,
 43, 45, 111, 112, 210, 213.
 Brod Český 74, 78, 83, 98, 113, 137.
 Brod Německý 95, 96, 98—102, 113,
 174, 210.
 Brod Železný 174, 209.
 Brokoff Ferd. Max 167.
 Brozany 40.
 Brozzi O. 113.
 Brož J. 45, 213—215.
 Brückmann 216.
 Bruno, bisk. Olom. 133, 142, 143.
 Brus Ant. 117.
 Bubeneč 103, 116.
 Bubovice (kostel) 39, 111.
 Budějovice 111, 121, 176, 209, 213.
 Budinice 81.
 Budov 76.
 z Budova Budovec Adam 175; (kor-
 respondence) 176.
 Buchtela kons. 38, 40, 108, 111, 121,
 128, 130, 131, 170—173, 203—206,
 211.
 Bukovec 99, 113.
 Buquoy hr. 40.
 de Burgis: P. Fulgentius 35.
 Burgl Ondř. 216.
 „u Burgráfu“ 169.
 Burian I. 95; Burian II. 95.
 Buriánkova cihelna 109.
 Bydžov Nový 113, 170, 174, 209,
 210, 213.
 bylanská kultura 38, 109, 110; by-
 lansko-římská keramika 109, 202.
 Bystřé 115.
 Bystřice n. P. 44; vikariát 114.
 Caesar 24, 205.
 cáhlovské železo 166.
 z Caldes Malanottové: Jan Nep. Josef
 105; Václav 105; Leopold 105.
 Campostelanus Bernh. 190.
 Cancellaria Arnesti 70, 77, 78, 136,
 162, 163.
 du Cange 81.
 Caralone 216.
 Carloni 24.
 Carnot 203.
 Cato 29.
 čech řeznický 127.
 centrální kom. vídeňská 212.
 Cibulka Ant., vrch. inž. 8, 10, 123.
 Cicero 29.
 Cidlina 109.
 Cigánek 116.
 Cikhart Rom. 35, 104, 108, 178.
 Cimburk 111; hrad 112.
 cistercký klášter 67, 96, 148; řád 183.
 Citéau 183.
 Cívka E. 177.

- Codex diplomat. 128.
 Coecke Petr 22.
 Collijn Isak 46.
 Conrad 46.
 Conventz Dr. 41.
 Cornova Ign. 13.
 Corpus juris canonici 140, 142, 147.
 Costa A. 213—215.
 sv. Crha 32.
 de Cucuronis Guilelmus 188.
 Cuknštejn 121.
 Cvrček Jan st., z Grylova 164.
 sv. Cyrilla a Meth. kostel 30, 32.
 Czarnowski S. J. 110.

 Čáslav (říbitov starý) 1, 96.
 Časopis Český hist. 177.
 Časopis Čes. Musea 177, 178, 213.
 Častolovice 126.
 Čech 35, 61, 116.
 Čech Jakub 112.
 Čechy 46, 58, 59, 65, 68—70, 72, 76
 103, 109—115, 123, 135, 138, 140,
 142, 143, 146—148, 151, 155, 156,
 158, 160, 171, 181, 182, 184, 187,
 188, 196, 200, 204; Jižní 71; Jiho-
 záp. 213; Sev. 170; Severových.
 108; Střední 175, 202, 209, 216;
 Vých. 110.
 Čejkovice 116.
 Čelakovice 213—215.
 Čelakovský 79, 82, 128, 129.
 Čeněk Mik. 106.
 Čepelík Fr. úč. 40.
 Čermák Boh. řed. 121, 128.
 Čermák Kl. 211, 212.
 Černínová hr. Sylvia 213; Heřman
 213.
 Černinský hrad 39.
 Černý F. 43.
 Červenokostelecko 178.
 Červinka J. L. 171, 172, 210, 211.
 Česká kronika 175.
 česká škola malířská 193.
 Český Jih 211.
 Český les 110.
 Český Lid 127.
 Český svět 178.
 Čičmanský Václ. 98.
 Čína 127.
 Čistecký Diviš viz ze Šerlinku, 115,
 213.

 Dacia 140.
 Dalimil 32.
 Daneš J. Dr. 204.
 Dánsko 127.
 Darwin 171.
 David Sklenář 199.
 Deckert A. Dr. 213.

 Děčín 170, 187, 209, 216; kodex 52,
 54, 57, 139; zámek 216.
 Dědkov 107.
 Dědictví sv. Prokopa 213.
 Deininger R., prof. 176.
 dekretale 160, 162.
 Dembolecký Vojt. 43.
 Demeter 23.
 Denis 96.
 Dentulín Tom. Mlad. 98; Jan St.
 98; Daniel 98.
 Dernjač J. Dr. 45.
 Desiderius St. 191.
 Deym hr. Leop. ze Stříteže viz ze
 Stříteže D. L.
 Děžerice 98.
 Diana 29.
 Didaktika Komenského 123.
 Diederichs V. E. 216.
 Dienzenhofer Jiří 216; Krištof 216.
 diluvium 110, 207.
 Dílo 127.
 dioecese Pražská 143, 157.
 Dirig mission. 15.
 Diviš 79.
 Dobíáš Jos. 113.
 Döbler Jiří 12.
 Dobner 54, 65.
 „u Dobré Vody“ 209.
 Dobřenice 130.
 Dobříš (kaple zámeč.) 22; kostel 39.
 Dobřichovice 111.
 z Dobročovic Horňatecký Ondř. 96.
 Dobroměřice 111.
 sv. Dobrotivé kostel v Mělníce 111.
 Dobrovský J. 213.
 Doksany 209.
 Dolánky 109.
 Dolenský O. 116; Jan 128.
 Dollhopf 216.
 dolmenová keramika 202.
 Dolní ulice 100.
 Domažlice 138.
 Donnebauer 114.
 Dominikáni 140—142, 144, 146, 149,
 151, 152, 154, 156, 160, 162.
 Donát vikář 72.
 Dorgogne 207.
 Dotrel Jan 178.
 Doubrava Dr. bisk. 209.
 Doudleby 111.
 Drahomíra 32.
 Drážďany 176.
 z Dražic Jan II. bisk. 55; Jan III.,
 bisk. Pražs. 55, 69; Hanuš, ka-
 novník 55; Jan, nejvyšší písař 55;
 Jan IV., bisk. Pražs. 133—140,
 143—147, 151, 152, 155—157, 160,
 162, 163, 181, 185, 186, 187, 190,
 191, 192, 194, 195.

- Dresden 216.
 Dřetová Hor. 98.
 Dřevohoštický zámek na Mor. 40.
 Dub Český 213.
 z Dubé Albert 153—155; Dorota 213.
 Dublovice 111.
 Dubois 171.
 Dudík Beda 69, 151.
 sv. Ducha kostel 112.
 Duchcov 205; (zámek) 216.
 Dunaj 103, 104.
 Duras Fr. 170.
 Durantius 190, 191.
 Düsseldorf 110, 211.
 Durinsko 153, 170, 183.
 Dušek Fr. X. 14.
 Dvořák B., arch. 39, 113.
 Dvořák Max sen. a iun. 52, 114, 121, 137, 160, 173, 181, 184, 185, 188, 189, 191, 192, 194.
 Dvořák Rud. 129.
 Dvorský F. Dr. 41, 213—215.
 dvorský soud 73.
 Dvory Nové 113.
 Dvůr Králové n. L. 122, 213.
 dvůr papežský 144; biskupský 135, 186.
- Eckert 14, 22.
 Egerer Jahrbuch 117.
 Egerländer Heimatsbuch 178.
 Ehrle 140, 142.
 Eliáš 78.
 Eliška kněžna 135.
 Elstra 103.
 Emausy 39.
 Emller J. 4, 47, 54, 57, 64, 71, 76, 78—83, 133, 154, 175—177, 194, 210—212.
 Engelmann 47, 171.
 Erben Jos. 177.
 Erben K. J. 4, 82, 163.
 Erfurt 215.
 Eris 29.
 z Erlachu 176.
 Ernst Rich. 211.
 Ertlinger Fr. Ferd. 46.
 Ertl K. Dr. 128.
 Evropa 110; Střední 110, 111, 141, 170, 184.
 Ewald Pav. 197; Gerhard 197; Jan 197.
 Ewans John 203.
 exkomunikace 163.
- Fabián V. 39, 41.
 Fačton 88.
 Falknov 46.
- Fanta J. arch. 112, 174, 209.
 Fárek V. Fr. 45.
 Feistmantel 110, 113.
 Felcmann J. 175.
 Felix Jiří 115.
 Fellnerové z Feldegg: Anna
 Ferdinand I. 127.
 Ferdinand II. 26, 43, 96, 127.
 Ferdinand III., 15, 26, 127.
 Ferdinand IV. 26.
 Ferdinand, kard., arcikn. rak., infant špaň. 26.
 Ferles Bohdan 213—215.
 Filip J. 39.
 Filip III. arcikn. rak., král. špan. 26.
 Filip IV., arcikn. rak., infant špan. 26.
 Filip V., arcikn. rak. 26.
 Filip Sličný 182.
 Filip Štastný, arcikn. rak., infant špan. 26.
 Firštová Kateř. 101.
 Fischer 173.
 Flacius 147.
 Flek Jos. 123.
 Flemik Mat. 165.
 Folnesics J. 47.
 formulář Jana z Dražic 135, 138, 143—146.
 formulář královny Kunhuty 143.
 formulář bisk. Tob. z Bechyně 128, 143, 144.
 Forster Vikt. 174.
 Francie 51, 110, 127, 160, 181—184, 186, 188, 190, 194; Jižní 141.
 Francouzzi 200.
 francouzský dvůr 157.
 Franc G. 43.
 Frank Jan Ondř. 216.
 Frantál 96.
 sv. František z Assisi 141, 142.
 sv. Františka Borgiáše sousoší 167.
 František II. 127.
 František Josef I. 127.
 František, kanov. Pražs. 52, 57, 59, 63, 68, 69, 76, 133, 134, 136, 148, 153, 161, 162, 181, 188, 194.
 Františkání konvent v Praze 145; v Plzni 111; na Františku 208.
 Frenštátský okr. 115.
 Fridrich II. 149.
 Fridštejn 174.
 Frind 52, 148.
 Frimmel Th. 45.
 Fröhlich 200; bibliografie 117.
 Fröhlich O. Dr. 116.
 Froněk B. 123.
 Fuksa Mat., zámeč. 164.

- Gablonz 216.
 Gaia 29.
 Gallisth Th. 46.
 galerie moderní v Praze 112.
 Gallie sev. vých. 204.
 gallogermáns. kultura 113.
 Gandie 167.
 Gazette des beaux arts 184.
 Gdansko 41.
 Gebauer Jan Dr. 41, 135.
 Geffroy Gust. 22.
 z Gemsenfeldu Vejrich Václ., hejtman 15, 16, 19.
 Geogr. Zeitschrift 170.
 geol. ústav říšs. ve Vídni 129.
 Georgius 24, 33.
 Gerlach M. 3.
 Germani 205.
 Gleichberg 206, 207.
 Glücklich Jul. Dr. 176.
 Godin Abr. 24, 26, 30, 95.
 z Goetzu hr.: Anna Barbora 36; Karel 36.
 Göringer J. 216.
 Goldschmidt 216.
 Golgota 193.
 Goll J. Dr. 51, 52, 142, 147, 148, 176; (Göllův sborník) 134, 143, 162.
 Gora 110.
 Gorjanovič-Kramberger 171, 204.
 gotický sloh 183; kultura 185.
 gotika barokní 113.
 Gracie 29.
 Gradmann Rob. Dr. 170.
 Grafenstein 39.
 z Greifenau Oettlové: Jan Vác. 36; Lidmila 36; Frant. Xav. Karel Magnus Emanuel 36.
 Graichov Jak., soukenník 100; Pavel 100; Zuzana 100.
 Gräser K. 46.
 Grätzen 117.
 Grégr Zdisl. 122; Ed. Dr. 122.
 Grohmann A. 216.
 Gröschel 218.
 Gross Hynek 128.
 Grothe 210.
 gubernium c. k. čes. zems. 126.
 Guebhard A. 207.
 Gumpold 32.
 Gurlitt C. 47, 210.
 Haasovský dům 209.
 z Hackelbergu Teresie 36.
 Hades 23.
 Hahne H. 203.
 Hainz Arn. 123.
 Háj les 203.
 Hájek z Libočan Václ. 32, 148, 161, 162, 213.
 Hajnus 79.
 Halík F. 213.
 Haller 140.
 hallstattská kultura 201, 202.
 Hantich H. 216.
 Hantschel F. Dr. 216.
 z Harrachu hr. Otto 15, 40; arcibiskup 15, 16, 20; palác 45.
 Hartman Minorita 155.
 Harzdorf 113.
 sv. Haštala kostel 22.
 Hauser P. 111.
 Havlíčkův dům 99.
 Havlík prof. 130, 138.
 Havlousek Matěj 198.
 Heermann viz Georgius!
 Hefaistos 23.
 Hefele 70.
 Heidelberg 173.
 Heidemann 62.
 z Heidenštejnou Wetzker Ant. 107; Emanuel, Frant. 107; Kajetán Frant. Václ. 107.
 Heimatschutz 210.
 Heisinger Fr. 215.
 Heitz Ed. 117.
 Hejnice 112; klášter 216.
 Heliaides Jos., mistr 98.
 Helios 28.
 Hellich malíř J. V. 14.
 Hellich J. lékárník 175.
 z Helversheimu Helversen Ál. Gabriel 104; Frant. 104; Leop. Rob. Ignác 104.
 Henricides Jan 102.
 Hera 23.
 Herain J. 22, 24, 38, 47, 114, 119, 121, 122, 128, 129, 177.
 heraldika 178.
 Heralec 74, 75, 83.
 Hercynský les 205.
 Hergeles Fr. 209.
 Herkules 23, 29, 88.
 Hermes 23.
 Herněstejn 74, 76.
 Hertl Jiří 213; Kryštof 213; Rudolf 213.
 Herzog-Hauek 151.
 Heřman bisk. 64.
 Heřmanův Městec 209.
 Hesperovy dcery 29.
 Hilbert K., arch. 39, 209, 211; J. 175.
 Hildebrandt ryt. Fr. 107.
 v. Hilverding Pav. 37, 104; Marie Anna 104.
 Hinschius 57, 63, 139, 141, 151.
 Hipman K. 178.
 Histor. klub 176; (spolek) 177.
 Hlaváček Fr. 106; Jan 106.

- Hlavatá skála 108, 109.
 Hlavka Jos., vrchní stav. rada 41,
 110—113, 178.
 Hlavinka K., 116.
 Hlídka Času 177.
 Hlinná 76.
 Hlinsko 112, 210.
 Hloubětín (zámek) 28, 29, 84, 110.
 Hluboká 41.
 Hna. ice 108.
 Hněvšův dvůr 31.
 Hnězdro (arcib.) 140.
 Hodek 210, 213.
 Hodonín R. 116.
 Hodslavice (kostel) 174.
 Hofbauer Emer. 123.
 Hofkriegsrat, k. k. oberster 126.
 Höfler 82.
 Hofman Ješek 132.
 Hofmeister Václav 123, 174.
 Hof-Postverwaltung k. k. 126.
 Hohe Warte (hřbitov.) 1.
 Hölder A. 178.
 Holešovice 116.
 Holčín 44.
 Hollareum 210.
 Holý Prokop 43.
 Holzbach 213—215.
 Homioidae fam. 171.
homo sapiens 171, 172; *nocturnus*
 171; *primigenius* 172.
 Hopfer Lambert 22; Jeronym 22;
 Daniel 22.
 Hora Biskupova 74.
 Hora Kunětická 112, 113.
 Hora Kutná 39—43, 120, 122, 132,
 135, 213.
 Horák 168; V. 44.
 Horčička 52, 181, 213—215.
 Horělice 205.
 Hořice 168, 172.
 Hořin 121.
 Höritzer Passionspiel 216.
 Horní ulice 97, 98, 100; (brána) viz
 brána.
 Hornorýnská nížina 110.
 Horšovský arcijáh. 72, 78.
 Hosín 111.
 Hostaš K. Dr. 175.
 z Hostinné Hostivové: Vratislav 104;
 Lidmila Františka 104; Frant. X.
 Bohuslav 104; Voršila Kordula
 104; Jindř. Mathiseus 104; Jan
 Václav 104.
 Hostivař 130.
 Hostouň 55.
 Hoštice 37, 106.
 hrad Pražský 32, 34, 101, 121, 129,
 173.
- Hradčany 196, 212.
 Hradec Jindř. 147, 178; (gymnas.)
 44; prob. kostel 112.
 Hradec Králové 46, 207, 208.
 Hradecký kraj 127.
 Hrádek 42, 131; Červený 216.
 Hradiště (klášt.) 175.
 Hradiště Mnichovo 213; Uherské
 116.
 hradiště v Dolánkách 108; v Muž-
 ském 108; stradonické 206, 207.
 hradistní kultura 109, 110.
 Hrady Nové 121.
 Hranice 111.
 Hraše Jan K. Ph. C. 123.
 Hraše K. J. 45.
 Hrdina říd. uč. 38, 108, 109, 131.
 Hrdlička Aleš Dr. 172.
 Hrdy J. 216.
 z Hrobčic Hrobčický Jarosl. 106, 165.
 Hrobčická z Petrovic 165.
 hrobová keramika 201.
 Hrubá Skála 213.
 Hukvaldy 111.
 Hulinský 40.
 Humpolecký z Bukovce 99; Andreas
 102; Anna 102; Simon 102.
 Hůrka 113.
 Hus Jan mistr 73, 82, 166; husitism
 95.
 husitské války 73.
 Huť Nová 208.
 Hýbl 142.
 Hymans H. 22.
 hvězdárna němc. university 112.
- Chaloupecký Václ. 51, 133, 181.
 Chateauroux, kard. 183.
 Cheb 46, 178, 200, 201.
 Chelčický Betr 41.
 Chlumčany 21.
 Chlumec n. C. 109.
 Choděra (restaur.) 119.
 Chomutov (chrám) 174.
 Chotek hr. Václ. 40, 165.
 Chotek prof. 40.
 Chotěšovský klášt r 72, 79.
 Chrast 209.
 Chronicón A. R. 148.
 Chrudim Stará 115; (hřbitov) 1, 39.
 Chrudimsko a Nasavrcko 43, 113,
 127, 213—215.
 Chudonice 113.
 z Chýnova Fr. Malovec 36.
 Chýnov 74, 83.
 Chyš 166.
 Chýška M. 111.
 Chytil K. Dr. 41, 43, 113, 122, 129,
 178, 181, 188.

- Ignác z Loyoly 167.
 Innocenc IV. 141, 149.
 inquisice 140, 146, 151, 158, 169.
 Insubrové 205.
 Invalidovna 112.
 z Isernie Jindř. 58.
 Italie 42, 161, 127, 183; Sev. 141,
 205.
 Isle de France 184, 185.
 Ivan blahosl. 33; (socha) 209.
 Ivančice 177.
- Jablonné 73.
 Jacobi 66, 136.
 Jadruš 210.
 Jahresberichte 129.
 Jakobides 98.
 sv. Jakuba klášt. 161.
 u sv. Jakuba 141.
 Jakubec J. Dr. 175.
 Jakubička Jos. M. 116.
 Jakubše Václ. 123.
 z Jamolice Šiškovna: Anna Kateř.
 107; Ant. Jan 107; Frant. Ant.
 107; Šiška Heřman Adam 107;
 Marie Max. 107; Jan Jiří Petr 107;
 Karel Heřman 107; Václav 107;
 Kateř. 106.
 Jan XXII. pap. 54, 63, 65—67, 156,
 159, 160, 184.
 Jan Lucemburský, král 59, 61, 63, 67,
 135—137, 145, 147, 151, 155, 157,
 158, 182, 184.
 Jan z Rakovníka, illumin. 173.
 Jan, probošt Vyšehr. 58.
 sv. Jana sousoší 175; socha 46, 209;
 kostel u Uh. Brodě 175.
 Janovice Uhlířs. (kostel) 112.
 Jansa V. 129.
 Jarník Urb. Dr. 176.
 Jaroměř 46.
 Jaroněk malíř 112.
 Jedlička-Brodský Břet. 211.
 Jednota Krasoumná 112, 121; vý-
 tvarných umělců 178.
 Jelení příkop 211.
 Jelínek Ant. 116, 126.
 Jenšovice (kostel) 111.
 z Jenštejna Jan 82.
 Jeronym Napoleon 127.
 sv. Jeronyma socha 112.
 Jeřábek Lub. Dr. 75, 210, 211, 212.
 Jesenická kronika 121.
 Jestřábí 174, 178.
 Ješkrabec potok 197.
 Jevíčko (kostel) 175; (věž hradeb.) 40.
 Jezuité 199.
 z Ježova Jenšíkové: Jan Jáchym
 104; Katerina 104; Ondřej 105;
 Pavel 104; Václav 104, 106.
- Jičín 116, 126, 199, 203; Nový 111.
 Jilemnice 15, 16, 19, 21.
 sv. Jiljí kostel 186, 196.
 Jindřich z Lubna 161; Korutanský
 41, 134, 135.
 Jindřich arcib. Mohučský 63.
 Jindřich prob. Litoměřický 157.
 sv. Jindřicha chrám 209.
 Jindřišská ul. 209.
 Jíra Jos. 108, 126, 127, 130, 171.
 Jirásek J. F. 216.
 Jireček Herm. 73, 159, 213; V. 98.
 Jirkový Mat. 101.
 Jiří, král 95, 165.
 Jiří IV. 127.
 sv. Jiří socha 121; chrám 32, 34,
 111, 132, 212.
 Jiřík F. X. Dr. 43.
 Jiřík lepař 163.
 Jiskra 174.
 Jistebnice 35, 36.
 z Jiter Špulíř Jiří 107.
 Jizerka 108—110.
 Jizerka 16.
 v Jizeri zámek 216.
 John Al. 178.
 Josef I. císař 24, 127.
 Josef II. cís. I., 36, 126, 127, 177.
 Josefská ul. 173.
 Juditin most 189.
 Jurkovič D. archit., 43, 209.
 Jutta 55.
- Kadaň 209.
 Kadeřavka 108.
 Kadič O. 110.
 Kalousek Jos. Dr. 114, 115, 129, 177.
 Kameničky 44.
 Kamenná Lhota 36, 37.
 Kamenicko n. L. 113.
 Kamp 111.
 Kampa 77.
 Kamper Jar. 44.
 Kanálka 115.
 kancelář pap. 156.
 Kapetovci 190.
 Kappel 216.
 Kapras Jan Dr. 178, 213.
 Kapucíni 115.
 Karel, syn franc. kr. 156; arcikn.
 Rak. 26; Karel I. 127. Karel II.,
 arcikn. Rak. 26; Karel IV. 31, 51,
 52, 63, 73, 137; Karel VI. 127,
 177; Karel VII. 200.
 Karlín (obč. zál.) 112, 122.
 Karlov 196.
 Karlovice (kostelík) 175.
 Karlův most 45, 128, 166, 174, 211.
 Karlsbad 178.
 Karlsruhe 41.

- Kasejovice 40.
 katakomby 174.
 katalog. jub. výst. v Praze 213.
 Kateřina II. 127.
 sv. Kateřiny kostel 122; v Polné 41,
 111.
 Katharové 147, 148.
 Katvalda 206.
 Kavka 213—215.
 Kazimour Jos. 116.
 Kbely (cihelna) 39, 130.
 Kentaur 88.
 keramika žárových hrobů lužic 202.
 Kerber 23.
 Kheil K. Petr 113.
 Kiffi A. 216.
 Kinský palác 208.
 Kirchhofer 170.
 Kirsch F. W. 216.
 z Kladna Pavel, kanov. Prazs. 55.
 Kladrubský okres 129; soupis 115.
 Kladruby 39; klášt. 64, 76.
 Kladsko 143.
 Klamovka 8, 112.
 Klar A. P. 14.
 sv. Kláry kaple 95.
 Klášter 208.
 Klatovy 175, 209.
 Klaus Al. 43, 128.
 Clementinum 174, 209, 211; (věž)
 112.
 kleych 165.
 „u Klíčů“ 39.
 Kliment IV. 157.
 Kliment V. 139, 140, 145, 183, 184.
 Kliment VI. 61, 63.
 sv. Klimenta kaple 30, 34; kostel 31.
 Klimeš Ot. 213—215.
 Klobouky 123.
 Klosterneuburg 47.
 Klub „Za Starou Prahu“ 113, 114,
 120, 122, 132, 172, 210.
 Klub Morav. archaeol. 172.
 Klusáček K. L. 175.
 Knejfl (cihelna) 207.
 Kries 203.
 knihovna: hrab. z Nostitz Rieneck
 178; Musea kr. Čes. 112; řádu sv.
 Augustina 160; c. k. universitní
 211; v Basileji 176.
 knihy městské 101—103; pozemko-
 vé 99, 177.
 Knöpfler 70.
 knovízská keramika 202; kultura
 109, 204.
 Kobylisy 207, 208.
 Kočí B. 111, 177.
 Koehl 104.
 Kohlbrügge J. H. Dr. 172.
 Köhler Wilh. 46.
- Kojetín 74, 171, 183.
 Kolář 178.
 Kolářský potok 198.
 Kolda Dominikán 155.
 Kolda Malínský 175.
 z Koldic Kolda 61.
 Kolín 209.
 Kolínsko a Kouřimsko 127.
 Kollmann 172.
 z Kolowrat Libštejnský Jaroslav
 165, 166; Václav Heralt 96.
 kommisie na vydáv. hist. pam. mo-
 ravsk. 178.
 komora česká 12.
 Konecchlumský Vil. St. 128.
 Koniaš 174.
 Konice Něm. (kostel) 39.
 kontribuč. úřady v král. Česk. 126.
 Kopera K. 117.
 z Kopidlna Stráníkové: Ant. Frant.
 107; Karel Jos. Ant. 207; Eman.
 Ant. Jos. Ignác Jan Nep. 37;
 Jan Jáchym 37; Jan Petr 37; Joh.
 Anna Barb. 37; Jos. Barb. Anna
 Nep. 37; Leop. 107; Marie Anna
 Barb. Jos. Eufrosina 37; Kateř.
 Benigna 107; Filip 107; Marie
 Anežka 107.
 Körber 213; illustrov. průvodce 45,
 178.
 z Korkyně Zňovský Jan Jiří 107.
 Kosmas 30—32, 183, 213.
 sv. Kosmy a Damiana kostel 31, 32.
 Kosoř 38, 130, 131.
 Kostelec 36, 111; Černý 23, 113.
 Kostelní Loučky 174.
 kostnický koncil 121.
 kostrové hroby v Proseku 110.
 košířský hřbitov 1, 4, 8, 10, 12, 14,
 112.
 Košťál Fr. 123.
 Kotík A. 43.
 u Kotlářů 169.
 Kotnov 174.
 Kotrba V. 178; Ad. 123.
 Kotz hr. Jan Jos. Karel 126.
 Koudelka F. Č. 123; J. uč. 113, 212,
 213.
 Kouřim 55, 174, 175; (archidiakonát)
 62, 72, 96, 113.
 Kout (kaple) 174.
 z Kovalovic Štablovský Václ. 198.
 Kožákov 44.
 Koželuhy 39.
 Kožešník Jan 123.
 Krabice Beneš 186, 194, 195.
 Krajina 204.
 Krakov 117; (dioecese) 155.
 Krakovec 166.
 Králík J. 34, 35.

- Kralodvorsko 178.
 Královéhradecko 109.
 královs. dvůr 168.
 kál. čes. Společ. nauk. 14, 82, 175,
 213.
 král. hrad. Pražský 129.
 král. zahrada 121.
 království České 43, 45, 84, 100, 115,
 178, 213—215.
 Krásá našeho domova 112, 127.
 Kratochvíl A. 43, 44, 177.
 Krausův mlýn 164.
 Krč 111.
 Krecar A. Dr. 45, 177, 213.
 Krejčí Jiří 106.
 Křenek Jan 100.
 Krepina 110.
 Kretz Fr. 44.
 Kristian 127; legenda 31, 32.
 Křišťof mlynář 163.
 Křivoklát 138, 166.
 Křivsoudov 74, 75; (purkr.) 80, 83.
 Kříž M. 203.
 Křížlice 18, 19.
 Křížovníci sv. Františka 67, 152.
 Krkonoše 45, 115.
 Krofta 58, 63, 65—68.
 Kroměříž 213—215.
 Kropáček Jan Dr. 122, 178, 209.
 Krosina 33.
 Křtěnovice 104—106.
 z Krucemburka Rozhovský Ignác
 37.
 Krumlov 112, 176; Čes. 128.
 Krupé 216; (kostel) 112.
 Krušné Hory 103.
 Krušina Hynek 75, 102.
 Krušovice 166.
 Krušský potok 198.
 Krýl 166.
 Kryštoforová Anna 101; Jan 101;
 Simeon 101, 102.
 Kubeš Ad. 77.
 Kubín A. 43.
 Kubišta A. 178; 213—215.
 Kuffner 43.
 z Kuřštějna Jan Ferd., hrabě říms.
 126.
 Kühlman G. 216.
 Kühn K. 211.
 Kuchynka R. 21, 167; villa 39.
 Kuks 112, 122, 178; klášt. 24;
 hospit. 213.
 Kundratice (kostel) 115.
 Kuneš z Třebovle 82.
 Kunigunda abatyše sv. Jiří 146.
 Kunstschatz 117.
 Kunstwarte (hřbitov) 1.
 kurie 138, 140, 147, 156, 159, 161,
 162.
- kurýr 208.
 Kutnohorsk. spol. mus. „Vocal“ 175.
 Kvěch Jos. 115; mlýn Kvěchovs.
 115.
 Květná 39.
 Kyj 74.
 Kyjev 129.
 Kyšperk (distrikt) 83; hrad 61,
 74, 76.
- Labande 181, 184.
 Labe 30, 103, 170, 188.
 Labounští 213.
 z Labů Kotek Fr. 105.
 Lacina Jos. prof. 175.
 Ladislav Pohrobek 128, 173.
 Lamač J. 213.
 Landát Fr. geom. 168.
 Landškroun 40.
 Languedoc 190.
 Lanna sv. p. 40; Vojt. 41, 114.
 Lány 166.
 Lanžov (kostelík) 68, 173.
 Lapithové 88.
 latěneská kultura 205.
 Laudon 104.
 de Lauro Kršňák Jos. 36.
 Lauterbach J. podplukov. 13.
 Lavis 182, 183.
 Lázenský sál 211.
 Laziště 80.
 z Lažan Bechyňové: Anna Fr. 104;
 Anna Fr. Antonie 35; Bětuška 35;
 Fr. Ant. Václ., Petr Tad. Euseb.
 35; Fr. Jos. Heřman 35; Ignác
 Ondř., Jáchym Ant. 35; Františka
 35; Jan Václ. Euseb. 35; Jan 35;
 Jan Adam 35; Alois Euseb. 35;
 Jan Jindř. Mich. Jos. Euseb. 35;
 Jos Křišťof 35; Norb. Jan Ondř.
 35; Pavel Jos. Euseb. 35; Pere-
 grin Fr. Ferd. Euseb. Marek 35;
 Marie Barb. Jos. Kristina 35;
 Marie Ros. Eusebia 35; Marie
 Leop. Euseb. Řehoř. Jos. 35.
 Lebrecht Karel 106.
 Ledeč n. Sáz. 97.
 Ledečský Andreas 99, 101, 102;
 Ant. 100; Jaroš 101; Magdalena
 99, 100; Simon 102; Tobiáš 100.
 Lednické panství 98.
 Ledr Jos. 213—215.
 Legova kron. 121.
 Lehner 34, 181.
 Lehnice 127.
 Leimbigner K. 216.
 z Lemberka páni 213.
 Leonhard Jiří 216.
 Leopold I. 127.

- Leopold arcikn. Rak., 26; arcikn.
 Rak., biskup 26.
 Leopold sv. 24.
 letohrádek královny Anny 121.
 Leuthner Albr., arch. 216.
 Levín 209.
 Libčany 209.
 Libice 31.
 Liboc 216.
 Libočany (kostel) 111, 174.
 Libořice 76, 81.
 libšické jámy 202.
 z Libštejna Stařínský Kar. Albr. 107.
 Libuňka řeka 108, 109.
 Lično 112.
 sv. Lidmily kostel 85, 196.
 Liebwerda 216.
 Liechtenštejn kníže Kar. 96.
 z Lichtenburka Jindř. 156.
 Lindauer J. 199.
 Linné 171.
 Lípa (dekanát.) 72, z L. Trčka viz
 Trčka!
 z Lipé Jindř. 61, 135, 137, 138, 156.
 Lipnice 95, 98.
 Lipník R. 116.
 Lipský Daniel 100; Jan 100; Václ.
 100.
 Lisovčíci 43.
 Listy Kolinské 211.
 Litavka 205.
 Litice 29.
 Litoměřice 144, 149, 153, 159; kostel
 66, 72.
 Litomyšl 112, 113—115, 126, 213.
 Litovická tvrz 54, 185.
 Litovle 38.
 Lnáře 40.
 Lobkovicz kníže 40; kn. Jiří 122.
 Loket 138, 209.
 Lombardie 147, 161, 184.
 Lombardus Lambert 22.
 sv. Longina kaple 209.
 Losič J. 203.
 Loskot Th. Dr. 15.
 Löss 110.
 Loučim 208.
 Loukovec 213.
 Louny 110, 111, 116, 165, 174.
 z Louštova Vrcholická Eva 107;
 Václ. 107.
 na Louži u P. Marie klášt. 160; ko-
 stelík 111.
 Lübeck 41, 210.
 de Luberduno Widericus 191.
 Lubná 203.
 Lucemburkové 51, 181, 182; Jan
 král 146, 156; Jindřich 183;
 Marel IV. 181—183.
 Lucembursko 140.
 Ludvig K. Dr. 216.
 Ludvík I. 127.
 Ludvík Bavor 63, 67, 156.
 Lukšový Adam, jirch. 97.
 Lumír 181.
 Lurago 213.
 Lustig K. 213.
 Luttich 22.
 Lužany 209.
 Lůže 209.
 Lužická kultura 108—110, 201, 202
 204.
 Lužnice 75, 209.
 Lykurg 29.
 Lyon 141; (koncil) 57, 67, 143.
 Lyssentin Eleonora 13.
 Mabes P. 216.
 Mack F. 212.
 Mader F. 216.
 Mádl 52, 181; 188; 213.
 sv. Magdaleny kostel 40, 112.
 Magdalenitek klášter 145.
 Magdeburk 74.
 magistrát 100, 101, 103.
 Macháček Fr. Dr. 177.
 Machulka Václ. 125.
 Majer Hans z Rezna 165.
 Malá Strana 39, 112, 174, 211.
 Malej Polomej potok 198; Velký 198.
 Malej Světlej vrch 198.
 Malín 121.
 Malínský 8.
 Malovice 104.
 z Malovic Malovcové: Heřman 105;
 Jan Kryštof 105; Jan Nep. Ant.
 105; Marie Fr. Eva 107.
 Maltézs. konvent ryt. 40.
 Maltézske náměstí 39.
 z Malzánů 24, 26; Bernardina Klara
 24, 28.
 z Mandagout Vil. 190, 191.
 Manheim 41.
 Mareš 178; Fr. arch. 175; Jos. 213.
 Margaretá 55.
 Marchetti Fr. 28.
 Mariánské náměstí 208.
 Mariánský sloup 174.
 Marie Panny chrám před Týnem
 173, 209.
 Marie P. kostelík na Louži 111, 208.
 Marie Teresie 28, 116, 127.
 sv. Marka kaple 209.
 Markalous B. 210.
 Markomani 205, 206.
 Marna řeka 204—206.
 marnská kultura 205.
 Marobudum 206; Marobud 206, 207,
 Marseille 187, 194.
 Martin V. Dr. z Haagu 45; prof. 173.

- sv. Martina kostel 169, 209; hřbitov 112.
 Martínek Ant. prof. 125.
 sv. Marty kaple 194.
 Maška 204; (zahrada M-ova) 108, 109.
 Matěj kanov. Pražs. 63.
 Matějka 181, 188, 189; Boh. Dr. 114.
 Matiegka Dr. 37, 108, 110, 111, 121, 130, 131, 171—173, 175, 204, 208, 211.
 Matice Moravs. 43, 77, 127, 129, 178.
 Matouš Jos. 209; konvář 166.
 Matyáš I. 24.
 Maximilian 177; arcikn. Rak. 26.
 Maximilian I. 26.
 Maximilian II. 26.
 Meinhold 216.
 Melantrichova bible 113.
 Mělník 39, 54, 111, 121.
 medikanti 141, 143, 160, 163.
 Menšík F. Dr. 45.
 Merhout C. 211.
 merovejská kultura 110.
 mesolith 208.
 Město Nové 116.
 městská kniha Čes. Kamenice 213 až 215.
 městské knihy pozemkové 210.
 městská rada praž. 39.
 sv. Method 33, 168.
 Meyer H. Dr. 40, 47.
 Meziříčí Val. (hřbit. koslel) 112, 175.
 z Meziříčí Jan 156.
 u sv. Michala hřbitov 1; sv. Mich. socha 34.
 Michálek Jindř. JUC. 121.
 Michalovice 174.
 Michnův letohr. (Amerika) 122.
 Mikeš 206.
 Mikovec Ferd. Břet. 14.
 Mikuláš opat 193.
 sv. Mikuláše kostel 97, 213; (na Malé Straně) 161.
 Milán 205.
 Milan Obrenovič 127.
 Miletín 40, 168.
 Milevský klášt. 72.
 Milík Daniel bisk. 63.
 Minorité 140—145, 149—152, 160 až 162.
 minorits. kostel v Brně 112.
 u Mirovic hřbitov židovs. 2.
 missál Dražický 193.
 Mišeň 74, 127; markrabství 156.
 Miškovský Jos. 213—215.
 Mitteil. der anthropol. Gesellsch. in Wien 103.
 Mitteilungen d. Institut. f. öst. Gesch. 58, 128, 129.
 Mitt. Gesch. d. Deut. in Böh. 194.
 Mitteil. d. Musealver. f. Krain 128.
 Mizera F. 178.
 Mladeč 204.
 Mnichov 40.
 Mnichovo Hradiště 109.
 Mocken 209.
 de Moduecia Otholmus 190.
 Mohelka jeskyňka 108, 109.
 Mohuč 62.
 mohylová kultura 202, 204.
 Moldavia 216.
 Molitor Jan Petr 22, 121.
 Monatsblatt d. Altertumsvereins zu Wien 128.
 Morava 40, 46, 74, 75, 103, 110—113, 116, 159, 171, 172, 204, 210, 211, 213.
 Moravec Rich. tov. 114.
 de Mortillet 172.
 Motěšice Niž. 98.
 Mozart 14.
 Mráček Jak. 116.
 Mrávek Jan 161.
 z Mühlheimu ryt. Hošek 45, 210.
 Müller K. Dr. 147.
 Musea: bruselské 22; histor. v Plzni 40, 113, 116, 177; krajinské: v Boskovicích 40; v Děčíně 113; v Žamberce 113; menšinové 40; městské: (prům.) v Brně 40; v Budějovicích 40; v Hradci Králové 128; v Hradci Jindř. 213; v Chrudimi 40; v Kamenici Čes. 175; v Městě Novém 113; v Mýté Vys. 40; v Pacově 113, 175, 210; v Pardubicích 39; v Poděbradech 175; v Praze 22; v Stuttgartu 40, 121; v Táboře 128, 175; v Tepličích 202; v Turnově 109; Náprstkovovo v Praze 40, 121; národnopisné českoslovanské 40, 44, 45, 121, 126, 175; okresní: v Bělé 121, v Brodě Čes. 112, Něm. 112; v Liberci 113; v Pelhřimově 113, 210; v Sedlčanech 121; v Soběslaví 45, 113; na Zbraslavě 122; průmyslové v Chrudimi 44, 112, 128; technologic. uměl. prům. ve Vídni 40; umělecko průmyslové v Praze Obch. a Živnost. komory v Praze 128; 40, 91, 113, 121; v Liberci 40; zemské 40, 44, 112, 113, 120, 176, 196.
 Museál. slovens. spol. v Turčansk. sv. Mart. 122, 210.
 Musejní spolek 177; „Palacký“ ve Slaném 211.
 Muška E. Dr. 41. 115.
 Muzeum polskie 117.

- Muther R. Dr. 129.
 Mutice 106.
 Mužské 109.
 Mydlářský dům 39.
 Myslbek J. W. 114.
 Myšenec 111, 112; kostel 39.
 Mýto Vysoké 40, 45, 113, 209, 211.
 Náchod 123, 209; hřbitov 1, 45, 46.
 Náměst (okres) 213—215.
 Nanebevz. P. Marie klášter 189;
 kaple 170.
 Napoleon I. 127.
 Napoleon III. 127.
 Národní divadlo 44.
 národní garda v Hlinecku 177.
 Národní Jednota Pošumavská 178,
 213—215.
 Národopisný sborník 167.
 Národopisný věstník českoslov. 128,
 129.
 Nasavrcko 41, 115, 127.
 Navarovský zámek 199.
 Neanderthal 110.
 z Nejdorfu Bukovský Jeronym 190.
 Nejedlý Zd. 129.
 Nekazanka 111.
 nekrolog roudnic. 192.
 Němcí 61, 63, 143, 153, 182.
 z Němcic Matouš, kanov. v Praze
 35; Jan 63.
 Němec R. arch. 175; J. 210.
 Německo 41, 43, 103, 147, 181, 187,
 210; Střed. 103, 104, 111.
 neolith 212; (keramika) 103, 201;
 (kult.) 108, 109, 170.
 Neplach 33, 161.
 Nepomucký opat 72.
 Neptunova socha 174; Neptun 29.
 Neruda Jan 14.
 Nerudova ul. 174.
 Nessos 84.
 Nesuchyně 166.
 Neues Archiv f. sächs. Gesch. 128,
 129.
 Neuman Ant. 21, 22, 67.
 Neumarkt Joh. 181.
 Neuräther Aug. 167.
 Nevole Milan Ph. Dr. 125.
 Niederle L. Dr. 38, 41, 121, 130, 131,
 172.
 Nimes 191.
 Nizozemsko 127.
 Nižburk 164.
 nordic, kultura 202.
 Norimberk 74, 100, 116, 137, 166.
 Normand K., arch. 122; Ch. 128.
 Norsko 206.
 Nostitz-Rieneck 178.
 Nová Ves 104, 106, 107.
 Nové Město Pražs. 98; na Moravě
 (klášt.) 175; n. Metují 209.
 Novák A. Dr. 3; J. M. Ph. 129.
 Novák B. Dr. 52, 54, 58, 71, 72, 81
 až 83. J. B. 75, 77, 78, 133—135,
 138, 143, 144, 148, 153, 158, 162,
 182, 183; J. V. 114.
 Novotný J. 128, 134, 135; Václ. 43,
 73, 136, 138, 148, 153, 162, 177,
 182, 183.
 Nudvojovice 108, 109.
 Nüesch 170.
 Nymburk 46, 111, 209.
 Občans. záložna v Poděbradech 175.
 Oberlahnstein 39.
 Oberstein 206.
 Obora král. 211.
 Obrman Václ. 165.
 Očihov 76.
 Odra 103.
 Oechelhäuser Dr. 41.
 Ohman F. 32.
 Ohrazenice 108, 109.
 Okean 29.
 Olbram arcib. 82.
 Oldenbourg R. 216.
 Oldřich bisk. Naumburs. 153.
 Olešná 165.
 Olomouc 41, 46, 73, 175, 210; G. 112,
 116, 156.
 Olšany 6.
 Ondřej prior řádu August. 157, 158;
 bisk. 68.
 Opatovický klášter 64, 72.
 Opočno 208, 213.
 oprštorfská kron. 116.
 Orlické hory 213—215.
 Osek 148; zahrada klášt. 216.
 Ost. Java 171.
 Ostrov u Davle 38, 41.
 Otakar II. 47, 57, 58, 151.
 Oteska Jan 100, 101.
 z Ostradova Otradovec Mat. 106.
 z Ottersdorfu Sixt 116.
 Ottův Slovník Nauč. 108.
 z Oudrče Oudrčská Anna 106; Joh.
 Vikt. 105; Karel 106.
 z Paběnic Oldřich bisk. 59, 62, 64,
 144, 159; Voračic. Teres. 105.
 Pacov 209, 210; Pacovsko 113.
 Paděra Bohd. 126.
 Palackého sad 174.
 Palacký Fr. 52, 54, 57, 59, 61—64,
 70—72; 129, 134—138, 143, 145
 až 148, 151.
 Paleč Vel. 76, 80, 81.
 paleolith 212.
 Paliardovs. dům 112.

- Památky archaeol. a místop. 128, 129, 181; východočeské 128.
 Paměti města Slaného 175.
 Pánek Jos. 125.
 Panker Wolfg. Dr. 47.
 Panská ul. 209.
 Pardubice 39, 40, 111, 209, 213—215.
 z Pardubic Arnošt arcib. Praž. 51, 59, 69, 76, 78, 112, 113, 115.
 Pardubičky 111.
 Paříž 47, 129, 136, 182, 184.
 Parlér Petr 196.
 Páta F. 213—215.
 Pátek mlýn 209.
 patent berní Leop. II. 126.
 patent cís. Frant. II. 126.
 pat. toleranční 115.
 pat. vojens. cís. Marie Teresie 126.
 Patera A. 213.
 Pavel z Kladna 191.
 pavillon m. Prahy 174, 176, 213.
 de Pawlitzek Bernard 36; Jos. 36.
 Pazourek G. E. 40.
 z Pecinova Pecinovský Jos. 104, 106.
 Pecka, uč. 38, 130.
 Pegel 200.
 Peche Jos., c. k. gubern. rada 106;
 Hermenegild 106; Kat. Jos. Alžb. 106.
 Pekař Oldř. 166.
 Pelcl F. M. 14.
 Pelhřimov 210; okres 113.
 Pelz Al. 40.
 Penck Albr., prof. 110, 170, 204.
 Penčín 108 109.
 Pendl 46.
 Peřinka V. 44.
 Perner 216.
 Pernštýn (hrad) 44, 178.
 Peroutka Ant. 125.
 Perseus 88.
 Pešina z Čechorodu V. M. 14, 30, 33, 35.
 Petr, kanov. Vyšehr. 153, 159.
 Petr, arcib. Mohučs. 154.
 Petr 40, 135, 148; z Lomnice 144.
 Petr II. 127.
 u sv. Petra 209; kostel 39, 208;
 škola 98.
 Petrák E., řed. 125.
 Petrovice 105.
 Petřšpurk 165.
 Petrů V., řid. 174.
 Petřílka věž 39.
 Peuckert 22.
 Pfleger G. Moravský 14.
 Philon 29.
 Pič Dr. 38, 41, 103, 104, 172, 173, 201, 203—206.
 Pícha Al. 178; J. J. 116.
 z Pichlernu Pichlernová Teres. 105.
 Pinkas Ad. M. 14.
 Piper O. 178.
 Pirna 97, 98.
 Pisecko 147.
 Pisecký Daniel 163; Jiří 42, 128; Jambordes 102; Samuel 100; hrad 174.
 Piša A. 176, 213—215.
 Plaček Jos. 116, 209.
 Planá 46.
 z Plas Ondřej, opat 72, 216.
 pliocen 171.
 plisto-caeum 204.
 Plumlov (zámek) 175.
 Plzeň 39, 46, 74, 129, 176, 204, 208, 209.
 Plzenec 111, 113, 115.
 Plzeňské listy 177.
 Pnětluk Sulislav 145.
 Pocínovice 209.
 Počátecko 113.
 Podbabá 130, 202, 206.
 Poděbrady 175.
 Poděbradská topografie 115.
 Podlaha A. Dr., kanov. 14, 22, 41, 114, 115, 178, 212.
 Podlažice 209.
 Podletice 209.
 Podolí 104, 111.
 pod Ptákem mlýn 100, 101.
 Podskalí 6.
 Podunají 202, 203; Dolní 103.
 Pogaczewski Jul. 117.
 Pohl Jan Dr. 129.
 Pohled 96.
 Pohorecká Ž. 113.
 Pohoří 107.
 Pohořice 81.
 Pochov 111.
 Polabí 82.
 Polánka 40.
 Polesný K., prof. 113.
 Polička 44, 113.
 Pollak Dr. 215.
 Polna 98, 111.
 Polsko 127, 143.
 Poniklé 20.
 Ponocný J. 213—215.
 Popovice 43.
 Poríc 98, 112.
 Poryní 103, 110, 202, 204.
 Posázaví 113.
 Poseidon 23, 88.
 Poselt Jos., řed. 44.
 Postoloprty (klášter benediktinský) 65, 145.
 Potsdam 3.
 Potvorov (kostel) 39.

- Pouchovské panství 98.
 Pováží Hor. 98.
 z Požatic Pota 156.
 Práč 130.
 Pračka Břet., inž. 125.
 Praha 12, 22, 38, 39, 41, 42, 44, 46,
 47, 73, 74, 77, 78, 84, 97, 100—112,
 114, 126, 129, 135, 147, 151, 155,
 156, 159, 160—162, 169, 173, 174,
 175, 210, 212, 213.
 Prachner 8, 9.
 Prachovské skály 203.
 Prague 216.
 Prasse E. A. 216.
 Prášek Dr. 30, 32, 34, 35, 42.
 Pravěk 128, 172.
 predikanti 97.
 Preger 148.
 Přehled čes. archaeologie 201.
 Přehled revuů 128.
 přechodní kultura 108, 109, 201.
 Prejzler Jan 198; Jiřík 198, 199.
 Prejzler Jiří 197.
 Přelouč 41.
 Přemyslovci 134, 182.
 Přepeř 108, 109.
 Presl K. Boř. 4.
 z Přestavlk Anna Chlumčanská 37;
 Johanna 37; Kateř. Veron. 105.
 Přeštice 29, 178.
 Příbor 213.
 Příbram 74, 78, 83.
 Přičský Adam 165.
 Příchovice 198; příchovská cesta
 197; potok 197; z Příchovic Pří-
 chovská Konstancie 104; Eva 107.
 Příkop 169.
 Přímda hrad 76.
 Příšovice 108, 109.
 Přitočná 71.
 Procházka K. 43.
 Prokop, písar N. města Pr. 213.
 Prokop Dr. 38, 108, 111, 121, 130,
 131, 172, 178, 204.
 Prosek 110, 207, 209.
 Prostějov 44, 129, 175, 213.
 Provence 192.
 provise pap. 153.
 Prudice 106.
 Prusík Mart. 21.
 Prusko 127.
 Průvodce po kr. Českém 177; po
 Křivoklátsku 178; po Ždárských
 Horách 116; Rakovnickem 178;
 Šumavou 78.
 Ptáček Jiří 106.
 Pucherna A. 4, 22.
 Purkyně ryt. Cyr., prof. 204, 207.
 Puteani Ferd. Felix 36.
 Putim (hřbitov) 1.
- Quatrefages 171; Q. Hamy 172.
 Rábí 112, 178, 209.
 Řád stavební pro kr. České 111.
 rada král. hl. m. Prahy 122, 128.
 z Radče Radecká Vikt. 105; B.
 Anež. 105; Johanka 107.
 z Radiče Holubové: Anna 104;
 Marie Alžb. 104; Vilém 104.
 radnice Staroměstská (věž) 39; v Pro-
 stějově 39.
 Radoň, prof. 40.
 Radotín 38, 130.
 z Radvanova Jenšík Jan 105; Tomáš
 105.
 rády selské 115; žebrové 139.
 z Ráj (hostinec) 109.
 z Rájova Pachta Václ. 36; Anna
 Marie 36; Jan Nep. Jos. 36.
 Rakocovsko 98.
 Rakouské Slezsko 203; Rakousko
 111, 114, 128.
 Rakousy 74, 127, 138; Dol. 103;
 Hor. 146.
 Rakovník 39, 163, 166, 203; kostel
 hřbitovní 111, 116.
 Randa Fr. 47.
 Rankov Vojt. 51, 82.
 Ranná 40.
 Rašovice 104; z R. Holubová Anna
 105.
 Rathgens H. 47.
 Rauchmüller 46.
 Řečice 74, 75, 78—81, 83; Karda-
 šova 111, 126.
 Regesta Boh. 186; regestr. Kli-
 menta V. 140.
 registra čes. dvors. kancel. 128;
 Vatic. 156; vážná 163.
 Řehník 185; z Dražic 57; Jindř.,
 purkr. Pražský 54, 55.
 Řehoř IX., pap. 141, 142.
 Řehoř, biskup 72; Mistr 64; Mlad.
 55; St. 55.
 Reisser Ant. Mat. 46.
 Rejček 166.
 Rejdice 198; (sklárna) 197.
 Rejzek A. 213.
 Remové gall. 204.
 renaissance 185.
 Renner J. 116, 163, 178.
 Renšperk Ferd. 165, 166.
 Rezkův sborník 114.
 Řezno 74, 204.
 z Říčan Václ. Rud. 107; Marie Jos.
 105; Petr Jiří 107.
 Říčanských zámek 213.
 Rieger 44, 129; B. Dr. 112.
 Riegrovy sady 39.
 Ries Salomon J. 15, 20.

- Richard, lék. 151, 152.
 Richter 200.
 Rím 68, 184.
 římská kultura 109, 110.
 Řip 121.
 Rittner 68.
 Riviére E. 172.
 Ročov (hřbitov) 145.
 Rociany 46, 74, 78, 79, 83, 116,
 208, 209; (kostel) 112.
 Rolandt Gregor 99; Lidmila 99;
 Tobiáš 98, 99.
 Romenec Jan 98; Kristina 98; Pavel
 98; Zuzana 98.
 Römhild 206.
 Ronov 175.
 z Rosaeggú Ranetto 213—215.
 Rosenberg 216.
 Rosenblüh Fr. 169.
 Rosice 40, 128; kostel 175.
 Rosmark 98.
 Rössler H. 216.
 Rothova Eliška 106.
 Roudnice 78, 161, 187.
 roudnický hrad 59, 61, 72, 74—76,
 79, 166; nekrolog 57; rukopis
 klášt. 54, 193; urbář 80, 81, 83,
 114.
 z Rovného Václ. 128.
 Rozkoš 99.
 Rožánek, arch. 113.
 Rožďalovice 38, 130.
 z Rožemberka Petr 138, 156; Vok
 Petr 113; z Rožemberka st. pána
 kníha 73.
 rožmerská knihovna 46.
 Rožnov 175, 210.
 Rudolfinum 84, 176.
 Rudolf, král 134, 135.
 Rudolf I. cis. 24,
 Rudolf II. 127.
 Rudolf IV. Moudrý 127.
 Rumunsko 127.
 Rusko 120; 127; Jižní 110.
 Rutot A. 110.
 Růžička Jarosl. 95, 210; Anna 106;
 J. R. 112.
 Rybička 97.
 Rychnov 74; Rychnovsko 112.
 rychta: Dolnobranská 15, 18; Horno-
 branská 18; Ponikelská 15; Štěpa-
 nická 15; Vichovská 15; Vítko-
 vická 15.
 Rýn 39.
 ryt. řady 152.
 Ryvolá Jan 101.
 Rzeħak 204.
 Sadská (kostel) 66.
 Sakař J. 210.
 Sála 103.
 sv. Salvatoria kostel 174; evang. 111.
 „u Salzmanů“ 208, 209.
 de Samson Petr 191.
 Sander Fr., prof. 120.
 Santini 47, 113.
 Saracinka 115.
 Sarkandra blah. kaple 112, 210.
 Sasko 103, 127.
 Sázava 75; Dol. 178.
 Sborník čes. společ. zeměvědné 128,
 129; hist. kroužku 188; museálnej
 slovenskej Společ. 128; pramenů
 hrab. Baworowského 128.
 Sedláček 52. 54. 57. 79, 115; A. 129,
 178.
 Sedlec 105, 148; (klášter) 75, 159,
 183; (kostel) 39.
 Sedlečko 105.
 Seilenos 23, 29.
 Semily 112, 178, 197, 198.
 ze Semfelsu Sempferská Anna Marie
 Alžb. 107.
 ze Sence 165.
 Senpeková Krist. Alžb. 104.
 Sepekov 75.
 Severa V. 213.
 Severní dráha 174.
 seznam listin mus. archaeol. 213;
 paláců českých 156.
 Schafhausen 170.
 Schaller 22, 168; topografie 22, 115.
 Schaumann 121.
 Schiller 28.
 Schindler Joh. 216.
 Schliz z Heilbronn, dv. r. 38.
 Schlosser 46; M. 171.
 Schmerber 47.
 Schmidt Georg 46; R. 208; Val. Dr.
 125, 178.
 Schmoranz Jos., prof. 44.
 Schnürer K. 13.
 Schönfeld 126.
 Schor F., malíř 113.
 Schottky 22.
 Schroll A. 43.
 Schulz A., s. r. 40; J. 114; J. Fr. 116,
 117; Leop., říd. 125.
 Schuster Dr. 199.
 Schwaiger H. 114.
 Schwarzenberg kn. 40, 111, 209;
 Adolf Jos. 122; princ Jan 122.
 sídelní keramika 201, 202.
 Siegl K. Dr. 216.
 Sigmund, arcikn. rak., kn. tyr. 26.
 Simroth 110.
 Siskowicz, zbrojm. 115.
 Skála 96.
 Skalice Čes. 111; hrad 475.
 Sklenařice 197.

- Sklenářová Anna 122; Fr. 122.
 Skopec J. 45, 115.
 Skotsko 116.
 Skramníky 115.
 Skrbenský sv. p. z Hřiště Lev,
 kard., J. E. 14.
 Skřívaň 165.
 Skřivany 113.
 Slanský Obzor 128, 129, 213—215.
 Slapsko 105.
 ze Slavětina Mazaný Fr. Jos. 105;
 Jiří 105; Marie Alžb. 105.
 slavětínské jámy 202.
 Slavia banka 123.
 Slavík V. O. 177.
 Slavkov 165.
 Slavonice 113.
 slezská kultura 108 110, 201.
 Slezsko 40, 46, 66, 127, 129.
 Slovácko Uherské 98.
 Slovník bohovědný 178.
 „u Slunce“ 112.
 Smetana 40.
 Smetanova ul. 127.
 Smicháus A. 216.
 Smíchov 123, 125, 129, 209.
 Smiřice 46.
 ze Smiřic Smiřický Jarosl. 197.
 Smolnice 76.
 Smrčiny 110.
 Smrkova Anna Bechyňová 35; Jos.
 37; Václ. Adam 35.
 Smutná řeka 75.
 sněm kr. Čes. 122; zemský 210.
 Soběslavský Šimon 165.
 ze Sobětic Sobětická Barb. 37;
 Anna Kateř. 105.
 Sobieský Jan, král 24.
 Sobotka 213; (kostel) 111; Sobo-
 tecko 109.
 Sokol Jan 125.
 Sommer 22, 168.
 Sosna u Jesenic 166.
 Soukeník El. 98.
 Soukup J., prof. 113, 129.
 Soupis pam: okr. mladoboleslavsk.
 213; v polit. okr. Slánsk. 169; pa-
 mátek v kr. Čes. 44, 84, 119;
 prírod. 211; říšs. 116; v Rak. 176;
 roudníc. 194; umělec. 113—115;
 Soupis register soud. nejv. pur-
 krabí Pražs. 128.
 Soyerovna 104.
 Spálené Dvory 99.
 Spina Fr. 178.
 Spoj. Státy sev. Ameriky 127.
 Společ. přítel starož. čes. v Praze
 170.
 Srb VI. 210.
 Srbiště 176.
 Srbsko 127.
 Stabolovský Václ. z Kovalovic 198.
 Stäfl O., malíř 115.
 Stanislav Aug. 127.
 Starč 111.
 Staroměstské náměstí 96, 114, 177;
 (rynk) 122.
 Stassfurt 38.
 Stát. dráhy 176; pošta 176.
 Stebno 166.
 Steinfels Jak. 216.
 Steinherz St. 117.
 Stercellis Albricus 191.
 ze Sternberka hr. 26; Václ. Vojt. 84.
 Sternberská kaple 39.
 ze Sterneku Joh. Nep. Rosina
 Jindrová 105.
 Stivín E. 43.
 Stocký A. 211—213.
 Strádal Václ. 101.
 stradonicko-dobřichovská keramika
 205.
 Strahovského kláštera kostel 174,
 176; urbář 81.
 Strachota 32.
 Strassburg 117.
 Stráž (kostel) 174.
 Stražiště (hrábitov) 2.
 Streinz Fr. Dr. 116.
 Střekov 209.
 „u Střelnice“ 208.
 Střezmíř 37; chrám 112.
 Stříbro (hrábitov) 2.
 Střílky na Moravě (hrábitov) 2.
 ze Stříteže Deym Leopold 35, 104;
 Anna Marie 36; Eusebia 36; Marie
 Jos. Frant. 104; Marie Jos. Frant.
 Karol. Flor. Marian Leop. 36;
 Marie Karol. Teresie 104.
 Strobach Ant. Dr. 14.
 Stromovka 38.
 Stružský mlýn 209.
 Studentská kolleg 112.
 Studnice 44.
 Stupecký 129; Dr. 112.
 Stuttgart 40.
 ze Sudoměře Řepický Jan 106.
 sundské ostrovy 171.
 Svatá Hora 209.
 Svatá Koruna (klášter) 122.
 Svatá Země 152.
 Svatobor 14.
 Svatojanské dědictví 115.
 Svatojanské průduy 209.
 Svatoš Matyáš 106.
 Svaz čes. spol. okršl. 120, 132, 172.
 Svaz osvětový 120.
 Svaz pro povznesení návštěvy ci-
 zinců v kr. Čes. 177.
 Světlá 213.

- Svijany 108.
 Svinář 166.
 Sviny Trhové 121.
 Sviták 166.
 Svoboda V. 211.
 Svojanov St. (hřbitov) 2.
 Svrabov 104, 105.
 Svatka 177.
 Sýkora Jos., řed. 121.
 Sylva-Taroucca, palác 174, 209.
 Sylvestr pap. 24.
 sv. Sylvestra oltář 186, 194.
 Szinvatal 110.
- Šafránek V. 178.
 Šar Jan, kotlář 165, 166.
 Šašek F. 116.
 Šebesta E. Dr. 116.
 Šeck R., odbor. uč. 121.
 Šedivý E. 129.
 Šedivý Al., uč. 125.
 ze Šerlinku Čistecký Diviš 213—215.
 Šíma, prof. 45.
 Šimák J. V. 14, 38, 42, 44, 108, 110,
 115, 128, 131, 162, 213.
 Šimek Jos. Phst. 172; Fr. MUDr.
 125.
 Šírer Jan 199.
 Šiškovský dvůr 107.
 Šittler E. 129; A. P. 30, 34.
 Šlapanice 76.
 Šlesvick-Holštýn 127.
 Šlovský Krist. 165, 166.
 Šmardoch Jan 165.
 Šmíd Jos. 176.
 Šmolková M. A., učit. 43.
 Šnajdr L. 103, 121, 170, 171, 203,
 207.
 šnůrová keramika 201.
 Šofrhonz Ondř. 96; Tom. 96.
 Šolc K. 42.
 Špilberk 213—215.
 Špindler Ervíн 123.
 Šporák F. A. hr. 213; Eleonora 104,
 112; Václav 104, 122.
 Štáblovský Václ. 199.
 Štědrý Fr. 52, 188.
 Štech V. V. 41, 122, 211; V. PhC.
 Štepánek Jos. 114.
 Štěpanicko 16, 19.
 Štěpánov 74, 75, 78, 83.
 Štěpanovice 108, 109.
 ze Šterneku Žofie Lidm. 107.
 Štigler Jacynth, lektor 96.
 Štíp 40.
 Štítný 82, 163.
 Stockholm 46.
 Štolc Hyn. 123.
 Štorch E. 207, 208; úč. 110, 173.
 Števřín 38, 108, 109, 131.
- Šubert F. A. 44.
 Šujan Fr. Dr. 128.
 Šumava 110.
 Šumavský Franta 128.
 ze Šumberka Jindř. 138, 147, 152,
 153, 160, 162.
 Šumburk 148, 149, 154, 155—158.
 Šumperk Moravský 175.
 Šusta J. Dr. 51, 134, 181, 184.
 Švejda Jos. 213—215.
 Švenda Adam 101.
 Švýcarsko 41, 127, 204, 205.
- Tábor 209, 211; (okres) 178; Tábor-
 sko 112, 129.
 Táborský Fr. I, 114.
 Tadra 58, 61, 147, 177, 181, 183.
 Tachlovice 115.
 Tachov 46, 76, 210.
 Tatenice 40.
 Tečovice 28.
 Techniková skála 108.
 Těchobuz 36.
 Teige E. 47, 114, 116, 177.
 Teichl A. 117.
 Těmice 106.
 Templářský řád 69, 70, 139, 140.
 temporalia 159.
 Tenora Jan 44.
 těnská kultura 204; (hroby) 205.
 Teplá 46; Tepelsko 115; opat 72.
 Teplice 216.
 z Terešova Kořenská Eleon. 106.
 Termesífský Albr. 102.
 Terezín 111.
 Terra Sancta 67.
 Thiele 114.
 Thieme Ulr. Dr. 47.
 Thir K., prof. 177.
 Thunové 40; hr. Frant. 52; Jos.
 Mat. z Hohenstejna 9; Leop. 8,
 14; rukopis 187.
 Tiberius 206.
 Tibet 171.
 Tietze E. 46.
 Tichý Fr. MUDr. 199.
 Tirschenreuth 216.
 Tischer F. 14, 115, 213.
 Tischler 205.
 Tobolka Zd. Dr. 212.
 Točník 166.
 Toischer W. Dr. 116.
 Tomáš, děkan 139.
 Tomášek V. 14.
 Tomek W. W. 52, 54, 57—59, 69,
 71, 72, 74, 76, 77, 81, 83, 135, 137,
 141, 146—148, 162, 183, 194.
 Tomáš Jiřík 199.
 Töpfer Roz. 175.
 Topič 41, 216.

- Toskána 169.
 Toulous 191.
 Trans Gofr. 192.
 Trčkové z Lípy 95—97.
 Trčkův hrad 174.
 Třebenice 72.
 Třebický klášter 76, 77, 83.
 Třebíč 111.
 Třeboň 121, 175, 176.
 Třebová Mor. 113.
 z Treguru 107.
 Trenčanský Matěj 137.
 Trenčín 98—101.
 Trevír 102.
 Trh dobytí v Táboře 177.
 Tritón 23.
 Trmice 126.
 Trivil 171.
 Trocnov 121.
 Troja (zámek u Prahy) 22, 41, 84, 121.
 Trojan, kanov. Pražský 54, 55.
 sv. Trojice v Podskalí, kostel 39; v Bystrici 45.
 u sv. Trojice 100.
 Truhlář H. 213.
 Tschochner Alb. 116.
 Tučkova tov. 39, 122.
 Tumpach J. Dr. 178.
 Tureček V. 126.
 Turecko 127.
 Turek Mat. 98; Jiří 98; Lukáš 98; Pavel 98.
 Turnov 38, 108, 110, 111, 130, 131, 198, 199; 213.
 Tutte K. 178.
 Týn Horšuv 74.
 Týn Vltavský 74, 79, 83.
 Týnice Panenská (klášter) 166.
 Týnský kostel 169.
- Uhry 100, 101, 182.
 Újezd Dol. 39; kostel 112.
 z Újezdu Havel, kanov. Pražs. 55.
 Umělecká Beseda 45, 174, 178.
 únětická kultura 108, 204; keramika 202.
 Ungerman tov. 103.
 Unhošť 54, 71.
 universita pařížská 194; pražská 176.
 Úpice 114; Úpicco 178.
 urbura královská 194.
 Určice (kostel) 175.
 ústav chudých 126.
 Ústí (dekanat) 72; n. L. 95, 136.
 Ústřední jednoty uč. 212; spol. čes. žen 210.
 utraquisté 95.
 Úvoz 216.
 z Užic Hroznata 75.
- Vacek Fr. 116; Jan 102; Martin 102; Samuel 102.
 Václav 31, 32; kralovic 137.
 Václav II. 58, 75, 77, 81, 133, 134, 153, 182, 183, 195.
 Václav III. 134.
 Václav IV. 39.
 svatováclavská legenda 31, 32, 33.
 sv. Václava kaple 194; kostel 39, 46, 174; kostelík 39.
 Václav 205.
 z Valdeka Vilém Zajíc 61, 134, 137, 138, 156; Řehoř 58.
 Valdenští 146—148.
 Valdice 116.
 z Valdštejna Albr. 213; Em. 213.
 c. k. válečný archiv 201.
 z Valois Blanka 182.
 Vaněk Fr., prof. 176.
 z Vartemberka Beneš 156.
 Váša F. 43.
 Vavák F. J. 45, 115.
 Vávra Jos., prof. 116.
 Vavřinec mnich 32.
 sv. Vavřince oltář 194.
 „Včela Čáslavská“ 120, 132, 172.
 „u Vejvodů“ 39, 111, 174, 178, 208.
 Velc Fr. 169.
 z Velemyšlovi Kunhuta 107.
 Velkomezříčský okres 44.
 Velké náměstí v Písku 174.
 Verein f. Gesch. d. Deutsch. in Böh. 117, 178.
 Verneau Grimaldiens 172; R. 207.
 Vernierka 104.
 Versaillský zámek 42.
 z Vesce Vesecký Adam V. 37; Jan 37; Kateř. 37.
 Veselí 111, 209.
 Veselík J. R. 213—215.
 Veselý Vítězsl. 125.
 Vesmír 207.
 Veselik J. R. 213—215.
 Vestfalsko 127.
 Věstník kr. čes. Společ. nauk 82.
 Větlá 81.
 z Věžník Věžníkova Lidm. Viktorie 107.
 Videň 43, 46, 47, 102, 110, 116, 176.
 Viennský koncil 64, 67, 69, 70, 77, 137, 139—141, 143—146, 151 až 153, 156, 161, 186, 196.
 Vichová (ves) 16.
 Viktor Emanuel II. 127.
 Viktorie 24.
 Vilém 127; mistr, arch. pařížs. 160, 188, 196.
 Vilém I. 127.
 Vilém II. 127.
 Vilemovský klášter 64, 65.

- Vinařický 177.
 Vinohrady (soupis) 115.
 sv. Vítá chrám 39, 96, 194; basilika
 185.
 Vitásek J. N. 14.
 Vítěk ze Skalice 75.
 Vitke Jos. 116.
 Vítkovice 16.
 Vizovský okres 44.
 Vladislav II. Jag., král 127, 173.
 Vlach Mistr 163.
 Vlasák 97.
 Vlásenice 36, 37.
 Vlasten. čes. mus. společ. v Olo-
 mouci 120, 127, 132, 172.
 Vlastivěda Moravy 44, 115, 213 až
 215.
 z Vlašimi Jan Očko 186.
 vlašský dvůr 39, 41.
 Vlkovsko 99.
 Vltava 39, 186, 213.
 Voborník Jos. 197.
 „Vocel“ Kutnohorský 72, 81, 82,
 120, 132.
 Vodňanský Jan 213.
 Vodňany 41.
 sv. Vojtěcha kostel 97, 209; ná-
 hrobek 197.
 Voldán V. 112.
 Volenice (kostel) 111, 209.
 Volkor Th. 207.
 Volšany 200.
 volutová keramika 103, 171, 202,
 204.
 Volyně 204.
 Volz V. 171.
 Vonoklasy 111.
 Worms 104.
 Vosmík Č. 209.
 Voss G. Dr. 3.
 z Vostrova Vostrovská 104.
 Vozice 106.
 Vrabec V. 177.
 Vrabčice 122.
 Vratislav 117, 189, 216; (dioecese)
 155.
 Vratislav I. 30, 32—34, 45, 46.
 Vražecký potok 197.
 z Vražné Boušková M. 107.
 z Vražného Anna Alžb. 105; Sád-
 linka 104, 105.
 Vrbenský Viktorin 97, 98, 81.
 Vrbice 40; kostelik 175.
 Vrbičany 76.
 Vrbno 166.
 Vrchlabí 46.
 Vršovci 45, 213.
 Vršovice 71, 76, 112.
 z Vřesovic Kyšperský Fr. Albr.
 Jarosl. 36.
- Všechn Svatých kostel 209.
 Všeň 109.
 Všeruby 216.
 Vseslav 213.
 Všetaty 165.
 Výprty kostel 174.
 Výpustek jeskyně 170.
 Výroč. zprávy čes. Spol. nauk 129;
 Spolku (prátele starož. čes.) 120.
 Vyskeř 108, 109.
 Vyskytná 74.
 Výstava: jubilejní 174; národopisná
 v Petrohradě 40; Obchodní a živ-
 nostenské komory 176; slovanská
 v Praze 120.
 výstavka: čes. umění v Rudolfinu
 213; J. Jansy 41; jubilejní v Kro-
 měříži 176; Klubu fot. amat. ve
 Vys. Mýtě 211; Klubu Za st.
 Prahu 176; kozác. a blats. plen
 40; krajinská v Klatovech 176;
 kult. historic. ve Znojmě 176;
 lidových památ. českoslovanských
 175; rukop. a faksim. 177; vývoje
 lat. písma 113.
 Vyšehrad 33, 57, 200; kostel 66.
 Vyšinka 108.
- Waitzmann Jindř. 129.
 Waldsassen 216.
 Waldsteppe 170.
 Walles 116.
 Waltenberger H. 216.
 Wankel Dr. 170.
 Wauters 22.
 Weber 200, 210.
 Wecourt Fr. Kar. 37; Lidm. 37.
 Weigmann O. 215.
 Weimar 203.
 Weineck Lad., prof. 117.
 Wetzer u. Weltis 151.
 Wildmann, řezb. 113.
 Wiehl, arch. 39.
 Wieshoff 142.
 Wiesner 122.
 z Wildenpurku Miller Ferd. 106;
 Rosina Anna 106; Teres. Polyx.
 Rosina 106.
 Wilherings. klášt. 52.
 Wilke Dr. 103.
 Wiltschko Jos. 46.
 Windischgrätz kn. 28, 29.
 Winter Z. 40, 96.
 Wintersberský Kristof Frýd. 98;
 Jan 98; Zachariaš 98.
 Wirth Zd. 111, 114, 120, 122, 169,
 176, 210—212, 213.
 Witzthum Jiří hr. Dr. 47.
 Wolf J. Dr. 116, 212; E. řed. 215.
 Wolfenbüttel (bibliotheka) 46.

- Wolklinus 191.
 Würst E. 203.
 Würzburg 62.
 ze Záběhlic Hamza Ferd. Myslibor
 Bořek 37.
 Záborčí (jeskyně) 108.
 Zafouk 9.
 Zahel A., cisel. 121.
 Zahoří Červ. 104.
 Zahradka král. 41, 211.
 Zahrádka (u Táboru) 115.
 Zach O., arch. 216.
 Zachar O. 175.
 Zákrejs Vl., arch. 125, 169, 176, 202.
 ze Zakšova Kfelíř Václ. 36.
 Zarewicz S. 117.
 Záviš 75; Fridr., opat 65.
 Zbirov 46, 166; Zbirovsko 116.
 Zbraslav 195; (kronika) 134, 135,
 147—149, 151—153, 155, 158,
 162, 182, 183.
 Zbraslavice 35.
 Zbyněk arcib. 82.
 Zdeslav scholastik 195.
 Zdislav 77.
 sv. Zdislavy sarkofag 173.
 Zeidler opat praemonstr. 14.
 Zeitschrift f. Ethnologie 103.
 Zeitschr. f. öst. Volkskunde 128, 129.
 zem. kom. uměl. hist. pro kr. České
 III.
 zemský soud 73, 75.
 zemský výbor kr. Čes. 128, 129.
 Zeus 23.
 ze Zhoře Zdeněk Mat. 105; Alžb.
 105.
 Zibrt Č. Dr. 42, 45, 212, 213.
 Zierna Fr., sochař 46.
 Zikmund III., král polský 43, 127.
 Zimmermann 46.
 Zlatá Koruna 111.
 Zlíchov (hřbit.) 1.
 Zlobický Val. 213.
 Zmrzlík 123.
 Znojmo 176.
 Zoubek viz Dentulín!
 Zucker Al. Dr. 40.
 Zvíkov 116, 213.
 Zvířetice 178.
 Zvoleněves 125, 169, 176, 202.
 Žárové hroby lužic. 108.
 Žatec 57, 70, G. 116, 145, 166, 209.
 Ždárske Hory 116.
 ždářský klášter 45.
 Ždírec 96.
 Žebrák 46, 166.
 žebravé rády 51, 61, 65, 70, 140 až
 142, 144—146, 151, 162.
 Železná 76.
 Želevčice 76.
 Želivo 111.
 Želízko J. V. 129, 204.
 ženský klášter v Brně 174.
 Žerčice 74, 83.
 židovský hřbitov 1.
 Žirovnice 129.
 Žitava 47.
 Žitavský Petr 68, 73, 146, 148, 149,
 158.
 Žižka z Trocnova Jan 43.
 Žofín 122, 211.
 Žumberk 121.

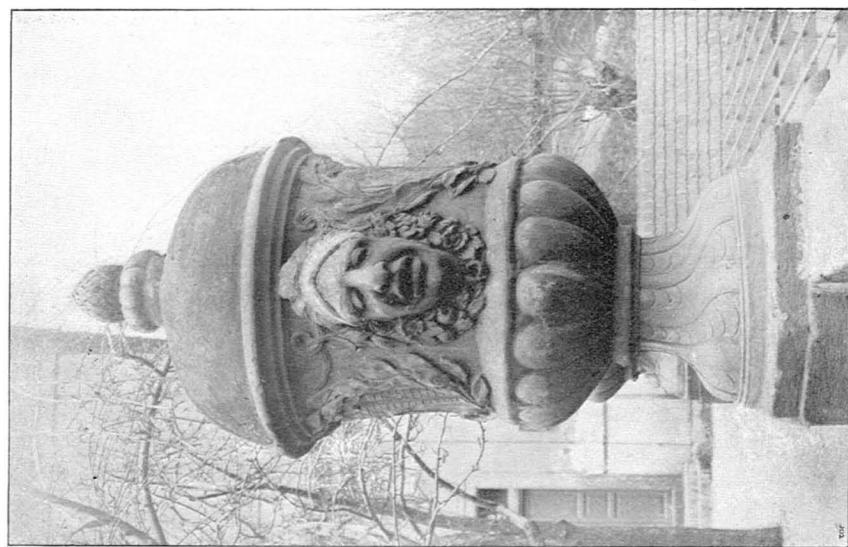

Výška 2'40 m.

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

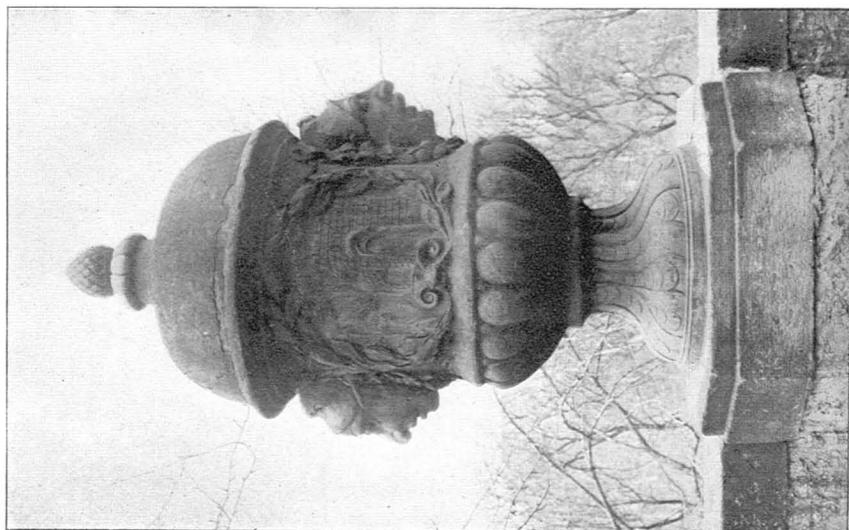
Fot. Frant. Dvořák.

Tab. I. Terracottová vása, číslo 1.

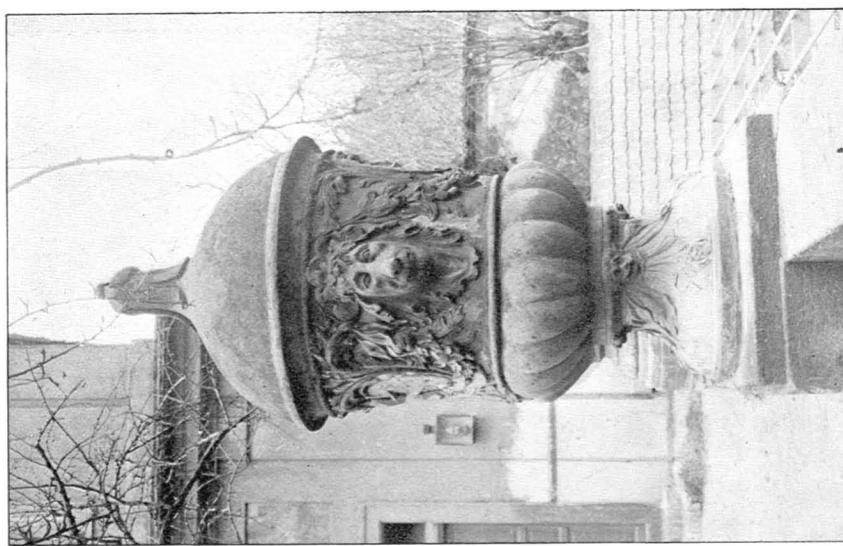
a) Zámecká zahrada v Troji u Prahy.
b) pohled z předu, b) pohled se strany.

Fot. Frant. Dvořák,

a) Výška 175 cm.
Tab. II. Terracottová vása, číslo 2. — a)

Výška 175 cm.

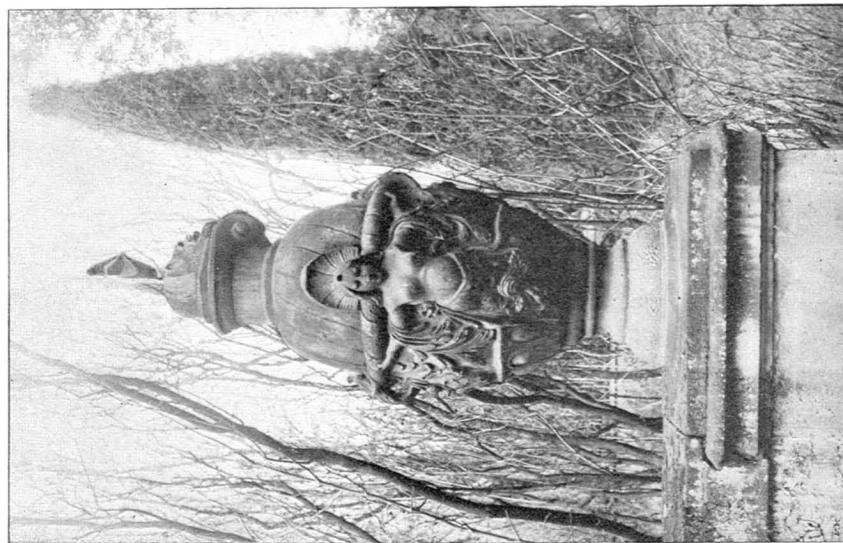
a) Zámecká zahrada v Troji u Prahy.
b) Tab. III. Terracottová váza, číslo 3. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

Fot. Frant. Dvořák,
Výška 185 cm.

b)

a) Zámecká zahrada v Troji u Prahy.
Tab. IV. Terracottová vása, číslo 4. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

Výška 2'20 m.

Fot. Frant. Dvořák,

Výška 1'53 m.

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

Fot. Frant. Dvořák.

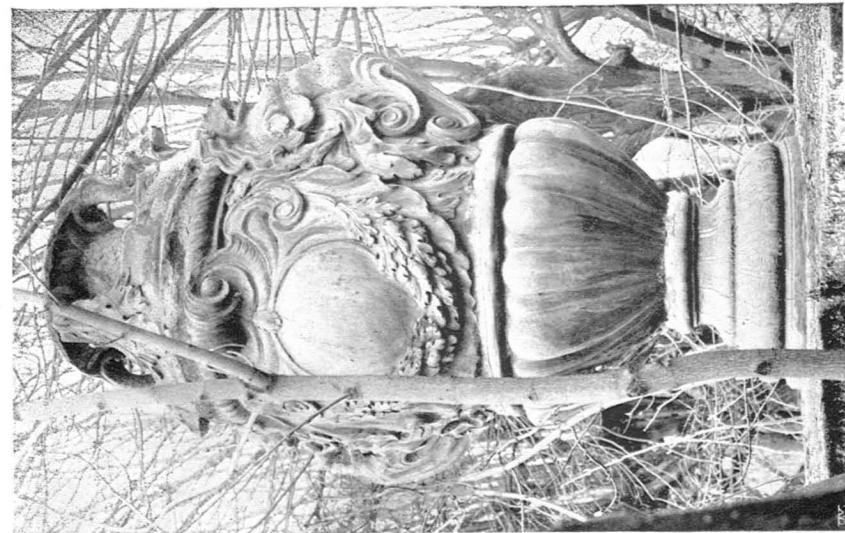
Tab. V. Terracottová vása, číslo 5.

(Pohled z předu.)

Vása č. 6.
a) pohled z předu, b)
Výška 2:12 m.

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.
Tab. VI. Terracottová vása, č. 5. a 6.

Vása č. 5. se strany.
Fot. Frant. Dvořák.

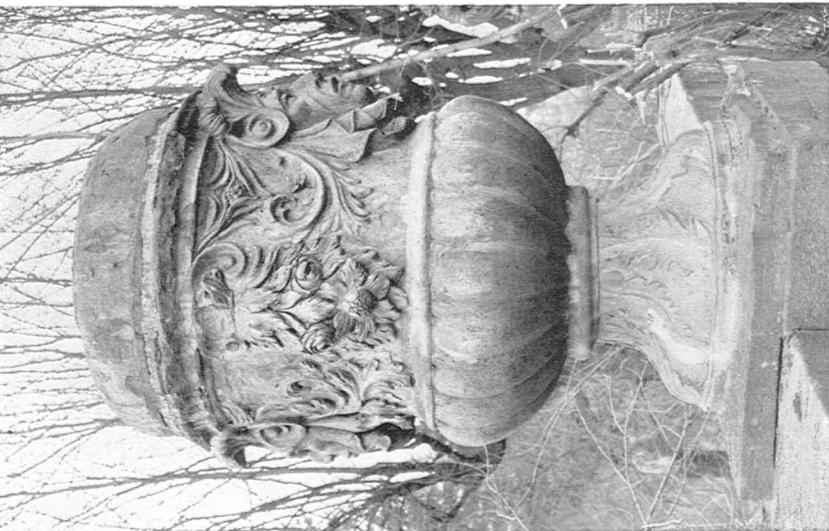
Tab. VII. Terracottová vása, číslo 7. — *a)* pohled z předu, *b)* pohled se strany.

a)

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

b)

pohled z předu

Výška 151,5 cm.

Fot. Frant. Dvořák.

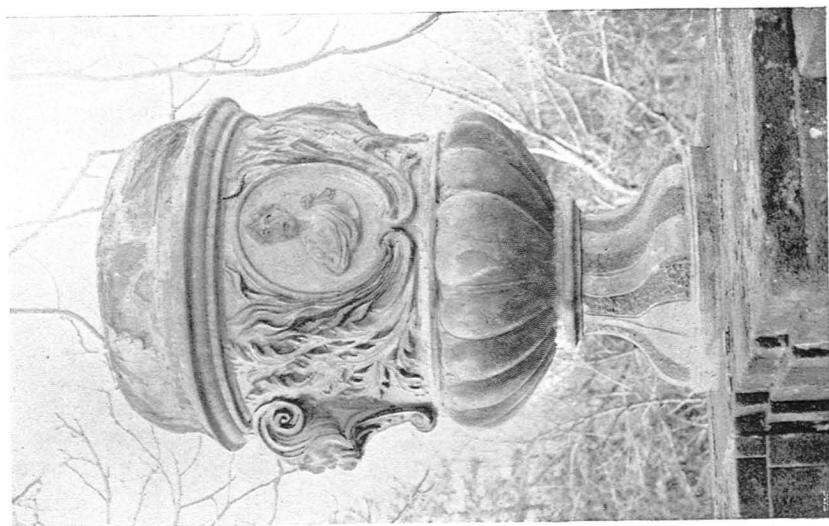
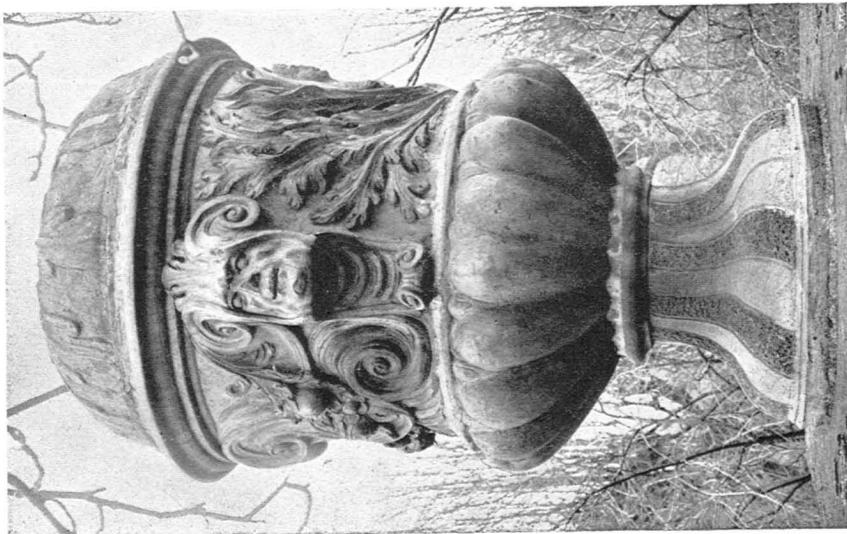
Tab. VIII. Terracottová váza, číslo 8. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

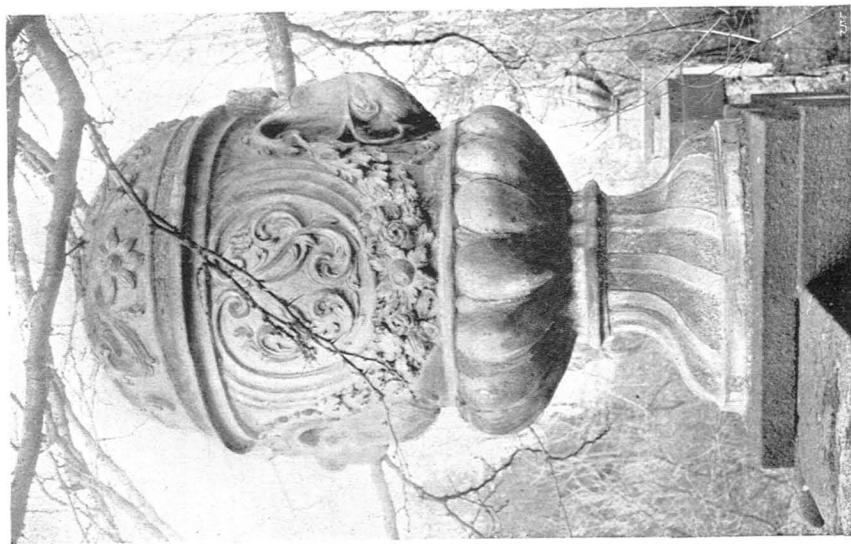
Výška 1.47 m

a) Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

b)

Fot. Frant. Dvořák.

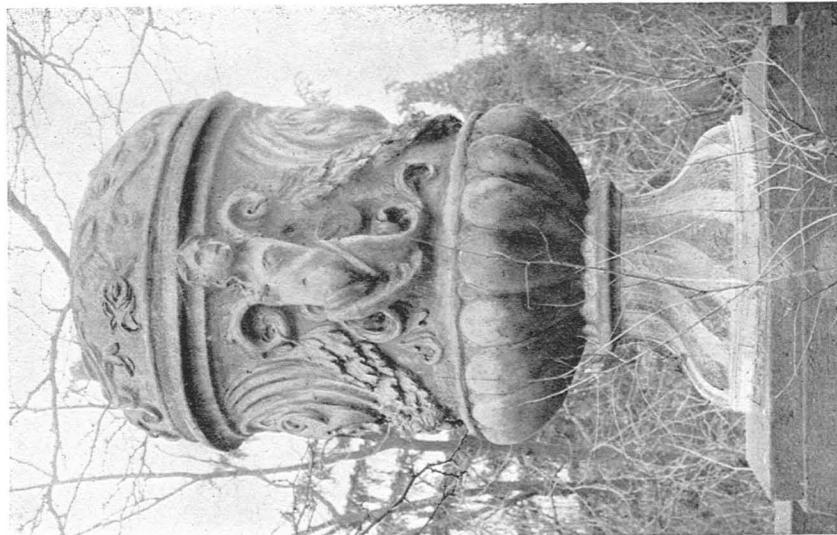
a)

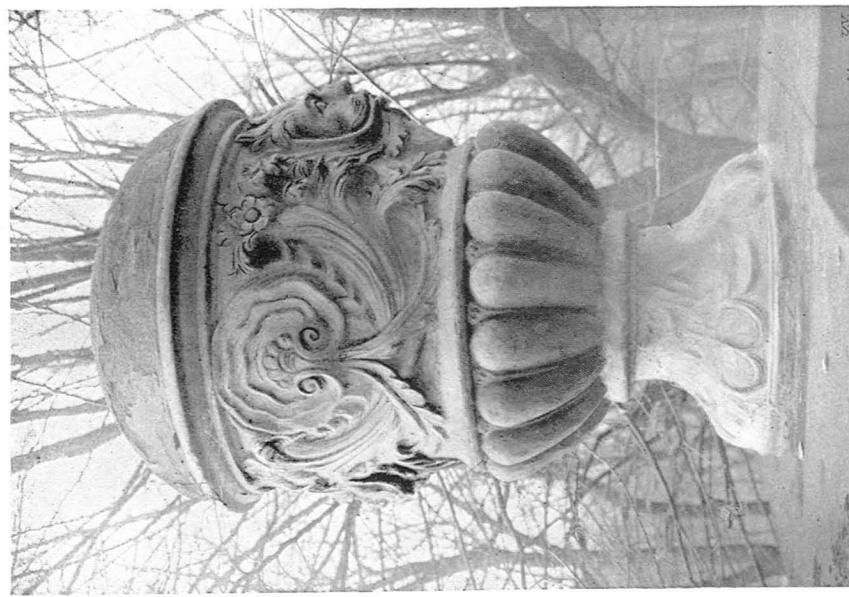
Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

b)
Tab. IX. Terracottová váza, číslo 9. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

Fot. Frant. Dvořák.

Výška 1,56 m.

a) Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

Tab. X. Terracottová vása, číslo 10. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

b)

Výška 1,47 m.

Fot. František Dvořák

Tab. XI. Terracottová váza, číslo II. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

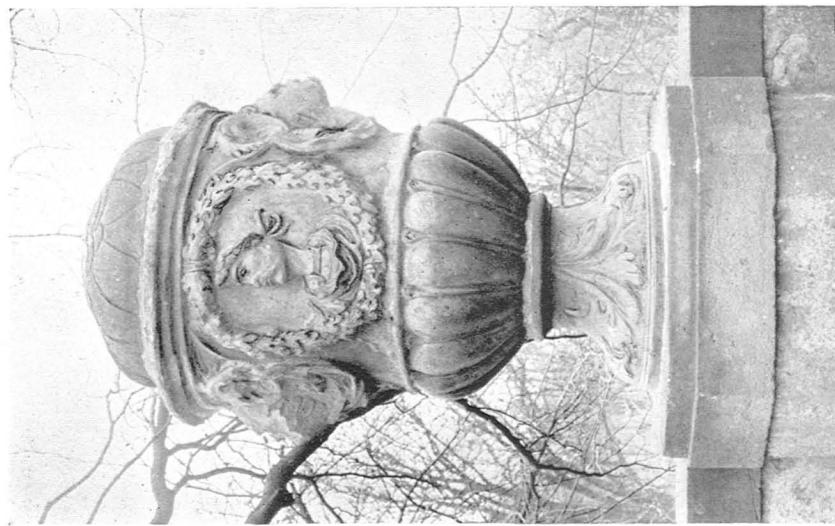
a)

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

b)

Výška 1'00 m.

Fot. Frant. Dvořák.

Tab. XII. Terracottová vása, č. 12. — *a)* pohled z předu, *b)* pohled se strany.

a)

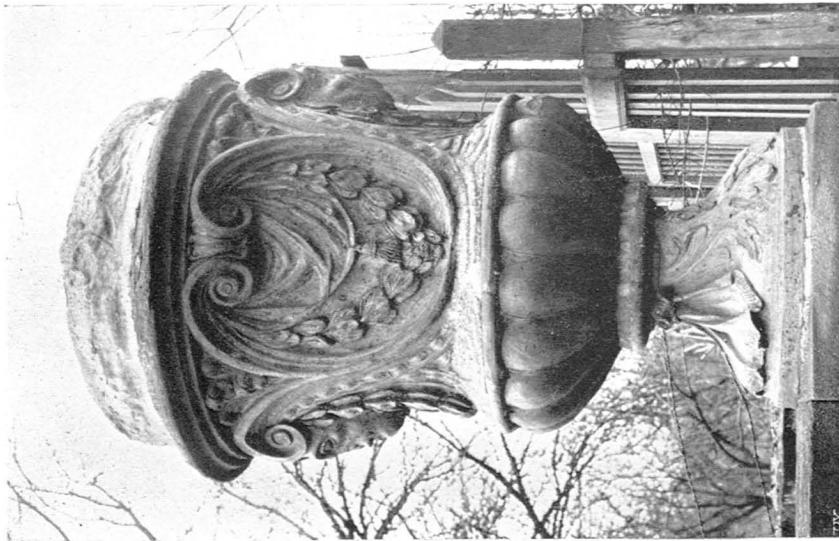
Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

b)

a) pohled z předu, *b)* pohled se strany.

Výška 159 m.

Fot. František Dvořák.

Tab. XIII. Terracottová vása, číslo 13. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

a)

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

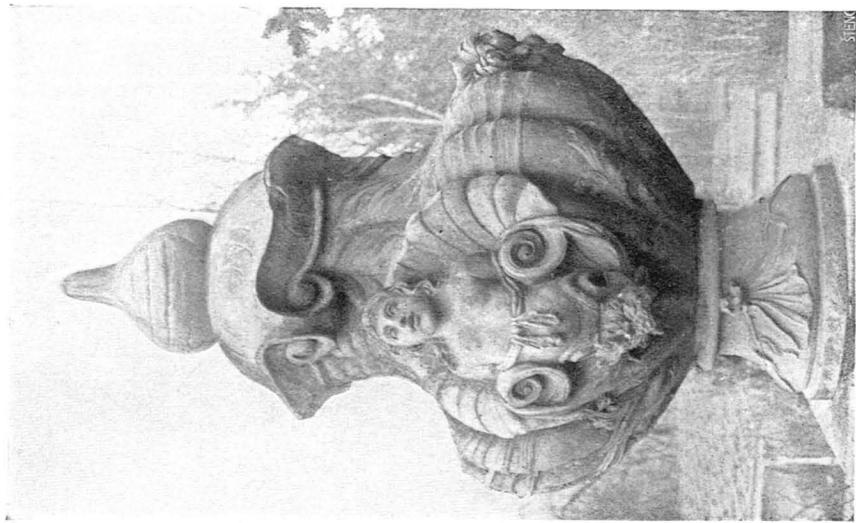
b)

a)

Výška 1'01 m.

Fot. Frant, Dyroňák.

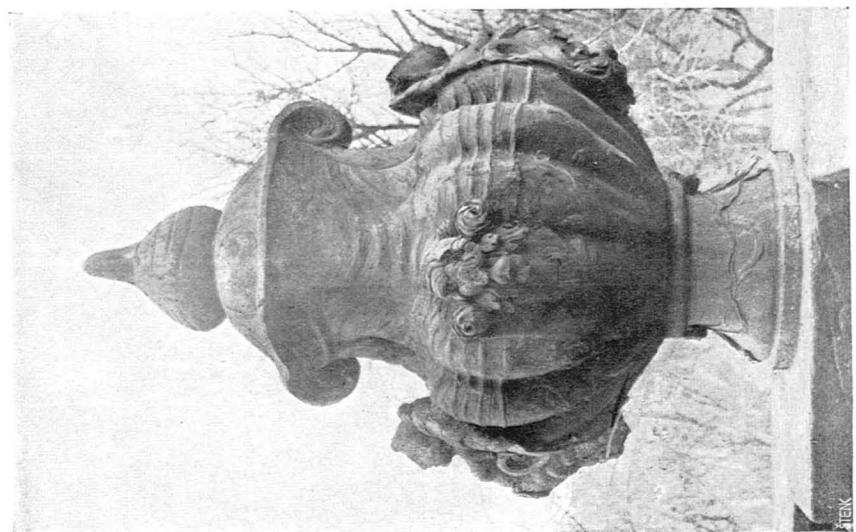

b)

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

a)

Tab. XIV. Terracottová vása, č. 14. — *a)* pohled z předu, *b* pohled se strany
Výška 132 m.

Fot. Frant. Dvořák.

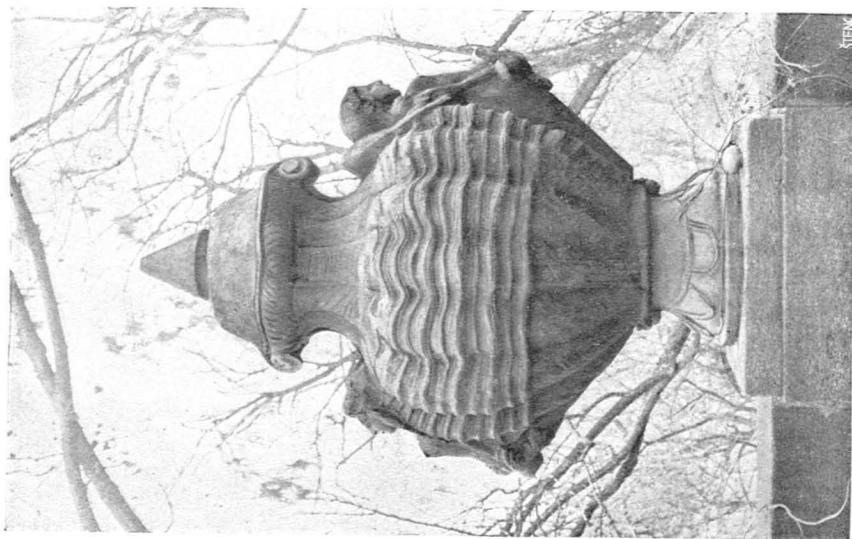
Tab. XV. Terracottová váza, číslo 15. — *a)* pohled z předu, *b)* pohled se strany.

Fot. Frant. Dvořák,

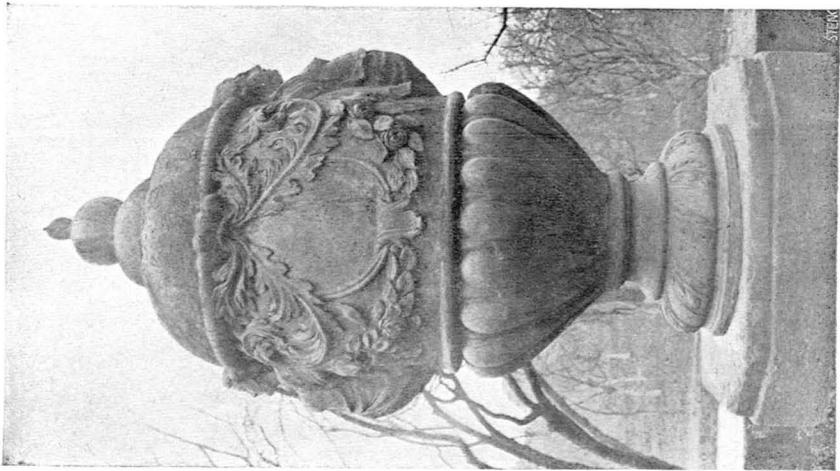
b)

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

a)

Výška 1'43 m.

a)

Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

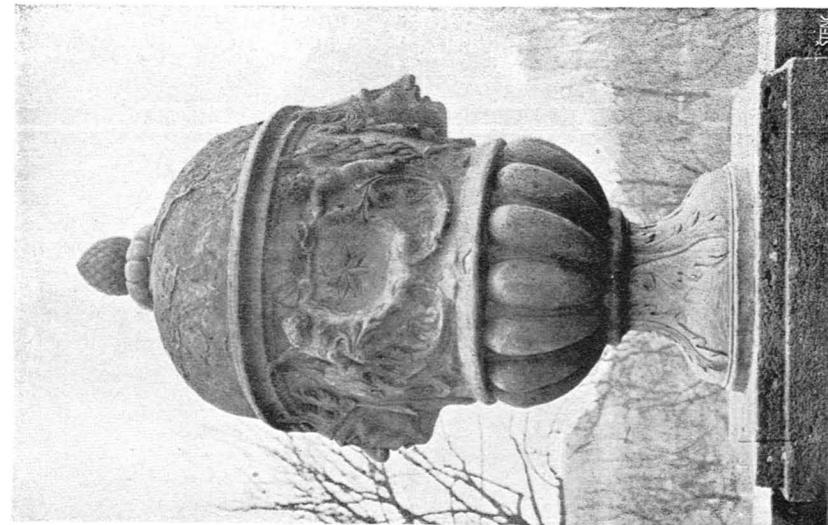
a)

Tab. XVI. Terracottová váza, číslo 16. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

Výška 195 m.

Fot. Frant. Dvořák.

Tab. XVII. Terracottová váza, číslo 17. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

a)

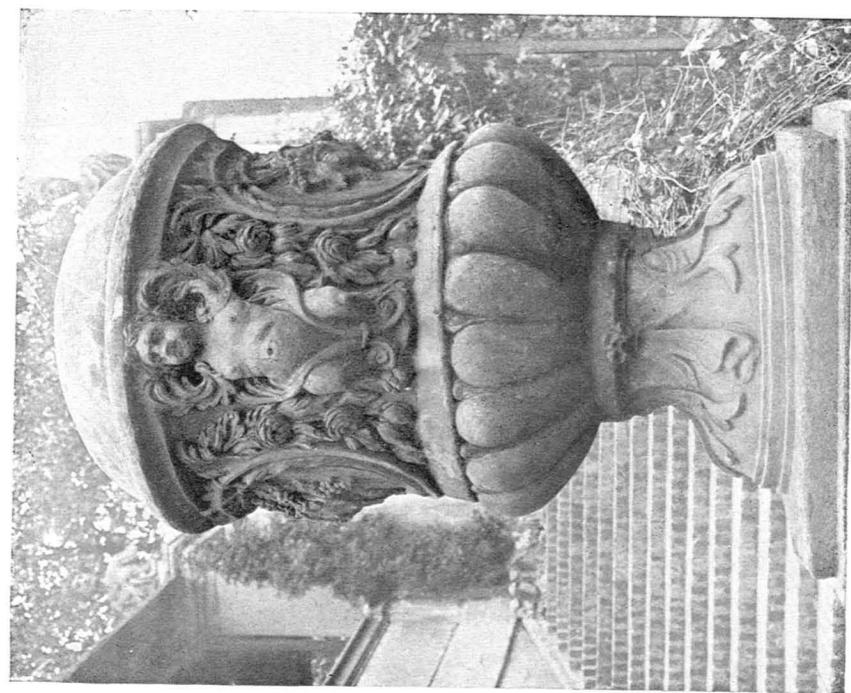
Zámecká zahrada v Troji u Prahy.

b)

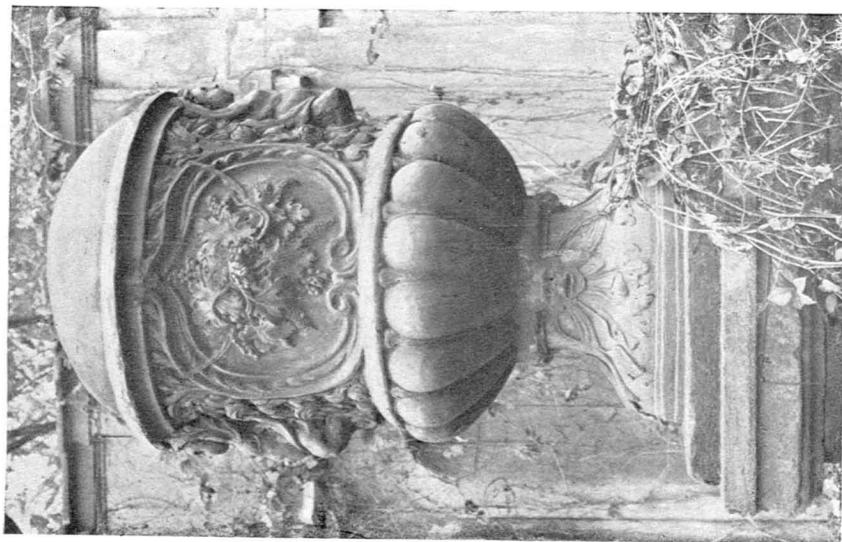

Výška 175 m.

Fot. Frant. Dvořák.

a) Zámecká zahrada v Troji u Prahy.
Tab. XVIII. Terracottová vása, číslo 18. — a) pohled z předu, b) pohled se strany.

b)
Fot. Frant. Dvořák,
Výška 1,60 m.

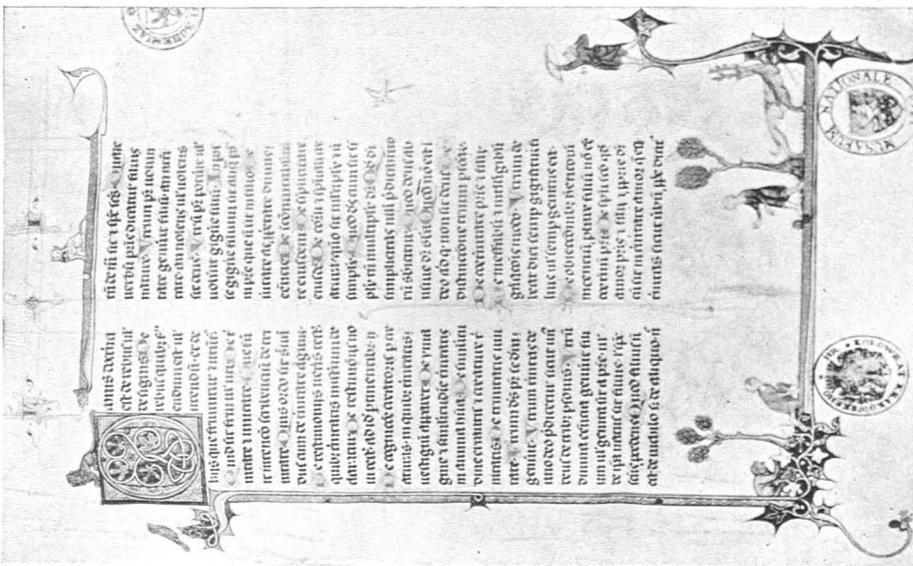
Tab. XIX.

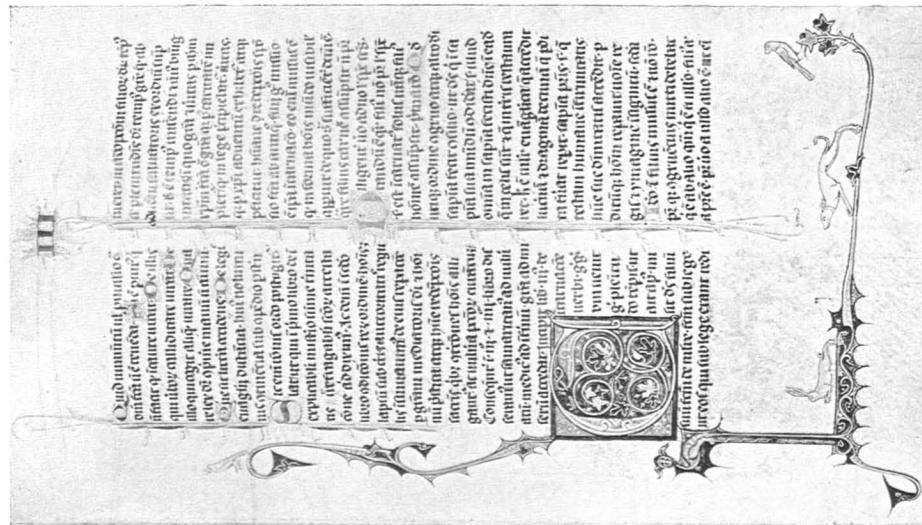
Missál Dražický,
zhotovený pro
Jana IV. z Dražic
v Čechách. (Rkp.
Musea královské, čes.
XIII. B. 9.) Zákl
motivem výzdoby
znak pánů
z Dražic.

Tab. XX.

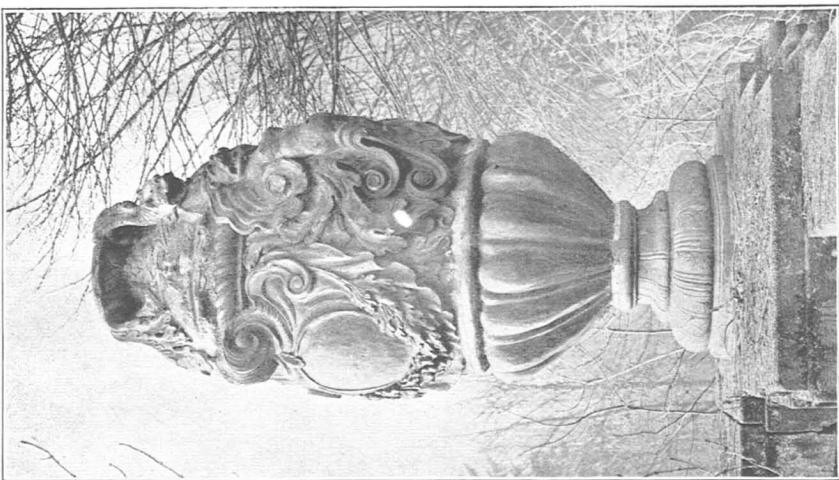

Rukopis, plavezený Janen IV.
z Dědictví Fránské, (Rkp. Musea
králov., čes., XII. C. 13.)
Cca 1/2 skut. vel.

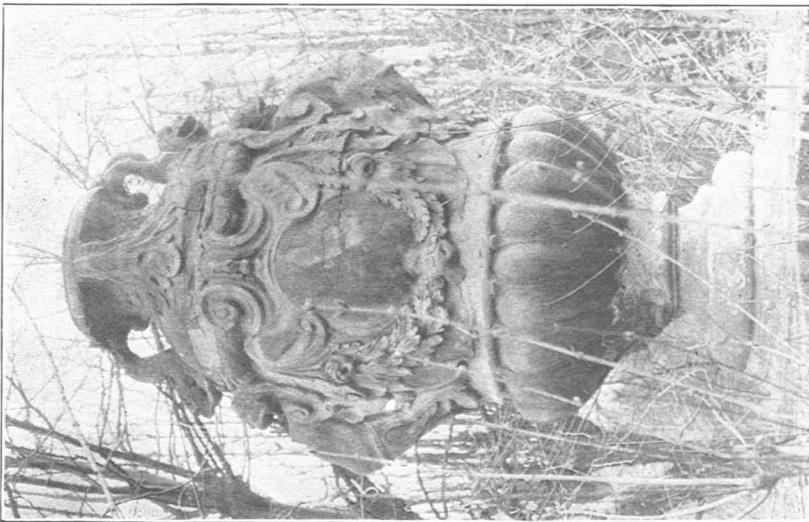

Váza č. 20, z předu; výška 1,46 m.

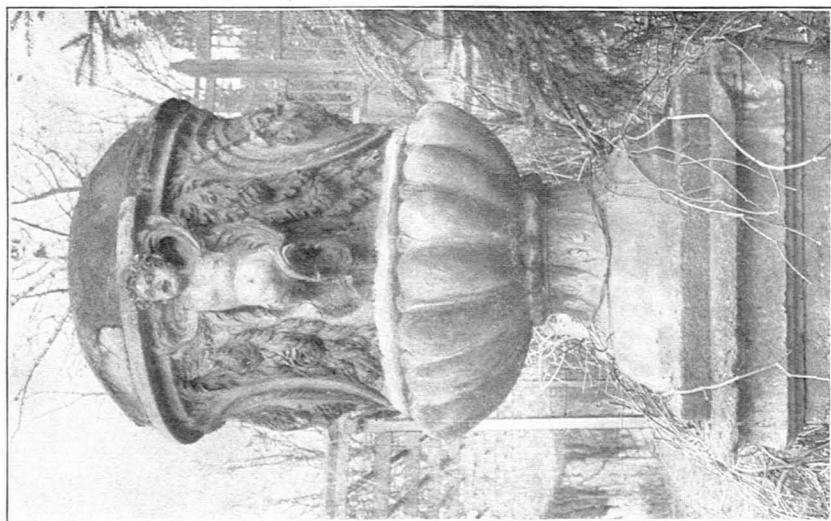
Váza č. 10, z předu; výška 1,12 m.

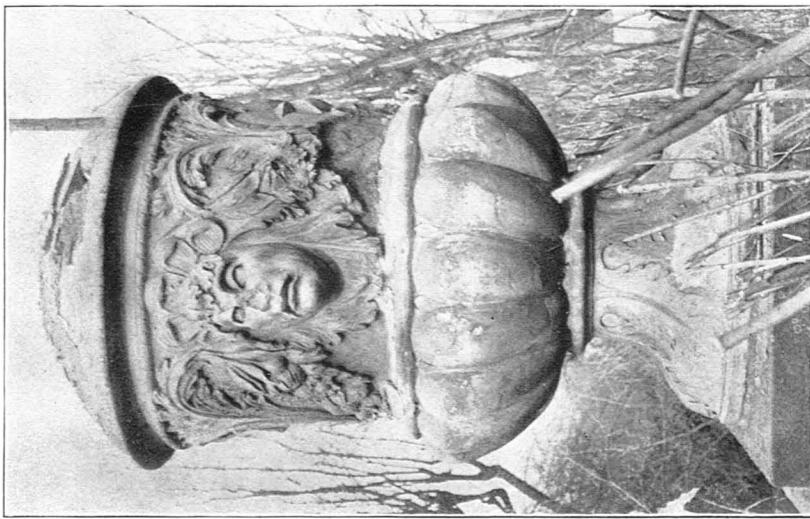
Váza č. 6, z předu,

(Číslo 6, b) na tab. VI, bud změněno na č. 19.)

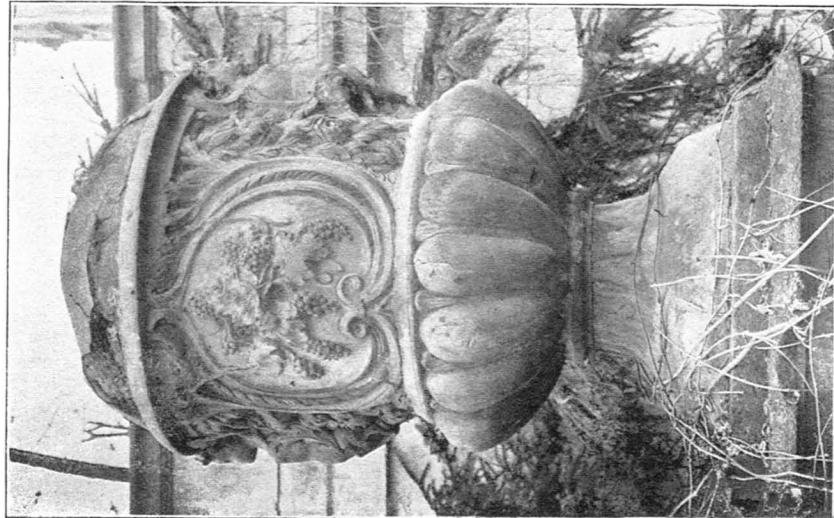
Zámecká zahrada v Troji u Prahy. Tab. XXI. Terracottová váza č. 6, 19, 20. Fot. Frant. Dvořák.

Váza č. 21, se strany.

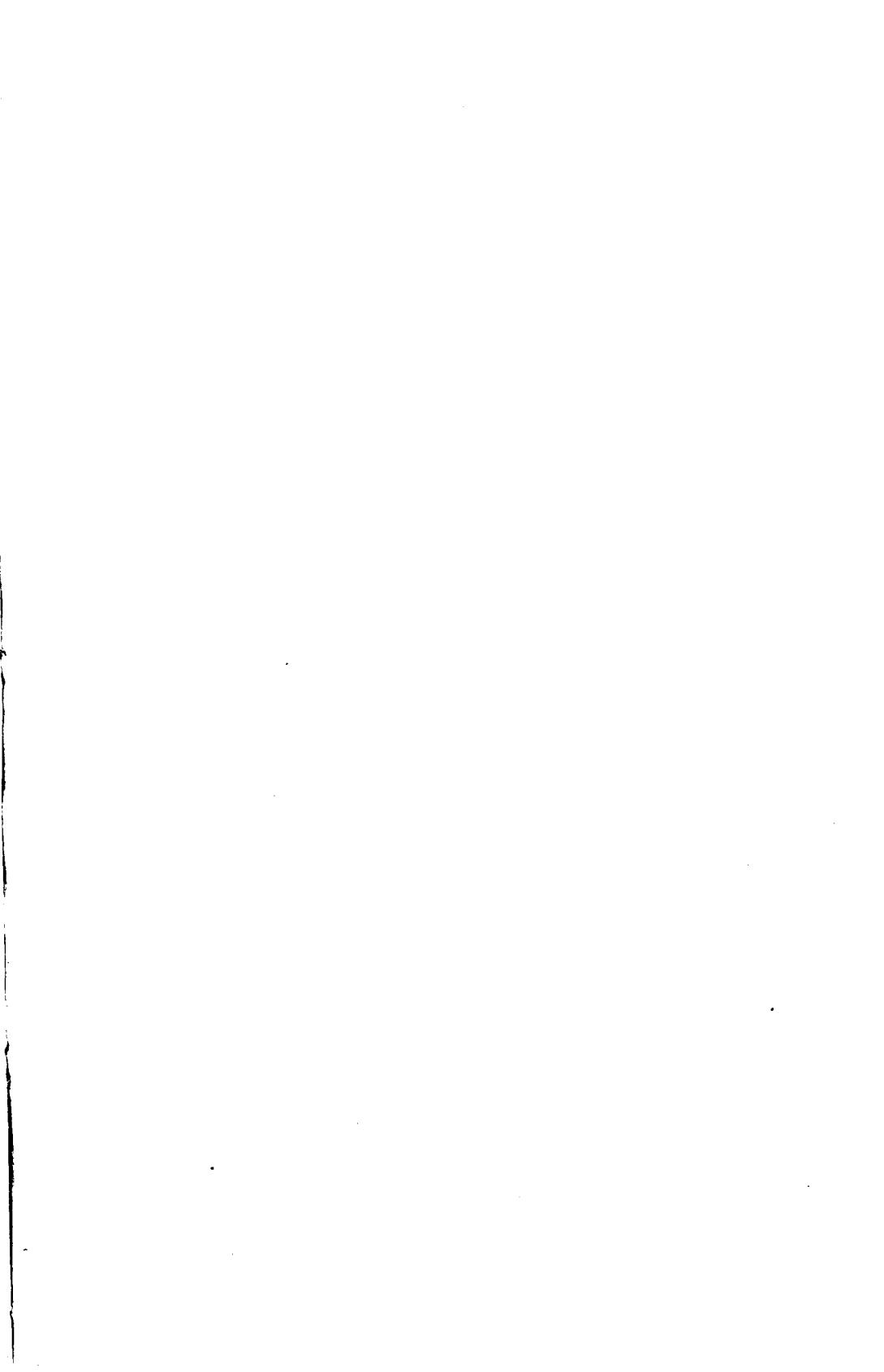

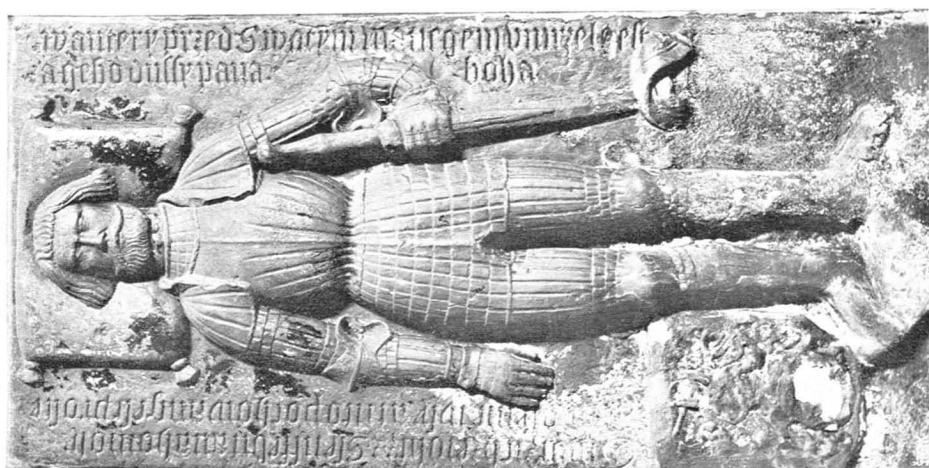
Váza č. 21, z prednú. Výška 1'60 m.

Váza č. 20, se strany.

Zámecká zahrada v Troji u Prahy. Tab. XXII. Terracottová vása, č. 20. a 21. Fot. Frant. Dvořák.

Obr. 28.—30. Zvoleněves: Náhrobky v kostele sv. Martina, čís. 1.—3.

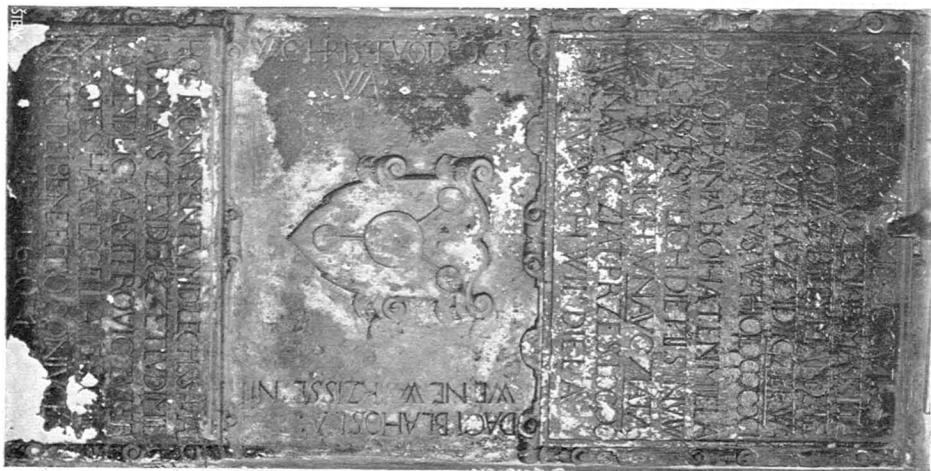
ŠTEK

ŠTEK

ŠTEK

Obr. 31.—33. Zvoleněves: Náhroky v kostele sv. Martina, čís. 4.—6.

